

Na osnovu člana 95 tačka 3 Ustava Crne Gore donosim

U K A Z
O PROGLAŠENJU ZAKONA O POTVRĐIVANJU OKVIRNOG
SPORAZUMA IZMEĐU CRNE GORE KOJU PREDSTAVLJA
VLADA CRNE GORE I EVROPSKE KOMISIJE O PRAVILIMA
ZA SPROVOĐENJE FINANSIJSKE POMOĆI UNIJE CRNOJ
GORI U OKVIRU INSTRUMENTATA PRETPRISTUPNE
PODRŠKE (IPA II)

Proglašavam **Zakon o potvrđivanju Okvirnog sporazuma između Crne Gore koju predstavlja Vlada Crne Gore i Evropske komisije o pravilima za sprovođenje finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru instrumenata pretpristupne podrške (IPA II)**, koji je donijela Skupština Crne Gore 25. saziva, na petoj sjednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2015. godini, dana 14. maja 2015. godine.

Broj: 01-485/2

Podgorica, 18.05.2015.

PREDSJEDNIK CRNE GORE
Filip Vučanović

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 17 Ustava Crne Gore i Amandmana IV stav 1 na Ustav Crne Gore, Skupština Crne Gore 25. saziva, na petoj sednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2015. godini, dana 14. maja 2015.godine, donijela je

Z A K O N

O POTVRĐIVANJU OKVIRNOG SPORAZUMA IZMEĐU CRNE GORE KOJU PREDSTAVLJA VLADA CRNE GORE I EVROPSKE KOMISIJE O PRAVILIMA ZA SPROVOĐENJE FINANSIJSKE POMOĆI UNIJE CRNOJ GORI U OKVIRU INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE PODRŠKE (IPA II)

Član 1

Potvrđuje se Okvirni sporazum između Crne Gore koju predstavlja Vlada Crne Gore i Evropske komisije o pravilima za sprovođenje finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru instrumenta pretpristupne podrške (IPA II), potpisan u Briselu 30. januara 2015. godine i u Podgorici 26. februara 2015. godine, u originalu na engleskom jeziku.

Član 2

Tekst Okvirnog sporazuma iz člana 1 ovog zakona, u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na crnogorski jezik, glasi:

FRAMEWORK AGREEMENT

BETWEEN

MONTENEGRO

REPRESENTED BY

THE GOVERNMENT OF MONTENEGRO

AND

THE EUROPEAN COMMISSION

ON

**THE ARRANGEMENTS FOR IMPLEMENTATION OF UNION FINANCIAL ASSISTANCE TO
MONTENEGRO UNDER THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA II)**

..... T

ABLE OF CONTENTS

SECTION I	GENERAL PROVISIONS.....	8
Article 1	Interpretation	8
Article 2	Partial invalidity and unintentional gaps.....	8
Article 3	Definitions	8
Article 4	Purpose and scope	9
Article 5	General principles for financial assistance	9
Article 6	Principle of ownership	11
Article 7	Methods of Implementation	11
Article 8	Financing Agreements	12
Article 9	Sectoral Agreements	13
SECTION II	RULES FOR INDIRECT MANAGEMENT BY THE IPA II	
BENEFICIARY.....		13
TITLE I	MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS	13
Article 10	Establishment of structures and authorities for indirect management by the IPA II beneficiary.....	13
Article 11	Functions and responsibilities of the structures and authorities	13
TITLE II	SPECIFIC PROVISIONS RELATING TO ENTRUSTING THE IPA II BENEFICIARY WITH BUDGET IMPLEMENTATION TASKS	14
Article 12	Conditions for entrusting the IPA II beneficiary with budget implementation	tasks 14
Article 13	Entrusting budget implementation tasks	15
Article 14	Measures in case of non-compliance of management structure and operating structures with points (a), (b) and (d) of Article 12(3) and Annex B to this Agreement.....	16
Article 15	Suspension or termination of parts of the Financing Agreement concerning the entrusted budget implementation tasks	16
SECTION III	RULES FOR PROGRAMMING.....	17
Article 16	Programming of the assistance	17
Article 17	Adoption and amendments of programmes.....	18
SECTION IV	RULES FOR IMPLEMENTATION.....	18
TITLE I	GENERAL RULES AND PRINCIPLES FOR IMPLEMENTATION ..	18
Article 18	Rules on procurement and award of grants	18
Article 19	Rules on nationality and origin for public procurement, grant and other award procedures.....	19
Article 20	Participation in Union programmes and agencies	20
Article 21	Implementation principles for budget support to the IPA II beneficiary 20	
Article 22	Implementation principles for twinning	21
TITLE II	TRANSPARENCY AND VISIBILITY	21
Article 23	Information, publicity and transparency.....	21
Article 24	Visibility and communication	22
TITLE III	DATA PROTECTION AND CONFIDENTIALITY.....	23
Article 25	Data protection	23
Article 26	Confidentiality	23
TITLE IV	GRANTING OF FACILITIES AND TAXATION.....	24
Article 27	Granting of facilities for the implementation of programmes and execution of contracts	24
Article 28	Rules on taxes, customs duties and other fiscal charges.....	25
SECTION V	RULES ON FINANCIAL MANAGEMENT OF IPA II ASSISTANCE	27

TITLE I	GENERAL PROVISIONS.....	27
Article 29	Eligibility of expenditure	27
Article 30	Aid intensities and rate of Union contribution	28
TITLE II	RULES RELATING TO INDIRECT MANAGEMENT BY THE IPA II BENEFICIARY	28
Article 31	Eligibility of expenditure under indirect management.....	28
Article 32	Audit trail.....	28
Article 33	Payments of the Union contribution.....	28
Article 34	Pre-financing.....	29
Article 35	Interim payments	30
Article 36	Examination and acceptance of accounts procedures	30
Article 37	Settlement of the final balance	31
Article 38	De-commitment of unused funds in case of multi-annual programmes with split commitments	31
Article 39	Interruption of payments.....	31
Article 40	Suspension of payments	32
Article 41	Recovery of funds	32
Article 42	Financial adjustments by the IPA II beneficiary	32
Article 43	Financial corrections by the Commission	32
Article 44	Procedure for financial corrections and acceptance of accounts.....	33
Article 45	Re-use of the Union contribution.....	33
Article 46	Repayment	34
TITLE III	CLOSURE OF A PROGRAMME.....	34
Article 47	Closure of a programme under indirect management by the IPA II beneficiary	34
Article 48	Closure of a programme under direct management and indirect management with entities other than the IPA II beneficiary.....	34
Article 49	Retention of documents	34
TITLE IV	SUPERVISION, CONTROL AND AUDIT AND PROTECTION OF FINANCIAL INTERESTS.....	35
Article 50	Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors.....	35
Article 51	Protection of the financial interests of the Union.....	36
SECTION VI	MONITORING, EVALUATION AND REPORTING	38
TITLE I	MONITORING	38
Article 52	IPA monitoring committee	38
Article 53	Sectoral monitoring committee.....	39
Article 54	Other monitoring activities	40
TITLE II	EVALUATION.....	40
Article 55	General principles of evaluation of IPA II Assistance	40
Article 56	Evaluations by the Commission	41
Article 57	Evaluations by the IPA II beneficiary under indirect management	41
TITLE III	REPORTING.....	42
Article 58	General reporting requirements to the Commission	42
Article 59	Reporting requirements to the Commission under indirect management by the IPA II beneficiary in accordance with Article 60(5) of the Financial Regulation	42
Article 60	Reports by the operating structures under indirect management by the beneficiary.....	43
Article 61	Language.....	43
SECTION VII	PROVISIONS ON MULTI-ANNUAL ACTION PROGRAMMES WITH SPLIT COMMITMENTS	44

Article 62 split	Implementation principles for multi-annual action programmes with commitments implemented under indirect management by the IPA II beneficiary.....	44
SECTION VIII..... PROVISIONS ON CROSS-BORDER COOPERATION PROGRAMMES.....		
TITLE I	GENERAL PROVISIONS.....	45
Article 63	Forms of cross-border cooperation.....	45
Article 64	Additional definitions for cross-border cooperation.....	46
Article 65	Aid intensity and rate of IPA II assistance.....	46
TITLE II	RULES FOR PROGRAMMING.....	46
Article 66 cooperation	Thematic priorities and concentration of IPA II cross-border cooperation.....	46
Article 67	Geographical coverage.....	46
Article 68	Preparation, assessment, approval and amendment of cross-border cooperation programmes.....	47
Article 69 management	Bilateral Arrangements between participating countries for the of cross-border cooperation programmes implemented under indirect management.....	47
TITLE III	OPERATIONS.....	48
Article 70	Selection of operations.....	48
Article 71	Beneficiaries.....	48
Article 72	Technical assistance.....	49
TITLE IV	IMPLEMENTATION.....	49
Article 73	Implementation Modes.....	49
TITLE V	PROGRAMME STRUCTURES AND AUTHORITIES AND THEIR RESPONSIBILITIES.....	49
Article 74	Structures and authorities for CBC management.....	49
Article 75	NIPAC.....	50
Article 76	Operating structures.....	50
Article 77	Audit Authority.....	51
Article 78	Joint Monitoring Committee (JMC).....	51
Article 79	Joint Technical Secretariat (JTS).....	52
TITLE VI	REPORTING.....	53
Article 80	Annual and final implementation reports.....	53
SECTION IX	FINAL PROVISIONS.....	54
Article 81	Communication.....	54
Article 82	Consultation.....	54
Article 83	Settlement of differences, arbitration.....	54
Article 84	Disputes with third parties.....	55
Article 85	Notices.....	55
Article 86	Annexes.....	56
Article 87	Entry into force.....	56
Article 88	Applicability of the Framework Agreement for IPA.....	56
Article 89	Amendment.....	56
Article 90	Termination.....	57

Annexes:

- ANNEX A: Functions and responsibilities of the structures, authorities and bodies in accordance with Article 10 of this Agreement
- ANNEX B: Internal control framework
- ANNEX C: Model Management Declaration
- ANNEX D: Model Annual Audit Activity Report
- ANNEX E: Model Annual Audit Opinion
- ANNEX F: Model Audit Opinion on the final statement of expenditure
- ANNEX G: Model Audit Strategy
- ANNEX H: Reporting of suspected fraud and other irregularities concerning the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)
- ANNEX I: Thematic priorities for assistance
- ANNEX J: Thematic priorities for assistance for territorial cooperation

The European Commission, hereinafter referred to as **"the Commission"**, acting for and on behalf of the European Union

on the one part,

and

the Government of Montenegro, acting on behalf of Montenegro, hereinafter referred to as **"the IPA II beneficiary"**

on the other part,

and together, jointly referred to as **"the Parties"**

Whereas

- (1) On 11 March 2014, the European Parliament and the Council adopted Regulation (EU) No 231/2014 establishing an instrument for pre-accession assistance¹ (hereinafter referred to as the "IPA II Regulation"). This instrument constitutes the legal basis for the provision of financial assistance to the beneficiaries listed in Annex I to the IPA II Regulation (hereinafter referred to as the "IPA II beneficiaries") to support them in adopting and implementing the political, institutional, legal, administrative, social and economic reforms required by those beneficiaries in order to comply with the Union's values and to progressively align to the Union's rules, standards, policies and practices, with a view to Union membership.
- (2) On 11 March 2014, the European Parliament and the Council adopted Regulation (EU) No 236/2014 laying down common rules and procedures for the implementation of the Union's instruments for financing external action² (hereinafter referred to as the "Common Implementing Regulation").
- (3) On 2 May 2014, the Commission adopted a Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 on the specific rules for implementing Regulation (EU) 231/2014 of the European Parliament and of the Council establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)³, (hereinafter referred to as the "IPA II Implementing Regulation") setting out the applicable management and control provisions.
- (4) The IPA II beneficiary is eligible under IPA II as provided for in the IPA II Regulation.
- (5) Article 8 of the IPA II Regulation requires that the Commission and the IPA II beneficiaries conclude Framework Agreements on the implementation of assistance.
- (6) It is therefore necessary to set out the rules for implementation of Union financial assistance under IPA II,

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

1.1.1.1. ¹ Regulation (EU) No 231/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II) (OJ L 77, 15 March 2014, p. 11).

1.1.1.2. ² Regulation (EU) No 236/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 laying down common rules and procedures for the implementation of the Union's instruments for financing external action (OJ L 77, 15 March 2014, p. 95).

1.1.1.3. ³ Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 on the specific rules for implementing Regulation (EU) 231/2014 of the European Parliament and of the Council establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II) (OJ L 132, 3 May 2014, p. 32).

SECTION I GENERAL PROVISIONS

Article 1 Interpretation

- (1) Subject to any express provision to the contrary in this Agreement, the terms used in this Agreement shall bear the same meaning as attributed to them in the IPA II Regulation, the Common Implementing Regulation and the IPA II Implementing Regulation.
- (2) Subject to any express provision to the contrary in this Agreement, references to this Agreement are references to such Agreement as amended, supplemented or replaced from time to time.
- (3) Any references to Regulations of the European Parliament and of the Council or to Commission Regulations are references to such regulations as amended, supplemented or replaced from time to time.
- (4) Headings in this Agreement have no legal significance and do not affect its interpretation.

Article 2 Partial invalidity and unintentional gaps

If a provision of this Agreement is or becomes invalid or if this Agreement contains unintentional gaps, this will not affect the validity of the other provisions of this Agreement. The Parties will replace any invalid provision by a valid provision or understanding which comes as close as possible to the purpose of and intent of the invalid provision. The Parties will fill any unintentional gap by a provision or understanding which best suits the purpose and intent of this Agreement in compliance with the IPA II Regulation and the IPA II Implementing Regulation.

Article 3 Definitions

For the purposes of this Agreement the following definitions shall apply:

- (a) "Programme" means an action programme, individual, special or support measures provided for in Articles 2 and 3 of the Common Implementing Regulation;
- (b) "Sectoral Agreement" means an arrangement concluded between the Commission and an IPA II beneficiary relating to a specific IPA II policy area or programme, setting out the rules and procedures to be respected which are not contained in this Agreement or Financing Agreements;
- (c) "Financing Agreement" means an annual or multi-annual agreement concluded between the Commission and an IPA II beneficiary, for implementing the Union's financial assistance through an action falling within the scope of the IPA II Implementing Regulation;
- (d) "Participating countries" means the IPA II beneficiaries alone or the IPA II beneficiaries together with the Member State(s) or with the countries falling within the scope of the European Neighbourhood Instrument⁴ participating in a multi-annual programme for cross-border cooperation jointly drawn up by the participating countries;
- (e) "Recipient" means a grant beneficiary (including a twinning contractor), contractor under service, supply or works contract, a beneficiary under cross-border cooperation programmes, a contracting party to a delegation agreement

1.1.1.4. ⁴ Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument (OJ L 77, 15 March 2014, p. 27).

under indirect management or any natural or legal person that receives IPA II assistance;

- (f) "Financial year" means the period from 1 January to 31 December of one given year.

Article 4 Purpose and scope

- (1) In order to promote co-operation between the Parties and to assist the IPA II beneficiary in its progressive alignment with the standards and policies of the Union, including the *acquis*, with a view to Union membership, the Parties agree to implement actions in the following policy areas as applicable to the IPA II beneficiaries with a view of achieving the objectives as set out in Articles 1 and 2 of the IPA II Regulation:
- (a) reforms in preparation for Union membership and related institution- and capacity building;
 - (b) socio-economic and regional development;
 - (c) employment, social policies, education, promotion of gender equality, and human resources development;
 - (d) agriculture and rural development;
 - (e) regional and territorial cooperation.
- (2) The actions shall be financed and implemented within the legal, administrative and technical framework laid down in this Agreement and as further detailed in Sectoral Agreements and/or Financing Agreements, if any.
- (3) Where the European Regional Development Fund contributes to programmes or measures established under the IPA II Regulation for cross-border cooperation between IPA II beneficiaries and Member States pursuant to Article 9(2) of the IPA II Regulation, such assistance shall be implemented according to the IPA II Implementing Regulation.
- (4) Where IPA II assistance contributes to transnational and interregional cooperation programmes or measures established under Regulation (EU) No 1299/2013 of the European Parliament and the Council⁵ pursuant to Article 9(3) of the IPA II Regulation, such assistance shall be implemented according to that Regulation.
- (5) Where IPA II assistance contributes to cross-border cooperation programmes or measures established under Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and the Council⁶ and pursuant to Article 9(4) of the IPA II Regulation, such participation shall be implemented according to that Regulation.
- (6) Where appropriate, IPA II assistance may contribute to programmes or measures which are introduced as part of a macro-regional strategy.
- (7) The IPA II beneficiary's administration shall take all necessary steps to facilitate the implementation of the related programmes.

Article 5 General principles for financial assistance

- (1) The following principles shall apply to Union financial assistance under IPA II:

1.1.1.5. ⁵ Regulation (EU) No 1299/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on specific provisions for the support from the European Regional Development Fund to the European territorial cooperation goal (OJ L 347, 20 December 2013, p. 259).

1.1.1.6. ⁶ Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council establishing the European Neighbourhood instrument (OJ L 77, 15.3.2014, p. 27)

- (a) It shall respect the principles of coherence, complementarity, coordination, partnership and concentration;
 - (b) It shall be consistent with Union policies and shall support progressive alignment to the *acquis*;
 - (c) It shall comply with the budgetary principles laid down in Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council⁷ (hereinafter referred to as the "Financial Regulation") and Commission Delegated Regulation (EU) No 1268/2012 (hereinafter referred to as the "Rules of Application of the Financial Regulation")⁸;
 - (d) It shall be consistent with the needs identified in the enlargement process and the absorption capacities of the IPA II beneficiary. It shall also take account of lessons learned under previous assistance;
 - (e) The ownership of the programming and implementation of assistance by the IPA II beneficiary shall be strongly encouraged and adequate visibility of IPA II assistance shall be ensured;
 - (f) Actions shall be planned, with clear and verifiable objectives, which are to be achieved within a given period; the results obtained should be assessed through specific, measurable, agreed, realistic and time related (SMART) indicators;
 - (g) Any discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation shall be prevented during the implementation of assistance;
 - (h) The objectives of pre-accession assistance shall be consistent with the principle of sustainable development, including climate change mitigation and adaptation.
- (2) Assistance to the IPA II beneficiary shall be provided in accordance with the enlargement policy framework defined by the European Council and the Council and shall take due account of the Communication on the Enlargement Strategy and the Progress Reports comprised in the annual enlargement package of the Commission, as well as of the relevant resolutions of the European Parliament.

In accordance with the specific objectives set out in Article 2(1) of the IPA II Regulation, the thematic priorities for providing assistance according to the needs and capacities of the IPA II beneficiaries are set out in Annex I to this Agreement. Each of those thematic priorities may contribute to the attainment of more than one specific objective.

In accordance with the specific objective set out in point (d) of Article 2(1) of the IPA II Regulation, assistance shall support cross-border cooperation, both between the IPA II beneficiaries and between them and Member States or countries under the European Neighbourhood Instrument, with a view to promoting good neighbourly relations, fostering Union integration and promoting socio-economic development. The thematic priorities for assistance for territorial cooperation are set out in Annex J to this Agreement.

1.1.1.7. ⁷ Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the Union and repealing Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 (OJ L 298, 26 October 2012, p. 1).

1.1.1.8. ⁸ Commission Delegated Regulation (EU) No 1268/2012 of 29 October 2012 on the rules of application of Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council on the financial rules applicable to the general budget of the Union (OJ L 362, 31 December 2012, p. 1).

- (3) IPA II assistance shall be provided on the basis of country or multi-country indicative strategy papers (hereafter referred to as the "strategy papers"), established for the duration of the Union's multiannual financial framework for the period from 2014 to 2020, by the Commission in partnership with the IPA II beneficiaries.
- (4) The provision of IPA II assistance shall be subject to the fulfilment of the IPA II beneficiary's obligations under this Agreement and under Sectoral Agreements and Financing Agreements, if any.

Article 6 Principle of ownership

- (1) The ownership of the programming and implementation of IPA II assistance lies primarily with the IPA II beneficiary.
- (2) The IPA II beneficiary shall appoint a National IPA Co-ordinator (NIPAC), who shall be the main counterpart of the Commission for the overall process of: strategic planning, coordination of programming, monitoring of implementation, evaluation and reporting of IPA II assistance.

The NIPAC shall:

- (a) ensure coordination within the IPA II beneficiary's administration and with other donors and a close link between the use of IPA II assistance and the general accession process;
 - (b) co-ordinate the participation of IPA II beneficiaries in the relevant territorial cooperation programmes, namely cross-border cooperation programmes referred to in Article 27 of the IPA II Implementing Regulation as well as, if appropriate, transnational or interregional cooperation programmes established and implemented under Regulation (EU) No 1299/2013 and cross-border cooperation programmes established and implemented under Regulation (EU) No 232/2014. The NIPAC may delegate this coordination task to a territorial cooperation co-ordinator or operating structure as appropriate;
 - (c) endeavour that the IPA II beneficiary's administration takes all necessary steps to facilitate the implementation of the related programmes.
- (3) The NIPAC shall be a high-ranking representative of the government or the national administration of the IPA II beneficiary with the appropriate authority.
 - (4) To provide a strengthened basis for the management of pre-accession assistance and national funds, the Commission and the IPA II beneficiary shall engage in a dialogue on public financial management. In this respect, the Commission shall assess the level of compliance of the administration of the IPA II beneficiary with the principles of an open and orderly public financial management system. Where the administration complies with those requirements only in part, the IPA II beneficiary and the Commission shall agree on the necessary measures to address the identified deficiencies.

Article 7 Methods of Implementation

IPA II assistance in Montenegro shall be implemented by the Commission as provided for in the Financial Regulation under:

- (a) direct management by the Commission departments, including its staff in Union Delegations and/or through executive agencies as defined in point (a) of Article 58(1) of the Financial Regulation;

- (b) indirect management, whereby the Commission entrusts budget implementation tasks of certain programmes or actions to the IPA II beneficiary as defined in point (i) of point (c) of Article 58(1) of the Financial Regulation while retaining overall final responsibility for general budget implementation in accordance with Article 58(2) of the Financial Regulation;
- (c) indirect management with entities other than IPA II beneficiaries as defined in points (ii), (iii), (v) to (vii) of point (c) of Article 58(1) of the Financial Regulation;
- (d) shared management with Member States as defined in point (b) of Article 58(1) of the Financial Regulation for cross-border cooperation programmes involving Member States of the European Union and implemented in accordance with the IPA II Implementing Regulation.

Article 8 Financing Agreements

- (1) Where required by the related financing decision, the Commission and the IPA II beneficiary shall conclude a Financing Agreement in accordance with Article 6 of the IPA II Implementing Regulation.
- (2) Financing Agreements shall provide, *inter alia*, the terms on which the IPA II assistance shall be managed, including the applicable methods of implementation, aid intensities, implementation deadlines as well as the rules on eligibility of expenditure.
- (3) Where programmes are implemented under indirect management by the IPA II beneficiary, Financing Agreements shall include the required provisions of Article 40 of the Rules of Application of the Financial Regulation and shall lay down the provisions defining *ex-ante* controls on key grant award and procurement procedures, if any, to be performed by the Union Delegation or the Commission as well as controls and supervision, if any, to be conducted by the Union Delegation or the Commission.
- (4) For cross-border cooperation programmes between IPA II beneficiaries or IPA beneficiaries and countries under the European Neighbourhood Instrument, a single Financing Agreement may be signed by the Commission and all the participating countries in a particular programme.
- (5) The rules for implementation of cross-border cooperation programmes between one or more Member States and one or more IPA II beneficiaries shall be set out in the Financing Agreement for a given cross-border cooperation programme to be signed between the IPA II beneficiary, the Commission and, where applicable, the Member State hosting the managing authority of that cross-border cooperation programme.
- (6) In accordance with Article 26 of Regulation (EU) No 1299/2013, the programme implementation conditions governing the financial management as well as the programming, monitoring, evaluation and control of the participation of third countries, through a contribution of IPA II resources to transnational and interregional cooperation programmes established and implemented under that Regulation between Member States and one or more IPA II beneficiaries, shall be established in the relevant cooperation programme and also, where necessary, in the financing agreement between the Commission, the governments of the third countries concerned and the Member State hosting the managing authority of the relevant cooperation programme while ensuring that those conditions are consistent with the Union's cohesion policy rules.
- (7) This Framework Agreement shall apply to all Sectoral and Financing Agreements concluded between the Parties for financial assistance under IPA II. Where they exist, Sectoral Agreements related to a given policy area or a programme shall apply to all

Financing Agreements concluded under that policy area or programme. Where there is no Financing Agreement, the rules included in this Agreement shall apply.

Article 9 Sectoral Agreements

Further details concerning rural development programmes under the policy area agriculture and rural development complementing this Agreement will be laid down in the respective Sectoral Agreements, which will, among other aspects, set out measures through which assistance will be implemented.

SECTION II RULES FOR INDIRECT MANAGEMENT BY THE IPA II BENEFICIARY

TITLE I MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS

Article 10 Establishment of structures and authorities for indirect management by the IPA II beneficiary

- (1) The following structures and authorities shall be established by the IPA II beneficiary in the event of indirect management:
 - (a) the National IPA Co-ordinator (NIPAC);
 - (b) the National Authorising Officer (NAO);
 - (c) the operating structures.

The operating structure for rural development programmes under the policy area agriculture and rural development shall consist of the following separate authorities, operating in close cooperation:

- (i) the Managing Authority, being a public body acting at national level, to be in charge of preparing and implementing the programmes, including selection of measures and their publicity, the coordination, evaluation, monitoring and reporting of the programme concerned and managed by a senior official with exclusive responsibilities; and
 - (ii) the IPA Rural Development (IPARD) Agency with functions of a similar nature as a paying agency in the Member States being in charge of publicity, selection of projects as well as authorisation, control and accounting of commitments and payments and the execution of payments.
- (2) The NAO shall establish a management structure composed of a National Fund and a support office for the NAO.
- (3) The IPA II beneficiary shall provide for an audit authority.
- (4) The IPA II beneficiary shall ensure adequate segregation of duties between and within the structures and authorities referred to in paragraphs (1) to (3). Duties are segregated when different tasks related to a transaction are allocated to different staff, thereby helping to ensure that each separate task has been properly undertaken.

Article 11 Functions and responsibilities of the structures and authorities

- (1) The structures and authorities mentioned in Article 10 shall be assigned functions and responsibilities as set out in Annex A to this Agreement and shall comply with the internal control framework of Annex B to this Agreement.

The IPA II beneficiary shall immediately inform the Commission of any substantial changes concerning the structures and authorities mentioned in Article 10.

- (2) Policy area or programme specific assignments of functions and responsibilities may be set out in Sectoral or Financing Agreements in line with the basic approach chosen for the assignment of functions and responsibilities as set out in Annex A to this Agreement.
- (3) Where under indirect management by the IPA II beneficiary specific persons and/or entities have been given responsibility for an activity in relation to the management, implementation, control, supervision, monitoring, evaluation, reporting or audit of programmes, the IPA II beneficiary shall enable such persons and/or entities to exercise the duties associated with that responsibility. This includes, in particular, the cases where there is no hierarchical link between such persons and/or entities and the bodies participating in that activity. The IPA II beneficiary shall, in particular, provide those persons and/or entities with the authority to establish:
 - (a) formal working arrangements between them and the bodies concerned;
 - (b) an appropriate system for the exchange of information between them and the bodies concerned, including the power to require information and a right of access to documents and staff on the spot, if necessary;
 - (c) the standards to be met and the procedures to be followed.

TITLE II SPECIFIC PROVISIONS RELATING TO ENTRUSTING THE IPA II BENEFICIARY WITH BUDGET IMPLEMENTATION TASKS

Article 12 Conditions for entrusting the IPA II beneficiary with budget implementation tasks

- (1) The Commission entrusts budget implementation tasks to the IPA II beneficiary by concluding a Financing Agreement.
- (2) When managing IPA II funds, the IPA II beneficiary shall respect the principles of sound financial management⁹, transparency and non-discrimination, and shall ensure the visibility of IPA II assistance. The IPA II beneficiary shall guarantee a level of protection of the financial interests of the European Union equivalent to that required under the Financial Regulation when managing IPA II funds, with due consideration for:
 - (a) the nature of the tasks entrusted to them and the amounts involved;
 - (b) the financial risks involved;
 - (c) the level of assurance stemming from their systems, rules and procedures together with the measures taken by the Commission to supervise and support the implementation of the tasks entrusted to them.
- (3) In order to protect the financial interests of the Union, the IPA II beneficiary shall:
 - (a) set up and ensure the functioning of an effective and efficient internal control system;

1.1.1.9. ⁹ The principle of sound financial management comprises the principles of economy, efficiency and effectiveness. The principle of economy requires that the resources used shall be made available in due time, in appropriate quantity and quality and at the best price. The principle of efficiency concerns the best relationship between resources employed and results achieved. The principle of effectiveness concerns the attainment of the specific objectives set and the achievement of the intended results.

- (b) use an accounting system that provides accurate, complete and reliable information in a timely and regular manner clearly distinguishing costs accepted and payments made;
 - (c) provide for that the structures and authorities referred to in Article 10(1) and (2) are subject to an independent external audit, performed in accordance with internationally accepted auditing standards by an audit authority functionally independent of the structures and authorities concerned;
 - (d) apply appropriate rules and procedures for providing financing from IPA II assistance through grants, procurement and financial instruments.
- (4) The IPA II beneficiary shall further:
- (a) ensure, in accordance with Article 23, the *ex-post* publication of information on recipients of IPA II assistance;
 - (b) ensure a reasonable protection of personal data as laid down in Directive 95/46/EC of the European Parliament and the Council¹⁰ and Regulation (EC) No 45/2001 of the European Parliament and the Council¹¹.
- (5) Where substantial changes are made to the systems or rules of the IPA II beneficiary or to the procedures that relate to the management entrusted to the IPA II beneficiary of Union funds, the IPA II beneficiary shall inform the Commission thereof without delay. The Commission shall review the financing agreements concluded with the IPA II beneficiary in order to ensure continued fulfilment of the requirements set out in paragraph 3.

Article 13 Entrusting budget implementation tasks

- (1) The NAO, on behalf of the IPA II beneficiary, shall be responsible for submitting to the Commission a request for being entrusted with budget implementation tasks under a given programme or measure.
- (2) Before submitting the request referred to in paragraph 1, the NAO shall ensure that the management structure and the relevant operating structure(s) satisfy the requirements of points (a), (b) and (d) of Article 12(3) and those of Annex B to this Agreement. In doing so the NAO may rely on results of an *ex-ante* assessment carried out with regard to a national accreditation decided pursuant to Council Regulation (EC) No 1085/2006¹² or a previous Financing Agreement.

When the NAO cannot rely on a previous *ex-ante* assessment the request shall be supported by an audit opinion on the management structure and the operating structure(s), drawn up by an external auditor independent from the structures and authorities under Article 10(1) and (2) and be based on examinations conducted according to internationally accepted auditing standards.

¹⁰ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (OJ L 281, 23 November 1995, p. 31).

1.1.1.10.¹¹ Regulation (EC) No 45/2001 of the European Parliament and the Council of 18 December 2000 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies and on the free movement of such data (OJ L 8, 12 January 2001, p. 1).

1.1.1.11.¹² Council Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA) (OJ L 210, 31 July 2006, p. 82).

- (3) The request shall be accompanied by a confirmation made by the NAO, the NIPAC and the head of the audit authority that they are ready to carry out the functions and responsibilities assigned to them in Annex A to this Agreement.
- (4) Before the Commission entrusts budget implementation tasks of IPA II assistance, it shall review the request referred to in paragraph 1 of this Article and the established structures and authorities referred to in Article 10 and shall, for the purposes of the *ex-ante* assessment pursuant to Article 61(1) of the Financial Regulation, obtain evidence that the requirements set out in points (a) to (d) of Article 12(3) and those of Annex B to this Agreement are fulfilled. This review may include on-the-spot verifications by the Commission.

For entrusting budget implementation tasks of IPA II assistance, the Commission may rely on an *ex-ante* assessment carried out with regard to an earlier Financing Agreement with the IPA II beneficiary or an *ex-ante* assessment carried out with regard to the conferral of management powers decided under Regulation (EC) No 1085/2006. On the request of the Commission, the IPA II beneficiary shall provide additional evidence if those assessments do not address all the requirements.

Article 14 Measures in case of non-compliance of management structure and operating structures with points (a), (b) and (d) of Article 12(3) and Annex B to this Agreement

- (1) After the Commission has entrusted budget implementation tasks, the NAO shall monitor the continued fulfilment by the management structure and operating structure(s) of the applicable requirements set out in points (a), (b) and (d) of Article 12(3) and Annex B to this Agreement. In case of failure to satisfy these requirements, the NAO shall inform the Commission with copy to the NIPAC without delay and shall take any appropriate safeguard measures regarding payments made or contracts signed.
- (2) In addition, the NAO shall take all necessary steps in order to ensure the renewed fulfilment of the requirements referred to in paragraph 1.

Article 15 Suspension or termination of parts of the Financing Agreement concerning the entrusted budget implementation tasks

- (1) The Commission shall monitor the compliance with Articles 12(3) and 51(1) and may take appropriate remedial measures, including the suspension or termination of parts of the Financing Agreement at any time, if the requirements are no longer fulfilled.
- (2) Where the Commission suspends or terminates parts of the Financing Agreement concerning the entrusted budget implementation tasks, the following provisions shall apply:
 - (a) the Commission may interrupt transfers of funds to the IPA II beneficiary;
 - (b) new legal commitments made by the operating structure concerned after the notification of the suspension or termination shall not be considered eligible for IPA II assistance;
 - (c) without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 43 on the transactions affected by previous non-compliance with the requirements for entrusting budget implementation tasks.
- (3) The Sectoral or Financing Agreement may lay down further provisions concerning the suspension or termination of those parts concerning entrusted budget implementation tasks.

SECTION III RULES FOR PROGRAMMING

Article 16 Programming of the assistance

- (1) IPA II assistance shall be provided on the basis of strategy papers, established for the duration of the Union's Multi-annual Financial Framework by the Commission in partnership with the IPA II beneficiary. That assistance shall be implemented through programmes and measures as referred to in Articles 2 and 3 of the Common Implementing Regulation. Implementation shall, as a rule, take the form of annual or multi-annual, country specific or multi-country programmes, as well as cross-border co-operation programmes established in accordance with the strategy papers and drawn up by the IPA II beneficiary and/or the Commission, as appropriate, and adopted by the Commission.
- (2) Annual or multi-annual, country or multi-country programmes shall be based on action documents save for where otherwise provided for in this agreement. The action documents shall be prepared at national level by the relevant authorities designated by the IPA II beneficiary save for multi-country programmes which are prepared by the Commission in consultation with the IPA II beneficiaries. The NIPAC shall ensure that the objectives set out in the actions or programmes proposed by the IPA II beneficiary are coherent with the objectives in the country strategy papers and take due account of the relevant macro-regional and sea basin strategies. Where programming documents are prepared by the IPA II beneficiary, the NIPAC shall coordinate the preparation of the documents and submit them to the Commission.
- (3) In accordance with Article 5(6) of the IPA II Regulation, the Commission shall encourage coordination among the relevant stakeholders when preparing assistance. In accordance with the principle of ownership of Article 6 of this Agreement, the IPA II beneficiary shall ensure that relevant stakeholders, including civil society organisations and local authorities are or have been duly consulted and have timely access to relevant information allowing them to play a meaningful role in the programming process, in cooperation with the Commission where appropriate.
- (4) Assistance may be granted to support the participation of the IPA II beneficiary in Union programmes and Union agencies. The participation of the IPA II beneficiary in Union programmes shall follow the specific terms and conditions set out for each such programme in an agreement concluded between the Commission and the IPA II beneficiary, in accordance with the agreements establishing the general principles for participation of the IPA II beneficiaries in Union programmes.
- (5) The IPA II assistance under rural development programmes in the policy area agriculture and rural development shall be provided on the basis of relevant priorities set out in the country strategy papers, through a pre-defined set of measures further specified in the Sectoral Agreement. The implementation shall take the form of multi-annual rural development programmes with split commitments in accordance with Article 189(3) of the Financial Regulation, drawn up at national level and covering the entire period of the IPA II implementation. The programme shall be prepared by the Managing Authority as specified in point (i) of Article 10(1)(c) of this Agreement to be submitted to the Commission after consulting the appropriate interested parties.
 - (1) Assistance under the rural development programmes shall contribute to achieving the following objectives:
 - (a) In view of Union priorities for rural development, by means of developing human and physical capital, to increase the food-safety of the IPA II beneficiary and the ability of the agri-food sector to cope with competitive pressure as well as to progressively align the sector with Union standards, in

particular those concerning hygiene and environment, while pursuing balanced territorial development of rural areas.

- (b) Channelling investment support through management and control systems which are compliant with good governance standards of a modern public administration and where the relevant country structures apply standards equivalent to those in similar organisations in the Member States of the European Union.

Article 17 Adoption and amendments of programmes

- (1) After the adoption of the programme, the programme may, if necessary, be amended in accordance with Article 2 of the Common Implementing Regulation in order to take into account new information and results relating to the implementation of the actions concerned, including the results of monitoring and evaluation, as well as the need to adjust the amounts of assistance available. Any proposal for amendments submitted by the IPA II beneficiary shall be duly substantiated and shall include at least the following information: the text of the amended programme, the reasons for the proposed amendment, the expected effects of the amendment and the amended financial and action/activity/measure tables, where the proposed amendments are of a financial nature.
- (2) The IPA II beneficiary shall propose amendments to programmes whenever necessary to reflect changes in the relevant Union legislation or where changes in conditions for implementation so require.
- (3) The detailed provisions for preparation, adoption and amendments of the programmes as provided in the relevant documents and instructions prepared by the Commission shall be applied.

SECTION IV RULES FOR IMPLEMENTATION

TITLE I GENERAL RULES AND PRINCIPLES FOR IMPLEMENTATION

Article 18 Rules on procurement and award of grants

- (1) Assistance under all IPA II policy areas shall be managed in accordance with the rules for external action contained in Title IV of Part Two of the Financial Regulation and its Rules of Application.
- (2) All service, supplies, and work contracts and grant agreements shall be awarded and implemented in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions, in force at the time of the launch of the procedure in question, unless otherwise provided for in Sectoral or Financing Agreements.
- (3) Results of tender procedures as well as grant and prize awards shall be published in accordance with the rules referred to in paragraph 1 and as further specified in Article 23.
- (4) In case of indirect management by the IPA II beneficiary, within one month after the entry into force of the respective Financing Agreement, the NAO shall provide a procurement plan/financial forecasts for the programme or action implemented under the Financing Agreement to the Commission. This obligation shall not apply to IPA II assistance under rural development programmes in the policy area agriculture and rural development.

- (5) As regards procurement, the national law of the IPA II beneficiary transposing Directive 2014/24/EU shall be considered equivalent to the rules applied by the Commission in accordance with the Financial Regulation. The Commission may accept such national law to be applied for the implementation of IPA II assistance subject to the terms of the relevant provision in the Financing Agreement.

Article 19 Rules on nationality and origin for public procurement, grant and other award procedures

- (1) Participation in the award of procurement contracts, grants and other award procedures for actions financed under IPA II shall be open to all natural persons who are nationals of, and legal persons which are effectively established in the following countries (hereafter referred to as "eligible countries"), and to International Organisations¹³:
- (a) Member States, IPA II beneficiaries, contracting parties to the Agreement on the European Economic Area and partner countries covered by the European Neighbourhood Instrument; and
 - (b) countries for which reciprocal access to external assistance is established by the Commission. Reciprocal access may be granted, for a limited period of at least one year, whenever a country grants eligibility on equal terms to entities from the Union and from countries eligible under IPA II. Before the Commission decides on the reciprocal access and on its duration, it will consult the IPA II beneficiary.

Legal persons may include civil society organisations, such as non-governmental non-profit organisations and independent political foundations, community based organisations and private sector non-profit agencies, institutions and organisations and networks thereof at local, national, regional and international level as long as they are capable of having legal rights and duties in accordance with the respective national laws.

- (2) If actions are jointly co-financed with a partner or other donor, or through a trust fund established by the Commission, countries which are eligible under the rules of that partner, other donor or Member State or determined in the trust fund constitutive act shall also be eligible.

If actions are implemented in indirect management through one of the entrusted bodies listed in points (ii) to (viii) of Article 58(1)(c) of the Financial Regulation, the countries which are eligible under the rules of that body shall also be eligible.

If actions are jointly financed by IPA II and by another instrument for external action, including the European Development Fund, the countries identified under both IPA II and the other instrument shall be considered eligible for the purpose of those actions.

In case of actions of a global, regional or cross-border nature financed by IPA II, the countries, territories and regions covered by the action may be considered eligible for the purpose of that action.

- (3) All supplies purchased under a procurement contract, or in accordance with a grant agreement, financed under IPA II shall originate from an eligible country.

However, they may originate from any country when the amount of the supplies to be purchased is below the threshold for the use of the competitive negotiated procedure. For

¹³ International Organisations are international public-sector organisations set up by intergovernmental agreements, specialised agencies set up by such organisations and other non-profit organisations assimilated to international organisations by a Commission decision.

the purposes of this article, the term "origin" is defined in Article 23 and 24 of Council Regulation (EEC) N°2913/92¹⁴.

- (4) The rules under this article do not apply to, and do not create nationality restrictions for natural persons employed or otherwise legally contracted by an eligible contractor or, where applicable, subcontractor.
- (5) In order to promote local capacities, markets and purchases, priority shall be given to local and regional contractors when the Financial Regulation provides for award on the basis of a single tender. In all other cases, participation of local and regional contractors shall be promoted in accordance with the relevant provisions of the Financial Regulation.
- (6) Eligibility as defined in this article may be further restricted in the Financing Agreement with regard to the nationality, geographical location or nature of applicants, where such restrictions are required by the specific nature and the objectives of the action and where they are necessary for its effective implementation, in particular to participation in award procedures in case of cross-border cooperation actions as referred to in Article 63.
- (7) Tenderers, applicants and candidates from non-eligible countries or goods from non-eligible origin may be accepted eligible by the Commission in case of urgency or of unavailability of products and services in the markets of the countries concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of a project, programme or action impossible or exceedingly difficult.
- (8) Natural and legal persons who have been awarded contracts shall comply with applicable environmental legislation including multilateral environmental agreements, as well as internationally agreed core labour standards¹⁵.

Article 20 Participation in Union programmes and agencies

In case of participation in Union programmes and agencies, implementation shall consist of payment to the programme or agency budget by the IPA II beneficiary. The respective country or multi-country programme may foresee contributions to the cost of the IPA II beneficiaries' participation in Union programmes and agencies.

Article 21 Implementation principles for budget support to the IPA II beneficiary

- (1) The Commission may decide to grant budget support to the IPA II beneficiary. Such support shall be implemented under direct management. Complementary support accompanying budget support can be provided under direct management, under indirect management with the IPA II beneficiary or under indirect management with other entities than the IPA II beneficiary, as applicable.
- (2) Disbursement of budget support shall be conditional on satisfactory progress being made towards achieving the objectives agreed with the IPA II beneficiary and provided for in the Financing Agreement.
- (3) The detailed provisions concerning the eligibility criteria covering stable macro-economic framework, sound public financial management, transparency and oversight of the budget and national/sector policies and reforms as well as risk assessment and preparation, implementation and follow-up of budget support are provided in the relevant documents

1.1.1.12.¹⁴ Council Regulation (EEC) N°2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code and other Community legislation governing non-preferential origin (OJ L 302, 19 October 1992, p. 1).

1.1.1.13.¹⁵ The ILO core labour standards, conventions on freedom of association and collective bargaining, elimination of forced and compulsory labour, elimination of discrimination in respect of employment and occupation and the abolition of child labour.

and instructions prepared by the Commission which are applicable for the purposes of implementing IPA II assistance through budget support.

Article 22 Implementation principles for twinning

- (1) Actions may be implemented through twinning whereby the selected Member State administrations agree to provide the requested public sector expertise. Twinning shall be set up in the form of a grant to cover the reimbursement of the expenses incurred by the Member State(s) involved and may in particular provide for the long term secondment of a pre-accession advisor assigned to provide full time counsel to the administration of the IPA II beneficiary, hereinafter referred to as resident twinning advisor (RTA). The IPA II beneficiary shall make available adequate office facilities to the RTA.

The twinning grant shall be established in accordance with relevant provisions of Part One, Title VI on grants of the Financial Regulation and its Rules of Application.

- (2) A twinning manual, applicable to all twinings, has been established by the Commission and is updated regularly.

TITLE II TRANSPARENCY AND VISIBILITY

Article 23 Information, publicity and transparency

- (1) The IPA II beneficiary commits towards increased transparency and accountability in the delivery of assistance, including by publicly disclosing information on assistance volume and allocation, ensuring that data is internationally comparable and can be easily accessed shared and published. Any actor implementing IPA II assistance shall fulfil the requirements on information, publicity and transparency, and ensure the appropriate EU visibility of the actions.
- (2) In case of indirect management by the IPA II beneficiary, the operating structures shall be responsible for publishing information on recipients of IPA II assistance in the following way:
 - (a) The publication shall be made according to a standard presentation, in a dedicated and easily accessible place of the IPA II beneficiary's internet site. If such internet publication is impossible, the information shall be published by any other appropriate means, including the official journal of the IPA II beneficiary;
 - (b) Publication shall take place no later than 30 June of the year following the financial year in which the funds were awarded;
 - (c) The IPA II beneficiary shall communicate to the Commission the address of the internet site where the information was published. If the information is published by any other appropriate means, the IPA II beneficiary shall give the Commission full details of the means used. Reference shall be made to this location in the dedicated place of the internet site of the Commission;
 - (d) The operating structures shall ensure that the recipient is informed that it will be included in the published list of recipients. Any personal data included in this list shall be processed in accordance with the requirements of Regulation (EC) No 45/2001, and with due observance of the requirements of confidentiality and security.

The IPA II beneficiary shall publish the name and locality of the recipient, the amount awarded and the nature and purpose of the awarded contract. The locality of a legal person shall be its address. The locality of a natural person shall be a region at NUTS 2 level¹⁶.

The information referred to in the second sub-paragraph shall only be published for prizes, grants and contracts which have been awarded as a result of contests, grant award procedures or public procurement procedures. The information shall not be published for contracts below the threshold referred to Article 137(2) of the Rules of Application of the Financial Regulation.

As far as data referring to natural persons are concerned, the names shall be replaced by "natural person" two years after the end of the financial year in which the funds were awarded. The same shall apply to personal data referring to legal persons for whom the official title identifies one or more natural persons.

Publication of names of natural persons shall be waived if such publication risks violating their fundamental rights or damaging their commercial interests.

The IPA II beneficiary shall present a list of data to be published concerning natural persons with justification for proposed waivers of publication to the Commission which must grant prior approval to this list. Where necessary, the Commission shall complete the locality of the natural person limited to a region at NUTS 2 level.

Publication of contracts may be waived if such publication risks harming the commercial interests of contractors or grant beneficiaries. The IPA II beneficiary shall present a list with such justifications to the Commission which must grant prior approval to such publication waiver.

- (3) In case of indirect management by the IPA II beneficiary, the relevant bodies shall, in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions, in force at the time of the launch of the procedure in question, prepare a contract award notice, once the contract has been signed, and send it to the Commission for publication unless otherwise provided for in the Financial Regulation and further specified in Sectoral Agreements. The contract award notice may also be published by the IPA II beneficiary in the relevant media.
- (4) The strategy papers and programmes as well as any revision thereof, shall be public documents, where applicable, and shall be made available to the general public and civil society.

Article 24 Visibility and communication

- (1) The Commission and the IPA II beneficiary shall agree on a coherent plan of visibility and communication activities to make available, and actively publicise information about programmes and actions under IPA II assistance in Montenegro. The procedures for implementing such activities shall be specified in the Sectoral or Financing Agreements.
- (2) In case of direct management, implementation of the activities referred to in paragraph 1 shall be the responsibility of the Commission with the assistance of the IPA II beneficiary.
- (3) In case of indirect management by the IPA II beneficiary, and for cross-border cooperation programmes referred to in points (b) and (c) of Article 63(2), implementation of the

¹⁶ NUTS means Nomenclature of territorial units for statistics and NUTS 2 level means the class of administrative units with an average size of population between 800 000 and 3 million.

activities referred to in paragraph 1 shall be the responsibility of the operating structure(s) of the IPA II beneficiary(ies).

- (4) Visibility and communication activities shall demonstrate how the particular action contributes to the agreed programme objectives and the accession process and shall be aimed at strengthening general public awareness as well as support of actions financed and of the objectives pursued. The visibility and communication activities shall aim at highlighting to the relevant target audiences the added value and impact of the Union programmes and actions. Visibility activities shall also promote transparency and accountability on the use of funds.
- (5) The IPA II beneficiary shall report on its visibility and communication activities to the IPA monitoring committee and the sectoral monitoring committees.

TITLE III DATA PROTECTION AND CONFIDENTIALITY

Article 25 Data protection

- (1) The IPA II beneficiary shall ensure a reasonable protection of personal data. Personal data means any information related to a natural person. Any operation performed upon personal data, such as collection, recording, organisation, storage, adaption or alteration, retrieval, consultation, use, disclosure, erasure or destruction, shall be based on rules and procedures of the IPA II beneficiary and shall only be done as far as it is necessary for the implementation of the IPA II assistance.
- (2) In particular, the IPA II beneficiary shall take appropriate technical and organisational security measures concerning the risks inherent in any such operation and the nature of the information relating to the natural person concerned, in order to:
 - (a) Prevent any unauthorised person from gaining access to computer systems performing such operations, and especially unauthorised reading, copying, alteration or removal of storage media; unauthorised data input as well as any unauthorised disclosure, alteration or erasure of stored information;
 - (b) Ensure that authorised users of an IT system performing such operations can access only the information to which their access right refers;
 - (c) Design its organisational structure in such a way that it meets the above requirements.

Article 26 Confidentiality

- (1) The IPA II beneficiary agrees that the documents possessed by an entity referred to in points (ii) to (iii) of Article 58(1)(c) of the Financial Regulation to which the Commission entrusted budget implementation tasks may be forwarded to the Commission by that entity for the sole purpose of monitoring the execution of those tasks. The Commission shall respect confidentiality arrangements agreed between the IPA II beneficiary and that entity in accordance with the provisions of this Agreement.
- (2) Without prejudice to Article 50, the IPA II beneficiary and the Commission shall preserve the confidentiality of any document, information or other material directly related to the implementation of the IPA II assistance that is classified as confidential.
- (3) The Parties shall obtain each other's prior written consent before publicly disclosing such information.
- (4) The Parties shall remain bound by the confidentiality until five years after the end of the execution period.

TITLE IV GRANTING OF FACILITIES AND TAXATION

Article 27 Granting of facilities for the implementation of programmes and execution of contracts

- (1) In order to ensure the effective implementation of programmes under IPA II, the IPA II beneficiary shall take all necessary measures to ensure:
- (a) that, in case of service, supplies or works tender procedures as well as grant awards and twinnings, natural or legal persons eligible to participate in award procedures pursuant to Article 19 shall be entitled to temporary installation and residence where the importance or the duration of the contract so warrants. This right shall be acquired only after the procedure has been launched and shall be enjoyed by the managerial and technical staff including RTAs, needed to carry out studies and other preparatory measures to the drawing up of bids/applications/proposals. This right shall expire one month after the decision of contract award;
 - (b) that tenderers and applicants can submit their bids/applications/proposals without encountering any obstacle such as additional legal, administrative or customs related requirements that impair equal treatment among tenderers or applicants unless such requirements are enshrined in an underlying programme document adopted by the Commission;
 - (c) that personnel taking part in the implementation of IPA II assistance and members of their immediate family are accorded no less favourable benefits, privileges and exemptions than those usually granted to other international or expatriate staff employed in Montenegro, under any other bilateral or multilateral agreement or arrangements for assistance and technical co-operation;
 - (d) that personnel taking part in the implementation of IPA II assistance and members of their immediate family are allowed to enter Montenegro, to establish themselves in Montenegro, to work there and to leave Montenegro, as the nature of the underlying contract so justifies;
 - (e) the granting of all permits necessary for the importation of goods, in particular professional equipment, required for the execution of the underlying contract, subject to existing laws, rules and regulations of the IPA II beneficiary;
 - (f) that imports carried out under IPA II will be exempted from all charges;
 - (g) the granting of all permits necessary for the re-export of the above goods, once the underlying contract has been fully executed;
 - (h) the granting of authorisations for the import or acquisition of the foreign currency necessary for the implementation of the underlying contract and the application of national exchange control regulations in a non-discriminatory manner to contractors, regardless of their nationality or place of establishment;
 - (i) the granting of all permits necessary to repatriate funds received in respect of the action financed under IPA II, in accordance with the foreign exchange control regulations in force in Montenegro;
 - (j) that transactions necessary for carrying out contracts financed under IPA II will be exempted from procedures requiring the transfer of the payment for goods and/or services to their contractors abroad through banks or financial institutions operating in Montenegro.

- (2) The IPA II beneficiary shall ensure full co-operation of all relevant authorities. It will also ensure access to state-owned companies and other governmental institutions, which are involved or are necessary in the implementation of a programme or in the execution of the contract.
- (3) After the entry into force of this Agreement the IPA II beneficiary shall adopt or amend the legislation and/or enabling acts necessary to enforce the requirements of the procedures laid down in this article while keeping these procedures as simple, reasonable and time efficient as possible.

Article 28 Rules on taxes, customs duties and other fiscal charges

- (1) Except where otherwise provided for in a Sectoral Agreement or a Financing Agreement, taxes, customs and import duties and levies and/or charges having equivalent effect are not eligible under IPA II. This rule shall also apply to co-financing provided by the IPA II beneficiary and recipients of IPA II assistance.
- (2) The following provisions shall apply:
 - (a) All imports by Union contractors shall be allowed to enter Montenegro without being subject to customs or import duties, Value Added Tax (VAT), excise duties and other special consumption taxes or to any other similar tax, duties or charges having equivalent effect. Such exemption shall only be applied to imports in connection with the goods supplied and/or services rendered and/or works executed by the Union contractors under a Union contract. Montenegro shall ensure that the imports concerned will be released from the point of entry for delivery to the Union contractors as required by the provisions of the contract and for immediate use as required for the normal implementation of the contract, without any delays or disputes over the settlement of the above mentioned duties, taxes or charges;
 - (b) Union contractors shall be exempted from VAT for any service rendered and/or goods supplied and/or works executed under the Union contract. Goods supplied or services rendered or works executed by a contractor to the Union contractor shall also be exempted from VAT in so far that they are connected with the objectives and activities under the Union contract;
 - (c) The exemption provided for in paragraph (b) shall in principle be put into effect through ex-ante exemption. Where this is not technically and/or practically feasible, it shall be put into effect through refund/offsetting;

Where ex-ante exemption applies, the Union contractor or the contractor supplying goods and/or rendering services and/or executing works for a Union contractor, shall issue an invoice exclusive of VAT for which the IPA II beneficiary shall ensure that an effective mechanism and procedures for VAT ex-ante exemption has been put in place beforehand.

Where the refund procedure applies, Union contractors and contractors of Union contractors shall be able to obtain a VAT refund directly from the tax administration upon submission of a written request to the tax administration accompanied by the necessary documentation required under Montenegro law for the refund of VAT.

The Union contractor and contractors of Union contractors shall be entitled to offset or deduct any input VAT paid in connection with the goods supplied and/or services rendered and/or works executed under IPA II assistance which are exempted from VAT, as provided in this Agreement, against any VAT collected by them for any of their ordinary business transactions outside IPA II.

The tax administration shall complete any request for exemption, tax refund, and offsetting within a maximum of 60 calendar days without any cost other than minimum and reasonable administrative fees;

- (d) Profit or income arising from Union contracts shall be taxable in Montenegro in accordance with the national/local tax system. However, natural and legal persons, including expatriate staff and RTAs, resident or established in the Member States of the European Union or other countries eligible under IPA II other than the IPA II beneficiary, executing Union contracts shall be exempted from profit or income tax in Montenegro, including withholding and provisional or temporary taxes.

A Union grant to a grant beneficiary shall not be construed as a profit or income to that grant beneficiary. Where a profit is generated from a grant contract, the Commission shall be entitled to recover the percentage of the profit in accordance with the terms of the underlying contract. The remaining profit may be taxable according to the national/local tax system;

- (e) Expenditures of the Union contractors shall be relieved from special consumption taxes or excise duties or from any other taxes or charges having equivalent effect for the expenditure in connection with the goods supplied and/or services rendered and/or works executed by that Union contractor under the Union contract;
- (f) Those benefiting from actions and/or contracts and/or activities carried out under IPA II shall be exempted from "Inheritance and Transfer Tax" or any other taxes or charges having equivalent effect resulting from goods and/or rights and/or constructed facilities and/or funds transferred to them without consideration in any way under IPA II;
- (g) Personal and household effects imported for personal use by natural persons (and members of their immediate families), other than those recruited locally, carrying out tasks defined in service and/or works and/or grant contracts and/or twinning contracts or covenants, shall be exempted from customs duties, import duties, taxes and levies and/or taxes having equivalent effect and/or deterrent excessive collateral requirements, the said personal and household effects being re-exported or disposed of in the state, in accordance with the regulations in force in Montenegro after termination of the contract;
- (h) Union contracts, contracts signed by Union contractors as well as partners in a consortium or joint venture or co-beneficiaries and affiliated entities in grants shall not be subject to stamp or registration duties, or to any other charge having equivalent effect in Montenegro. This exemption shall also apply to transactions (including assignment of rights) and documents related to payments made to the Union contractor, including contracts concluded between grant/loan beneficiaries (including their partners, affiliated entities or sub-grant/loan beneficiaries) and their contractors (including their staff or contracted experts), and contracts concluded for incidental and provisional expenditure under service contracts and works contracts respectively;
- (i) For the purposes of this Agreement, the term "*Union contractor*" shall be construed as natural and legal persons, rendering services and/or supplying goods and/or executing works under a Union contract. The term "*Union contractor*" shall also refer to grant/loan beneficiaries (including partners, affiliated entities and sub-grant/loan beneficiaries as well as twinning contractors), partners in a consortium or joint venture, contractors and RTAs under twinning contracts as well as contractors under the Technical assistance and information exchange instrument (TAIEX);

- (j) The term "*Union contract*" means any contract or grant contract, including sub-grant/loan contracts and delegation agreements under indirect management, through which an activity is financed under IPA II, including the co-financing by the IPA II beneficiary or recipients of IPA II assistance and which is signed by the European Commission or the IPA II beneficiary or a grant beneficiary. The term "*Union contract*" shall also cover provisions of assistance under TAIEX and participation in Union programmes including grants received under Union programmes and co-financing of such grants;
- (k) The following charges shall also be exempted for Union contractors implementing a Union contract:
 - (i) special communication tax;
 - (ii) motor vehicle taxes;
 - (iii) special charges applied by regional or local authorities or special boards in the context of contract execution not proportional with the cost involved in their execution or of having equivalent effect of taxes.
- (3) Whenever necessary, the IPA II beneficiary shall adopt or amend the secondary legislation and/or enabling acts necessary to enforce the tax provisions in this Agreement immediately upon its entering into force.
- (4) The rules and procedures referred to in this Article shall also apply to any similar tax, duty, levy or charges having equivalent effect, which may be instituted after the date of entry into force of this Agreement in addition to, or in replacement of existing ones.
- (5) In case of conflict between the provisions in this Article and the national legislation of the IPA II beneficiary, the provisions of this Agreement shall prevail. In the event of accession to the Union, the IPA II beneficiary will continue to apply the provisions in articles 27 and 28 except where these are incompatible with its obligations under the relevant Union acquis.

SECTION V RULES ON FINANCIAL MANAGEMENT OF IPA II ASSISTANCE

TITLE I GENERAL PROVISIONS

Article 29 Eligibility of expenditure

- (1) An expenditure item financed under the IPA II Regulation shall not be subject to any other financing under the Union budget.
- (2) Prior to the conclusion of the relevant Financing Agreement contracts and addenda signed, expenditure incurred by the recipients and payments made by the IPA II beneficiary shall not be eligible for funding under the IPA II Regulation.
- (3) The following expenditure shall not be eligible for funding under the IPA II Regulation:
 - (a) purchase of land and existing buildings, except where justified by the nature of the action in the financing decision;
 - (b) other expenditure as may be provided for in the Sectoral or Financing Agreements.
- (4) The final date for the eligibility of expenditure shall be laid down in the Financing Agreements.

Article 30 Aid intensities and rate of Union contribution

- (1) IPA II assistance shall support the implementation of the IPA II beneficiary' reform efforts as referred to in Article 1 of the IPA II Regulation. Specific programmes and stand-alone actions may require both IPA II beneficiary' and Union financial contributions.
- (2) Where both IPA II beneficiary' and Union financial contributions are required, the Union contribution shall be calculated in relation to the eligible expenditure, as defined in the Sectoral or Financing Agreements.

TITLE II RULES RELATING TO INDIRECT MANAGEMENT BY THE IPA II BENEFICIARY

Article 31 Eligibility of expenditure under indirect management

Under rural development programmes in the policy area agriculture and rural development the following specific provisions shall apply:

- (a) Expenditure for technical assistance to support the preparation of rural development programmes and the setting up of management and control systems may be eligible before the date of adoption of the Commission decision for the approval of the rural development programme, but not earlier than 1 January 2014;
- (b) Investment projects under rural development programmes shall remain eligible for Union financing provided they do not, within five years from the final payment by the operating structure, undergo a substantial modification;
- (c) In case of standard unit costs, lump sums not exceeding EUR 100 000 of public contribution and flat-rate financing, determined by the application of a percentage to one or several defined categories of costs, the EU is covering only the amounts as laid down for each measure in the programmes and as defined by the respective IPARD Agency in advance of the call for applications.

Article 32 Audit trail

The NAO shall ensure that all relevant information is available to ensure a sufficiently detailed audit trail. This information shall include documentary evidence of the authorisation of payment requests, of the accounting and payment of such requests, and of the treatment of advances, guarantees and debts.

Article 33 Payments of the Union contribution

- (1) Payment of the Union contribution shall be made within the limits of the funds available.
- (2) Payments shall take the form of pre-financing, interim payments and settlement of the final balance. In case of specific programmes and stand-alone actions, where contributions are required from both the Union and the IPA II beneficiary payments of the Union contribution to the financing of the actions concerned shall be calculated by applying the co-financing rate laid down in the financing decision to the eligible expenditure certified in accordance with point (a) of Clause 2(3) of Annex A to this Agreement subject to the maximum amount of the Union contribution set out in the financing decision.

- (3) By 15 January and 15 July each year, the IPA II beneficiary shall send to the Commission a forecast of its likely payment request for the financial year concerned and for the subsequent financial year, in relation to all IPA II policy areas and programmes. The Commission may ask for an update of the forecast as appropriate.
- (4) Payments by the Commission to the National Fund shall be made within 90 days after the conditions of Articles 34, 35 or 37 are met. This time limit for payment requests may be interrupted by the Commission in order to request all underlying documents necessary to clarify any elements relevant to the statement of expenditure, including information on the reporting of irregularities in accordance with Article 51(2) and Annex H to this Agreement.
- (5) Amounts set out in the programmes submitted by the IPA II beneficiary, in statements of expenditure, in payment requests and in expenditure mentioned in the implementation reports shall be denominated in euro. The IPA II beneficiary shall ensure that for the treasury flows between the Commission and the IPA II beneficiary the rate recorded for conversion between euro and national currency is the monthly accounting rate of the euro established by the Commission for the month during which the expenditure paid was recorded in the accounts of the National Fund or the operating structure concerned specified in the relevant Financing Agreement.
- (6) Payments by the Commission to the National Fund shall be made, subject to availability of budget appropriations, in euro to the euro account, in accordance with the provisions laid down in Articles 34, 35 and 37 and Sectoral or Financing Agreements. A euro account shall be opened for each programme and shall be used exclusively for transactions relating to that programme.
- (7) The IPA II beneficiary shall ensure that recipients receive the total amount of the public contribution in due time and in full. No specific charge or other charge with equivalent effect shall be levied which would reduce these amounts for recipients and the public contribution and assets thus financed shall not be subject to any administrative or judicial confiscation, seizure or similar deductions.
- (8) In cases where the balance on the euro account referred to in paragraph 6 is insufficient to cover the payment requests submitted by the recipients pending the receipt of payment from the Commission, the IPA II beneficiary shall use national funds to pre-finance the Union contribution. In these cases the national funds shall be treated as Union funds and paragraph 6 shall apply at the moment when the full payment of the national contribution, if any, and the Union contribution pre-financed from national funds is recorded in the accounts of the National Fund.
- (9) The IPA II assistance may only cover expenditure incurred and paid by the IPA II beneficiary in accordance with the eligibility rules as provided for by the Financial Regulation, its Rules of Application, the Common Implementing Regulation, the IPA II Implementing Regulation and Articles 29, 30 and 31 and as laid down in the Sectoral or financing agreements if applicable.
- (10) The exchange of information concerning financial transactions between the Commission and the structures and authorities referred to in Article 10 shall, where appropriate, be made by electronic means, using procedures agreed upon between the Commission and the IPA II beneficiary.

Article 34 Pre-financing

- (1) The minimum requirements for a pre-financing payment request are the following:
 - (a) the NAO has notified to the Commission the opening of the euro account concerned;

- (b) the relevant Financing Agreement has been concluded and is in force.
- (2) The detailed provisions concerning the calculation of pre-financing payments for annual and multi-annual programmes shall be set in the Sectoral and/or Financing Agreements.
- (3) The total pre-financing amount shall be cleared at the latest when the programme is closed unless otherwise specified in the Sectoral or Financing Agreement.

Article 35 Interim payments

- (1) The minimum requirements for an interim payment are the following:
 - (a) the NAO has sent to the Commission a payment request including a statement of expenditure detailing incurred and paid costs and including information, where relevant, on pre-financing. The payment request shall also include relevant information on implementation as detailed in the Sectoral or Financing Agreement;
 - (b) the ceilings for the Union contribution, as laid down in the financing decision, have been respected;
 - (c) the NIPAC has sent to the Commission the annual report on implementation in accordance with Article 59(1), including the most recent one;
 - (d) the audit authority has sent to the Commission, in accordance with point (b) of Clause 5(3) of Annex A to this Agreement, the most recent annual audit opinion and annual audit activity report;
 - (e) the relevant Financing Agreement is in force;
 - (f) any information requested by the Commission has been provided.
- (2) Without prejudice to the annual audit opinion and examination and acceptance of accounts decision, if it appears that the applicable rules have not been complied with, or funds have not been properly used, the payments can be suspended or interrupted in accordance with Article 60(4) of the Financial Regulation and the procedure laid down in the Articles 39 and 40.

Article 36 Examination and acceptance of accounts procedures

- (1) The purpose of the examination and acceptance of accounts procedure shall be to ensure that the expenditure incurred and paid by the IPA II beneficiary in the context of indirect management and which may be chargeable to the Union budget is compliant with the applicable Union rules and that the accounts are complete, accurate and true.
- (2) The examination and acceptance of accounts procedure shall consist of:
 - (a) the analysis of the statement of expenditure as submitted by the NAO;
 - (b) the analysis of the final report on implementation in accordance with Article 59(4);
 - (c) the analysis of the opinion sent by the audit authority on the statement of expenditure supported, where appropriate, by an audit activity report;
 - (d) the analysis of relevant documents as referred to in the Sectoral or Financing Agreement and, where appropriate, on-the-spot checks by the Commission, subject to no limitations or restrictions, on the content of those financial reports or statements and on the underlying transactions, including checks made with recipients;

- (e) establishment by the Commission of the amount of expenditure recognised as accepted to the Union budget, following, where necessary, a contradictory procedure and after the IPA II beneficiary has been notified;
 - (f) calculation of the financial correction arising from the difference between declared expenditure and expenditure recognised as accepted to the Union budget;
 - (g) recovery or repayment by the Commission of the balance arising from the difference between accepted expenditure to the Union budget and the sums already paid to the IPA II beneficiary.
- (3) The examination and acceptance of accounts procedure referred to in paragraph 2 is without prejudice to the possibility for the Commission to recover non eligible expenditure at a later stage on the basis of audits or inspections carried out during or after the implementation of the programme.

Article 37 Settlement of the final balance

- (1) The minimum requirements for settlement of the final balance are the following:
- (a) the NAO has sent to the Commission a final payment application, if applicable, and a final statement of expenditure;
 - (b) the NIPAC has sent to the Commission the final report on implementation in accordance with Article 59(4);
 - (c) the audit authority has sent to the Commission, in accordance with point (iii) of Clause 5(3)(b) of Annex A to this Agreement, an opinion on the final statement of expenditure, supported where appropriate by a final audit activity report;
 - (d) the relevant Financing Agreement is in force;
 - (e) the Commission has completed the examination and acceptance of accounts procedure as foreseen in Article 36.
- (2) Where no request for final payment is made, the NAO has to provide a final financial declaration to the Commission.

Article 38 De-commitment of unused funds in case of multi-annual programmes with split commitments

- (1) The Commission shall automatically de-commit any portion of a budgetary commitment for a programme that, by 31 December of the fifth year following that of the budgetary commitment, has not been used for the purpose of pre-financing or making interim payments or for which the NAO has not presented any certified statement of expenditure or any payment application. An earlier deadline may be specified in a Sectoral or Financing Agreement.
- (2) The Commission shall inform the NAO in good time whenever there is a risk of de-commitment as referred to in paragraph 1.

Article 39 Interruption of payments

- (1) Notwithstanding the time limit[s] for payments set out in Article 33(4), the Commission may interrupt payments to the IPA II beneficiary fully or partially for the purpose of carrying out further checks where:
- (a) reliable information comes to the notice of the Commission indicating a significant deficiency in the functioning of the internal control system or that

the expenditure certified by the entity concerned is linked to a serious irregularity and has not been corrected;

- (b) the interruption is necessary to prevent significant damage to the financial interests of the Union.
- (2) The Commission may limit the interruption to the part of the expenditure covered by the payment claim affected by the elements referred to in paragraph 1. The Commission shall inform the IPA II beneficiary immediately of the reason of interruption and shall ask for its immediate observations and to remedy the situation if necessary. The interruption shall be ended by the Commission as soon as the necessary measures have been taken.

Article 40 Suspension of payments

- (1) The Commission may suspend payments to the IPA II beneficiary, in particular when systemic errors are detected which call into question the reliability of the internal control systems of the entity concerned or the legality and regularity of the underlying transactions.
- (2) The IPA II beneficiary shall be given the opportunity to present its observations within a period of two months before the Commission decides on a suspension in accordance with paragraph 1.
- (3) The Commission shall end the suspension when the IPA II beneficiary has taken the necessary measures to remedy the systemic errors.

If the IPA II beneficiary has not taken such measures, the Commission may decide to cancel all or part of the IPA II contribution to the programme in accordance with Article 43.

Article 41 Recovery of funds

- 10.1.1.1. (1) Any situation as defined in Article 51(5) occurring at any time during the implementation of IPA II assistance or being the result of an audit may lead to the recovery of the funds by the Commission from the IPA II beneficiary.
- 10.1.1.2. (2) The NAO shall recover the Union contribution paid to the IPA II beneficiary from those who were in any situation defined in Article 51(5) or benefited from it, in accordance with national recovery procedures for public funds. The fact that the NAO does not succeed in recovering all or part of the funds shall not prevent the Commission from recovering the funds from the IPA II beneficiary.

Article 42 Financial adjustments by the IPA II beneficiary

The NAO shall make financial adjustments where any situation defined in Article 51(5) is detected in actions or programmes, by cancelling all or part of the Union contribution to the actions or programmes concerned. The NAO shall take into account the nature and gravity of the irregularities and the financial loss to the Union contribution.

Article 43 Financial corrections by the Commission

- (1) In order to ensure that the IPA II funds have been used in accordance with the applicable rules, the Commission shall apply the examination and acceptance of accounts procedures as specified in Article 36 and financial correction mechanisms in accordance with Article 17 of the IPA II Implementing Regulation and as detailed in Sectoral or Financing Agreements.
- (2) A financial correction may arise from the following:
 - (a) identification of any situation defined under Article 51(5); or

- (b) identification of a weakness or deficiency in the management and control systems of the IPA II beneficiary;
 - (c) follow up by the Commission on the reports and opinions of the audit authority.
- (3) If the Commission finds that expenditure under the programmes covered by IPA II has been incurred and paid in a way that has infringed applicable rules, it shall decide what amounts are to be excluded from Union financing.
 - (4) The calculation and establishment of any such corrections, as well as the related recoveries, shall be made by the Commission, following the criteria and procedures provided for in paragraphs 5 to 7 of this Article and Articles 36 and 44.
 - (5) Financial corrections shall be made as appropriate by compensation, in the situations referred to in paragraph 2.
 - (6) The Commission shall apply the financial corrections on the basis of identification of the amounts unduly spent and on the financial implications for the budget. Where such amounts cannot be identified precisely in order to apply individual corrections, the Commission may apply flat-rate corrections or corrections based on an extrapolation of the findings.
 - (7) When deciding the amount of a correction, the Commission shall take into account the nature and gravity of any situation defined in Article 51(5) and/or the extent and financial implications of the weaknesses or the deficiencies found in the management and control system in the programme concerned.

Article 44 Procedure for financial corrections and acceptance of accounts

- (1) Before taking a decision on a financial correction, including the ones taken on the basis of the examination and acceptance of accounts procedure, the Commission shall inform the NAO of its provisional conclusions and request his/her comments within two months.

Where the Commission proposes a financial correction based on an extrapolation of the findings or at a flat rate pursuant to Article 43(6), the IPA II beneficiary shall be given the opportunity to provide information which would allow the Commission to establish the actual extent of any situation defined in Article 51(5), through an examination of the documentation concerned. In agreement with the Commission, the IPA II beneficiary may limit the scope of this examination to a proportion or sample of the documentation concerned. Save for duly justified cases, the time allowed for this examination shall not exceed a period of two months after the two-month period referred to in the first subparagraph. Further details may be set out in the Sectoral or Financing Agreement.

- (2) The Commission shall take a decision after taking into account any evidence supplied by the IPA II beneficiary.

Article 45 Re-use of the Union contribution

- (1) The resources cancelled from the Union contribution following financial corrections pursuant to Article 43 shall be paid to the Union budget.
- (2) The contribution cancelled or recovered by the IPA II beneficiary in accordance with Article 42 may not be re-used for the activity or activities that were the subject of the recovery or the adjustment, nor, where the recovery or adjustment follows a systemic irregularity, for on-going activities within the whole or part of the programme or action in which the systemic irregularity occurred.

Article 46 Repayment

- (1) The IPA II beneficiary shall make any repayment to the general budget of the Union before the due date indicated in the recovery order drawn up in accordance with Article 79 of the Financial Regulation. The due date shall be the last day of the second month following the issuing of the order.
- (2) Any delay in repayment shall give rise to interest on account of late payment, starting on the due date and ending on the date of actual payment. The rate of such interest shall be one-and-a-half percentage points above the rate applied by the European Central Bank in its main refinancing operations on the first working day of the month in which the due date falls.

TITLE III CLOSURE OF A PROGRAMME

Article 47 Closure of a programme under indirect management by the IPA II beneficiary

- (1) The Commission shall notify in writing the closure of a programme to the IPA II beneficiary.
- (2) The Commission shall not close a programme and shall not settle the final balance to the IPA II beneficiary without prior examination and acceptance of the accounts as provided for in Article 36.
- (3) The closure of a programme is without prejudice to the right of the Commission to undertake financial corrections at a later stage.
- (4) More detailed rules on the closure of programmes may be set out in Sectoral or Financing Agreements.

Article 48 Closure of a programme under direct management and indirect management with entities other than the IPA II beneficiary

- (1) A programme is closed when all the contracts and grants funded by this programme have been closed.
- (2) The Commission shall notify in writing the closure of a programme to the IPA II beneficiary.
- (3) The closure of a contract or grant is without prejudice to the right of the Commission to undertake financial corrections at a later stage.
- (4) More detailed rules on the closure of programmes may be set out in Sectoral or Financing Agreements.

Article 49 Retention of documents

The IPA II beneficiary shall retain for six years from the final date for operational implementation of a financing agreement, all documents relevant for the procurement and grant award procedures, contracts, addendum, relevant correspondence and all relevant documents relating to payments and recoveries.

The time period referred to in the first subparagraph shall be interrupted either in case of legal proceedings or by a duly justified request of the Commission.

TITLE IV SUPERVISION, CONTROL AND AUDIT AND PROTECTION OF FINANCIAL INTERESTS

Article 50 Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors

- (1) All Financing Agreements as well as all resulting programmes, actions and subsequent contracts shall be subject to supervision, control and audit by the Commission, including the European Anti-Fraud Office (OLAF), and audits by the European Court of Auditors.

Under indirect management by the IPA II beneficiary, this also includes the right of the Commission and the Union Delegation in Montenegro to, as appropriate, carry out measures such as:

- (a) ex-ante verification of tendering and contracting carried out by the related operating structures;
- (b) ex-post controls of tendering, contracting, contract execution, including financial management thereof and programme activities carried out by the related operating structures;
- (c) supervision concerning the functioning of the underlying management and control systems.

The duly authorised agents or representatives of the Commission and of OLAF shall have the right to carry out any technical and financial verification that the Commission or OLAF may consider necessary to follow the implementation of a programme, action or contract including visits of sites and premises at which IPA II funded activities are implemented. The Commission shall give the national authorities concerned advance notice of such missions.

- (2) The IPA II beneficiary shall designate a service (an Anti-fraud coordination service)¹⁷, to facilitate effective cooperation and exchange of information, including information of an operational nature, with OLAF.

The service shall under indirect management be tasked with coordinating administrative and operational obligations and activities and propose amendments to national legislation as appropriate in order to protect the financial interests of the Union. The service shall, inter alia, lead the creation/implementation of national strategies to protect the financial interests of the Union, identify possible weaknesses in national systems for managing Union funds including disbursed IPA II assistance, ensure sufficient human resources capacity for these tasks, including training of fraud-prevention staff, support cooperation between national administrations, prosecution authorities and OLAF, share information on irregularities and suspected fraud cases with national administrations and OLAF and ensure the fulfilment of all the obligations under Regulation (EC, Euratom) No 883/2013 of the European Parliament and of the Council¹⁸, Council Regulation (Euratom, EC) No 2988/1995¹⁹ and Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996²⁰.

1.1.1.14.¹⁷ This service does not form part of the structures referred to in Article 10 and its establishment is thus not a pre-requisite for entrusting budget implementation tasks.

1.1.1.15.¹⁸ Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 September 2013 concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) and repealing Regulation (EC) No 1073/1999 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (Euratom) No 1074/1999, (OJ L 248, 18 September 2013, p.1).

1.1.1.16.¹⁹ Council Regulation (EC, Euratom) No 2988/1995 of 18 December 1995 on the protection of the European Communities financial interests (OJ L 312, 23 December 1995, p.1).

1.1.1.17.²⁰ Council Regulation (Euratom, EC) No 2185/96 of 11 November 1996 concerning on-the-spot checks and inspections carried out by the Commission in order to protect the European Communities financial interests against fraud and other irregularities, (OJ L 292, 15 November 1996, p. 2).

- (3) The IPA II beneficiary shall supply all requested information and documents including any computerised data and take all suitable measures to facilitate the work of the persons instructed to carry out audits or inspections.
- (4) The IPA II beneficiary shall maintain records and accounts adequate to identify the services, supplies, works and grants financed under the related Financing Agreement. The IPA II beneficiary shall also ensure that the agents or representatives of the Commission, including OLAF, have the right to inspect all relevant documentation and accounts pertaining to items financed under the related Financing Agreement and assist the European Court of Auditors to carry out audits relating to the use of IPA II assistance.
- (5) In order to ensure the efficient protection of the financial interests of the Union, the Commission, including OLAF, may also conduct documentary and on-the-spot checks and inspections in accordance with Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 and Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996. These checks and inspections shall be prepared and conducted in close collaboration with the IPA II beneficiary, which shall be notified in good time of the object, purpose and legal basis of the checks and inspections, so that it can provide all the requisite help. The IPA II beneficiary shall identify a service which will assist at OLAF's request in conducting investigations in accordance with Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 and Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996. The service referred to in paragraph 2 can fulfil this task if it has administrative and criminal investigative powers. If the IPA II beneficiary wishes, the on-the-spot checks and inspections may be carried out jointly. Where the participants in IPA II funded activities resist an on-the-spot check or inspection, the IPA II beneficiary, acting in accordance with national rules, shall give Commission/OLAF inspectors such assistance as they need to allow them to discharge their duty in carrying out an on-the-spot check or inspection.

The Commission/OLAF shall report as soon as possible to the IPA II beneficiary any evidence or suspicion relating to a fraud or irregularities which has come to its knowledge in the course of an on-the-spot check or inspection. In any event, the Commission/OLAF shall be required to inform the above-mentioned authority of the result of such checks and inspections.

- (6) The controls and audits described above are applicable to all recipients and sub-contractors who have received IPA II assistance, including all related information to be found in the documents of the responsible authority in the IPA II beneficiary concerning the national contribution, if any.
- (7) Without prejudice to the responsibilities of the Commission and the European Court of Auditors, under indirect management, the accounts and operations of the National Fund and, where applicable, operating structures may be checked at the discretion of the Commission by the Commission itself or by an external auditor assigned by the Commission.

Article 51 Protection of the financial interests of the Union

- (1) In accordance with Article 60(3) of the Financial Regulation, the IPA II beneficiary entrusted with budget implementation tasks of IPA II assistance shall prevent, detect and correct irregularities and fraud when executing those tasks. To this end, the IPA II beneficiary shall carry out, in accordance with the principle of proportionality, ex ante and ex post controls including, on-the-spot checks on representative and/or risk-based samples of transactions, to ensure that the actions financed from the budget are effectively carried out and are implemented correctly. The IPA II beneficiary shall also recover funds unduly paid and bring legal proceedings where necessary in this regard.
- (2) The IPA II beneficiary shall ensure investigation and effective treatment of suspected cases of fraud, conflict of interest and irregularities and shall under indirect management ensure the functioning of a control and reporting mechanism as referred to in Article 16 of the IPA II

Implementing Regulation. The IPA II beneficiary shall report suspected fraud and other irregularities which have been the subject of a primary administrative or judicial finding, without delay to the Commission and keep the latter informed of the progress of administrative and legal proceedings. Reporting shall be done by electronic means using the module provided by the Commission for this purpose. In addition to the reporting provisions set in Annex H to this Agreement, further details may be laid down in the Sectoral or Financing Agreement.

- (3) Furthermore, the IPA II beneficiary shall under indirect management, take any appropriate measure to prevent and counter any active or passive corruption practices at any stage of the procurement procedure or grant award procedure or during the implementation of the corresponding contracts.
- (4) The IPA II beneficiary, including the personnel responsible for the programming and implementation of the tasks of the IPA II funded activities, shall take whatever precautions necessary to avoid any risk of conflict of interests and shall inform the Commission immediately of any such conflict of interest or any situation likely to give rise to any such conflict.
- (5) For the purpose of this article the following definitions shall apply:
 - (a) *Error* means non-deliberate clerical and technical errors committed by the IPA II beneficiary or a recipient of IPA II assistance;
 - (b) *Irregularity* means any infringement of a provision of applicable rules and contracts resulting from an act or an omission by an economic operator which has, or would have, the effect of prejudicing the general budget of the Union by charging an unjustified item of expenditure to the general budget;
 - (c) *Economic operator* means any natural or legal person or other entity taking part in the implementation of IPA II assistance;
 - (d) *Systemic irregularity* means any irregularity that may be of a recurring nature, with a high probability of occurrence in similar types of operations, which result from a serious deficiency in the effective functioning of the management and control systems, including a failure to establish appropriate procedures in accordance with applicable rules;
 - (e) *Fraud* means any intentional act or omission relating to: the use or presentation of false, incorrect or incomplete statements or documents, which has as its effect the misappropriation or wrongful retention of funds from the general budget of the Union or budgets managed by, or on behalf of, the European Union, non-disclosure of information in violation of a specific obligation with the same effect or the misapplication of such funds for purposes other than those for which they were originally granted;
 - (f) *Suspected fraud* means an irregularity giving rise to the initiation of administrative or judicial proceedings at national level in order to establish the presence of intentional behaviour, in particular fraud, as referred to above;
 - (g) *Active corruption* means the deliberate action of whosoever promises or gives, directly or through an intermediary, an advantage of any kind whatsoever to an official for himself or for a third party for him to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the Union;
 - (h) *Passive corruption* means the deliberate action of a civil servant, who, directly or through an intermediary, requests or receives advantages of any kind

whatsoever, for himself or a third party, or accepts a promise of such advantage, to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the Union;

- (i) *Conflict of interests* means where the impartial and objective exercise of the functions of a financial actor or other person is compromised for reasons involving family, emotional life, political or national affinity, economic interest or any other shared interest with a recipient;
- (j) *Primary administrative or judicial finding* means a first written assessment by a competent authority, either administrative or judicial, concluding on the basis of specific facts that an irregularity has been committed, without prejudice to the possibility that this conclusion may subsequently have to be revised or withdrawn as a result of developments in the course of the administrative or judicial procedure.

The definitions listed in this article shall not be construed as introducing new types of crime to the Montenegro penal code or changes there to.

SECTION VI MONITORING, EVALUATION AND REPORTING

TITLE I MONITORING

Article 52 IPA monitoring committee

- (1) The Commission and the IPA II beneficiary shall set up an IPA monitoring committee no later than six months after the entry into force of the first Financing Agreement. This committee shall also fulfil the responsibilities of the IPA monitoring committee under Regulation (EC) No 1085/2006.
- (2) The IPA monitoring committee shall review the overall effectiveness, efficiency, quality, coherence, coordination and compliance of the implementation of all actions towards meeting the objectives set out in the Financing Agreements and the country strategy papers. For this purpose, it shall, where relevant, base itself on the information provided by the sectoral monitoring committees.
- (3) The IPA monitoring committee may make proposals to the Commission, the NIPAC and the NAO for ensuring better coherence and coordination of IPA II assistance as provided for in the country strategy papers and, if relevant, the multi-country strategy papers or in the IPA II Regulation, and to enhance the overall efficiency, effectiveness, impact and sustainability of such assistance. It may also make recommendations for corrective actions to the relevant sectoral monitoring committee(s) in order to ensure the achievement of IPA II objectives and enhance the efficiency and effectiveness of the IPA II assistance. For this purpose, it shall, where relevant, take into account the conclusions and recommendations drawn in monitoring and evaluations launched by either the Commission and/or the IPA II beneficiary.
- (4) The IPA monitoring committee shall adopt its rules of procedure in agreement with the NIPAC, the NAO and the Commission.
- (5) The IPA monitoring committee shall be composed of representatives of the Commission, the NIPAC and other relevant national authorities and bodies of the IPA II beneficiary and, where relevant, international organisations, including international financial institutions and other stakeholders, such as civil society and private sector organisations. The representatives of stakeholders shall be chosen according to rules and criteria defined in the rules of procedure

of the IPA monitoring committee and in agreement with the Commission. A representative of the Commission and the NIPAC shall co-chair the IPA monitoring committee meetings.

- (6) The IPA monitoring committee shall meet at least once a year. Ad hoc meetings may also be convened at the initiative of the Commission or of the IPA II beneficiary, in particular on a thematic basis.
- (7) Where under direct management sectoral monitoring committees, as referred to in Article 53, are not set up, the IPA monitoring committee shall fulfil the functions listed in paragraph 3 of that Article.

Article 53 Sectoral monitoring committee

- (1) Under indirect management by the IPA II beneficiary, sectoral monitoring committees shall be set up by the IPA II beneficiary by policy area or by programme, including at sector level where appropriate, no later than six months after the entry into force of the first Financing Agreement related to the respective policy area or programme following the consultation with the Commission. When appropriate, sectoral monitoring committees may be set up on an ad hoc basis under other implementation methods.
- (2) Each sectoral monitoring committee shall review the effectiveness, efficiency, quality, coherence, coordination and compliance of the implementation of the actions in the policy area or programme and their consistency with the relevant national and, whenever relevant, regional sector strategies. It shall measure progress in relation to achieving the objectives of the actions and their expected outputs, results and impact by means of indicators related to a baseline situation, as well as progress with regard to financial execution.
- (3) Supported by the reports provided by the operating structure(s), the sectoral monitoring committees shall in particular:
 - (a) review the progress towards meeting the objectives, achieving the planned outputs and results, and assessing the impact and sustainability of the on-going programmes and actions while ensuring coherence with the on-going policy dialogue, the related national and regional sector strategies and multi-country and/or regional activities in the country;
 - (b) review annual implementation reports, including financial execution of the actions;
 - (c) examine relevant findings and conclusions as well as proposals for remedial follow-up actions stemming from the on-the-spot checks, monitoring and evaluations if available;
 - (d) discuss any relevant aspects of the functioning of the management and control systems;
 - (e) discuss any problematic issues and actions;
 - (f) if necessary, consider or make proposals to amend programmes and any other corrective action to ensure the achievement of the objectives of the actions and enhance the efficiency, effectiveness, impact and sustainability of IPA II assistance;
 - (g) review information, publicity, transparency, visibility and communication measures taken, in accordance with Articles 23 and 24.

Other specific provisions may be laid down in the Sectoral or Financing Agreements.

- (4) Operational conclusions, including any recommendations, will be drawn at the end of the sectoral monitoring committees meetings. These conclusions shall be subject to adequate follow-up and a review in the following committee meetings and shall be the basis for

reporting to the IPA monitoring committee on progress made in accordance with Article 52(2).

- (5) Each sectoral monitoring committee shall adopt its rules of procedure, to be drawn up in consultation with the operating structure, the NIPAC and the Commission.
- (6) The sectoral monitoring committee shall be composed of representatives of relevant national authorities and bodies, other stakeholders such as economic, social and environmental partners and, where relevant, international organisations, including international financial institutions and civil society. The Commission shall participate in the work of the committee. The representatives of the stakeholders shall be chosen according to the rules and criteria defined in the rules of procedure. A senior representative of the IPA II beneficiary shall chair the sectoral monitoring committee meetings. Depending on the policy area or programme, the Commission may co-chair the committee meetings.
- (7) The sectoral monitoring committees shall meet at least twice a year. Ad hoc meetings may also be convened.
- (8) During the implementation of programmes and actions pursuant to Regulation (EC) No 1085/2006 and to the IPA II Regulation, sectoral monitoring committees established pursuant to Article 19 of the IPA II Implementing Regulation shall also consider the work undertaken by sectoral monitoring committees established pursuant to Regulation (EC) No 1085/2006, in particular regarding programmes and actions in the relevant IPA component or policy area or sector.

Article 54 Other monitoring activities

- (1) The IPA II beneficiary shall apply transparent, non-discriminatory and effective review procedures concerning the actual implementation of the tasks entrusted including regular, systematic and properly planned ex-post monitoring reviews to assess the relevance, efficiency, effectiveness, impact and sustainability of the IPA II assistance.
- (2) Other monitoring platforms may be set up where appropriate. Their activities and outcomes shall be reported to the IPA monitoring committee.

TITLE II EVALUATION

Article 55 General principles of evaluation of IPA II Assistance

- (1) IPA II assistance shall be subject to evaluations, in accordance with Article 30(4) of the Financial Regulation, with the aim of improving its relevance, coherence, quality, efficiency, effectiveness, Union added value, consistency and synergy with the relevant policy dialogue.
- (2) The objectives of evaluation shall include:
 - (a) assessing the conditions for the implementation of the assistance, its performance, both prospective and actual, and its consistency with the policy objectives set out in view of achieving long-term, impacts and objectives;
 - (b) assessing the relevance of agreed result and impact indicators to achieve long-term, global impacts and objectives;
 - (c) assessing the programming process and monitoring system and, where appropriate, implementation arrangements;
 - (d) achieving accountability of the assistance to the institutions of the EU and to the public with respect to the value for money and the use of funds;
 - (e) drawing useful lessons aiming at improving the quality and design of future policies and interventions.

For these purposes, evaluations shall be completed in a timely manner and their findings shall be taken into account in the following programming and implementation cycle, as well as in the decision on resource allocation.

- (3) Evaluations may be carried out at policy, strategic, thematic, sectoral, programme and operational level as well as at country or regional level.
- (4) *Ex-ante* evaluations may be carried out. These evaluations shall aim to optimise the allocation of budgetary resources under programmes and improve programming quality. They shall identify and appraise the disparities, gaps and potential for development, the goals to be achieved, the results expected, the quantified targets, the coherence, if necessary, of the strategy proposed and the quality of the procedures for implementation, monitoring, evaluation and financial management.
- (5) *Interim* evaluations shall be carried out where appropriate, in accordance with Article 18 of the Rules of Application of the Financial Regulation. The interim evaluation shall assess the performance of the assistance and results obtained and lessons learned in terms of the human and financial resources allocated in order to verify that they are consistent with the objectives set. In addition, the Commission may carry out evaluations of the strategy papers at country or regional level.
- (6) *Ex-post* evaluations shall assess the relevance, Union added value, efficiency, effectiveness, impact and sustainability of IPA II assistance in view of achieving the set objectives.
- (7) Evaluations shall take into account the objective of sustainable development and the relevant Union legislation. The longer-term impacts and the sustainability of effects of the IPA II assistance shall be evaluated in accordance with the rules and procedures applicable at that time.
- (8) The results of evaluations shall be taken into account by the IPA monitoring committee and the sectoral monitoring committees.
- (9) The Commission shall develop evaluation methods, including quality standards and objective and measurable indicators. The IPA II beneficiary shall follow such methods when carrying out the evaluations.

Article 56 Evaluations by the Commission

When the Commission undertakes evaluations in accordance with Article 12 and 17 of the Common Implementing Regulation, the IPA II beneficiary shall support the Commission in providing all the data and information necessary, in line with the international commitments on aid effectiveness, to permit the monitoring and evaluation of the actions concerned, including indicators to measure progress on a country level as provided for in the country strategy papers.

Article 57 Evaluations by the IPA II beneficiary under indirect management

- (1) An IPA II beneficiary which has been entrusted budget implementation tasks of IPA II assistance shall be responsible for conducting, evaluations of the programmes it manages, in accordance with Article 55.
- (2) The IPA II beneficiary shall, in consultation with the Commission, draw up an evaluation plan presenting the evaluation activities which it intends to carry out in the different phases of the implementation.

TITLE III REPORTING

Article 58 General reporting requirements to the Commission

By 15 February of the following financial year, the NIPAC shall provide the Commission with an annual report on the implementation of IPA II assistance. The report shall follow the model attached to the Financing Agreement and shall include in particular:

- (a) involvement of the IPA II beneficiary in programming, monitoring and evaluation, communication and visibility efforts;
- (b) problems encountered in meeting the required conditionalities and in ensuring sustainability, related measures taken/planned, main horizontal problems encountered and mitigating measures taken, problems encountered during implementation of activities;
- (c) information on the indicators set up in the country strategy papers and in the programming documents specified in Section III of this Framework Agreement.

Any other reporting requirements may be set out in the Sectoral or Financing Agreements.

Article 59 Reporting requirements to the Commission under indirect management by the IPA II beneficiary in accordance with Article 60(5) of the Financial Regulation

- (1) In addition to the requirements referred to in Article 58, the NIPAC shall, with copy to the NAO and the audit authority provide the Commission with an annual report on the implementation of the entrusted budget implementation tasks by 15 February of the following financial year. The report shall be based on information provided by the operating structures, shall follow the model attached to the Financing Agreement and shall include in particular:
 - (a) a summary of main achievements;
 - (b) a summary of any significant problems encountered in implementing the budget implementation tasks entrusted and any subsequent measures taken;
 - (c) quantitative and qualitative information on the progress made in implementing the objectives, results, indicators set up in the country strategy papers and programming documents specified in Section III;
 - (d) recommendations for corrective/further actions.
- (2) By 15 February of the following financial year, the NAO shall, with copy to the NIPAC and the audit authority, provide the Commission with:
 - (a) annual financial reports or statements on accrual basis as specified in the Financing Agreement, drawn up in accordance with the format of the annual financial reports or statements attached to the Financing Agreement, which clearly distinguishes costs accepted and payments made.
 - (b) an annual management declaration per programme drawn up in accordance with Annex C to this Agreement and covering:
 - (i) the overall responsibility for the financial management of EU funds in Montenegro and for the legality and regularity of the underlying transactions;
 - (ii) the responsibility for the effective functioning of the management and internal control systems under IPA II;

If the confirmations required in accordance with Annex C to this Agreement, are not available, the NAO shall inform the Commission of the reasons and the potential consequences along with the actions taken or being planned to remedy the situation and to protect the interests of the European Union; and

- (c) a summary of the reports on the internal audits and of controls carried out by the management structure, providing a sound basis for the management declaration. Such summary shall include an analysis of the nature and extent of errors and weaknesses identified in systems, corrective action taken or planned as well as follow-up given to the reports issued by the audit authority.
- (3) By 15 March of the following financial year, the audit authority shall submit an audit opinion to the Commission and the Government of Montenegro with a copy to the NIPAC and the NAO, accompanied by the annual activity report of the audit authority, as detailed in point (ii) of Clause (5)(3)(b) of Annex A and in Annexes D and E to this Agreement.
- (4) At the end of the implementation of each programme and by the deadline set in the Financing Agreement, the NIPAC shall - based on the reports from the operating structures referred to in Article 60(1) - submit a final report which shall cover the whole period of implementation and may include the last annual report.
- (5) The NIPAC shall submit a final report on the implementation of IPA II assistance which shall cover the whole period of implementation of the programmes adopted from 1 January 2014 to 31 December 2020.
- (6) The NAO shall report regularly on the data concerning the financial implementation using the electronic transmission of data. The detailed provision on the frequency, format and type of data transmitted shall be determined in the Financing Agreements.

Article 60 Reports by the operating structures under indirect management by the IPA II beneficiary

- (1) The operating structures shall deliver all the necessary information to the NIPAC and the NAO for the purposes of the reports referred to in Articles 58 and 59.
- (2) Depending on the action or programme under its responsibility, the operating structure may be required to draw up a comprehensive annual report covering the full financial year, to be submitted by the NIPAC to the Commission, after examination by the responsible sectoral monitoring committee. Any reporting requirements additional to those set in paragraph 1 shall be set out in the Sectoral or Financing Agreements.

Article 61 Language

All reports, assessments and any other documents relating to the preparation or implementation of IPA II programmes to be provided to the Commission shall be drafted in English.

SECTION VII PROVISIONS ON MULTI-ANNUAL ACTION PROGRAMMES WITH SPLIT COMMITMENTS

Article 62 Implementation principles for multi-annual action programmes with split commitments implemented under indirect management by the IPA II beneficiary

- (1) IPA II assistance may be implemented under indirect management through multi-annual action programmes with split commitments as referred to in Article 189(3) of the Financial Regulation and Article 6(3) of the Common Implementing Regulation. Such programmes shall be prepared by the Commission on the basis of sector operational programme(s) or action documents as appropriate, drafted by the relevant operating structures. The sector operational programmes or action documents shall be established in close consultation with the Commission and the relevant stakeholders.

The sector operational programmes shall contain all the information required by the related Commission instructions, including inter alia:

- (a) an assessment of medium term needs and objectives;
 - (b) an overview of the consultation of the relevant stakeholders;
 - (c) a description of the chosen strategic actions;
 - (d) a financial table specifying, for each year, for each action and, in an indicative way, for each related activity the total amount of the Union contribution;
 - (e) the proposed evaluation and monitoring modalities;
 - (f) an indicative list of major projects, if any;
 - (g) where relevant, a description of the national structures and authorities for the management and control of the operational programme, in accordance with Article 10 and Annex A to this Agreement.
- (2) As part of a multi-annual action programme with split commitments referred to under paragraph 1 assistance may finance major projects. For the purpose of this Article, a "*major project*" means a project comprising of a series of works, activities or services which is intended, in itself, to accomplish a definite and indivisible task of a precise economic or technical nature, which has clearly identified goals and whose total cost exceeds EUR 10 million.
- (3) Major projects shall be submitted to the Commission for approval by the IPA II beneficiary. The decision approving the project shall define the physical object and the eligible expenditure. It shall be followed by a bilateral agreement with the IPA II beneficiary, laying down those elements.
- (4) When submitting a major project to the Commission, the IPA II beneficiary shall provide all the information required by the related Commission instructions, including inter alia:
- (a) information on the entity responsible for implementation;
 - (b) information on the nature of the investment;
 - (c) a timetable for the implementation;
 - (d) an assessment of the overall socio-economic balance of the operation;
 - (e) an analysis of the environmental impact and
 - (f) a financing plan.

- (5) For the purposes of this Article "*activity*" means a component of an action which can be clearly identified by its costs and EU contribution, as well as type of financing (e.g. procurement, grant, etc.) selected by the operating structures of the programmes concerned, or under their responsibility, that contributes to the objectives of an action. In the context of financial instruments, an activity is constituted by the financial contributions from a programme to financial instruments and the subsequent financial support provided by those financial instruments.
- (6) In case of major projects as referred to in paragraph 3, expenditure shall not be eligible before the Commission Decision approving the major project has been adopted.
- (7) In the framework of multi-annual programmes with split commitments, the Commission shall be entitled to request the prior submission of proposals also for activities that do not fall under the definition of major projects. Concerning these activities, expenditure shall not be eligible before the Commission has communicated formally to the IPA II beneficiary that the activity has been approved.
- (8) As regards the activities to be funded under IPA II assistance under multi-annual action programmes with split commitments as referred to in paragraph 1 which generate net revenue after their completion, the eligible expenditure shall be reduced in advance taking into account the potential of the activity to generate net revenue over a specific reference period that covers both implementation of the activity and the period after its completion.

For the purposes of this paragraph "net revenue" means cash in-flows directly paid by users for the goods or services provided by the activity, such as charges borne directly by users for the use of infrastructure, sale or rent of land or buildings, or payments for services less any operating costs and replacement costs of short-life equipment incurred during the corresponding period. Operating cost-savings generated by the activity shall be treated as net revenue unless they are offset by an equal reduction in operating. Where not all the investment cost directly related and necessary for the activity are eligible for funding under IPA II assistance, the net revenue shall be allocated pro rata to the eligible and non-eligible parts of the investment cost. The detailed provisions for calculation of the net revenue shall be set in the respective Financing Agreement.

- (9) This Article does not apply to multi-annual rural development programmes with split commitments.

SECTION VIII PROVISIONS ON CROSS-BORDER COOPERATION PROGRAMMES

TITLE I GENERAL PROVISIONS

Article 63 Forms of cross-border cooperation

- (1) Assistance under this Section shall aim at promoting good neighbourly relations, fostering Union integration and promoting socio-economic development through joint local and regional initiatives.
- (2) Cross-border cooperation shall provide assistance to the following:
 - (a) Cross-border cooperation between one or more Member States and one or more IPA II beneficiaries;
 - (b) Cross-border cooperation between two or more IPA II beneficiaries;

- (c) Cross-border cooperation where countries eligible under the European Neighbourhood Instrument participate in IPA II Cross-border cooperation programmes.
- (3) This Section shall apply to cross-border cooperation referred to in points (b) and (c) of paragraph 2. The rules applicable to cross-border cooperation referred to in point (a) of paragraph 2 shall be set up in the financing agreements to be concluded pursuant to Article 8 of this Agreement.

Article 64 Additional definitions for cross-border cooperation

For the purposes of this Section the following definitions shall apply:

- (a) "operation" means a project, contract, action or group of projects selected by the contracting authority of the programme concerned, or under its responsibility, contributing to the objectives of a thematic priority or thematic priorities to which it relates;
- (b) "beneficiary" means a public or private body responsible for initiating or initiating and implementing operations;
- (c) "public expenditure" means any public contribution to the financing of operations the source of which is the budget of national, regional or local public authorities, the budget of the Union related to IPA II assistance, the budget of associations of public authorities or public law bodies with a public service mission.

Article 65 Aid intensity and rate of IPA II assistance

- (1) The Commission decision adopting a cross-border cooperation programme shall fix the co-financing rate and the maximum amount of IPA II assistance, based either on:
 - (a) total eligible expenditure, including public and private expenditure, or
 - (b) public eligible expenditure
- (2) The Union co-financing rate at the level of each thematic priority shall not be less than 20% and not higher than 85% of the eligible expenditure. The co-financing rate for technical assistance referred to in Article 72 will be 100%.

TITLE II RULES FOR PROGRAMMING

Article 66 Thematic priorities and concentration of IPA II cross-border cooperation

- (1) A maximum of four thematic priorities as listed in Annex J to this Agreement shall be selected by the participating countries for each cross-border cooperation programme.
- (2) The cross-border cooperation programmes shall also include a specific budget allocation for technical assistance operations as indicated in Article 72.

Article 67 Geographical coverage

The participating countries and the Commission shall agree on the list of eligible regions which shall be included in the relevant cross-border cooperation programme.

Article 68 Preparation, assessment, approval and amendment of cross-border cooperation programmes

- (1) Cross-border cooperation programmes shall be drawn up in accordance with the model programme provided by the Commission and shall be prepared jointly by the participating countries.
- (2) For each selected thematic priority, the participating countries shall agree on the specific objectives, expected results, targets and indicators and the types of activities to be supported including the identification of the main target groups and beneficiaries.
- (3) The cross-border cooperation programme shall be submitted to the Commission for approval by electronic means, by the IPA II beneficiary where the contracting authority is located.
- (4) The Commission shall assess the consistency of cross-border cooperation programmes with the IPA II Implementing Regulation and their effective contribution to the selected thematic priorities defined in Annex J to this Agreement, and the objectives set out in the strategy papers.
- (5) The Commission shall make observations within three months of the date of submission of the cross-border cooperation programme. The participating countries shall provide to the Commission all necessary additional information and, where appropriate, revise the proposed cross-border cooperation programme.
- (6) When approving the cross-border cooperation programme following its formal submission, the Commission has to ensure that any of its observations have been adequately taken into account.
- (7) At the initiative of the participating countries or of the Commission in agreement with the participating countries cross-border cooperation programmes may be amended.
- (8) Requests for amendment of cross-border cooperation programmes submitted by the participating countries shall be duly substantiated and shall in particular set out the expected impact of the changes to the cross-border cooperation programme on achieving its objectives. These requests shall be accompanied by the revised programme. Paragraphs (3) to (6) shall apply to amendments of cross-border cooperation programmes.

Amendments can be requested in one or more of the following cases:

- (a) following the mid-term review of the strategy papers leading to changes in the strategies affecting substantially the cross border cooperation programmes, including changes in the location of the contracting authority or the financial plan;
- (b) following significant socio-economic changes in the programme area;
- (c) in order to take account of major changes in Union, national or regional priorities;
- (d) following the results of the evaluations referred to in Article 55.

Article 69 Bilateral Arrangements between participating countries for the management of cross-border cooperation programmes implemented under indirect management

Under indirect management the participating countries shall conclude for the whole duration of the cross-border cooperation programme a bilateral arrangement setting out their respective responsibilities for implementing the relevant cross-border cooperation programme. The bilateral arrangement shall include inter alia:

- (a) description of the main implementation structures and their roles and responsibilities;
- (b) description of the management, financial, control and audit arrangements for the cross-border cooperation programme;
- (c) arrangements concerning the main implementation procedures including process for the selection of operations and the arrangements for cross-border cooperation programme and operations level monitoring;
- (d) arrangements for ensuring the legality and regularity of the expenditure incurred by the beneficiaries, and for ensuring that the verifications referred to in Clause 4(3)(b)(x) of Annex A to this Agreement are carried out;
- (e) remedial measures in case of implementation difficulties;
- (f) arrangements for guaranteeing the sound financial management of the funds allocated to the cross-border cooperation programme, including recovery of amounts unduly paid;
- (g) arrangements for exemption of taxes referred to in Article 28.

TITLE III OPERATIONS

Article 70 Selection of operations

- (1) Operations selected under a cross-border cooperation programme shall deliver clear cross-border impacts and benefits.
- (2) Operations under cross-border cooperation programmes shall be selected by the contracting authority through calls for proposals covering the whole eligible area.
- (3) Participating countries may also identify operations outside call for proposals. In that event, the operations shall be specifically mentioned in the cross-border cooperation programme referred to in Article 68.
- (4) Operations selected for cross-border cooperation shall involve beneficiaries from at least two participating countries. Beneficiaries shall cooperate in the development and implementation of operations. In addition, they shall cooperate in either the staffing or the financing of operations or both.
- (5) An operation may be implemented in a single participating country, provided that cross-border impacts and benefits are identified.

Article 71 Beneficiaries

- (1) For cross-border cooperation programmes referred to in point (b) of Article 63(2), the beneficiaries shall be established in an IPA II beneficiary participating in the programme. For cross-border cooperation programmes referred to in point (c) of Article 63(2), the beneficiaries shall be established in an IPA II beneficiary or in a country under the European Neighbourhood Instrument participating in the programme.
- (2) One of the beneficiaries of an operation in a cross-border cooperation programme shall be designated by all the grant beneficiaries as the lead beneficiary.
- (3) The lead beneficiary shall assume responsibility for ensuring the financial implementation of the entire operation, monitor that the operation is implemented in accordance with the conditions set out in the contract and lay down the arrangements with other beneficiaries to guarantee the sound financial management of the funds

allocated to the operation, including the arrangements for recovering amounts unduly paid.

Article 72 Technical assistance

- (1) Each cross-border cooperation programme shall include a specific budget allocation for technical assistance operations.
- (2) The amount of IPA II assistance to be allocated to technical assistance shall be limited to 10% of the total amount allocated to the cross-border cooperation programme.
- (3) Technical assistance operations may include inter alia:
 - (a) preparation, management, monitoring, evaluation, information, communication, networking, complaint resolution, control and audit activities related to the implementation of the cross-border cooperation programme;
 - (b) activities to reinforce the administrative capacity for implementing the cross-border cooperation programme;
 - (c) actions for the reduction of the administrative burden for beneficiaries, including electronic data exchange system, and actions to reinforce the capacity of, and exchange best practices between, authorities in the participating countries and of beneficiaries to administer and use IPA II assistance.

These actions may concern preceding and subsequent programming periods.

- (4) By way of derogation from Article 31, the expenditure for technical assistance to support the preparation of a cross-border cooperation programme and the setting up of management and control systems may be eligible before the date of adoption of the Commission decision for the approval of the cross-border cooperation programme, but not earlier than 1 January 2014.

TITLE IV IMPLEMENTATION

Article 73 Implementation Modes

- (1) Cross-border cooperation programmes shall be implemented under direct or indirect management.
- (2) Cross-border cooperation programmes shall be managed by one contracting authority as defined in the Commission decision approving the relevant cross-border cooperation programme.

TITLE V PROGRAMME STRUCTURES AND AUTHORITIES AND THEIR RESPONSIBILITIES

Article 74 Structures and authorities for CBC management

- (1) The following structures referred to in Article 10 shall be involved in the management of cross-border cooperation programmes in IPA II beneficiaries:
 - (a) NIPACs of the countries participating in the cross-border cooperation programme and, where applicable, the territorial cooperation coordinators;
 - (b) the NAO and the management structure of the participating IPA II beneficiary in which the contracting authority is located when the cross-border programme is implemented in indirect management;

- (c) the operating structures in all the participating countries which shall cooperate closely in the programming and implementation of the relevant cross-border cooperation programme. In case of indirect management the operating structure shall include a contracting authority;
 - (d) the audit authority when the cross-border programme is implemented in indirect management.
- (2) The participating countries shall establish a Joint Monitoring Committee (hereinafter referred to as 'JMC') which shall also fulfil the role of the sectoral monitoring committee referred to in Article 53.
 - (3) A Joint Technical Secretariat (hereinafter referred to as 'JTS') shall be set up to assist the Commission, the operating structures and the JMC.

Article 75 NIPAC

The NIPACs of the participating countries are jointly responsible for ensuring that the objectives set out in the proposed cross-border cooperation programmes are consistent with the objectives in the IPA II strategy papers.

Article 76 Operating structures

- (1) Operating structure(s) shall be established within the administration of each participating country to prepare, implement and manage the cross-border cooperation programmes. The same operating structure may be used for more than one cross-border cooperation programme.
- (2) In indirect management, the operating structure of the country entrusted with budget implementation tasks for a given cross-border cooperation programme shall also include a contracting authority.
- (3) The operating structures of the participating countries shall co-operate closely in tasks of mutual interest. They shall jointly fulfil the following functions and assume the following responsibilities:
 - (a) prepare the cross-border cooperation programmes in accordance with Article 68, or revisions thereof;
 - (b) prepare a bilateral arrangement in accordance with Article 69 in case of indirect management and ensure its implementation;
 - (c) cooperate in ensuring that the tasks referred to in paragraphs 4 and 5 of this Article are fulfilled;
 - (d) ensure participation to JMC meetings and other bilateral meetings;
 - (e) nominate their representative(s) to the JMC;
 - (f) set up the Joint Technical Secretariat (JTS) and ensure that it is adequately staffed;
 - (g) prepare and implement the strategic decisions of the JMC;
 - (h) support the work of the JMC and provide it with the information required to carry out its tasks, in particular data relating to the progress of the operational programme in achieving the specific objectives and targets per thematic priority as set up in the cross-border cooperation programme;
 - (i) establish a system to gather reliable information on the cross-border cooperation programme's implementation;

- (j) draw up the annual and final implementation reports as referred to in Article 80;
 - (k) prepare and implement a coherent plan on communication and visibility;
 - (l) draw up an annual work plan for the JTS, to be approved by the JMC;
- (4) If the cross-border cooperation programme is implemented under indirect management, the operating structure of the IPA II beneficiary where the contracting authority is located shall, in addition to the provisions in Clause 4 of Annex A to this Agreement:
- (a) nominate the evaluation committee members and ensure that the evaluation committee includes one more voting member from the country where the contracting authority is not located, while the contracting authority will nominate, as it is its prerogative, the chair and the secretary of the committee;
 - (b) carry out operational follow-up and management of the operations in close cooperation with the other participating country.
- (5) If the operating structure of the IPA II beneficiary where the contracting authority is located cannot carry out the verifications as set out in Clause 4(3)(b)(x) of Annex A to this Agreement throughout the programme area, the participating countries shall agree on how such management verification functions shall be carried out. The arrangements for conducting such verifications shall be spelled out in the bilateral arrangement referred to in Article 69.

Article 77 Audit Authority

- (1) The audit authority for the cross border cooperation programme shall be the one from the country where the contracting authority is located.
- (2) The functions of the audit authority shall be those referred to in Clause 5 of Annex A to this Agreement.
- (3) Where the audit authority referred to in paragraph 1 does not have the authorisation to directly carry out its functions in the whole territory covered by the cross-border cooperation programme, it shall be assisted by a group of auditors comprising a representative of each country participating in the cross-border cooperation programme. The group of auditors shall be chaired by the audit authority of the IPA II beneficiary where the contracting authority for the cross-border cooperation programme is located. The specific arrangements for conducting such functions shall be spelled out in the bilateral arrangement referred to in Article 69.

Article 78 Joint Monitoring Committee (JMC)

- (1) The participating countries shall establish a JMC no later than six months from the entry into force of the first Financing Agreement.
- (2) Each participating country shall appoint its representatives to the JMC.
- (3) The JMC shall be composed of representatives of, the NIPACs or the territorial cooperation coordinators as appropriate, and representatives of the participating countries (national, regional, local authorities) including the cross-border cooperation operating structures, and where relevant other stakeholders such as civil society organisations. The Commission shall participate in the work of the JMC in an advisory capacity.
- (4) The participating country in which the contracting authority is not located shall chair the JMC.

- (5) The JMC shall meet at least twice a year. Ad-hoc meetings may also be convened at the initiative of the participating countries or the Commission.
- (6) The JMC shall adopt its rules of procedure to be drawn up in consultation with the operating structures and the Commission.
- (7) Each participating country has equal voting rights regardless of the number of representatives it has appointed.
- (8) The JMC shall:
 - (a) be responsible for identifying the thematic priorities, specific objectives, target beneficiaries and specific focus of each call for proposals which shall be endorsed by the Commission;
 - (b) examine and provide an advisory opinion on the list of operations selected through calls for proposals before the grant award decision. The contracting authority shall adopt the final decision on the award of grants;
 - (c) review the progress made in relation to achieving the specific objectives, expected results and targets per thematic priority as set out in the cross-border cooperation programme, on the basis of the information provided by the operating structures of the participating countries. Progress shall be monitored against the indicators set up in the cross-border cooperation programme;
 - (d) examine relevant findings and conclusions as well as proposals for remedial follow-up actions stemming from the on-the-spot checks, monitoring and evaluations if available;
 - (e) approve any proposal to revise the cross-border cooperation programme. Whenever needed, it can make proposals to amend the cross-border cooperation programme as referred to in Article 68, to ensure the achievement of the objectives of the cross-border cooperation programme and enhance the efficiency effectiveness, impact and sustainability of the IPA II assistance. The JMC can also make recommendations as to how to improve the implementation of the cross-border cooperation programme;
 - (f) examine and approve the communication and visibility plan for the cross-border cooperation programme;
 - (g) examine and approve the evaluation plan referred to in Article 57(2);
 - (h) examine and approve the annual and final reports on implementation referred to in Article 80;
 - (i) examine and approve the annual work plan of the Joint Technical Secretariat.
- (9) The JMC shall report to the IPA Monitoring Committee of the country where the contracting authority is located.

Article 79 Joint Technical Secretariat (JTS)

- (1) A JTS for each cross border cooperation programme shall be set up to assist the Commission, the operating structures and the JMC. It shall be located in the country in which the contracting authority is located. The JTS may have an antenna office in the other participating country.
- (2) The operation of the JTS shall be financed from the technical assistance budget.
- (3) The JTS shall be staffed with nationals from both countries participating in the cross-border cooperation programme.

- (4) The JTS shall be managed by the operating structure where the contracting authority is located.
- (5) Each year a work plan for the JTS shall be prepared by the operating structures and sent to the JMC for examination and approval.
- (6) The JTS may be responsible, inter alia, for the following tasks:
 - (a) organise meetings of the JMC, including draft and distribute minutes;
 - (b) assist potential applicants in partner search and project development, organising information days and workshops; develop and maintain a network of stakeholders;
 - (c) advise grant beneficiaries in project implementation;
 - (d) support the work of the evaluation committees;
 - (e) prepare, conduct and report on monitoring visits to cross-border cooperation operations;
 - (f) establish a system for gathering reliable information on the cross-border cooperation programme implementation;
 - (g) provide inputs to annual and final implementation reports on the cross-border programme;
 - (h) plan and implement information campaigns and other activities related to raising public awareness on the cross-border cooperation programme including the publication of publicity material on the cross-border programme and maintenance of the cross-border cooperation programme website.

TITLE VI REPORTING

Article 80 Annual and final implementation reports

- (1) In accordance with Article 60, the operating structures shall prepare an annual- and a final implementation report for each cross-border cooperation programme for the purposes of the reporting requirements in Articles 58 and 59. The final report may include the last annual report. The report shall follow the model attached to the Financing Agreement and shall include inter alia:
 - (a) the progress made in implementing the cross-border programme and in particular in achieving the specific objectives per thematic priorities, including quantitative and qualitative elements indicating progress in relation to targets;
 - (b) information on the steps taken to ensure the quality and effectiveness of implementation, in particular:
 - (i) monitoring measures, including data collection arrangements, and where applicable evaluation measures;
 - (ii) a summary of any significant problems encountered in implementing the cross-border programme and any corrective actions taken;
 - (iii) recommendations for corrective actions.
 - (c) measures taken to ensure visibility of and publicise the cross-border programme;
 - (d) detailed information about the financial execution of the cross-border programme.

The information referred to in point (d) shall be provided by the contracting authority of the programme and be included in the reports only under indirect management.

- (2) After examination and approval of the JMC, the reports shall be sent to the NIPAC and the NAO as appropriate, of the participating IPA II beneficiary where the contracting authority is located, for submission to the NIPAC of the other participating countries and to the Commission in the framework of the reporting requirements as set out in Articles 58 and 59.

SECTION IX FINAL PROVISIONS

Article 81 Communication

Exchange of information and documents between the Commission and the IPA II beneficiary concerning programmes, action documents, and their amendments as well as documentation relating to implementation of actions shall to the extent possible be made by electronic means. The arrangements concerning the exchange of data shall be agreed between the Commission and the IPA II beneficiary and set out in the Sectoral or Financing Agreement.

Article 82 Consultation

- (1) Any question relating to the execution or interpretation of this Agreement shall be subject to consultation between the Parties to this Agreement leading, where necessary, to an amendment of this Agreement.
- (2) Where there is a failure to carry out an obligation set out in this Agreement which has not been the subject of remedial measures taken in due time, the Commission may suspend the financing of activities under IPA II.
- (3) The IPA II beneficiary may renounce in whole or in part the implementation of IPA II assistance. To this aim, the IPA II beneficiary shall provide advance notice of at least 6 months. The Parties to this Agreement shall set out the details of the said renunciation in an exchange of letters or by amending the relevant Financing Agreement, as the case may be.

Article 83 Settlement of differences, arbitration

- (1) Differences arising out of the interpretation or execution of this Framework Agreement shall be settled amicably through consultation as provided for under Article 82. The Parties shall communicate their positions and any solution that they consider possible in writing. A Party shall reply to a request sent by the other Party for an amicable settlement within 30 days. Upon expiry of this period, or if an attempt to reach an amicable settlement has not led to an agreement within 60 days since the first request, any of the Parties may notify the other one that it considers the procedure of amicable settlement have failed.
- (2) Where no amicable settlement can be reached, either Party may refer the matter to arbitration by the Permanent Court of Arbitration pursuant to the Permanent Court of Arbitration Arbitration Rules 2012 in force at the date of entry into force of this Agreement.
- (3) The language to be used in the arbitration proceedings shall be English. The appointing authority shall be the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration following a written request submitted by either Party. The parties agree to abide by the arbitration award. The Arbitrator's decision shall be binding on all Parties and there shall be no appeal.

Article 84 Disputes with third parties

- (1) Without prejudice to the jurisdiction of any court designated in an IPA II-funded contract as the competent court for disputes arising out of a contract between the parties to it, the Union shall enjoy in the territory of Montenegro immunity from suit, including arbitration except as provided for in Article 83 of this Agreement, and legal process with respect to any dispute between the European Commission and/or the IPA II beneficiary and a third party, or between third parties, which directly or indirectly relates to the provision of IPA II assistance to the IPA II beneficiary under this Agreement, except where the Union has expressly waived its immunity.
- (2) The IPA II beneficiary shall in any legal or administrative proceedings before a court, tribunal or administrative instance in Montenegro uphold this immunity and take a position which fully considers the interests of the Union. Where necessary, the IPA II beneficiary and the Commission shall proceed with advance consultations on the position to take.

Article 85 Notices

- (1) Any communication in connection with this Agreement shall be made in writing and in the English language. Every communication shall be signed and be supplied as an original document, or scanned original document.

- (2) Any communication in connection with this Agreement shall be sent to the following addresses:

For the Commission:

European Commission

DG Neighbourhood and Enlargement Negotiations / D

Rue de la Loi 15

B-1049 Brussels, Belgium

e-mail: near-d@ec.europa.eu

For the IPA II beneficiary:

Government of Montenegro

Ministry of Foreign Affairs and European Integration

Stanka Dragojevića 2

81000 Podgorica, Montenegro

Fax: +382 81 224 552

e-mail: aleksandar.pejovic@mfa.gov.me

Article 86 Annexes

The Annexes to this Agreement shall be an integral part of this Framework Agreement.

Article 87 Entry into force

This Agreement shall enter into force on the day on which the last of the Parties informs the other one in writing of its approval in accordance with the national legislation or procedure of the Party.

Article 88 Applicability of the Framework Agreement for IPA

Framework Agreements signed between the Commission and Montenegro shall remain applicable to assistance adopted under previous pre-accession instruments, until such assistance is completed in accordance with the terms of the relevant Framework Agreements.

Article 89 Amendment

Any amendment agreed to by the Parties shall be in writing and will form part of this Agreement. Such amendment shall come into effect in accordance with the procedure set out in paragraph 1 of Article 87.

- (2) On termination of this Agreement, any assistance still in the course of execution shall be terminated except for the respect of acquired rights under specific IPA funded contracts.

This Agreement is drawn up in duplicate in the English language.

Signed, for and on behalf of the Government of Montenegro, in Podgorica on

by.....

H.E. Ambassador Aleksandar Andrija Pejović
National IPA Coordinator
Ministry of Foreign Affairs and European Integration

26/2/15

Signed, for and on behalf of the Commission, in Brussels on

by.....

Mr Jean-Eric Paquet
Director

30.01.2015

ANNEX A

Functions and responsibilities of the structures, authorities and bodies in accordance with Article 10 of this Framework Agreement

Preliminary remark:

This list shows the main functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies concerned. It is not to be considered exhaustive. It supplements the core part of this Agreement.

Clause 1 The National IPA Coordinator (NIPAC)

The NIPAC shall be established by the IPA II beneficiary. The NIPAC shall be a high-ranking representative of the government or the state administration of the IPA II beneficiary with the appropriate authority. In addition to the functions and responsibilities under Articles 6(2), 16(2), 59 and 75 of this Agreement, where budget implementation tasks are entrusted to the IPA II beneficiary, the NIPAC shall:

- (a) take measures to ensure that the objectives set out in the actions or programmes for which budget implementation tasks have been entrusted are appropriately addressed during the implementation of IPA II assistance.
- (b) In accordance with Article 57 of this Agreement, coordinate the drawing up of an evaluation plan in consultation with the Commission presenting the evaluation activities to be carried out in the different phases of the implementation as per provisions of Article 55 of this Agreement.

Clause 2 The National Authorising Officer (NAO)

- (1) The NAO shall be established by the IPA II beneficiary. The NAO shall be a high-ranking representative of the government or the national administration of the IPA II beneficiary with the appropriate authority.
- (2) The NAO shall bear the overall responsibility for the financial management of IPA II assistance in Montenegro and for ensuring the legality and regularity of expenditure. The NAO shall in particular be responsible for:
 - (a) the management of IPA II accounts and financial operations;
 - (b) the effective functioning of the internal control systems for the implementation of IPA II assistance in accordance with Annex B to this Agreement.

While carrying out these functions the NAO may carry out on the spot verifications.

- (3) For the purpose of paragraph 2(a), the NAO, supported by the National Fund, shall in particular fulfil the following tasks:
 - (a) draw up and submit to the Commission statements of expenditure detailing:
 - (i) incurred and paid costs;
 - (ii) and where applicable, include information on pre-financing in the payment requests, and certify that these result from reliable accrual based accounting systems as established in compliance with point (b), are accurate and based on verifiable supporting documents, and have been subject to verifications by the operating structures and by the management structure. At the closure of a programme, the NAO shall provide a final statement of expenditure;

- (b) ensure that there is an accrual based accounting system which records and stores, in computerised form, accounting records for each action/activity/operation and which supports all the data required for drawing up payment requests and annual financial reports or statements. Such system shall provide accurate, complete and reliable information in a timely manner and shall also include records of amounts recoverable, amounts recovered and amounts withdrawn following cancellation of all or part of the IPA II assistance for a programme or action;
 - (c) ensure the transfer of funds to the operating structures or recipients;
 - (d) verify, where applicable, the existence and correctness of the co-financing elements and ensure the existence of sufficient resources in the National Fund to cope with possible shortages due to late transfer of funds from the Commission or recovery orders issued by it;
 - (e) make financial adjustments required in connection with irregularities according to Article 51, in accordance with Article 17 of the IPA II Implementing Regulation and Article 42 of this Agreement and recover the Union contribution paid to the recipient in accordance with national recovery procedures in case of situations referred to in Article 51(5) and, as provided for in Article 41 of this Agreement;
 - (f) take account, when drawing up and submitting financial reports or statements and payment requests as referred to above under point (a) of paragraph (3), of the results of all audits carried out by or under the responsibility of the audit authority;
 - (g) be the contact point for the flow of financial information between the Commission and the IPA II beneficiary and for any questions in connection with the financial provisions of this Agreement.
- (4) For the purpose of paragraph 2(b), the NAO, supported by the NAO support office, shall in particular fulfil the following tasks:
- (a) provide assurance about the legality and regularity of underlying transactions;
 - (b) put into place effective and proportionate anti-fraud measures taking into account the risks identified and ensure reporting in accordance with Article 51(2) while keeping the Anti-fraud coordination service referred to in Article 50(2) informed of such reporting;
 - (c) be responsible for monitoring the continuous fulfilment by the management structure and the operating structures of the applicable requirements set out in points (a), (b) and (d) of Article 12(3) and Annex B to this Agreement and in case of failure to satisfy these requirements for informing the Commission without delay and taking any appropriate safeguard measures regarding payments made or contracts signed;
 - (d) ensure the existence as well as effective functioning of the internal control systems for the implementation of IPA II assistance;
 - (e) ensure reporting on the management and control systems and review the programming and implementation capacities of staff within operating structures involved in the programming and implementation of the actions;
 - (f) ensure that a reporting and information system is put in place and functioning;

- (g) follow-up the findings of audit reports from the audit authority, drawn up in accordance with Clause 5(2) of Annex A of this Agreement. While doing so the NAO shall:
 - (i) decide whether any improvements to the management and internal control systems are required, record the decisions in that respect and ensure the timely implementation of those improvements;
 - (ii) make adjustments to the payment requests to the Commission, if necessary;
 - (h) take account, when drawing up the management declaration as referred to in point (b) of Article 59(2), of the results of all audits carried out by or under the responsibility of the audit authority;
 - (i) immediately notify the Commission of any substantial change concerning the management and control systems for examination and approval in advance of their implementation;
 - (j) coordinate, whenever relevant, the preparation of consolidated action plans addressing any outstanding weaknesses detected in the management and control systems.
- (5) The NAO shall draw up and submit to the Commission, by 15 February of the following financial year the documents provided for in Article 59(2) of this Framework Agreement.

Clause 3 The management structure

- (1) The management structure shall be composed of a National Fund and a support office for the NAO. The tasks and responsibilities of the National Fund and the support office shall be adequately segregated.
- (2) The National Fund shall be accountable to the NAO and shall be located in a national level ministry of the IPA II beneficiary with central budgetary competence and shall act as central treasury entity. It shall support the NAO in fulfilling his/her tasks, in particular those of management of IPA II accounts and financial operations referred to under Clause 2(3) of this Annex and shall be in charge of tasks of financial management of IPA II assistance, under the responsibility of the NAO.
- (3) The National Fund shall in particular be in charge of:
 - (a) holding and organising the central IPA bank accounts;
 - (b) requesting funds and receiving all payments from the Union budget;
 - (c) authorising the transfer of such payments to the operating structures or to the recipients;
 - (d) returning funds to the Union budget following recovery orders issued by the Commission;
 - (e) support NAO in preparing financial reporting to the Commission;
 - (f) operating computer based accrual accounting system that provides accurate, complete and reliable information in a timely manner.
- (4) Where appropriate, exchange of information with the Commission concerning financial transactions shall be made by electronic means, using procedures agreed upon between the Commission and the IPA II beneficiary.
- (5) The NAO support office shall be accountable to the NAO and shall assist the NAO in fulfilling the tasks referred to under Clause 2(4) and (5) of this Annex.

Clause 4 The operating structure(s)

- (1) Operating structure(s) shall be established, within the administration of the IPA II beneficiary to prepare, implement and manage the IPA II assistance.
- (2) The operating structure shall be responsible for preparation, implementation, information and visibility referred to in Articles 23 and 24 of this Agreement, monitoring and reporting of programmes, and evaluation thereof whenever relevant, in accordance with the principle of sound financial management. It shall be responsible for ensuring the legality and regularity of the expenditure incurred in the implementation of the programmes under its responsibility.
- (3) The operating structure shall fulfil the following functions and assume the following responsibilities:
 - (a) As regards the management of a programme, the operating structure shall:
 - (i) monitor the implementation of the programme, propose amendments, as needed, and provide to the sectoral monitoring committee information on the progress of the programme in achieving its objectives, in particular being based on set milestones and related indicators (targets), as well as financial data;
 - (ii) deliver all the necessary information for the purposes of the reports drawn up by the NIPAC and the NAO and submitted to the Commission as provided for in Article 59 of this Agreement. It may be required to draw up a comprehensive annual report covering the full financial year, to be submitted by the NIPAC to the Commission, after examination by the responsible sectoral monitoring committee;
 - (iii) share within the operating structure any information that is relevant to the execution of the tasks allocated and to the implementation of actions;
 - (iv) be responsible for drawing up an evaluation plan and conducting, as appropriate, *ex-ante*, interim and *ex-post* evaluations of the programmes it manages, following the provisions of Article 55 of this Agreement.
 - (b) As regards the selection and control of actions and financial management, the operating structure shall in accordance with the relevant Articles of this Agreement:
 - (i) ensure that actions are selected for funding and approved in accordance with the procedures and criteria applicable to the policy area or programme;
 - (ii) arrange for procurement and grant award procedures and contracting;
 - (iii) set up procedures to ensure retention of all documents regarding procurement, grant award, contracting, financial management, controls and audits required to ensure an adequate audit trail;
 - (iv) make payments to, and recovery from, the recipients of IPA II assistance;
 - (v) ensure that all bodies within the operating structure involved in the implementation of actions maintain either a separate accounting system or an adequate accounting codification for all transactions relating to an action;
 - (vi) ensure that the NAO receives all necessary information on the procedures and management verifications carried out in relation to expenditure;
 - (vii) set up an accrual based accounting system which records and stores, in computerised form, accounting records for each action/ activity and which supports all the data required for drawing up payment request and annual financial report or statement and making commitments and payments and monitoring the implementation of the action;

- (viii) set up a system for timely reporting of irregularities and for effective and proportionate anti-fraud measures, taking into account the risks identified;
- (ix) set up a system for the recognition of all amounts due and for the recording in a debtors' ledger of all such debts, including irregularities, prior to their receipt.
- (x) verify that the expenditure incurred, paid and declared to the NAO complies with applicable Union and national law, the programme, the conditions for support of the action and the conditions of the contract, the goods or services have been delivered, and the payment requests by the recipient are correct.

These management verifications shall cover administrative, financial, technical and physical aspects of each action and shall include:

- full administrative verification of the supporting documents in respect of each commitment and payment;
 - physical on-the-spot verifications, the frequency and scope of which shall take into account, *inter alia*, the type of action, the amount of public expenditure involved and the level of risk identified;
- (xi) ensure internal audit of the bodies within the operating structure;
 - (xii) ensure compliance with information, publicity, transparency, visibility and communication requirements as provided for in Articles 23 and 24 of this Framework Agreement;
- (c) The bodies within the operating structure shall record arrangements between them formally in writing. The heads of these bodies shall be clearly designated and shall be responsible for the assigned tasks. The IPA II beneficiary shall enable them to exercise their duties and responsibilities. They shall be accountable to the head of the operating structure, where applicable.

Clause 5 The Audit Authority

- (1) The IPA II beneficiary shall provide for an audit authority which shall be independent from the NIPAC, the NAO, the management structure and the operating structure(s) and be ensured the necessary financial autonomy. It shall comply with internationally accepted auditing standards. A head of the audit authority shall be appointed by the IPA II beneficiary. S/he shall possess adequate competence, knowledge and experience in the field of audit to carry out the required tasks.
- (2) The audit authority shall carry out audits on the management and control system(s), on actions, transactions and on the annual accounts in line with internationally accepted auditing standards and in accordance with an audit strategy. Further guidance and definitions from the Commission may complement those standards.
- (3) Under the responsibility of its head, the audit authority shall in particular fulfil the following functions and assume the following responsibilities:
 - (a) prepare an audit strategy on a tri-annual basis, following the model in Annex G to this Agreement, which will be up-dated annually. The audit strategy shall set out the audit methodology, the sampling methods for audits of actions and transactions and the planning of audits. The audits shall aim at verifying:
 - (i) the completeness, accuracy and veracity of the annual financial reports or statements and the underlying annual accounts;
 - (ii) the efficient and effective functioning of the management, control and supervision systems;

(iii) the legality and regularity of the underlying transactions.

The audit authority shall submit the audit strategy for the following three years by end of November each year to the Commission with a copy to the NAO. Where a common management and control system applies to more than one programme, a single audit strategy may be prepared for the programmes or actions concerned.

- (b) draw up and submit to the Commission and the Government of Montenegro, with a copy to the NIPAC and the NAO reports and opinions as follows:
- (i) by 15 March each year, an **annual audit opinion** in accordance with the second subparagraph of Article 60(5) of the Financial Regulation and following the model set out in Annex E to this Agreement, on the annual financial reports or statements and the underlying annual accounts for the preceding financial year, covering their completeness, accuracy and veracity and on the functioning of the management, control and supervision system and the legality and regularity of the underlying transactions;
 - (ii) by 15 March each year, together with the annual audit opinion, an **annual audit activity report** following the model in Annex D to this Agreement and setting out the findings from the audits carried out in accordance with the audit strategy during the period concerned and supporting the annual audit opinion. The annual audit activity report shall set out, inter alia, any deficiencies found in the management, control and supervision systems and any corrective measures taken or planned by the NAO, National Fund and/or the operating structures concerned;
 - (iii) an **opinion on any final statement of expenditure** that the NAO has submitted to the Commission for the closure of any programme or of any part thereof. Such opinion shall address the validity of the final payment application and the accuracy of the financial information. Where appropriate, a final audit activity report shall support the opinion. The opinion on any final statement of expenditure shall follow the model provided in Annex F to this Agreement. The audit authority shall send the opinion within three months of the submission of the relevant final statement of expenditure by the NAO.
- (c) Further specific requirements for the audit strategy and/or the reports and opinions mentioned under point b) may be set out in the Sectoral or Financing Agreements.

ANNEX B

INTERNAL CONTROL FRAMEWORK

Standard list of areas and related requirements as referred to in point (a) of Article 12(3)

1. Control environment

(a) Ethics and integrity policies

- demonstrating commitment by the organization to integrity and ethical values
- ensuring the culture for the organisation required by top management is understood throughout the organisation
- ensuring that procedures exist to identify and avoid conflicts of interests

(b) Supervision by management of tasks delegated to subordinates

- ensuring that oversight procedures and structures are developed, including reporting from subordinate actors
- ensuring that accountability is supported by proactive and continued supervision

(c) Establishment of structures, reporting lines, and authorities and responsibilities

- ensuring that structures are defined and established at all levels in a way to enable achievement of assigned objectives and that tasks and functions to entities are allocated respectively
- ensuring that all entities and individuals have proper legal bases and full legal authority to carry out their assigned tasks and functions
- ensuring that reporting lines are designed within and between the entities to guarantee necessary flow of information to manage the activities of each entity and to enable accountability over all levels of organisation
- ensuring that authority and the level of responsibility is defined and assigned based on demonstrated competence and allocated tasks:
 - (i) Senior management – retains authority over significant decisions, reviews management's assignments, establishes directives, guidance and control to enable management and other staff to understand and carry out their internal control responsibilities
 - (ii) Management – guides and facilitates the execution of senior management directives and instructions at their respective entity level
 - (iii) Personnel – understands the entity's standards of conduct, assessed risks to objectives, and the related control activities at their respective levels, the expected information and communication flow, and monitoring activities relevant to their achievement of the objectives

- (iv) Outsourced service providers – adhere to management's definition of the scope of authority and responsibility for all non-employees engaged
- (d) Staff planning, recruitment, retention, training and appraisal
 - ensuring that adequate numbers and quality of staff are in place at all levels to reach the objectives
 - ensuring that no member of staff is in doubt as to the extent of their responsibilities with the view of achieving the set objectives
 - ensuring that mission statements, job descriptions, etc. are up to date and known to all staff
 - ensuring that staff in "sensitive posts" are identified and that appropriate controls (including, where appropriate, rotation policies) are applied to "sensitive posts"
- (e) Accountability for allocated tasks and responsibilities
 - establishing performance measures, incentives, and other rewards appropriate at all levels considering the achievement of objectives
 - ensuring regular performance evaluation of staff at all levels and exercising appropriate follow-up, for example in terms of reward or disciplinary actions
 - ensuring that pressure is applied in the organisation positively to ensure achievement of objectives and negative pressures, for example in terms of unrealistic performance targets or conflicting objectives, are avoided

2. Risk management

- (a) Objective setting
 - ensuring that objectives are set at all levels with sufficient clarity to enable identification and assessment of risks relating to objectives
 - ensuring that *operational objectives* provide a clear focus to allow allocation of required resources to attain desired performance goals
 - ensuring that *external and internal reporting objectives* encompass aspects of reliability, timeliness and transparency of reports
 - ensuring that *compliance objectives* reflect that all activities are carried out in line with applicable rules and regulations
- (b) Risk identification, assessment and response
 - ensuring that risks are identified comprehensively at all levels and that risk identification encompasses all significant internal and external factors to the entity
 - ensuring that adequate risk assessment is carried out, after risk identification, including an estimation of likelihood and impact of identified risks
 - ensuring that management defines and implements adequate risk response to identified and assessed risks to mitigate any negative impact on reaching the objectives
- (c) Fraud risk
 - ensuring that potential for fraud and irregularities is considered when assessing risks to the achievement of objectives

- ensuring that irregularities noted lower down in the organisation are reported appropriately and followed-up, including protection for "whistle-blowers"

(d) Identification and assessment of changes affecting the system of internal controls

- ensuring that management identifies and assesses important changes, both internal and external, that can affect the effectiveness of internal controls and have impact on the organisation's achievement of objectives

3. Control activities

(a) Selection and development of control activities

- ensuring that control activities that contribute to the mitigation of risks to the achievement of objectives are identified and developed at all levels of the organisation
- ensuring that a single manager is accountable for all aspects of the transaction in cases of commitments or payments engaged to third parties
- ensuring that the control activities include, *inter alia*, the following:
 - (i) Before a transaction is authorised, the aspects of this transaction have to be verified by at least one member of staff other than the one(s) who initiated the transaction. For the same file the same person cannot do initiation and verification (four eyes principle).
 - (ii) Rules for each type of procurement and grant calls ensuring appropriate legal framework for all such commitment processes
 - (iii) Procedures, including checklists, for each step of procurement and grant calls (e.g. technical specifications, evaluation committees, reporting of exceptions etc.) ensuring each member of staff is clear as to their responsibilities in these areas
 - (iv) Publicity rules and procedures ensuring that the legislative requirements are fulfilled
 - (v) Payment procedures, including procedures for confirmation of output delivery, and/or eligibility conditions, 'on-the-spot' where necessary, ensuring that payments are made only for justified payment requests, which fulfil all contractual requirements
 - (vi) Procedures for monitoring delivery of co-financing ensuring that the legal requirements are fulfilled
 - (vii) Budgetary procedures to ensure availability of funds in all cases guaranteeing that the organisation can fulfil its contractual commitments
 - (viii) Procedures for continuity of operations ensuring that significant risks to continuity (e.g. concerning loss of data, absence of individuals etc.) are identified and contingency plans put in place
 - (ix) Accounting procedures ensuring complete, accurate and transparent accounting following internationally accepted accounting principles
 - (x) Reconciliation procedures ensuring that wherever required accounting balances are reconciled against third-party information
 - (xi) Reporting of exceptions, *inter alia*, exceptions to normal procedures approved at appropriate level, unapproved exceptions and control failures whenever

identified ensuring variations to normal practices are always recorded and logged and reviewed at appropriate levels

(xii) Archiving procedures ensuring that documents will be available for review throughout the required periods for which they must be kept

(xiii) Segregation of duties ensuring that different tasks in the life of the same operation are allocated to different staff to ensure automatic cross-checking controls

(b) Security control activities

- ensuring adequate security procedures (IT and otherwise) that assets and data are kept secure from unauthorized interference and physical damage
- ensuring that appropriate access rights are in place both in terms of physical access and electronic access at all levels

(c) Policies and procedures related to control activities

- ensuring that written policies and procedures exist establishing what is expected at all levels and specifying detailed actions
- ensuring that clear responsibility and accountability exists for the execution of control activities
- ensuring that policies and procedures include the timing when a control activity, and any corrective activity, is to be performed
- ensuring that in conducting a control activity, matters identified for follow-up are properly investigated and required corrective action is taken
- ensuring that control activity is carried out by competent personnel and with a continued focus on the risks which are to be mitigated by the activity
- ensuring that the management and senior management, where appropriate, periodically reassess policies and procedures and related control activities for continued relevance and effectiveness

4. Information and communication

(a) Information to support functioning of internal controls

- ensuring that processes are in place at all levels to identify the information required and expected to support the functioning of the other components of internal control and the achievement of the organisation's objectives
- ensuring that information is obtained from all relevant sources including both internal and external sources
- ensuring that information is captured from relevant sources and processed into meaningful, actionable information to meet defined information requirements
- ensuring that produced information is timely, current, accurate, valid, complete, sufficient, accessible, protected, and verifiable and retained in order to be used in assessment of internal controls and achievement of objectives

(b) Internal communication

- ensuring that processes are in place to communicate required information to enable all staff, including management, to understand and carry out their internal control responsibilities

- ensuring that communication exists between senior management and other levels of the organisation so that senior management have the information needed to fulfil its role with respect to the organisation's objectives
- ensuring that separate communication channels, such as "whistle-blower" hotlines, are in place and serve as fail-safe mechanism to enable anonymous or confidential communication when normal channels are inoperative or ineffective
- ensuring that the chosen method of communication considers the timing, recipient, and nature of information

(c) External communication

- ensuring that processes are in place to communicate required information in a relevant format and timely to external parties, including the European Commission, the European Court of Auditors, etc.
- ensuring inbound communication channels to allow input from external parties providing all levels of organisation, including the senior management, with relevant information
- ensuring that relevant information from external parties, including the European Commission, the European Court of Auditors, etc., reaches the relevant levels of the organisation, including the senior management
- ensuring that separate communication channels, e.g. in case of denunciations or "whistle-blowing", are in place and enable anonymous or confidential communication up to the level of senior management
- ensuring that the method of communication considers the timing, recipient, and nature of communication as well as legislative and regulatory requirements and expectations.

5. **Monitoring of internal control framework¹**

(a) On-going and specific monitoring

- ensuring that on-going and specific monitoring is developed and performed to ascertain that the components of internal control are present and functioning at all levels
- ensuring that senior management is provided with results of the functioning of their systems at subordinate levels
- ensuring that on-going monitoring is carried out by the responsible management at the level of each entity in the organisation
- ensuring that regular specific monitoring is carried out by internal audit function to provide higher management with independent review of the subordinate systems

(b) Assessment, recording and communication of internal control deficiencies

- ensuring that responsible management and senior management, as appropriate, assess the results of on-going and specific monitoring
- ensuring that deficiencies are communicated to parties responsible for taking corrective action and to senior management, as appropriate

1.1.1.18. ¹ Monitoring activity assesses whether controls within each of the five components of internal control are present and operating as intended, whereas control activity responds to specific risks. Within an organisation, supervision by line management could be considered as control activity and review by, for example, quality control function as monitoring activity.

- ensuring that management and senior management, as appropriate, tracks whether deficiencies are remedied adequately and within established deadlines.

ANNEX C

Model Management Declaration¹

I, the undersigned (*name, first name, title or function*), National Authorising Officer of Montenegro, for the programme (*name of the programme, CCI*) based on the implementation of the (*name of programme*) during the year (*year*), based on my own judgment and on all information available to me, including the results from my direct supervision and the work of the internal audit. Also from audits and controls in relation to the expenditure included in the payment applications submitted to the Commission during the year (*year*), and taking into account my obligations under Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 and in particular Article 9 thereof

hereby declare that:

- the information in the annual financial reports or statements is properly presented, complete and accurate in accordance with Article 23(1)(b) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014;
- the expenditure entered in the annual financial reports or statements was used for its intended purpose, in accordance with Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, and the principle of sound financial management²;
- the management and control system³ put in place for the programme gives the necessary guarantees concerning the legality and regularity of the underlying transactions.
- I have supervised the operation of the internal control system⁴ relating to the implementation of IPA II assistance and related to the Financing Agreement [ref. of the FA].

I confirm that irregularities identified in final audit or control reports in relation to the financial year in accordance with Clause 5(2) of Annex A of the Framework Agreement, have been appropriately treated in accordance with Clause 2(4)(g) of the Framework Agreement. Where necessary, adequate follow-up was given to deficiencies in the management and control system reported in those reports or is on-going as regards the following required remedial actions: (if appropriate indicate which remedial actions are still on-going, at the date of signing the declaration).

1.1.1.19.¹ Pursuant to Article 9(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014

1.1.1.20.² The principle of sound financial management comprises the principles of economy, efficiency and effectiveness. The principle of economy requires that the resources used shall be made available in due time, in appropriate quantity and quality and at the best price. The principle of efficiency concerns the best relationship between resources employed and results achieved. The principle of effectiveness concerns the attainment of the specific objectives set and the achievement of the intended results. (Article 30 of Regulation (EU, EURATOM) No 966/2012)

1.1.1.21.³ The structures and authorities referred to in Article 7(1) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 established by the IPA II beneficiary and the management structure referred to in Article 7(2) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 established by the NAO.

1.1.1.22.⁴ The operating structure and the management structure

I also confirm that expenditure which is subject to an ongoing assessment of its legality and regularity has been excluded from the declaration of expenditure and financial statements pending conclusion of the assessment, for possible inclusion in a payment request in a subsequent year.

Furthermore, I confirm that effective and proportionate anti-fraud measures are in place and take account of the risks identified and that I am not aware of any undisclosed matter related to the implementation of the programme which could be damaging to the reputation or the financial interest of the Union.

(Place and date of issue)

Signature

(Name and official title or function of the National Authorising Officer)

ANNEX D

Model Annual Audit Activity Report¹

addressed to

- the European Commission, Directorate-General
- the Government of Montenegro
- copy to the National IPA Coordinator (NIPAC) of Montenegro and
- copy to the National Authorising Officer (NAO) of Montenegro

1. INTRODUCTION

1.1 Details of the responsible audit authority and other bodies that have been involved in preparing the report.

1.2 Reference period (i.e. the year) and the scope of the audits (including the expenditure declared to the Commission for the year concerned).

1.3 Identification of the sector/policy area(s) covered by the report and of its/their operating structure and management structure.

1.4 Description of the steps taken to prepare the report and to draw the audit opinion.

2. SUBSTANTIAL CHANGES IN MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS

2.1 Details of any substantial changes in the management and control systems, and confirmation of its compliance with Article 7 of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 based on the audit work carried out by the audit authority under Article 12 of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

2.2 The dates from which these changes apply, the dates of notification of the changes to the audit authority, as well as the impact of these changes on the audit work are to be indicated.

3. CHANGES TO THE AUDIT STRATEGY

3.1 Details of any changes that have been made to the audit strategy or are proposed, and of the reasons for them. In particular, indicate any change to the sampling method used for the audit of operations (see paragraph 5 below).

3.2 The audit authority differentiates between the changes made or proposed at a late stage, which do not affect the work done during the reference period and the changes made during the reference period, that affect the audit work and results.

Only the changes compared to the previous version of the audit strategy are included.

4. SYSTEMS AUDITS

4.1 Details of the bodies that have carried out systems audits, including the audit authority itself.

1.1.1.23.¹ Pursuant to Article 12(3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014

4.2 Summary table of the audits carried out, with the indication of the authorities/bodies audited, the assessment of the key requirements for each authority/body, issues covered² and a comparison to the audit planning. The summary includes the programme (name and CCI), the authority/body that has carried out the system audits, the date of the audit, the scope of audit including scope limitations and the authorities/bodies audited. Horizontal thematic audits are also reported in this section.

Audit period	1. Programme (CCI and title)	2. Audit Body ³	3. Audited Body(ies)	4. Date of the audit ⁴	5. Scope of the audit ⁵	6. Principal findings and conclusions	7. Problems of systemic character and measures taken	8. Estimated financial impact (if applicable)	9. State of follow-up (closed/or not)

4.3 Description of the basis for selection of the audits in the context of the audit strategy. A reference is made to the audit strategy applicable, more particularly to the risk assessment methodology and the results that led to establishing the specific systems audit plan. In case an update of the risk assessment has been done, this is described in point 3 above covering the changes of the audit strategy.

4.4 If needed the following section can contain further details in addition to the table above concerning:

4.4.1 Description of the principal findings and conclusions drawn from the audit work for the management and control systems and their functioning, including the sufficiency of management checks, certification procedures and the audit trail, adequate separation of functions and compliance with Union requirements and policies, and

4.4.2 Details of whether any problems identified were considered to be of a systemic character, and of the measures taken, including a quantification of the irregular expenditure and any related financial corrections.,

1.1.1.24.² The issues should correspond to the ones indicated in the audit strategy (but not exclusively), such as quality of management verifications, including in relation to the respect of public procurement rules, State aid rules, environmental requirements, equal opportunities, implementation of financial engineering instruments, the effectiveness of IT systems, reporting of withdrawals and recoveries, the implementation of fraud risk assessment; the reliability of data relating to indicators and milestones and on the progress of the programme in achieving its objectives.

1.1.1.25.³ Indication of the bodies that have carried out the system audits, including the audit authority itself.

1.1.1.26.⁴ Date of audit fieldwork.

1.1.1.27.⁵ Authorities audited, horizontal thematic audited, scope limitations, ...

4.5 Description (where applicable) of specific deficiencies related to the management of financial instruments, detected during systems audits and of the follow-up given by the national authorities to remedy these shortcomings.

4.6 Level of assurance obtained following the system audits (low/average/high) and justification.

5. AUDITS OF SAMPLES OF TRANSACTIONS

5.1 Authorities/bodies that carried out the sample audits, including the audit authority.

5.2 Description of the sampling methodology applied and information whether the methodology is in accordance with the audit strategy.

5.3 Indication of the parameters used for statistical sampling, materiality level, the confidence level, the expected error rate applied, calculation of the required sample and the interval, sampling unit, number of sampling units in the population, number of sampling units actually audited.

5.4 Reconciliation of the expenditure declared to the Commission in the financial year to the sampled expenditure. Reconciling items include negative items where financial corrections have been made in the financial year, as well as differences between amounts declared in euro and amounts in national currency, where relevant.

5.5 Where there are negative items, confirmation that they have been treated as a separate population.

5.6 In case of the use of non-statistical sampling, indicate the reasons for using the method in line with Article 12 (2) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, the percentage of actions/operations / expenditure covered through audits, the steps taken to ensure randomness of the sample (and its representativeness) and to ensure a sufficient size of the sample enabling the audit authority to draw up a valid audit opinion. A projected error rate is calculated also in case of non-statistical sampling.

5.7 Summary table (see below), broken down where applicable by programme indicating the eligible expenditure declared to the Commission during the year, the amount of expenditure audited, and the percentage of expenditure audited in relation to total eligible expenditure declared to the Commission for the last year, as well as the total number of sampling units in the population and the number of sampling units actually audited for the random sample.

Information relating to the random statistical sample is distinguished from that related to other samples if applicable (e.g. risk-based complementary samples).

5.8 Analysis of the principal results of the audits (sample items selected and audited, together with the respective amount and types⁶ of error by operation) as well as the nature⁷ of errors found, root causes and corrective measures proposed, including mitigating these errors in the future.

5.9 Details of the most likely error rate (total error rate⁸) and, in case of statistical sampling method, the upper limit of the error rate as a result of the audits of operations, and the amount of irregular expenditure detected and the error rate resulting from the random sample audited.

1.1.1.28.⁶ Random, systemic, anomalous

1.1.1.29.⁷ For instance: eligibility, public procurement, state aid

1.1.1.30.⁸ As defined in Article 28(14) of Commission Delegated Regulation (EU) No 480/2014.

5.10 Compare the total error rate with the set materiality level, in order to ascertain if the population is materially misstated or not. If so, analyse the significance of the total error rate for the audit opinion and report the recommended corrective measures.

5.11 Corrections relating to the current year implemented by the operating structure/management structure before submitting the final declaration of expenditure and financial statements to the Commission, and resulting from the audits of operations⁹, including flat rate or extrapolated corrections.

5.12 Residual total error rate¹⁰ following the implementation of the above-mentioned corrections and significance for the audit opinion.

5.13 Information on the results of the audit of the complementary (e.g. risk based) sample, if any.

5.14 Information on the follow-up of irregularities, including revision of previously reported residual error rates, as a result of all subsequent corrective actions.

5.15 Details of whether any problems identified were considered to be systemic in nature, and the measures taken, including a quantification of the irregular expenditure and any related financial corrections.

5.16 Description (where applicable) of specific deficiencies or irregularities related with financial instruments. Where applicable, indication of the sample error rate concerning the audited financial instruments.

5.17 Analysis of the principal results of the audits of negative items, including conclusions as to whether the negative items audited correspond to the decisions of the country or of the Commission, and reconcile with the amounts included in the accounts on amounts withdrawn and recovered during the year and amounts to be recovered at the end of the year.

5.18 Conclusions drawn from the results of the audits with regard to the effectiveness of the management and control system.

6. AUDITS OF THE ANNUAL FINANCIAL REPORTS OR STATEMENTS/ANNUAL ACCOUNTS

6.1 Indication of the authorities/bodies that have carried out audits of the annual financial reports or statements/annual accounts.

6.2 Description of audit approach used to verify the elements of the annual financial reports or statements/annual accounts defined in Article 12(2) and Article 23(1)(b) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

6.3 Indication of the conclusions drawn from the results of the audits in regard to the completeness, accuracy and veracity of the declaration of expenditure and financial statements, including an indication on the financial corrections made and reflected in the declaration of expenditure and financial statements as a follow-up to the results of the audit on transactions/operations.

6.4 Indication of whether any problems identified were considered to be systemic in nature, and the measures taken.

1.1.1.31.⁹ This concerns both corrections on the audited sample units and corrections implemented as a result of the total error rate.

1.1.1.32.¹⁰ Total errors minus corrections referred to in paragraph 5.11, divided by the total population.

7. FOLLOW-UP OF PREVIOUS YEARS' AUDIT ACTIVITY

7.1 Information on the follow-up of outstanding audit recommendations and on the follow-up of results of systems audits and audits of transactions/operations (including the audits done in regard to the complementary sample) from earlier years.

7.2 Subsequent events affecting the previous opinion and the previous annual audit activity report under Article 12(3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

8. OTHER INFORMATION

8.1 Information on reported fraud and suspicions of fraud, together with the measures taken.

8.2 Subsequent events occurred after the submission of the declaration of expenditure and financial statements and before the transmission of the annual audit activity report under Art. 12 (3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 to the Commission and considered when establishing the level of assurance and opinion by the audit authority.

8.3 Any other information that the audit authority considers relevant and important to communicate to the Commission, in particular to justify the audit opinion, is reported in this section.

9. OVERALL LEVEL OF ASSURANCE

9.1 Explanation on how the overall level of assurance on the proper functioning of the management and control system is obtained from the combination of the results of the system audits and audits of operations.

9.2 Where the total error rate relating to the expenditure declared in the payment claims in a year is above the materiality level, analyse its significance and assess whether this indicates a serious deficiency(ies) in the functioning of the relevant management and control system during the year. Where relevant, take also account of the results of other national or Union audit work carried out in relation to the year.

9.3 Assessment of the corrective action necessary both from a system and financial perspective.

9.4 Assessment of any relevant subsequent adjustments made and corrective actions taken such as financial corrections included in the declaration of expenditure and financial statements and assess the residual error rate and the need for any additional corrective measures necessary both from a system and financial perspective.

10. TABLE FOR DECLARED EXPENDITURE AND SAMPLE AUDITS

Fund	Reference (CCI)	Programme	A	B	C	D	E	F	G	H=F-G	GI	JH
			Expenditure declared to the Commission in reference to the year ¹	Expenditure in reference to the financial year audited for the random sample Amount ⁴ % ⁵	Total number of units in the population	Number of sampling units for the random sample	Amount and percentage (error rate) of irregular expenditure in random sample ² Amount %	Total projected error rate	Corrections implemented as a result of the total error rate	Residual total error rate	Other expenditure audited ³	Amount of irregular expenditure in other expenditure sample

¹ This column corresponds to "the total amount of eligible expenditure entered into the accounting systems of the management structure which has been included in payment requests submitted to the Commission. This expenditure should correspond to the gross expenditure included in the payment claims declared in respect of the year, before any corrections made as a result of the audit authority work for the same year.
² Where the random sample covers more than one Fund or programme, the information on the amount and percentage (error rate) of irregular expenditure is provided for the whole sample and cannot be provided on programme/fund level.
³ Expenditure from complementary sample and expenditure for random sample not in the reference year (amount).
⁴ Amount of expenditure audited.
⁵ Percentage of expenditure audited in relation to expenditure declared to the Commission in the reference year.

ANNEX E

Model Annual Audit Opinion¹

addressed to

- the European Commission, Directorate–General
- the Government of Montenegro
- copy to the National IPA Coordinator (NIPAC) of Montenegro and
- copy to the National Authorising Officer (NAO) of Montenegro

INTRODUCTION

I, the undersigned, Head of the Audit Authority of Montenegro, independent in the sense of Article 12(1) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, have carried out audit procedures on the functioning of the management and control system, on a sample of declared expenditure and on the accounts drawn-up by and under the responsibility of the National Authorising Officer (NAO) in accordance with Articles 7(2) and 11 of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, in relation to the programme [name of programme, CCI number] (hereafter "the programme"), in order to issue an audit opinion in accordance with Articles 12(3) and 23(2) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014. This audit opinion is in accordance with the following standards[quote the international auditing standards followed].

I have also assessed the consistency of the management declaration drawn-up by the National Authorising Officer (NAO) under Article 9(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 with this audit work.

AUDIT SCOPE

The audit in respect of the programme was carried out in accordance with the audit strategy and taking into account internationally accepted auditing standards, with reference to the year (*year*), and reported in the attached annual audit activity report pursuant to Article 12(3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

Either

There were no limitations on the audit scope.

Or

The audit scope was limited by the following factors:

(a) ...

1.1.1.37.¹

Pursuant to Article 12(3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014

(b) ...

(c) etc.

[Indicate any limitation on the audit scope, for example any lack of supporting documentation, cases under legal proceedings, and estimate under section Qualified opinion below, the amounts of expenditure and the Union contribution affected and the impact of the scope limitation on the audit opinion.]

OPINION

RELIABILITY OF THE ANNUAL FINANCIAL REPORTS OR STATEMENTS/ANNUAL ACCOUNTS

Either

(Unqualified opinion)

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the declaration of expenditure and financial statements give a true and fair view,

In my opinion, the audit work carried out does not put in doubt the assertions made in the management declaration.

Or

(Qualified opinion)

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the declaration of expenditure and financial statements give a true and fair view,

except in the following respects: ...².

Therefore I estimate that the impact of the qualification(s) is [limited] / [significant].

This impact corresponds to [amount in EUR and %] of the total expenditure declared. The Community contribution affected is thus ... [amount in EUR].

In my opinion, the audit work carried out does not put in doubt the assertions made in the management declaration, or

In my opinion the audit work carried out puts in doubt the assertions made in the management declaration for the following aspects:

Or

(Adverse opinion)

1.1.1.38.² In case the management and control systems are affected, indicate the body or bodies and the aspect(s) of their systems that did not comply with requirements and/or did not operate effectively.

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the declaration of expenditure and financial statements give not a true and fair view,

This adverse opinion is based on ...³

In my opinion the audit work carried out puts in doubt the assertions made in the management declaration for the following aspects:

[The audit authority may also include emphasis of matter, not affecting its opinion, as established by internationally accepted auditing standards. A disclaimer of opinion can be foreseen in exceptional cases⁴.]

LEGALITY AND REGULARITY OF EXPENDITURE AND FUNCTIONING OF MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS

Either

(Unqualified opinion)

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the expenditure for which reimbursement has been requested from the Commission is legal and regular,
- the management and control systems put in place function properly.

In my opinion, the audit work carried out does not put in doubt the assertions made in the management declaration.

Or

(Qualified opinion)

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the expenditure for which reimbursement has been requested from the Commission is legal and regular,
- the management and control systems put in place function properly,

except in the following respects (clarify which aspects above is / are concerned): ...⁵

Therefore I estimate that the impact of the qualification(s) is [limited] / [significant].

1.1.1.39.³ In case the management and control systems are affected, indicate for each body and each aspect the reasons for the adverse opinion.

1.1.1.40.⁴ These exceptional cases should be related to unforeseeable, external factors outside the remit of the audit authority.

1.1.1.41.⁵ In case the management and control systems are affected, indicate the body or bodies and the aspect(s) of their systems that did not comply with requirements and/or did not operate effectively.

This impact corresponds to [amount in EUR and %] of the total expenditure declared. The Community contribution affected is thus ... [amount in EUR].

In my opinion, the audit work carried out does not put in doubt the assertions made in the management declaration, or

In my opinion the audit work carried out puts in doubt the assertions made in the management declaration for the following aspects:

Or

(Adverse opinion)

Based on the audit procedures referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the expenditure for which reimbursement has been requested from the Commission is not legal and regular,
- the management and control systems put in place does not function properly.

This adverse opinion is based on⁶

In my opinion the audit work carried out puts in doubt the assertions made in the management declaration for the following aspects:

[The audit authority may also include an emphasis of matter, not affecting its opinion, as established by internationally accepted auditing standards. A disclaimer of opinion can be foreseen in exceptional cases⁷.]

(Place and date of issue)

Signature

(Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated)

1.1.1.42.⁶ In case the management and control systems are affected, indicate for each body and each aspect the reasons for the adverse opinion.

1.1.1.43.⁷ These exceptional cases should be related to unforeseeable, external factors outside the remit of the audit authority.

ANNEX F

Model Audit Opinion on the final statement of expenditure¹

addressed to

- the European Commission, Directorate-General
- the Government of Montenegro
- copy to the National IPA Coordinator (NIPAC) of Montenegro and
- copy to the National Authorising Officer (NAO) of Montenegro

INTRODUCTION

I, the undersigned, Head of the Audit Authority of Montenegro, functionally independent in the sense of Article 12(1) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, have carried out an audit on the final statement of expenditure for the programme (indicate programme - title, component, period, reference (CCI) number) drawn-up under the responsibility of the National Authorising Officer (NAO) in accordance with Article 9(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 in order to issue an audit opinion in accordance with Article 12(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014. This audit opinion is in accordance with the following standards....[quote the international auditing standards followed].

I believe that the audit work carried out provides a reasonable basis for my opinion.

AUDIT SCOPE

The audit was carried out in accordance with Article 17(1) of the Framework Agreement (FWA).

Either

There were no limitations on the audit scope.

Or

The audit scope was limited by the following factors:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) etc.

[Indicate any limitation on the audit scope, for example any lack of supporting documentation, cases under legal proceedings, and estimate under section Qualified opinion below, the amounts of expenditure and the Union contribution affected and the impact of the scope limitation on the audit opinion.]

OPINION

1.1.1.44.¹ Pursuant to Article 12(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014

Either

(Unqualified opinion)

Based on the audit referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the amounts stated in the final statement of expenditure and in the final request for payment, in which the statement is included, are valid and eligible,
- the financial information presented is accurate and.
- the expenditure included in the final statement of expenditure is legal and regular

Or

(Qualified opinion)

Based on the audit referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the amounts stated in the final statement of expenditure and in the final request for payment, in which the statement is included, are valid and eligible,
- the financial information presented is accurate and,
- the expenditure included in the final statement of expenditure is legal and regular

except in the following respects:².

Therefore, I estimate that the impact of the qualification(s) is [limited] / [significant].

This impact corresponds to [amount in EUR and %] of the total expenditure declared.

The Community contribution affected is thus ... [amount in EUR].

Or

(Adverse opinion)

Based on the audit referred to above and with regard to the programme, I have reasonable assurance that:

- the amounts stated in the final statement of expenditure and in the final application for payment, in which the statement is included, are not valid and/or eligible,
- the financial information presented is not accurate and /or.
- the expenditure included in the final statement of expenditure is not legal and regular

This adverse opinion is based on³

1.1.1.45.² In case the management and control systems are affected, indicate the body or bodies and the aspect(s) of their systems that did not comply with requirements and/or did not operate effectively.

1.1.1.46.³ In case the management and control systems are affected, indicate for each body and each aspect the reasons for the adverse opinion.

[The audit authority may also include emphasis of matter, not affecting its opinion, as established by internationally accepted auditing standards. A disclaimer of opinion can be foreseen in exceptional cases⁴.]

(Place and date of issue)

Signature

(Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated)

1.1.1.47.⁴ These exceptional cases should be related to unforeseeable, external factors outside the remit of the audit authority.

ANNEX G

Model Audit Strategy¹

1. INTRODUCTION

1.1 Identification of the programmes (name and CCI) covered by the audit strategy.

1.2 Identification of the audit authority responsible for drawing up, monitoring and updating the audit strategy and of any other bodies that have contributed.

1.3 Explanation of the procedure followed for drawing up, monitoring and updating the audit strategy.

1.4 Specification of the overall objectives of the audit strategy and the steps taken to ensure the alignment of the objectives with all the audit bodies.

1.5 Explanation of all the functions and responsibilities of the audit authority, with reference to the mission statement, audit charter or national legislation, where applicable.

1.6 Confirmation by the audit authority of its independence, in accordance with Article 12(1) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014 and its necessary financial autonomy, in accordance with Clause 5(1) of Annex A of the Framework Agreement.

2. LEGAL BASIS AND SCOPE

2.1 Indication of any national regulatory framework that affects the audit authority and its functions.

2.2 Confirmation that the strategy covers the next year and the two subsequent financial years.

3. RISK ASSESSMENT

3.1 Explanation of the overall risk assessment method followed, including: an indication of the risk factors taken into account including those for the specific thematic areas described under paragraph 4.2.3 below [together with the targeted processes and assessment of procedural and organisation changes, inter alia], risk scoring used, the extent to which the results of previous audits of the bodies and systems have been taken into account, covering operating structure and management structure.

3.2 Identify the controls including their design, implementation and operation at three levels:

- the first level of controls exercised by the IPA administrative structures,
- the second level of controls exercised on the one hand, through the internal control system and on the other hand, through the internal audit function and
- the high level monitoring, exercised through the assurance function by the NAO.

3.3 Procedures for updating the risk assessment.

4. METHODOLOGY

1.1.1.48.¹ Pursuant to Article 12(2) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014

4.1 Brief description of the audit methodology

Short description of the main steps of the audit work such as: planning and design of audits² objectives to be achieved, performing the audits and gathering evidence, evaluating evidence and forming conclusions, reporting³, follow-up processes⁴ and quality control arrangements for the work of the audit authority.

Reference to existing audit manuals or procedures, where those steps can be described in more detail.

Reference to the internationally accepted audit standards that the audit authority intends to use.

Reference to the procedures in place for drawing up the annual audit activity report and audit opinion to be submitted to the Commission in accordance with Article 12(3) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

4.2 For system audits:

4.2.1 Specification of the bodies to be audited and the related key control elements.

4.2.2 Indication of any system audits relating to key control elements targeted to specific thematic areas, such as:

- the quality of management verifications, including in relation to the respect of public procurement rules, environmental requirements, equal opportunities;
- the quality of project selection and management verifications related to the implementation of financial engineering instruments;
- the functioning and security of IT systems, and their connection with the Commission IT system(s);
- the reliability of data relating to indicators, milestones reached and the progress of the programme in achieving its objectives provided by the operating structure;
- the reporting of withdrawals and recoveries;
- the implementation of effective and proportionate anti-fraud measures underpinned by a fraud risk assessment.

4.3 For audits of transactions/operations:

4.3.1 Specification of the sampling methodology to be used in line with Article 12(2) Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014, including the procedures for its revision when necessary.

4.3.2 Where applicable, a description of the approach of non-statistical sampling enabling the audit authority to draw up a valid audit opinion, as provided for in Article 12(2) Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

1.1.1.49.² Including a reference to materiality thresholds and other quantitative and qualitative factors to consider when assessing the materiality of audit findings for the main types of audits described in sections 4.2, 4.3 and 4.4. of this strategy.

1.1.1.50.³ This means reference to the different phases of reporting (such as draft audit reports, contradictory procedure with the auditee and final audit reports), deadlines for reporting, follow-up processes.

1.1.1.51.⁴ Including reference to procedures for monitoring the implementation of recommendations and corrective measures resulting from audit reports.

4.3.3 Description of the procedure for recommending appropriate steps to be taken by the concerned authorities where errors are detected (or reference to the audit manuals or procedures where this matter is set out).

4.3.4 Description of the procedures in place for the classification and treatment of the errors detected (or reference to the audit manuals or procedures where this matter is set out).

4.3.5 Specific aspects related to the audits of financial instruments, if applicable.

4.3.6 Specific aspects related to the audits of simplified cost options, in accordance with Article 31(c) of the FWA, if applicable.

4.4 For audits of the annual financial reports or statements/annual accounts:

Indication of the audit approach for the audit of the annual financial reports or statements/annual accounts, the procedure for recommending appropriate steps to be taken by the concerned authorities where errors are detected.

The audit approach should take into account the results of the systems audits and audits on transactions/operations carried out in the management structure and operating structure, and the management verifications foreseen in Clause 4(3)(b)(x) of Annex A to this Agreement,.

4.5 Procedures to enable the audit authority to determine whether the audit work puts in doubt the assertions made or the absence of reservations in the management declaration, in accordance with Article 9(4) of Commission Implementing Regulation (EU) No 447/2014.

5. AUDIT WORK PLANNED

5.1 Indication and justification of the priorities and specific objectives in relation to the next year and the two subsequent years, together with an explanation of the linkage of the risk assessment results to the audit work planned.

5.2 Planned monitoring activities and follow up of previous audit findings.

5.3 An indicative schedule of audit assignments in relation to the next year and the two subsequent years for systems and thematic audits, as follows:

Authorities/Bodies or specific thematic areas to be audited	CCI	Programme Name	Result of risk assessment	20xx Audit objective and scope	20xx Audit objective and scope	20xx Audit objective and scope

6. PLANNED RESOURCES

6.1 Provide the organisation chart of the audit authority.

6.2 Indication of planned resources to be allocated in relation to the next year and the two subsequent years.

6.3 Indication of the qualifications and experience required for the staff performing audits, and training requirements, where applicable.

ANNEX H

Reporting on suspected fraud and other irregularities concerning the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)

Clause 1 Definitions

For the purposes of the reporting of suspected fraud and other irregularities the definitions laid down in Article 51 of this Agreement, on the protection of the financial interest of the Union, shall apply.

Clause 2 Initial reporting

- (1) The IPA II beneficiary shall report any suspected fraud and other irregularities which have been the subject of a primary administrative or judicial finding without delay to the Commission and keep the latter informed of the progress of administrative and legal proceedings.

In that report the IPA II beneficiary shall in all cases give details concerning the following:

- (a) the IPA II Instrument and the policy area concerned, the name and the number of the programme and the action or operation concerned;
- (b) the identity of the natural and legal persons involved or of any other participating entities and their role, except where this information is irrelevant for the purposes of combating irregularities, given the nature of the irregularity concerned;
- (c) the identification of the region or area where the operation has been carried out using the appropriate information such as NUTS¹ level;
- (d) the provision(s) which have been infringed;
- (e) the date and source of the first information leading to suspicion that an irregularity has been committed;
- (f) the practices employed in committing the irregularity;
- (g) where appropriate, whether the practice gives rise to a suspicion of fraud;
- (h) the manner in which the irregularity was discovered;
- (i) where appropriate, the IPA II beneficiary and Member States and/or third countries involved;
- (j) the period during which, or the moment at which, the irregularity was committed;
- (k) the date on which the primary administrative or judicial finding on the irregularity was established;
- (l) the total amount of eligible expenditure specified by Union contribution, national contribution and private contribution;

1.1.1.52.¹ Nomenclature of Territorial Units for Statistics

- (m) the expenditure affected by the irregularity specified by Union contribution and National contribution;
 - (n) the amount which would have been unduly paid had the irregularity not been identified according to Union contribution and national contribution;
 - (o) the nature of the irregular expenditure;
 - (p) the suspension of payments, where applicable, and the possibility of recovery.
- (2) Where some of the information referred to in paragraph 1, and in particular information concerning the practices employed in committing the irregularity and the manner in which it was discovered, is not available or needs to be rectified, the IPA II beneficiary shall as far as possible supply the missing or correct information to the Commission without delay.
- (3) If national provisions provide for the confidentiality of investigations, communication of the information shall be subject to the authorisation of the competent tribunal or court.

Clause 3 Urgent cases

Each IPA II beneficiary shall immediately report to the Commission and, where necessary, to the Member States or other IPA II beneficiaries concerned, any irregularities discovered or supposed to have occurred, where it is feared that they may very quickly have repercussions outside its territory.

Clause 4 Follow-up reporting

- (1) In addition to the information referred to in Clause 2, the IPA II beneficiary shall provide the Commission without delay with reference to any previous report made pursuant to that Clause, with details concerning the initiation, conclusion or abandonment of any procedures for imposing administrative or criminal penalties related to the reported irregularities as well as of the outcome of such procedures.

With regard to irregularities for which penalties have been imposed, the IPA II beneficiary shall also indicate the following:

- (a) whether the penalties are of an administrative or a criminal nature;
 - (b) whether the penalties result from a breach of Union or national law;
 - (c) the provisions in which the penalties are laid down;
 - (d) the reasons for any abandonment of recovery procedures;
 - (e) whether fraud was established.
- (2) At the written request of the Commission, the IPA II beneficiary shall provide additional information in relation to a specific irregularity or group of irregularities.

Clause 5 Electronic transmission

The information referred to in Clause 2, 3 and 4(1) shall be sent in the English language, by electronic means, using the module provided by the Commission for this purpose via a secure connection.

Clause 6 Use of information

The Commission may use any information of a general or operational nature communicated by IPA II beneficiaries under these provisions to perform risk analyses and may, on the basis of the information obtained, produce reports and develop early-warning systems serving to identify risks more effectively.

Clause 7 Use of the euro

The euro shall be used as currency for reporting of irregularities. The IPA II beneficiary shall convert the amounts of expenditure incurred in national currency into euro. Those amounts shall be converted into euro using the monthly accounting exchange rate of the Commission in the month during which the expenditure was registered in the accounts of the operating structure of the programme or action concerned. The exchange rate shall be published electronically by the Commission each month

Where the amounts relate to expenditure registered in the accounts of the national authority during a period of more than one month, the exchange rate in the month during which expenditure was last registered may be used. Where the expenditure has not been registered in the accounts of the national authority, the most recent accounting exchange rate published electronically by the Commission shall be used.

Clause 8 Protection of personal data

- (1) The IPA II beneficiaries and the Commission shall take all necessary measures to prevent any unauthorised disclosure of, or access to, the information referred to in Clause 2, 3 and 4 (1) .
- (2) The information referred to in Clauses 2, 3 and 4 (1) may not be sent to persons other than those in the IPA II beneficiary or within the Union institutions whose duties require that they have access to it, unless the IPA II beneficiary supplying such information has expressly so agreed.
- (3) Any personal data included in the information referred to in Clauses 2, 3 and 4 (1) shall be processed only for the purpose specified in that provisions.

ANNEX I

Thematic priorities for assistance

Assistance may, as appropriate, address the following thematic priorities:

- (a) Compliance with the principle of good public administration and economic governance. Interventions in this area shall aim at: strengthening public administration, including professionalisation and de-politicisation of the civil service, embedding meritocratic principles and ensuring adequate administrative procedures; enhancing the capacity to strengthen macroeconomic stability and supporting progress towards becoming both a functioning market economy and a more competitive economy; supporting participation in the multilateral fiscal surveillance mechanism of the Union and systematic cooperation with international financial institutions on fundamentals of economic policy, as well as strengthening public financial management.
- (b) Establishing and promoting from an early stage the proper functioning of the institutions necessary in order to secure the rule of law. Interventions in this area shall aim at: establishing independent, accountable and efficient judicial systems, including transparent and merit-based recruitment, evaluation and promotion systems and effective disciplinary procedures in cases of wrongdoing; ensuring the establishment of robust systems to protect the borders, manage migration flows and provide asylum to those in need; developing effective tools to prevent and fight organised crime and corruption; promoting and protecting human rights, rights of persons belonging to minorities – including Roma as well as lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex persons – and fundamental freedoms, including freedom of the media.
- (c) Strengthening the capacities of civil society organisations and social partners' organisations, including professional associations, in beneficiaries listed in Annex I of the IPA II Regulation and encouraging networking at all levels among Union-based organisations and those of beneficiaries listed in Annex I of the IPA II Regulation, enabling them to engage in an effective dialogue with public and private actors.
- (d) Investment in education, skills and lifelong learning. Interventions in this area shall aim at: promoting equal access to quality early-childhood, primary and secondary education; reducing early school-leaving; adapting vocational education and training (VET) systems to labour market demands; improving the quality and relevance of higher education; enhancing access to lifelong learning and supporting investment in education and training infrastructure; particularly with a view to reducing territorial disparities and fostering non-segregated education.
- (e) Fostering employment and supporting labour mobility. Interventions in this area shall aim at: sustainable integration of young people not in employment, education or training (NEET) into the labour market, including through measures stimulating investment in quality job creation; supporting integration of the unemployed; and encouraging higher participation in the labour market of all under-represented groups. Other key areas of intervention shall be to support gender equality, the adaptation of workers and enterprises to change, the establishment of a sustainable social dialogue and the modernisation and strengthening of labour market institutions.

(f) Promoting social inclusion and combating poverty. Interventions in this area shall aim at: integrating marginalised communities such as the Roma; combating discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation; and enhancing access to affordable, sustainable and high quality services, such as health care and social services of general interest, including through the modernisation of social protection systems.

(g) Promoting sustainable transport and removing bottlenecks in key network infrastructures, in particular by investing in projects with high European added value. The identified investments should be prioritised according to their contribution to mobility, sustainability, reduced greenhouse gas emissions, relevance to connections with Member States, and coherence with the Single European Transport Area.

(h) Improving the private-sector environment and competitiveness of enterprises, including smart specialisation, as key drivers of growth, job creation and cohesion. Priority shall be given to projects which improve the business environment.

(i) Strengthening research, technological development and innovation, in particular through improving the research infrastructure, an enabling environment and promotion of networking and collaboration.

(j) Contributing to the security and safety of food supply and the maintenance of diversified and viable farming systems in vibrant rural communities and the countryside.

(k) Increasing the ability of the agri-food sector to cope with competitive pressure and market forces as well as to progressively align with the Union rules and standards, while pursuing economic, social and environmental goals in balanced territorial development of rural areas.

(l) Protecting and improving the quality of the environment, contributing to the reduction of greenhouse gas emissions, increasing resilience to climate change and promoting climate action governance and information. IPA II funding shall promote policies to support the shift towards a resource-efficient, safe and sustainable low-carbon economy.

(m) Promoting reconciliation, peace-building and confidence-building measures.

ANNEX J

Thematic priorities for assistance for territorial cooperation

Assistance for cross-border cooperation may, as appropriate, address the following thematic priorities:

- (a) promoting employment, labour mobility and social and cultural inclusion across borders through, inter alia: integrating cross-border labour markets, including cross-border mobility; joint local employment initiatives; information and advisory services and joint training; gender equality; equal opportunities; integration of immigrants' communities and vulnerable groups; investment in public employment services; and supporting investment in public health and social services;
- (b) protecting the environment and promoting climate change adaptation and mitigation, risk prevention and management through, inter alia: joint actions for environmental protection; promoting sustainable use of natural resources, resource efficiency, renewable energy sources and the shift towards a safe and sustainable low-carbon economy; promoting investment to address specific risks, ensuring disaster resilience and developing disaster management systems and emergency preparedness;
- (c) promoting sustainable transport and improving public infrastructures by, inter alia, reducing isolation through improved access to transport, information and communication networks and services and investing in cross-border water, waste and energy systems and facilities;
- (d) encouraging tourism and cultural and natural heritage;
- (e) investing in youth, education and skills through, inter alia, developing and implementing joint education, vocational training, training schemes and infrastructure supporting joint youth activities;
- (f) promoting local and regional governance and enhancing the planning and administrative capacity of local and regional authorities;
- (g) enhancing competitiveness, the business environment and the development of small and medium-sized enterprises, trade and investment through, inter alia, promotion and support to entrepreneurship, in particular small and medium-sized enterprises, and development of local cross-border markets and internationalisation;
- (h) strengthening research, technological development, innovation and information and communication technologies through, inter alia, promoting the sharing of human resources and facilities for research and technology development.

OKVIRNI SPORAZUM

IZMEĐU

CRNE GORE KOJU PREDSTAVLJA

VLADA CRNE GORE

I

EVROPSKE KOMISIJE

O

PRAVILIMA ZA SPROVOĐENJE FINANSIJSKE POMOĆI UNIJE CRNOJ GORI

U OKVIRU INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE PODRŠKE (IPA II)

Sadržaj:

ODJELJAK I	OPŠTE ODREDBE.....	103
Član 1	Tumačenje	103
Član 2	Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine.....	103
Član 3	Definicije	103
Član 4	Svrha i domen primjene	104
Član 5	Opšti principi finansijske pomoći.....	105
Član 6	Princip preuzimanja odgovornosti.....	106
Član 7	Metode sprovođenja	107
Član 8	Finansijski sporazumi.....	108
Član 9	Sektorski sporazumi.....	108
ODJELJAK II	PRAVILA	109
GLAVA I	SISTEMI UPRAVLJANJA I KONTROLE	109
Član 10	Uspostavljanje struktura i organa za indirektno upravljanje od strane Korisnika IPA II.....	109
Član 11	Funkcije i odgovornosti struktura i organa	109
GLAVA II	SPECIFIČNE ODREDBE KOJE SE ODNOSI NA PRENOS ZADATAKA ZA IMPLEMENTACIJU BUDŽETA NA IPA II KORISNIKA	110
Član 12	Uslovi za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta Korisniku IPA II.....	110
Član 13	Povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta	111
Član 14	Mjere u slučaju neusklađenosti upravljačke strukture i operativnih struktura sa tačkama (a), (b) i (d) člana 12(3) i Aneksom B uz ovaj Sporazum.....	112
Član 15	Privremeno ili trajno stavljanje van snage dijelova Sporazuma o finansiranju u vezi sa povjeravanjem zadataka izvršenja budžeta.....	113
ODJELJAK III	PRAVILA O PROGRAMIRANJU	113
Član 16	Programiranje podrške	113
Član 17	Usvajanje i izmjene i dopune programa	114
ODJELJAK IV	PRAVILA SPROVOĐENJA	115
GLAVA I	OPŠTA PRAVILA I PRINCIPI SPROVOĐENJA.....	115
Član 18	Pravila o nabavkama i dodjeli grantova.....	115
Član 19	Pravila o državljanstvu i porijeklu javnih nabavki, grantova i drugih postupaka dodjele	115
Član 20	Učešće u programima i agencijama Unije	117
Član 21	Principi sprovođenja u svrhe podrške budžetu Korisnika IPA II.....	117
Član 22	Principi sprovođenja tvininga ("twinning")	118
GLAVA II	TRANSPARENTNOST I VIDLJIVOST	118
Član 23	Informisanje, javnost i transparentnost.....	118
Član 24	Vidljivost i komunikacija	120
GLAVA III	ZAŠTITA PODATAKA I POVJERLJIVOST	120

Član 25	Zaštita podataka.....	120
Član 26	Povjerljivost.....	121
GLAVA IV	OBEZBJEĐIVANJE USLOVA I OPOREZIVANJE	121
Član 27	Obezbjedivanje uslova u svrhe sprovođenja programa i izvršenja ugovora	121
Član 28	Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim naknadama.....	123
ODJELJAK V	PRAVILA O FINANSIJSKOM UPRAVLJANJU PODRŠKOM IPA II.....	125
GLAVA I	OPŠTE ODREDBE.....	125
Član 29	Prihvatljivost troškova	125
Član 30	Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Unije.....	126
GLAVA II	PRAVILA O INDIREKTNOM UPRAVLJANJU OD STRANE KORISNIKA IPA II	126
Član 31	Prihvatljivost troškova u slučaju indirektnog upravljanja.....	126
Član 32	Revizorski trag	126
Član 33	Plaćanje doprinosa Unije.....	127
Član 34	Avansno finansiranje.....	128
Član 35	Privremena plaćanja	128
Član 36	Saldiranje računa	129
Član 37	Isplata konačne razlike	129
Član 38	Ukidanje obaveze zbog kašnjenja u povlačenju sredstava za višegodišnje programe sa podijeljenim obavezama	130
Član 39	Prekid plaćanja	130
Član 40	Obustava plaćanja	131
Član 41	Nadoknada sredstava	131
Član 42	Finansijska usklađivanja koje vrši Korisnik IPA II.....	131
Član 43	Finansijske korekcije koje vrši Komisija	131
Član 44	Postupak finansijskih korekcija i prihvatanje obračuna	132
Član 45	Ponovno korišćenje doprinosa Unije.....	133
Član 46	Otplata sredstava	133
GLAVA III	ZATVARANJE PROGRAMA.....	133
Član 47	Završetak programa u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II.....	133
Član 48	Završetak programa u slučaju direktnog upravljanja i indirektnog upravljanja sa organima koji ne pripadaju Korisniku IPA II.....	134
Član 49	Čuvanje dokumenata.....	134
GLAVA IV	NADZOR, KONTROLA I REVIZIJA I ZAŠTITA FINANSIJSKIH INTERESA	134
Član 50	Nadzor, kontrola i revizija od strane Komisije i Evropskog revizorskog suda.....	134
Član 51	Zaštita finansijskih interesa Unije	136
ODJELJAK VI	NADGLEDANJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE	138
GLAVA I	NADGLEDANJE.....	138

Član 52	Odbor za nadgledanje Ipe	138
Član 53	Sektorski odbori za nadgledanje	139
Član 54	Druge aktivnosti nadgledanja	140
GLAVA II	EVALUACIJA	141
Član 55	Opšti principi evaluacije podrške IPA II	141
Član 56	Evaluacije koje vrši Komisija.....	142
Član 57	Evaluacije koje vrši Korisnik IPA II u slučaju indirektnog upravljanja	142
GLAVA III	IZVJEŠTAVANJE	142
Član 58	Opšti kriterijumi izvještavanja prema Komisiji	142
Član 59	Kriterijumi izvještavanja Komisiji u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II u skladu sa članom 60(5) Finansijske uredbe	143
Član 60	Izveštaji operativnih struktura u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II	144
Član 61	Jezik.....	144
ODJELJAK VII	ODREDBE O VIŠEGODIŠNJIM PROGRAMIMA AKTIVNOSTI SA PODIJELJENIM OBAVEZAMA	145
Član 62	Principi sprovođenja višegodišnjih programa aktivnosti sa podijeljenim obavezama u okviru indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II	145
ODJELJAK VIII	ODREDBE O PROGRAMIMA PREKOGRANIČNE SARADNJE	147
GLAVA I	OPŠTE ODREDBE.....	147
Član 63	Oblici prekogranične saradnje	147
Član 64	Dodatne definicije prekogranične saradnje	147
Član 65	Intenzitet pomoći i stopa pomoći IPA II.....	147
GLAVA II	PRAVILA PROGRAMIRANJA.....	148
Član 66	Tematski prioriteti i koncentracija prekogranične saradnje IPA II	148
Član 67	Geografska pokrivenost	148
Član 68	Priprema, ocjena, odobrenje i dopune programa prekogranične saradnje.....	148
Član 69	Bilateralni ugovori između zemalja učesnica za upravljanje programima prekogranične saradnje koji se sprovode pod indirektnim upravljanjem	149
GLAVA III	OPERACIJE	150
Član 70	Odabir operacija	150
Član 71	Korisnici.....	150
Član 72	Tehnička pomoć	151
GLAVA IV	SPROVOĐENJE.....	151
Član 73	Način sprovođenja	151
GLAVA V	STRUKTURE I ORGANI PROGRAMA I NJIHOVE DUŽNOSTI.....	152
Član 74	Strukture i organi upravljanja za programe prekogranične saradnje.....	152
Član 75	NIPAK.....	152
Član 76	Operativne strukture	152

Član 77	Revizorsko tijelo	154
Član 78	Zajednički odbor za nadgledanje (ZON).....	154
Član 79	Zajednički tehnički sekretarijat (ZTS).....	155
GLAVA VI	IZVJEŠTAVANJE	156
Član 80	Godišnji i završni izvještaji o sprovođenju programa.....	156
ODJELJAK IX	ZAVRŠNE ODREDBE	157
Član 81	Komunikacija.....	157
Član 82	Konsultacije	157
Član 83	Usklađivanje razlika, arbitraža	158
Član 84	Sporovi sa trećim licima	158
Član 85	Obavještenja	159
Član 86	Aneksi.....	159
Član 87	Stupanje na snagu	159
Član 88	Primjenjivost Okvirnog sporazuma za podršku IPA.....	159
Član 89	Izmjene i dopune	160
Član 90	Prestanak važenja.....	160

Aneksi:

- ANEKS A: Funkcije i odgovornosti struktura, organa i tijela u skladu sa članom 10 Sporazuma
- ANEKS B: Standardni spisak oblasti i kriterijuma iz tačke (a) člana 12(3)
- ANEKS C: Model izjave menadžmenta
- ANEKS D: Model godišnjeg izvještaja o izvršenim revizijama
- ANEKS E: Model godišnjeg revizorskog izvještaja
- ANEKS F: Model revizorskog mišljenja o završnom izvještaju o troškovima
- ANEKS G: Model strategije o reviziji
- ANEKS H: Prijava sumnje u postojanje finansijske prevare i drugih nepravilnosti u vezi sa Instrumentom pretpristupne podrške (IPA II)
- ANEKS I: Tematski prioriteti za pružanje podrške
- ANEKS J: Tematski prioriteti podrške za teritorijalnu saradnju

Evropska komisija ("Komisija"), postupajući za račun i u ime Evropske unije,

s jedne strane,

i

Vlada Crne Gore, postupajući u ime Crne Gore, dalje u tekstu "Korisnik IPA II",

s druge strane,

u daljem tekstu zajedno "Strane ugovornice",

s obzirom na sljedeće:

- (1) Dana 11. marta 2014. godine, Evropski parlament i Savjet usvojili su Uredbu (EU) br. 231/2014 o uspostavljanju instrumenta pretpristupne podrške² (dalje u tekstu "Uredba IPA II"). Ovaj instrument predstavlja pravni osnov za pružanje finansijske pomoći korisnicima iz Aneksa I uz Uredbu IPA II (dalje u tekstu "Korisnici IPA II") kako bi im se pružila podrška u procesu usvajanja i sprovođenja političkih, institucionalnih, zakonodavnih, administrativnih, socijalnih i ekonomskih reformi koje su navedenim korisnicima neophodne kako bi poštovali vrijednosti Unije i postepeno se uskladili sa pravilima, standardima, politikama i praksom Unije, sa ciljem članstva u Uniji.
- (2) Dana 11. marta 2014. godine, Evropski parlament i Savjet usvojili su Uredbu (EU) br. 236/2014 koja propisuje zajednička pravila i postupke za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje spoljnih aktivnosti³ (dalje u tekstu "Uredba o zajedničkim pravilima za sprovođenje").
- (3) Dana 2. maja 2014. godine Komisija je usvojila Uredbu Komisije o zajedničkim pravilima za sprovođenje (EU) br. 447/2014 o bližim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se uspostavlja Instrument pretpristupne podrške (IPA II)⁴, (dalje u tekstu "Uredba o sprovođenju IPA II") u kojoj se propisuju odredbe o upravljanju i kontroli.
- (4) Korisnik IPA II ima prava po osnovu programa IPA II, kao što je predviđeno Uredbom IPA II.
- (5) Član 8 Uredbe IPA II predviđa obavezu da Komisija i Korisnici IPA II zakluče Okvirni sporazum o sprovođenju pomoći.

² Uredba (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2014. o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (IPA II) (Sl. list L 77, 15. mart 2014, str. 11).

³ Uredba (EU) br. 236/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2014. godine o utvrđivanju zajedničkih pravila i postupaka za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje spoljnih aktivnosti (Sl. list L 77, 15. mart 2014, str. 95).

⁴ Uredba Komisije o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 o bližim pravilima o sprovođenju Uredbe (EU) 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (IPA II) (Sl. list L 132, 3. maj 2014, str. 32).

(6) Prema tome, neophodno je propisati pravila za sprovođenje finansijske podrške Unije u okviru IPA II.
SPORAZUMJELE SU SE KAO ŠTO SLIJEDI:

ODJELJAK I OPŠTE ODREDBE

Tumačenje

Član 1

- (a) Ukoliko u ovom Sporazumu nema izričite suprotne odredbe, termini koji se koriste njemu imaju značenje koje im se pripisuje u Uredbi IPA II, Uredbi o zajedničkim pravilima za sprovođenje i Uredbi o sprovođenju IPA II.
- (b) Ukoliko u ovom Sporazumu nema izričite suprotne odredbe, upućivanje na ovaj Sporazum predstavlja upućivanje na ovaj Sporazum sa svim njegovim periodičnim izmjenama, dopunama ili zamjenama.
- (c) Svako upućivanje na uredbe Evropskog parlamenta i Savjeta ili na uredbe Komisije predstavlja upućivanje na te uredbe sa svim njihovim periodičnim izmjenama, dopunama ili zamjenama.
- (d) Naslovi u ovom Sporazumu nemaju pravni značaj i ne utiču na njegovo tumačenje.

Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine

Član 2

Ukoliko neka odredba ovog Sporazuma jeste ili postane nevažeća ili ukoliko ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to ne utiče na važenje ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane ugovornice će zamijeniti svaku nevažeću odredbu važećom odredbom ili tumačenjem koje je najpribližnije svrsi i namjeri nevažeće odredbe. Strane ugovornice će popuniti svaku nenamjernu prazninu odredbom ili tumačenjem koje najviše odgovara svrsi i namjeri ovog Sporazuma u skladu sa Uredbom IPA II i Uredbom o sprovođenju IPA II.

Definicije

Član 3

U svrhe ovog Sporazuma primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) "Program" se definiše kao program aktivnosti, pojedinačne mjere, posebne mjere ili mjere podrške predviđene čl. 2 i 3 Uredbe o zajedničkim pravilima za sprovođenje;
- (b) "Sektorski sporazum" se definiše kao sporazum koji su zaključili Komisija i Korisnik IPA II u vezi sa određenom oblašću politike ili programom u okviru IPA II kojim se

propisuju pravila i postupci koji se moraju poštovati, a koji nisu sadržani u ovom Sporazumu ili u Finansijskim sporazumima;

(c) "Finansijski sporazum" se definiše kao godišnji ili višegodišnji sporazum koji su zaključili Komisija i Korisnik IPA II radi sprovođenja finansijske podrške Unije preko operacije koja spada u domen primjene Uredbe o sprovođenju IPA II;

(d) Izraz "Zemlje učesnice" definiše se kao Korisnici IPA II samostalno ili Korisnici IPA II zajedno sa Državom članicom/članicama ili sa zemljama obuhvaćenim Instrumentom za evropsko susjedstvo⁵ koje učestvuju u višegodišnjem programu prekogranične saradnje koji su zemlje učesnice zajedno izradile;

(e) "Primalac" se definiše kao korisnik granta (uključujući tvining partnera), ugovarača po osnovu ugovora za usluge, robe ili radove, korisnika u okviru programa prekogranične saradnje, stranu ugovornicu sporazuma o delegiranju u okviru indirektnog upravljanja ili svako fizičko ili pravno lice koje prima pomoć IPA II;

(f) "Finansijska godina" se definiše kao period od 1. januara do 31. decembra date godine.

Svrha i domen primjene

Član 4

- (1) Kako bi se unaprijedila saradnja između Strana ugovornica i pružila podrška Korisniku IPA II u procesu postepenog usklađivanja sa standardima i politikama Unije, uključujući njenu pravnu tekovinu, sa ciljem članstva u Uniji, Strane ugovornice su saglasne da sprovode aktivnosti u sljedećim oblastima politike u mjeri u kojoj su primjenjive na Korisnike IPA II sa ciljem ostvarenja ciljeva predviđenih članovima 1 i 2 Uredbe IPA II:
 - (a) reforme u okviru priprema za članstvo u Uniji i, s tim u vezi, izgradnja institucionalnih i ljudskih kapaciteta;
 - (b) društveno-ekonomski i regionalni razvoj;
 - (c) zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, promovisanje rodne ravnopravnosti, i razvoj ljudskih kapaciteta;
 - (d) poljoprivreda i ruralni razvoj;
 - (e) regionalna i teritorijalna saradnja.
- (2) Operativne aktivnosti se finansiraju i sprovode u skladu sa zakonskim, administrativnim i tehničkim okvirom koji predviđa ovaj Sporazum, a bliže je uređen Sektorskim sporazumima i/ili Finansijskim sporazumima, ukoliko postoje.
- (3) Ukoliko se za programe ili mjere uspostavljene po osnovu Uredbe IPA II za prekograničnu saradnju između korisnika IPA II i Država članica u skladu sa članom 9(2) Uredbe IPA II

⁵ Uredba (EU) br. 232/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2014. kojom se uspostavlja Instrument za evropsko susjedstvo (Sl. list L 77, 15. mart 2014, str. 27).

izdvaja doprinos iz sredstava Evropskog fonda za regionalni razvoj, ta podrška se sprovodi u skladu sa Uredbom o sprovođenju IPA II.

- (4) Ukoliko se u okviru pomoći IPA II daje doprinos za programe transnacionalne ili međuregionalne saradnje ili za mjere uspostavljene na osnovu Uredbe (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta⁶ shodno članu 9(3) Uredbe IPA II, ta podrška se sprovodi u skladu sa Uredbom.
- (5) Ukoliko se iz podrške IPA II daje doprinos za programe prekogranične saradnje ili mjere uspostavljene na osnovu Uredbe (EU) br. 232/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta⁷ i na osnovu člana 9(4) Uredbe IPA II, takvo učešće se sprovodi u skladu sa tom Uredbom.
- (6) U odgovarajućim slučajevima, pomoć IPA II može da doprinosi programima ili mjerama koji se uvode kao dio makroregionalne strategije.
- (7) Uprava Korisnika IPA II dužna je da preduzme neophodne korake kako bi olakšala sprovođenje predmetnih programa.

Opšti principi finansijske pomoći

Član 5

- (1) Na finansijsku pomoć Unije u okviru IPA II primjenjuju se sljedeći principi:
 - (a) Poštovanje principa koherentnosti, komplementarnosti, koordinacije, partnerstva i koncentracije;
 - (b) Dosljednost u odnosu na politike Unije i podrška postepenom usklađivanju sa pravnom tekovinom Evropske unije;
 - (c) Usklađenost sa budžetskim principima predviđenim Uredbom (EU Euratom) br. 966/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta⁸ (dalje u tekstu "Finansijska uredba") i Uredbom o delegiranju (EU) br. 1268/2012 (dalje u tekstu "Pravila primjene Finansijske uredbe")⁹;
 - (d) Usklađenost sa potrebama definisanim u procesu proširenja i kapacitetima Korisnika IPA II neophodnim za korišćenje pomoći. Uzima se u obzir i naučeno iz prethodnog iskustva sa korišćenjem pomoći;

⁶ Uredba (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. o posebnom pružanju podrške iz Evropskog regionalnog fonda za razvoj u svrhe evropske teritorijalne saradnje (Sl. list L 347, 20. decembar 2013, str. 259).

⁷ Uredba (EU) br. 232/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se uspostavlja Evropski instrument za susjedstvo delegiranju od strane Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. oktobra 2012. o pravilima primjene Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opšti budžet Unije (Sl. list L 362, 31. decembar 2012, str. 1).

⁸ Uredba (EU Euratom) br. 966/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opšti budžet Unije i kojom se stavlja van snage Uredba Savjeta (EK, Euratom) br. 1605/2012 (Sl. list L 298, 26. oktobar 2012, str. 1).

⁹ Uredba o delegiranju od strane Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. oktobra 2012. o pravilima primjene Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opšti budžet Unije (Sl. list L 362, 31. decembar 2012, str. 1).

- (e) Korisnik IPA II snažno se podstiče da preuzme punu odgovornost za programiranje i sprovođenje pomoći. Obezbjeđuje se vidljivost pomoći u okviru IPA II;
 - (f) Operativne aktivnosti su planirane, ciljevi koje treba ostvariti u datom periodu su jasni i podložni verifikaciji; postignuti rezultati ocjenjuju se na osnovu određenih, mjerljivih, dogovorenih, realnih i vremenski definisanih indikatora (SMART);
 - (g) Tokom sprovođenja pomoći sprečava se svaka diskriminacija na osnovu polne, rasne ili etničke pripadnosti, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, starosti ili seksualne orijentacije;
 - (h) Usklađenost ciljeva pretpristupne podrške sa principom održivog razvoja, uključujući smanjenje efekata klimatskih promjena i prilagođavanje klimatskim promjenama.
- (2) Pomoć Korisniku IPA II pruža se u skladu sa okvirom politike proširenja definisanog od strane Evropskog savjeta, pri čemu Savjet uzima u obzir Saopštenje o strategiji proširenja i izvještaje o napretku koji predstavljaju sastavni dio godišnjeg paketa proširenja Komisije, kao i relevantne odluke Evropskog parlamenta.

U skladu sa posebnim ciljevima predviđenim članom 2(1) Uredbe IPA II, tematski prioriteti za pružanje pomoći u skladu sa potrebama i kapacitetima Korisnika IPA II navedeni su u Aneksu I uz ovaj Sporazum. Svaki od navedenih tematskih prioriteta može da doprinese ostvarivanju više posebnih ciljeva.

U skladu sa posebnim ciljevima predviđenim tačkom (d) člana 2(1) Uredbe IPA II, pomoć se koristi za podršku prekograničnoj saradnji, kako između Korisnika IPA II, tako i između njih i Država članica ili zemalja obuhvaćenih Instrumentom za evropsko susjedstvo, u cilju unapređenja dobrosusjedskih odnosa, povećanja integrisanosti Unije i unapređenja društveno-ekonomskog razvoja. Tematski prioriteti za pomoć u svrhe teritorijalne saradnje navedeni su u Aneksu J uz ovaj Sporazum.

- (3) Pomoć IPA II pruža se na osnovu indikativnih strateških dokumenata za jednu ili više zemalja (dalje u tekstu "strateška dokumenta"), koja je Komisija izradila u partnerstvu sa Korisnicima IPA II za period važenja višegodišnjeg finansijskog okvira Unije od 2014 do 2020. godine,
- (4) Pružanje pomoći IPA II uslovljeno je ispunjavanjem obaveza koje Korisnik IPA II ima po osnovu ovog Sporazuma, odnosno eventualnih Sektorskih sporazuma i Finansijskih sporazuma.

Princip preuzimanja odgovornosti

Član 6

- (1) Odgovornost za programiranje i sprovođenje podrške IPA II prvenstveno je na Korisniku IPA II.
- (2) Korisnik IPA II imenuje Nacionalnog koordinatora za Ipu (NIPAK), koji je glavni partner Komisiji za ukupni proces strateškog planiranja, koordinisanja programiranja, nadgledanja sprovođenja, evaluacije i izvještavanja o pomoći IPA II.

NIPAK je dužan da:

- (a) obezbijedi koordinaciju u upravi Korisnika IPA II i sa ostalim donatorima, kao i tijesnu vezu između korišćenja pomoći IPA II i opšteg procesa pridruživanja;
 - (b) koordiniše učesćem Korisnika IPA II u relevantnim programima teritorijalne saradnje, odnosno programima prekogranične saradnje iz Člana 27 Uredbe o sprovođenju IPA II, kao i eventualnim transnacionalnim i međuregionalnim programima saradnje koji su ustanovljeni i sprovode se na osnovu Uredbe (EU) br. 1299/2013 i programima prekogranične saradnje koji su ustanovljeni i sprovode se na osnovu Uredbe (EU) br. 232/2014. NIPAK može da delegira svoje zadatke vezane za koordinaciju na koordinatora za regionalnu saradnju ili na operativnu strukturu, u zavisnosti od konkretnog slučaja;
 - (c) nastoji da uprava Korisnika IPA II preduzme sve neophodne korake kako bi olakšala sprovođenje predmetnih programa.
- (3) NIPAK je visoki predstavnik vlade ili centralne uprave Korisnika IPA II koji ima odgovarajuća ovlašćenja.
- (4) Kako bi obezbijedili osnaženu osnovu za upravljanje pretprijetnom podrškom i nacionalnim sredstvima, Komisija i Korisnik IPA II vode dijalog o upravljanju javnim finansijama. U te svrhe, Komisija ocjenjuje stepen usklađenosti uprave Korisnika IPA II sa principima otvorenog i uređenog sistema za upravljanje javnim finansijama. U slučaju da uprava pomenute zahtjeve poštuje samo djelimično, Korisnik IPA II i Komisija će se dogovoriti kakve mjere treba preduzeti u vezi sa uočenim nedostacima.

Metode sprovođenja

Član 7

Komisija sprovodi instrument podrške IPA II u Crnoj Gori u skladu sa Finansijskom uredbom pod:

- (a) direktnim upravljanjem odjeljenja Komisije, uključujući osoblje Komisije u delegacijama Unije i/ili posredstvom izvršnih agencija definisanih u tački (a) člana 58(1) Finansijske uredbe;
- (b) indirektnim upravljanjem, pri čemu Komisija povjerava zadatke izvršenja budžeta za određene programe ili aktivnosti Korisniku IPA II definisanim u tački (i) tačke (c) člana 58(1) Finansijske uredbe, pri čemu i dalje snosi ukupnu finansijsku odgovornost za izvršenje budžeta u skladu sa članom 58(2) Finansijske uredbe;
- (c) indirektnim upravljanjem sa tijelima koja nisu Korisnici IPA II definisani u tačkama (ii), (iii), (v) do (vii) tačke (c) člana 58(1) Finansijske uredbe;
- (d) zajedničkim upravljanjem sa Državama članicama definisanim u tački (b) člana 58(1) Finansijske uredbe za programe prekogranične saradnje koji obuhvataju Države članice Evropske unije i koji se sprovode u skladu sa Uredbom za sprovođenje IPA II.

Finansijski sporazumi

Član 8

- (1) Kada to nalaže predmetna odluka o finansiranju, Komisija i Korisnik IPA II zaključuju Finansijski sporazum shodno članu 6 Uredbe o sprovođenju IPA II.
- (2) Finansijski sporazumi, između ostalog, predviđaju uslove upravljanja podrškom IPA II, uključujući važeće metode sprovođenja, intenzitet pomoći, rokove sprovođenja, kao i pravila o prihvatljivosti troškova.
- (3) Kada se programi sprovode pod indirektnim upravljanjem Korisnika IPA II, Finansijski sporazumi uključuju obavezne odredbe člana 40 Pravilnika o primjeni Finansijske uredbe i predviđaju odredbe kojima se definiše ex-ante kontrola glavnih postupaka za dodjelu grantova i postupaka nabavki, ukoliko postoje, koju sprovodi Delegacija Unije ili Komisija, kao i kontrola i nadzor, ukoliko postoje, koju sprovodi Delegacija Unije ili Komisija.
- (4) Za programe prekogranične saradnje između Korisnika IPA II međusobno ili između Korisnika IPA II i zemalja obuhvaćenih Instrumentom za evropsko susjedstvo, Komisija i sve zemlje koje učestvuju u određenom programu mogu potpisati jedan Finansijski sporazum.
- (5) Pravila za sprovođenje programa prekogranične saradnje između jedne ili više Država članica i jedog ili više Korisnika IPA II predviđena su Finansijskim sporazumom za predmetni program prekogranične saradnje koji potpisuju Korisnik IPA II, Komisija, i, u zavisnosti od konkretnog slučaja, Država članica u kojoj se nalazi upravljačko tijelo za taj program prekogranične saradnje.
- (6) Shodno članu 26 Uredbe (EU) br. 1299/2013, uslovi za sprovođenje programa koji regulišu finansijsko upravljanje kao i programiranje, nadgledanje, evaluaciju i kontrolu učesća trećih zemalja putem doprinosa iz sredstava IPA II za programe transnacionalne i međuregionalne saradnje, koji su uspostavljeni i realizuju se u skladu sa tom Uredbom između Država članica i jednog ili više Korisnika IPA II, definišu se u odgovarajućem programu saradnje, kao i, tamo gdje je to potrebno, u Finansijskom sporazumu između Komisije, vlada predmetnih trećih zemalja i Države članice u kojoj se nalazi upravljačko tijelo predmetnog programa saradnje, pri čemu će se obezbijediti usklađenost uslova sa pravilima Unije o kohezionoj politici.
- (7) Ovaj Okvirni sporazum primjenjuje se na sve Sektorske sporazume i Finansijske sporazume zaključene između Strana ugovornica u svrhe finansijske podrške u okviru IPA II. Tamo gdje postoje, Sektorski sporazumi vezani za datu oblast politike ili program primjenjuju se na sve Finansijske sporazume zaključene u okviru te oblasti politike ili programa. Ukoliko Finansijski sporazum ne postoji, primjenjuju se pravila iz ovog Sporazuma.

Sektorski sporazumi

Član 9

Bliži podaci o programima ruralnog razvoja u okviru oblasti politike za poljoprivredu i ruralni razvoj koji dopunjuju ovaj Sporazum predviđeni su odgovarajućim Sektorskim sporazumima koji će propisivati, između ostalog, mjere za sprovođenje pomoći.

ODJELJAK II PRAVILA

GLAVA I SISTEMI UPRAVLJANJA I KONTROLE

Uspostavljanje struktura i organa za indirektno upravljanje od strane Korisnika IPA II

Član 10

(1) Korisnik IPA II je dužan da u slučaju indirektnog upravljanja uspostavi sljedeće strukture i organe:

- (a) Nacionalni koordinator za Ipu (NIPAK);
- (b) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO);
- (c) operativne strukture.

Operativne strukture za programe ruralnog razvoja u okviru politike za poljoprivredu i ruralni razvoj sastoje se od sljedećih zasebnih organa, koji tijesno saraduju:

- (i) Upravljačko tijelo, javni organ na nacionalnom nivou, zaduženo za pripremu i sprovođenje programa, uključujući odabir mjera i njihovo promovisanje, koordinaciju, evaluaciju, nadgledanje i izvještavanje o datom programu, a kojim upravlja visoki službenik koji ima isključive nadležnosti; i
- (ii) Agencija IPA za ruralni razvoj (IPARD) čije su funkcije slične funkcijama agencije za plaćanje u Državama članicama i koja je zadužena za promovisanje, odabir projekata, kao i ovjeravanje, kontrolu i računovodstvene poslove vezane za obaveze i plaćanje i realizaciju plaćanja.

(2) NAO uspostavlja upravljačku strukturu koja se sastoji od Nacionalnog fonda i kancelarije za podršku službeniku NAO.

(3) Korisnik IPA II obezbjeđuje Revizorsko tijelo.

(4) Korisnik IPA II je dužan da obezbijedi da su dužnosti između i unutar struktura i organa iz stavova od (1) do (3) jasno podijeljene. Dužnosti se dijele kada se različiti zadaci u vezi sa nekom transakcijom dodjeljuju različitim licima, čime se osigurava da je svaki pojedini zadatak obavljen kako treba.

Funkcije i odgovornosti struktura i organa

Član 11

(1) Strukture i organi iz člana 10 imaju funkcije i odgovornosti predviđene Aneksom A uz ovaj Sporazum i u obavezi su da poštuju okvir interne kontrole Aneksa B uz ovaj Sporazum.

Korisnik IPA II je dužan da odmah obavijesti Komisiju o svim značajnim promjenama u vezi sa strukturama i tijelima iz člana 10.

- (2) Oblast politike ili dodjela funkcija i odgovornosti vezanih za određene programe može se odrediti Sektorskim ili Finansijskim sporazumima u skladu sa osnovnim pristupom za dodjelu funkcija i odgovornosti, kao što je predviđeno Aneksom A uz ovaj Sporazum.
- (3) Ukoliko je u okviru indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II određenim licima i/ili subjektima dodijeljena odgovornost za neku aktivnost u vezi sa upravljanjem, sprovođenjem, kontrolom, nadzorom, nadgledanjem, evaluacijom, izvještavanjem, ili revizijom programa, Korisnik IPA II je dužan da omogući takvim licima i/ili subjektima da vrše svoje dužnosti povezane sa tom odgovornošću. Ovo naročito uključuje slučajeve kada nema hijerarhijskog odnosa između takvih lica i/ili subjekata i organa koji učestvuju u predmetnoj aktivnosti. Korisnik IPA II je posebno dužan da tim licima i/ili subjektima da ovlaštenja za uspostavljanje:
- (a) formalnih sporazuma o radu između njih i datih organa;
 - (b) odgovarajućeg sistema za razmjenu informacija između njih i datih organa, uključujući i ovlaštenje da traže informacije i pravo pristupa dokumentaciji i osoblju na lokaciji, ukoliko je neophodno;
 - (c) standarda koje treba ispuniti i postupaka koje treba poštovati.

GLAVA II SPECIFIČNE ODREDBE KOJE SE ODOSE NA PRENOS ZADATAKA ZA IMPLEMENTACIJU BUDŽETA NA IPA II KORISNIKA

Uslovi za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta Korisniku IPA II

Član 12

- (1) Komisija povjerava zadatak izvršenja budžeta Korisniku IPA II sklapanjem Finansijskog sporazuma.
- (2) Prilikom upravljanja sredstvima IPA II, Korisnik IPA II je dužan da poštuje principe dobrog finansijskog upravljanja¹⁰, transparentnosti i zabrane diskriminacije, kao i da obezbijedi vidljivost podrške IPA II. Korisnik IPA II garantuje zaštitu finansijskih interesa Evropske unije koja odgovara zaštiti koju nalaže Finansijska uredba za upravljanje sredstvima IPA II, uzimajući naročito u obzir:
- (a) prirodu zadataka koji im se povjeravaju i date iznose;
 - (b) finansijske rizike u konkretnom slučaju;

¹⁰ Princip dobrog finansijskog upravljanja sadrži principe ekonomičnosti, efikasnosti i djelotvornosti. Princip ekonomičnosti nalaže da korišteni resursi treba da budu dostupni na vrijeme, u odgovarajućoj količini i odgovarajućeg kvaliteta i po najpovoljnijoj cijeni. Princip efikasnosti u vezi je sa najboljim odnosom između iskorištenih resursa i ostvarenih rezultata. Princip djelotvornosti tiče se ostvarivanja određenih zadatah ciljeva i ostvarivanja željenih rezultata.

- (c) nivo garancije koji je rezultat njihovih sistema, pravila i procedura, zajedno sa mjerama koje preduzima Komisija kako bi vršila nadzor i pružala podršku sprovođenju zadataka koji su im povjereni.
- (3) Kako bi zaštitio finansijske interese Evropske unije, Korisnik IPA II dužan je da:
- (a) uspostavi i obezbijedi funkcionisanje djelotvornog i efikasnog sistema interne kontrole;
 - (b) koristi računovodstveni sistem koji obezbjeđuje tačne, potpune i pouzdane informacije redovno i na vrijeme, pri čemu se jasno pravi razlika između prihvaćenih troškova i izvršenih plaćanja;
 - (c) osigura da strukture i tijela iz članova 10(1) i (2) podliježu nezavisnoj eksternoj reviziji koju u skladu sa međunarodno priznatim standardima revizije vrši revizorsko tijelo koje je funkcionalno nezavisno od predmetnih struktura i tijela;
 - (d) primjenjuje odgovarajuća pravila i procedure za obezbjeđivanje finansiranja iz pomoći IPA II preko grantova, nabavki i finansijskih instrumenata.
- (4) Korisnik IPA II je takođe dužan da:
- (a) obezbijedi, shodno članu 25, ex-post objavljivanje informacija o primaocima pomoći u okviru IPA II;
 - (b) obezbijedi razumnu zaštitu ličnih podataka u skladu sa Direktivom 95/46/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta¹¹ i Uredbom (EZ) br. 45/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta¹²
- (5) Kada se uvode neke značajne promjene u sisteme ili pravila Korisnika IPA II ili u procedure koje se odnose na upravljanje sredstvima Unije koje je povjereno Korisniku IPA II, Korisnik IPA II dužan je da o tome odmah obavijesti Komisiju. Komisija pregleda finansijske sporazume zaključene sa Korisnikom IPA II kako bi se osiguralo da su uslovi iz stava 3 stalno ispunjeni.

Povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta

Član 13

- (1) NAO je dužan da u ime Korisnika IPA II podnese zahtjev Komisiji da mu se povjere zadaci izvršenja budžeta u okviru datog programa ili mjere.
- (2) Prije nego podnese zahtjev iz stava 1, NAO je dužan da osigura da upravljačka struktura i odgovarajuća operativna struktura/strukture ispunjavaju uslove iz tačaka (a), (b) i (d) člana 12(3), kao i uslove iz Aneksa B uz ovaj Sporazum. Tom prilikom NAO može da se osloni na

¹¹ Direktiva 95/46/ES Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (Sl. list L 281, 23. novembar 1995, str. 31).

¹² Uredba (ES) br. 45/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. decembra 2000. o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka od strane ustanova i tijela Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka (Sl. list L 8, 12. januar 2001, str. 1).

rezultate ex-ante ocjene sprovedene u vezi sa nacionalnom akreditacijom o kojoj se odlučuje shodno Uredbi Savjeta (EZ) br. 1085/2006¹³ ili prethodnog Finansijskog sporazuma.

Kada NAO ne može da se osloni na prethodnu ex-ante ocjenu, u prilog zahtjevu podnosi se mišljenje revizora o upravljačkoj strukturi i operativnoj strukturi/strukturama, koje je sačinio eksterni revizor koji je nezavisan od struktura i tijela iz člana 10 (1) i (2) i koje se zasniva na pregledima sprovedenim u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima.

- (3) Uz zahtjev se prilaže potvrda koju izdaju NAO, NIPAK i rukovodilac revizorskog tijela u kojoj izjavljuju da su spremni da vrše funkcije i odgovornosti koje im se dodjeljuju shodno Aneksu A uz ovaj Sporazum.
- (4) Prije nego povjeri zadatke izvršenja budžeta u okviru podrške IPA II, Komisija pregleda zahtjev iz stava 1 ovog člana i uspostavljene strukture i tijela iz člana 10 i u svrhe ex-ante ocjene shodno članu 61(1) Finansijske uredbe pribavlja dokaz da su ispunjeni uslovi iz tačaka (a) do (d) člana 12(3) i uslovi iz Aneksa B uz ovaj Sporazum. Ovaj pregled može da uključi i verifikacije na licu mjesta od strane Komisije.

U svrhe povjeravanja zadataka izvršenja budžeta IPA II, Komisija može da se osloni na ex-ante ocjenu sprovedenu u vezi sa ranijim Finansijskim sporazumom sa Korisnikom IPA II ili na ex-ante ocjenu sprovedenu u vezi sa prenošenjem ovlašćenja upravljanja o čemu je odluka donesena shodno Uredbi (ES) br. 1085-2006. Na zahtjev Komisije, Korisnik IPA II obezbjeđuje dodatne dokaze ukoliko navedene ocjene ne odgovaraju na sva pitanja o uslovima.

Mjere u slučaju neusklađenosti upravljačke strukture i operativnih struktura sa tač. (a), (b) i (d) člana 12(3) i Aneksom B uz ovaj Sporazum

Član 14

- (1) Nakon što Komisija povjeri zadatke izvršenja budžeta, NAO prati da li upravljačka struktura i operativna struktura/strukture i dalje ispunjavaju važeće uslove predviđene tač. (a), (b) i (d) člana 12(3) i Aneksa B uz ovaj Sporazum. U slučaju neispunjavanja navedenih uslova, NAO je dužan da o tome bez odlaganja obavijesti Komisiju, pri čemu primjerak poruke prosljeđuje i NIPAK-u, i preduzme odgovarajuće zaštitne mjere u vezi sa izvršenim plaćanjima ili potpisanim ugovorima.
- (2) Pored toga, NAO je dužan da preduzme neophodne korake kako bi obezbijedio ponovno ispunjavanje uslova iz stava 1.

¹³ Uredba Savjeta (ES) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. kojom se uspostavlja instrument prepristupne podrške (IPA) (Sl. list L 210, 31. jul 2006, str. 82).

Privremeno ili trajno stavljanje van snage dijelova Sporazuma o finansiranju u vezi sa povjeravanjem zadataka izvršenja budžeta

Član 15

- (1) Komisija prati poštovanje čl. 12(3) i 51(1) i može da preduzima odgovarajuće korektivne mjere, uključujući to da u svakom momentu privremeno ili trajno stavi van snage dijelove Finansijskog sporazuma, ukoliko uslovi više nijesu ispunjeni.
- (2) Ukoliko Komisija privremeno ili trajno stavi van snage dijelove Finansijskog sporazuma u vezi sa povjeravanjem zadataka izvršenja budžeta, primjenjuju se sljedeće odredbe:
 - (a) Komisija može prekinuti prenos sredstava Korisniku IPA II;
 - (b) nove zakonske obaveze datih operativnih struktura nakon obavještenja o privremenom ili trajnom stavljanju van snage neće se smatrati prihvatljivima za pomoć IPA II;
 - (c) bez obzira na sve druge finansijske korekcije, Komisija može da pravi finansijske korekcije predviđene članom 43 na transakcijama na koje utiče prethodno nepoštovanje pravila za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta.
- (3) Sektorski sporazum ili Finansijski sporazum može da predvidi dodatne odredbe u vezi sa privremenim ili trajnim stavljanjem van snage onih dijelova koji se tiču povjerenih zadataka izvršenja budžeta

ODJELJAK III PRAVILA O PROGRAMIRANJU

Programiranje podrške

Član 16

- (1) Podrška IPA II pruža se na osnovu strateških dokumenata, koja je Komisija u partnerstvu sa Korisnikom IPA II pripremila za period važenja Višegodišnjeg finansijskog okvira Unije. Podrška se sprovodi kroz programe i mjere iz članova 2 i 3 Uredbe o zajedničkim pravilima za sprovođenje. Sprovođenje se, po pravilu, odvija kroz godišnje ili višegodišnje programe za jednu ili više zemalja, kao i programe prekogranične saradnje osmišljene u skladu sa strateškim dokumentima, a koje sastavlja Korisnik IPA II i/ili Komisija, u zavisnosti od konkretnog slučaja, a usvaja Komisija.
- (2) Godišnji ili višegodišnji programi za jednu ili više zemalja zasnivaju se na akcionim planovima ukoliko drugačije nije predviđeno ovim Sporazumom. Akcioni planovi se pripremaju na nacionalnom nivou i to od strane nadležnih tijela koja imenuje Korisnik IPA II, sa izuzetkom programa za više zemalja, koje priprema Komisija u konsultacijama sa korisnicima IPA II. NIPAK je dužan da obezbijedi usklađenost između ciljeva definisanih u operativnim aktivnostima ili programima koje predlaže Korisnik IPA II i ciljeva iz strateških dokumenata date zemlje, kao i da uzme u obzir relevantne makroregionalne strategije i strategije morskih slivova. U slučajevima kada programska dokumenta priprema Korisnik IPA II, NIPAK je dužan da koordiniše izradom dokumenata i dostavi ih Komisiji.

- (3) U skladu sa članom 5(6) Uredbe IPA II, Komisija podstiče saradnju između relevantnih aktera u periodu pripreme pomoći. U skladu sa principom preuzimanja odgovornosti iz člana 6 ovog Sporazuma, Korisnik IPA II je dužan da obezbijedi da se relevantni akteri, uključujući organizacije civilnog društva i lokalne vlasti, konsultuju ili da su već konsultovani i da imaju pravovremeni pristup relevantnim informacijama koje im omogućavaju da igraju značajnu ulogu u procesu programiranja, u saradnji sa Komisijom, u odgovarajućim slučajevima.
- (4) Pomoć se može davati kako bi se podržalo učešće Korisnika IPA II u programima Unije i agencijama Unije. Učešće Korisnika IPA II u programima Unije mora se odvijati u skladu sa posebnim uslovima definisanim za svaki takav program u sporazumu koji zaključuju Komisija i Korisnik IPA II, u skladu sa sporazumima koji definišu opšte principe učešća Korisnika IPA II u programima Unije.
- (5) Podrška IPA II u okviru programa ruralnog razvoja u oblasti politike za poljoprivredu i ruralni razvoj pruža se na osnovu odgovarajućih prioriteta definisanih u strateškim dokumentima date zemlje, kroz unaprijed definisani skup mjera koje su bliže uređene Sektorskim sporazumima. Sprovođenje je u obliku višegodišnjih programa ruralnog razvoja sa obavezama podijeljenim u skladu sa članom 189(3) Finansijske uredbe, koji se sastavljaju na nacionalnom nivou i obuhvataju kompletan period sprovođenja podrške IPA II. Program priprema Upravljačko tijelo kao što je naznačeno u tački (j) člana 10(1)(c) ovog Sporazuma i podnosi se Komisiji nakon što su konsultovane odgovarajuće zainteresovane strane.

Pomoć u okviru programa ruralnog razvoja doprinosi ostvarivanju sljedećih ciljeva:

- (a) imajući na umu prioritete Unije u oblasti ruralnog razvoja, razvijanjem ljudskog i fizičkog kapitala povećati bezbjednost hrane Korisnika IPA II i sposobnost poljoprivredno-prehrambenog sektora da se izbori sa pritiskom konkurencije, kao i da postepeno usklađuje taj sektor sa standardima Unije, naročito onih vezanih za higijenu i životnu sredinu, dok istovremeno nastoji da ostvari uravnotežen teritorijalni razvoj ruralnih oblasti.
- (b) usmjeravanje investicione podrške kroz sisteme upravljanja i kontrole koji poštuju standarde dobrog upravljanja u savremenoj javnoj upravi i gdje odgovarajuće strukture u datoj zemlji primjenjuju standarde koji su jednaki onima u sličnim organizacijama u Državama članicama Evropske unije.

Usvajanje i izmjene i dopune programa

Član 17

- (1) Nakon usvajanja programa, program se, ukoliko je potrebno, može mijenjati u skladu sa članom 2 Uredbe o zajedničkim pravilima za sprovođenje kako bi se uzele u obzir nove informacije i rezultati vezani za sprovođenje datih aktivnosti, uključujući rezultate nadgledanja i evaluacije, kao i potreba da se prilagodi iznos raspoložive pomoći. Svaki predlog za izmjene koju Korisnik IPA II podnese treba da bude obrazložen i uključi makar sljedeće informacije: tekst izmijenjenog programa, razloge za predloženu izmjenu, očekivane efekte izmjene i izmijenjene finansijske tabele i tabele koje daju pregled operacije/aktivnosti/mjere, u slučaju kada su predložene izmjene finansijske prirode.

- (2) Korisnik IPA II predlaže izmjene programa kada je to god neophodno kako bi se uzele u obzir promjene relevantnog zakonodavstva Unije, odnosno kada je to neophodno zbog promjene uslova sprovođenja.
- (3) Primjenjuju se detaljne odredbe za izradu, usvajanje i izmjene programa kako je predviđeno u relevantnim dokumentima i uputstvima koje je pripremila Komisija.

ODJELJAK IV PRAVILA SPROVOĐENJA

GLAVA I OPŠTA PRAVILA I PRINCIPI SPROVOĐENJA

Pravila o nabavkama i dodjeli grantova

Član 18

- (1) Podrškom u okviru svih oblasti politike obuhvaćenih programom IPA II upravlja se u skladu sa pravilima za spoljne aktivnosti sadržanima u Glavi IV Drugog dijela Finansijske uredbe i njenih Pravila primjene.
- (2) Svi ugovori za usluge, robe i radove i sporazumi o grantovima dodjeljuju se i sprovode u skladu sa postupcima i standardnim dokumentima koje je Komisija propisala i objavila za potrebe sprovođenja spoljnih aktivnosti, koji su na snazi u vrijeme pokretanja datog postupka, ukoliko nije drugačije predviđeno Sektorskim ili Finansijskim sporazumima.
- (3) Rezultati tenderskih postupaka kao i dodjele grante i nagrade objavljuju se u skladu sa pravilima iz stava 1 i bliže definisanim u članu 23.
- (4) U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, u roku od mjesec dana od stupanja na snagu odgovarajućeg Finansijskog sporazuma, NAO je dužan da Komisiji dostavi plan nabavki/finansijske prognoze za program ili aktivnost koja se sprovodi u okviru Finansijskog sporazuma. Ova obaveza se ne odnosi na pomoć IPA II u okviru programa ruralnog razvoja u oblasti politike poljoprivrede i ruralni razvoj.
- (5) U pogledu nabavki, smatra se da nacionalno zakonodavstvo Korisnika IPA II kojim se transponuje Direktiva 2014/24/EU ima jednaku vrijednost kao pravila koje Komisija primjenjuje u skladu sa Finansijskom uredbom. Komisija može da prihvati primjenu takvog nacionalnog zakonodavstva u svrhe sprovođenja podrške IPA II uz primjenu uslova relevantnih odredbi Sporazuma Finansijskog sporazuma.

Pravila o državljanstvu i porijeklu javnih nabavki, grantova i drugih postupaka dodjele

Član 19

- (1) Učešće u dodjeli ugovora za nabavke, grantove i drugim postupcima dodjele ugovora za aktivnosti koje se finansiraju u okviru IPA II otvoreno je za sva fizička lica koja su državljani

niže navedenih zemalja i pravna lica koja su osnovana u sljedećim zemljama (dalje u tekstu "prihvatljive zemlje"), kao i za Međunarodne organizacije¹⁴:

- (a) Države članice, Korisnici IPA II, Strane ugovornice Sporazuma o Evropskom ekonomskom prostoru i partnerske zemlje obuhvaćene Instrumentom za evropsko susjedstvo, i
- (b) zemlje za koje Komisija uspostavi reciprocitet u pristupu eksternoj pomoći. Reciprocitet se može primjenjivati na ograničeni vremenski period od godinu dana kada god neka zemlja pod istim uslovima definiše kao prihvatljiva lica iz Unije i zemalja koje predstavljaju prihvatljive zemlje u okviru IPA II. Prije nego donese odluku o recipročnom pristupu i periodu važenja, Komisija se konsultuje sa Korisnikom IPA II.

Pravna lica mogu biti organizacije civilnog društva, kao što su nevladine neprofitne organizacije i nezavisne političke fondacije, organizacije u zajednici i neprofitne agencije u privatnom sektoru, institucije i organizacije i njihove mreže na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou sve dok su njihova zakonska prava i obaveze u skladu sa odgovarajućim nacionalnim zakonodavstvom.

- (2) Ukoliko se operativne aktivnosti kofinansiraju sa partnerom ili drugim donatorom, ili preko trustovskog fonda koji je osnovala Komisija, zemlje koje se smatraju prihvatljivima shodno pravilima tog partnera, drugog donatora ili Države članice, odnosno pravilima definisanim u osnivačkom aktu trustovskog fonda, takođe se smatraju prihvatljivima.

Ukoliko se operativne aktivnosti sprovode pod indirektnim upravljanjem preko jednog od organa kojima je ta dužnost povjerena, a koji su navedeni u tač. od (ii) do (viii) člana 58(1)(c) Finansijske uredbe, zemlje koje su prihvatljive shodno pravilima tog organa takođe se smatraju prihvatljivima.

Ukoliko operativne aktivnosti finansiraju zajedno IPA II i drugi instrument spoljne aktivnosti, uključujući Evropski fond za razvoj, zemlje definisane u okviru kako IPA II tako i drugog instrumenta smatraju se prihvatljivima u svrhe tih drugih aktivnosti.

U slučaju operativnih aktivnosti globalnog, regionalnog ili prekograničnog karaktera koje finansiraju IPA II, zemlje, teritorije i regioni obuhvaćeni tom aktivnošću mogu se smatrati prihvatljivima u svrhe te operacije.

- (3) Sve robe kupljene po osnovu ugovora o nabavkama, ili u skladu sa sporazumom o gratu, koje se finansiraju u sklopu programa IPA II moraju biti porijeklom iz prihvatljive zemlje.

Međutim, robe mogu biti porijeklom iz bilo koje zemlje kada je iznos robe koja se kupuje ispod granice za primjenu konkurentnog pregovaračkog postupka. U svrhe ovog člana, termin "porijeklo" definisan je u čl. 23 i 24 Uredbe Savjeta (EES) br. 2913/92¹⁵.

¹⁴ Međunarodne organizacije su međunarodne organizacije javnog sektora osnovane na osnovu međuvladinih sporazuma, od strane specijalizovanih agencija koje su te organizacije osnovale i druge neprofitne organizacije pripojene međunarodnim organizacijama odlukom Komisije.

¹⁵ Uredba Savjeta (EES) br. 2913/92 od 12. oktobra 1992. kojom se ustanovljava Carinski kodeks Zajednice i ostalo zakonodavstvo Zajednice koje reguliše zabranu povlašćenog porijekla (Sl. list L 302, 19, oktobra 1992, str. 1).

- (4) Pravila na osnovu ovog člana se ne odnose, niti stvaraju ograničenja po osnovu državljanstva u odnosu na fizička lica zaposlena ili na drugi način ugovorom vezana od strane prihvatljivog ugovarača ili, u zavisnosti od slučaja, podgovarača.
- (5) Kako bi se unaprijedili lokalni kapaciteti, tržišta i promet, prioritet se daje lokalnim i regionalnim izvođačima kada Finansijska uredba predviđa dodjelu ugovora na osnovu jednog tendera. U svim drugim slučajevima, učešće lokalnih i regionalnih ugovarača promovira se u skladu sa odgovarajućim odredbama Finansijske uredbe.
- (6) Prihvatljivost u smislu ovog člana može se dodatno ograničiti Finansijskim sporazumom u pogledu državljanstva, geografskog položaja ili vrste potencijalnih ugovarača u slučajevima kada takva ograničenja nameću specifična priroda i ciljevi aktivnosti i kada su neophodni za uspješno sprovođenje, naročito u pogledu učešća u postupcima dodjele ugovora u slučaju aktivnosti prekogranične saradnje iz člana 63.
- (7) Ponuđače, potencijalne ugovarače i kandidate iz neprihvatljivih zemalja ili robu neprihvatljivog porijekla Komisija može prihvatiti u slučaju hitnosti ili nepostojanja proizvoda i usluga na tržištima dotičnih zemalja, ili u drugim propisno obrazloženim slučajevima kada bi zbog primjene pravila o prihvatljivosti realizacija projekta, programa ili aktivnosti bila nemoguća ili izuzetno teška.
- (8) Fizička i pravna lica kojima je dodijeljen ugovor dužna su da poštuju važeće zakonodavstvo o zaštiti životne sredine, uključujući multilateralne sporazume o zaštiti životne sredine, kao i međunarodno usaglašene ključne standarde o radu¹⁶.

Učešće u programima i agencijama Unije

Član 20

U slučaju učešća u programima i agencijama Unije, sprovođenje se sastoji od uplata u budžet programa ili agencije od strane Korisnika IPA II. Dotična zemlja i program za više zemalja mogu da predvide doprinose u troškovima učešća Korisnika IPA II u programima i agencijama Unije.

Principi sprovođenja u svrhe podrške budžetu Korisnika IPA II

Član 21

- (1) Komisija može donijeti odluku da pruži podršku budžetu Korisnika IPA II. Takva podrška sprovodi se pod direktnim upravljanjem. Dopunska podrška uz podršku budžetu može se obezbijediti pod direktnim upravljanjem, pod indirektnim upravljanjem sa Korisnikom IPA II ili pod indirektnim upravljanjem sa drugim licima izuzev Korisnika IPA II, u zavisnosti od slučaja.
- (2) Isplata budžetske podrške uslovljena je zadovoljavajućim napretkom u ostvarivanju ciljeva dogovorenih sa Korisnikom IPA II i predviđenim Finansijskim sporazumom.

¹⁶ Osnovni standardi o radu Međunarodne organizacije rada, konvencije o slobodi udruživanja i kolektivnom pregovaranju, iskorjenjivanju prisilnog i obaveznog rada, ukidanje diskriminacije u pogledu zapošljavanja i zanimanja i ukidanje radnog angažovanja djece.

- (3) Bliže odredbe o kriterijumima prihvatljivosti koji se odnose na stabilni makroekonomski okvir, dobro finansijsko upravljanje, transparentnost i kontrolu budžeta i nacionalnih/sektorskih politika i reformi kao i procjena rizika i priprema, sprovođenje i dalje praćenje budžetske podrške predviđeni su odgovarajućim dokumentima i uputstvima koje je izradila Komisija i koji se primjenjuju u svrhe sprovođenja pomoći IPA II putem budžetske podrške.

Principi sprovođenja tvininga ('twinning')

Član 22

- (1) Aktivnosti se mogu sprovoditi preko tvininga, pri čemu uprave odabranih Država članica prihvataju da pružaju neophodno stručno znanje iz javnog sektora. Tvining se organizuje u obliku grata kojim se pokrivaju troškovi kojima je izložena angažovana Država članica/članice. Preko grata se angažuje savjetnik za pretpristupnu pomoć koji se raspoređuje na kraći vremenski period da u upravi Korisnika IPA II radi puno radno vrijeme. Savjetnik se dalje u tekstu naziva "rezidentni savjetnik kroz tvining (RTA)". Korisnik IPA II dužan je da za RTA obezbijedi odgovarajuće kancelarijske uslove za rad.

Grant za tvining se realizuje u skladu sa odgovarajućim odredbama Dijela jedan, Glave VI Finansijske uredbe i Pravila njene primjene.

- (2) Priručnik za tvining, koji se primjenjuje na sve tvining projekte, izradila je Komisija i redovno ga ažurira.

GLAVA II TRANSPARENTNOST I VIDLJIVOST

Informisanje, javnost i transparentnost

Član 23

- (1) Korisnik IPA II obavezuje se na povećanu transparentnost i odgovornost tokom pružanja podrške, i to tako što, između ostalog, javno objavljuje informacije o obimu podrške i opredijeljenim sredstvima i obezbjeđuje da su podaci uporedivi na međunarodnom planu, lako dostupni, te da se lako mogu prenositi drugima i objavljivati. Svaki subjekat koji sprovodi podršku IPA II dužan je da ispuni zahtjeve u pogledu informisanja, javnosti i transparentnosti, kao i da obezbijedi vidljivost podrške EU.
- (2) U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, operativne strukture zadužene su da informacije o primaocima pomoći u okviru IPA II objavljuju na sljedeći način:
- (a) Informacije se objavljuju na uobičajen način prezentovanja, na za tu svrhu opredijeljenom i lako dostupnom mjestu na internet sajtu Korisnika IPA II. Ukoliko nije moguće na taj način objaviti informacije na internetu, onda se one objavljuju na bilo koji drugi odgovarajući način, između ostalog i preko službenog lista Korisnika IPA II;
- (b) Informacije se objavljuju najkasnije do 30. juna u godini poslije finansijske godine u kojoj su sredstva dodijeljena;

- (c) Korisnik IPA II dužan je da Komisiji dostavi adresu internet sajta na kojem su informacije objavljene. Ukoliko se informacije objavljuju nekim drugim odgovarajućim sredstvima, Korisnik IPA II dužan je da Komisiji dostavi kompletne podatke o tome koja su sredstva upotrijebljena. Podaci o tom drugom mjestu objavljivanja ističu se na internet sajtu Komisije, na posebnom mjestu opredijeljenom u te svrhe;
- (d) Operativne strukture dužne su da obezbijede da je primalac obaviješten o tome da će se njegov naziv naći na objavljenom spisku primalaca. Svi lični podaci sa ovog spiska tretiraju se u skladu sa pravilima propisanim Uredbom (ES) br. 45/2001 i uz poštovanje pravila povjerljivosti i bezbjednosti.

Korisnik IPA II objavljuje naziv i mjesto primaoca, dodijeljeni iznos pomoći, kao i karakter i svrhu dodijeljenog ugovora. Informacija o mjestu pravnog lica sastoji se od njegove adrese. Informacija o mjestu fizičkog lica sastoji se od naziva regiona na nivou NUTS 2¹⁷.

Informacije iz druge tačke objavljuju se samo u slučaju nagrada, grantova i ugovora dodijeljenih nakon konkursa, postupaka za dodjelu grtova ili postupaka javnih nabavki. Ove informacije se ne objavljuju za ugovore ispod granice iz člana 137(2) Pravilnika o sprovođenju Finansijske uredbe.

Što se tiče podataka o fizičkim licima, imena se zamjenjuju izrazom "fizičko lice" dvije godine nakon završetka finansijske godine u kojoj su sredstva dodijeljena. Isto važi i za lične podatke koji se odnose na pravna lica kod kojih zvanični naziv upućuje na jedno ili više fizičkih lica.

Od objavljivanja imena fizičkih lica se odustaje ukoliko postoji rizik da će se objavljivanjem prekršiti njihova osnovna prava ili nanijeti šteta njihovim ekonomskim interesima.

Korisnik IPA II dostavlja Komisiji spisak podataka o fizičkim licima koje treba objaviti sa obrazloženjem predloga o tome koje podatke ne treba objaviti, uz prethodnu saglasnost Komisije. Kada je potrebno, Komisija dopunjava podatke o mjestu fizičkih lica do nivoa regiona NUTS 2.

Moguće je odustati od objavljivanja ugovora ukoliko postoji opasnost da bi se time nanijela šteta ekonomskim interesima izvođača ili korisnicima grata. Korisnik IPA II dostavlja spisak sa obrazloženjem Komisiji. Za neobjavljivanje je neophodna prethodna saglasnost Komisije.

- (3) U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, nadležni organi nakon potpisivanja ugovora pripremaju obavještenje o dodjeli ugovora, u skladu sa postupcima i standardnom dokumentacijom koje propisuje i objavljuje Komisija za sprovođenje spoljnih aktivnosti, a koji su na snazi u vrijeme pokretanja datog postupka, i šalju ga Komisiji na objavljivanje ukoliko drugačije nije predviđeno Finansijskom uredbom i bliže određeno Sektorskim sporazumima. Obavještenje o dodjeli ugovora može objaviti i Korisnik IPA II u relevantnim medijima.
- (4) Strateška dokumenta i programi kao i njihove eventualne izmjene predstavljaju javna dokumenta, u zavisnosti od slučaja, i moraju biti dostupni javnosti i civilnom društvu.

¹⁷ NUTS znači Nomenklatura teritorijalnih jedinica u statističke svrhe, a nivo NUTS 2 znači kategorija administrativnih jedinica čiji je prosječni broj stanovnika između 800.000 i 3 miliona.

Vidljivost i komunikacija

Član 24

- (1) Komisija i Korisnik IPA II dogovaraju koherentan plan o aktivnostima vezanim za vidljivost i komunikaciju kako bi informacije o programima i operativnim aktivnostima u okviru pomoći IPA II učinili dostupnim i aktivno ih promovisali u Crnoj Gori. Postupci za sprovođenje takvih aktivnosti bliže se određuju Sektorskim i Finansijskim sporazumima.
- (2) U slučaju direktnog upravljanja, za sprovođenje aktivnosti iz stava 1 zadužena je Komisija, uz pomoć Korisnika IPA II.
- (3) U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, kao i u svim programima prekogranične saradnje iz tač. (b) i (c) člana 63(2), za sprovođenje aktivnosti iz stava 1 zadužena je operativna struktura (strukture) (jednog ili više) Korisnika IPA II.
- (4) Aktivnosti vezane za vidljivost i komunikaciju treba da pokažu kako određena operacija doprinosi definisanim ciljevima programa i procesu pridruživanja i ima za cilj da u opštoj javnosti proširi svijest i podrži operacije koje se finansiraju i ciljeve kojima se teži. Aktivnosti na vidljivosti i komunikaciji imaju za cilj da odgovarajućim ciljnim grupama ukažu na dodatnu vrijednost i uticaj programa i operativnih aktivnosti Unije. Aktivnostima vezanim za vidljivost takođe se povećava transparentnost i odgovornost u pogledu korišćenja sredstava.
- (5) Korisnik IPA II dostavlja izvještaj o aktivnostima vezanim za vidljivost i komunikaciju Odboru za nadgledanje Ipe i sektorskim odborima za nadgledanje.

GLAVA III ZAŠTITA PODATAKA I POVJERLJIVOST

Zaštita podataka

Član 25

- (1) Korisnik IPA II dužan je da u razumnoj mjeri obezbijedi zaštitu ličnih podataka. Lični podaci odnose se na informacije koje se tiču fizičkog lica. Svaki postupak koji se sprovodi nad ličnim podacima, kao što su postupci prikupljanja, evidentiranja, organizovanja, pohranjivanja, prilagođavanja ili izmjene, povlačenja, konsultovanja, korišćenja, objelodanjivanja, brisanja ili uništavanja, sprovodi se na osnovu pravila i postupaka Korisnika IPA II i to samo u mjeri u kojoj je to neophodno radi sprovođenja pomoći IPA II.
- (2) Korisnik IPA II ima posebnu dužnost da preduzme odgovarajuće tehničke i organizacione mjere bezbjednosti zbog rizika koji su svojstveni svakom takvom postupku i karakteru informacija o dotičnim fizičkim licima kako bi se:
 - (a) Neovlašćenim licima onemogućio pristup kompjuterskim sistemima koji sprovode takve postupke, naročito neovlašćeno čitanje, kopiranje, izmjena ili uklanjanje medija za čuvanje

podataka; neovlašćeni unos podataka kao i svako neovlašćeno objelodanjivanje, izmjena ili brisanje pohranjenih informacija;

(b) Obezbijedilo da ovlašćeni korisnici informacionog sistema koji sprovode takve postupke imaju pristup samo onim informacijama za koje imaju pravo pristupa;

(c) Projektovala organizaciona struktura na način koji ispunjava gore navedene kriterijume.

Povjerljivost

Član 26

(1) Korisnik IPA II je saglasan da se dokumentacija koja se nalazi kod subjekta iz tač. (ii) do (iii) člana 58(1)(c) Finansijske uredbe kojem je Komisija povjerila zadatke izvršenja budžeta mogu od strane tog subjekta proslijediti Komisiji isključivo u svrhe nadgledanja izvršenja zadataka. Komisija se obavezuje na poštovanje dogovora o povjerljivosti koji su napravili Korisnik IPA II i taj subjekat u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.

(2) Bez obzira na član 50, Korisnik IPA II i Komisija se obavezuju na čuvanje povjerljivosti svakog dokumenta, informacije ili drugog materijala koji se tiče direktno sprovođenja pomoći IPA II koji je označen kao povjerljiv.

(3) Strane ugovornice su dužne da pribave prethodnu saglasnost druge strane prije nego što takve informacije objelodane u javnosti.

(4) Obaveza čuvanja povjerljivosti primjenjuje se na Strane ugovornice do isteka pet godina od kraja perioda izvršenja.

GLAVA IV OBEZBJEĐIVANJE USLOVA I OPOREZIVANJE

Obezbjeđivanje uslova u svrhe sprovođenja programa i izvršenja ugovora

Član 27

(1) Kako bi se osiguralo uspješno sprovođenje programa u okviru IPA II, Korisnik IPA II se obavezuje da će preduzeti neophodne korake kako bi obezbijedio:

(a) da, u slučaju tenderskih postupaka za usluge, robe ili radove, kao i dodjele grantova i tvininga, fizička ili pravna lica koja ispunjavaju kriterijume za učešće u postupku dodjele shodno članu 19 imaju pravo na privremeno stacioniranje i boravak kada je to opravdano zbog značaja ili trajanja ugovora. Ovo pravo stiče se tek nakon pokretanja postupka i može ga uživati upravljačko i stručno osoblje, uključujući RTA, koje je neophodno za sprovođenje ispitivanja i ostalih pripremnih aktivnosti u svrhe sastavljanja ponuda/aplikacija/predloga. Ovo pravo ističe mjesec dana nakon donošenja odluke o dodjeli ugovora;

(b) da ponuđači i potencijalni ugovarači mogu nesmetano da podnose svoje ponude/prijave/predloge bez ikakvih prepreka u vidu pravnih, administrativnih ili

carinskih zahtjeva koji narušavaju princip ravnopravnog tretmana ponuđača ili potencijalnih ugovarača osim u slučaju kada su ti zahtjevi predviđeni osnovnim programskim dokumentom koji je usvojila Komisija;

- (c) osoblje koje učestvuje u sprovođenju podrške IPA II i članovi njihove uže porodice uživaju jednake beneficije, privilegije i izuzeća kao ona koja se uobičajeno pružaju drugim stranim državljanima ili osoblju privremeno nastanjenom izvan svoje zemlje, a zaposlenom u Crnoj Gori shodno drugim bilateralnim ili multilateralnim sporazumima ili ugovorima o pomoći i tehničkoj saradnji;
 - (d) da osoblje koje učestvuje u sprovođenju podrške IPA II i članovi njihove uže porodice ima dozvolu ulaska u Crnu Goru, da u njoj radi i da ode iz Crne Gore, onako kako je opravdano u skladu sa karakterom datog ugovora;
 - (e) izdavanje svih dozvola neophodnih za uvoz roba, naročito profesionalne opreme koja je neophodna za izvršenje datog ugovora, shodno važećim zakonima, propisima i postupcima Korisnika IPA II;
 - (f) da je uvoz u okviru IPA II oslobođen plaćanja carinskih dažbina, uvoznih taksu i drugi naknada, uključujući akcize;
 - (g) izdavanje svih dozvola neophodnih za ponovni izvoz navedene robe, nakon potpunog izvršenja datog ugovora;
 - (h) izdavanje ovlašćenja za uvoz ili sticanje strane valute neophodne za sprovođenje datog ugovora i primjenu nacionalnih propisa o kontroli mjenjačkih poslova na način koji isključuje diskriminisanje izvođača, bez obzira na njihovo državljanstvo ili mjesto osnivanja;
 - (i) izdavanje svih dozvola neophodnih za repatrijaciju sredstava dobijenih na ime aktivnosti koja se finansira u okviru IPA II, u skladu sa propisima o kontroli mjenjačkih poslova na snazi u Crnoj Gori;
 - (j) da transakcije neophodne za izvršenje ugovora koji se finansiraju u okviru IPA II budu izuzete od primjene postupaka kojima se zahtijeva da se prenos plaćanja za robe i/ili usluge njihovim izvođačima u inostranstvu vrši preko banaka ili finansijskih institucija koje rade u Crnoj Gori.
- (2) Korisnik IPA II dužan je da obezbijedi punu saradnju svih nadležnih organa. Takođe obezbjeđuje pristup državnim kompanijama i drugim vladinim institucijama, koje su uključene ili su neophodne u sprovođenju programa ili izvršenju ugovora.
- (3) Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Korisnik IPA II se obavezuje da će usvojiti ili izvršiti izmjene i dopune zakona i/ili podzakonskih akata neophodnih za ispunjavanje zahtjeva vezanih za postupke predviđene ovim članom, pri čemu će nastojati da ti postupci budu što je moguće jednostavniji, racionalniji i efikasniji.

Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim naknadama

Član 28

(1) Ukoliko nije drugačije predviđeno Sektorskim ili Finansijskim sporazumom, porezi, carine i uvozne dažbine i takse i/ili naknade istog dejstva nijesu prihvatljivi u okviru IPA II. Ovo pravilo odnosi se i na kofinansiranje koje obezbjeđuju Korisnik IPA II i primaoci pomoći IPA II.

(2) Primjenjuju se sljedeće odredbe:

(a) Svaki uvoz od strane izvođača iz Unije ulazi u Crnu Goru bez obaveze plaćanja carine ili uvoznih dažbina, naknada, poreza na dodatu vrijednost ('PDV'), akciza i posebnih poreza na potrošnju ili nekih drugih sličnih poreza, dažbina ili naknada sa istim dejstvom. Ovo izuzeće primjenjuje se isključivo na uvoz u vezi sa isporučenom robom i/ili pruženim uslugama i/ili izvršenim radovima od strane izvođača iz Unije na osnovu ugovora koji finansira Unija. Crna Gora dužna je da obezbijedi oslobađanje datog uvoza od mjesta ulaska radi isporuke izvođačima iz Unije shodno odredbama ugovora i da bi se mogla odmah koristiti za potrebe redovnog izvršavanja ugovora, bez obzira na eventualna odlaganja ili sporove u vezi sa plaćanjem pomenutih dažbina, poreza ili naknada.

(b) Izvođači iz Unije ne podliježu obavezi plaćanja PDV-a za bilo koju pruženu uslugu i/ili isporučenu robu i/ili izvršene radove shodno ugovoru koji finansira Unija. Nabavka robe ili pružanje usluga ili vršenje radova od strane nekog izvođača za izvođača iz Unije takođe su oslobođeni PDV-a u onoj mjeri u kojoj su robe, usluge i radovi povezani sa ciljevima i aktivnostima shodno ugovoru koji finansira Unija.

(c) Izuzeće predviđeno stavom (b) u principu se primjenjuje putem ex-ante izuzeća. Kada to nije tehnički ili praktično izvodljivo, primjenjuje se putem povraćaja/prebijanja.

U slučaju primjene ex-ante izuzeća, izvođač iz Unije ili izvođač koji isporučuje robu, pruža usluge ili vrši radove za izvođača iz Unije izdaje fakturu bez PDV-a za koju je Crna Gora dužna da osigura da je prethodno već uspostavljen djelotvoran mehanizam i postupci za ex-ante izuzeće od PDV-a.

U slučaju primjene postupka povraćaja sredstava, izvođači iz Unije i izvođači izvođača iz Unije mogu dobiti povraćaj PDV-a neposredno od poreske uprave nakon podnošenja pisanog zahtjeva poreskoj upravi uz koji se prilaže neophodna dokumentacija u skladu sa zakonom koji reguliše povraćaj PDV-a u Crnoj Gori.

Izvođač iz Unije i izvođači izvođača iz Unije imaju pravo na prebijanje ili oduzimanje ulaznog PDV-a plaćenog u vezi sa isporučenom robom i/ili pruženim uslugama i/ili izvršenim radovima u okviru podrške IPA II koja ne podliježe obavezi plaćanja PDV-a, kao što je predviđeno ovim Sporazumom, od PDV-a koji je naplaćen za bilo koje druge redovne poslovne transakcije nevezane za podršku IPA II.

Poreska uprava se obavezuje da će izvršiti svaki zahtjev za izuzeće, povraćaj poreza i prebijanje u roku od najviše 60 kalendarskih dana i bez ikakvih troškova izuzev minimalnih i redovnih administrativnih naknada;

(d) Dobit ili prihod koji nastanu na osnovu ugovora koji finansira Unija podliježu obavezi plaćanja poreza u Crnoj Gori u skladu sa nacionalnim/lokalnim poreskim sistemom.

Međutim, fizička i pravna lica, uključujući osoblje privremeno nastanjeno izvan svoje zemlje i RTA, koja su nastanjena ili osnovana u Državama članicama Unije ili drugim državama prihvatljivima u okviru IPA II, a koje nisu Korisnik IPA II, i koji izvršavaju ugovore koje finansira EU oslobođeni su obaveze plaćanja poreza na dobit ili prihod u Crnoj Gori, uključujući i porez na dobit po odbitku ili privremeni porez.

Grant Unije korisniku granta ne smatra se profitom ili prihodom datog korisnika granta. Ukoliko je profit nastao na osnovu ugovora o grantu, Komisija ima pravo da povrati procenat profita u skladu sa uslovima definisanim ugovorom. Preostali profit se može oporezovati u skladu sa nacionalnim/lokalnim poreskim sistemom;

- (e) Troškovi izvođača iz Unije oslobođeni su plaćanja posebnih poreza na potrošnju ili akcija ili svih drugih poreza i naknada istog dejstva za potrošnju u vezi sa isporučenom robom i/ili pruženim uslugama i/ili izvršenim radovima od strane izvođača iz Unije na osnovu ugovora sa Unijom.
- (f) Lica koja imaju dobit od akcija i/ili ugovora i/ili aktivnosti koje se sprovode na osnovu IPA II oslobođena su "poreza na nasljeđivanje ili prenos" ili druge takse ili naknade istog dejstva, a koje nastaju u vezi sa robom i/ili pravima i/ili sagrađenim objektima i/ili sredstvima koja se na njih prenose bez ikakve provizije na osnovu IPA II.
- (g) Lične stvari i pokućstvo koji se uvoze za ličnu upotrebu fizičkih lica (i članova uže porodice), osim lica koja su angažovana lokalno, koja obavljaju poslove predviđene ugovorima o uslugama i/ili radovima i/ili grantovima i/ili ugovorima ili sporazumima o tviningu, oslobođene su plaćanja carinskih i uvoznih dažbina, taksi i naknada i/ili poreza istog dejstva i/ili prekomjernih zahtjeva za obezbjeđenjem, pri čemu se navedene lične stvari i pokućstvo ponovo izvoze ili otuđuju u državi, u skladu sa važećim propisima u Crnoj Gori po prestanku ugovora.
- (h) Ugovori koje finansira Unija, ugovori koje potpisu izvođači iz Unije kao i partneri u konzorcijumu ili zajedničkom ulaganju ili su-korisnici grantova, ne podliježu administrativnim taksama ili naknadama za registraciju, niti drugim taksama jednakog dejstva u Crnoj Gori. Ovakvo izuzeće primjenjuje se i na transakcije (uključujući prenos prava) i dokumenta vezane za plaćanje izvođaču iz Unije, uključujući ugovore koji se zaključuju između korisnika granta/zajma (uključujući njihove partnere ili su-korisnike podgrantova/zajmova) i njihove izvođače (uključujući njihovo osoblje ili stručnjake angažovane po ugovoru), i ugovore koji se zaključuju za povremene i privremene troškove na osnovu ugovora o uslugama odnosno ugovora o radovima.
- (i) U svrhe ovog Sporazuma, termin "Izvođač iz Unije" definiše se kao fizička ili pravna lica koja pružaju usluge i/ili isporučuju robu i/ili vrše radove shodno ugovoru Unije. Termin "Izvođač iz Unije" takođe se odnosi na korisnike grantova/zajmova (uključujući partnere, pridružene subjekte, korisnike podgranta/zajma, kao i izvođače u okviru tvininga), partnere u konzorcijumu ili zajedničkom ulaganju, izvođače i RTA na osnovu ugovora o tviningu, kao i izvođače u okviru Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX).
- (j) Termin "Ugovor Unije" znači svaki ugovor ili ugovor o dodjeli granta, uključujući ugovore o podgrantovima/zajmovima i sporazume o delegiranju u okviru indirektnog upravljanja, na osnovu kojih se aktivnost finansira u okviru IPA II, uključujući kofinansiranje od strane Korisnika IPA II ili primalaca pomoći IPA II, a koji potpisuju Evropska komisija ili Korisnik IPA II ili korisnik granta. Termin "Ugovor Unije" takođe obuhvata pružanje

pomoći u okviru instrumenta TAIEX i učešće u programima Unije, uključujući grantove dobijene u okviru programa Unije ili kofinansiranje takvih grantova.

- (k) Predviđeno je izuzeće i za sljedeće naknade za izvođače iz Unije koji izvršavaju ugovor koji finansira Unija:
- (i) posebna naknada za komunikacije;
 - (ii) taksa za motorna vozila;
 - (iii) posebne naknade koje primjenjuju regionalne ili lokalne vlasti ili specijalni odbori u kontekstu izvršenja ugovora koji nisu srazmjerni troškovima koje podrazumijeva njihovo izvršenje ili koje imaju isto dejstvo kao porezi.
- (3) Kada je god potrebno, Korisnik IPA II se obavezuje da će usvojiti ili uraditi izmjene i dopune podzakonskih akata i/ili drugih akata neophodnih za primjenu poreskih odredbi ovog Sporazuma odmah nakon njegovog stupanja na snagu.
- (4) Pravila i postupci iz ovog člana primjenjuju se i na svaki slični porez, dažbinu, namete ili naknade istog dejstva, koji mogu biti uvedeni nakon potpisivanja ovog Sporazuma kao dodatak ili zamjena postojećih.
- (5) U slučaju sukoba između odredbi ovog člana i nacionalnog zakonodavstva Korisnika IPA II, prednost imaju odredbe ovog Sporazuma. U slučaju pridruživanja Uniji, Korisnik IPA II nastaviće da primjenjuje odredbe članova 27 i 28, osim u slučaju njihove nesaglasnosti sa obavezama Korisnika IPA II na osnovu odgovarajuće pravne tekovine Unije.

ODJELJAK VPRAVILA O FINANSIJSKOM UPRAVLJANJU PODRŠKOM IPA II

GLAVA I OPŠTE ODREDBE

Prihvatljivost troškova

Član 29

- (1) Troškovna stavka koje se finansira shodno Uredbi IPA II ne može se finansirati ni jednim drugim mehanizmom iz budžeta Unije.
- (2) Prije zaključivanja odgovarajućih ugovora na osnovu Finansijskog sporazuma i potpisivanja dodataka, troškovi kojima su izloženi primaoci i plaćanja koje je izvršio korisnik ne mogu biti prihvatljivi za finansiranje na osnovu Uredbe IPA II.
- (3) Sljedeći troškovi nisu prihvatljivi za finansiranje na osnovu Uredbe IPA II:
- (a) kupovina zemljišta i postojećih zgrada, osim kada se u odluci o finansiranju navede da je to opravdano zbog prirode aktivnosti;

- (b) drugi troškovi predviđeni Sektorskim ili Finansijskim sporazumima.
- (4) Konačan datum za prihvatljivost troškova propisuje se Finansijskim sporazumima.

Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Unije

Član 30

- (1) Mehanizam IPA II ima za cilj da podrži nastojanja Korisnika IPA II da sprovede reforme, kao što se navodi u članu 1 Uredbe IPA II. Za određene programe i samostalne operacije mogu biti neophodni finansijski doprinosi kako Korisnika IPA II tako i Unije.
- (2) Kada su neophodni finansijski doprinosi i Korisnika IPA II i Unije, doprinos Unije izračunava se u odnosu na prihvatljive troškove, definisane u Sektorskim i Finansijskim sporazumima.

GLAVA II PRAVILA O INDIREKTNOM UPRAVLJANJU OD STRANE KORISNIKA IPA II

Prihvatljivost troškova u slučaju indirektnog upravljanja

Član 31

U okviru programa ruralnog razvoja u oblasti politike poljoprivrede i ruralnog razvoja, primjenjuju se sljedeće posebne odredbe:

- (a) Troškovi tehničke pomoći za pripremu programa ruralnog razvoja i uspostavljanja sistema upravljanja i kontrole mogu biti prihvatljivi prije datuma usvajanja odluke Komisije kojom se odobrava program ruralnog razvoja, ali ne prije 1. januara 2014;
- (b) Investicioni projekti u okviru programa ruralnog razvoja i dalje su prihvatljivi za finansiranje sredstvima Unije pod uslovom da u roku od pet godina od posljednje isplate operativne strukture ne dođe do značajnije izmjene;
- (c) U slučaju standardnih jediničnih troškova, javnog doprinosa u jednokratnom iznosu koji ne prelazi iznos od 100.000 EUR i finansiranja u fiksnom iznosu, pri čemu se svi utvrđuju procentualno u odnosu na jednu ili nekoliko definisanih kategorija troškova, EU pokriva samo one iznose koji su predviđeni za svaku od mjera u programima i u iznosu koji je utvrdila Agencija IPARD prije poziva za podnošenje aplikacija.

Revizorski trag

Član 32

Službenik NAO se obavezuje da će obezbijediti da sve relevantne informacije budu dostupne kako bi se mogao osigurati dovoljno detaljan revizorski trag. U takve informacije spadaju dokumentovani dokazi o odobrenju zahtjeva za plaćanje, knjiženju i plaćanju po takvim zahtjevima, kao i o obradi avansa, garancija i dugova.

Plaćanje doprinosa Unije

Član 33

- (1) Plaćanje doprinosa Unije vrši se u granicama raspoloživih sredstava.
- (2) Plaćanje je u vidu avansnog finansiranja, privremenog plaćanja i konačnog plaćanja kojim se saldiraju razlike. U slučaju posebnih programa i individualnih operacija, kada su neophodni doprinosi kako od Unije tako i od Korisnika IPA II, doprinos Unije u svrhe finansiranja predmetnih operacija obračunava se primjenom stope kofinansiranja koja se propisuje odlukom o finansiranju na prihvatljive troškove ovjerene u skladu sa tačkom (a) Klauzule 2(3) iz Aneksa A uz ovaj Sporazum, pri čemu iznos ne može biti veći od najvećeg mogućeg iznosa doprinosa Unije definisanog odlukom o finansiranju.
- (3) Korisnik IPA II se obavezuje da će do 15. januara odnosno 15. jula svake godine, Komisiji poslati procjenu očekivanih zahtjeva za plaćanje za predmetnu i narednu finansijsku godinu, za sve oblasti politike i programe u okviru IPA II. Komisija može po potrebi zatražiti ažurirane procjene.
- (4) Komisija vrši plaćanja prema Nacionalnom fondu u roku od 90 dana od ispunjavanja zahtjeva iz čl. 34, 35 ili 37. Navedeni vremenski rok za zahtjev za plaćanje Komisija može prekinuti kako bi zatražila predmetnu dokumentaciju uz čiju pomoć se pojašnjavaju svi elementi bitni za izvještaj o troškovima, uključujući informacije o prijavi nepravilnosti u skladu sa članom 51(2) i Aneksom H uz ovaj Sporazum.
- (5) Iznosi definisani u programima koje podnosi Korisnik IPA II u izvještajima o troškovima, u zahtjevima za plaćanje i troškovima koji se pominju u izvještajima o sprovođenju programa izražavaju se u eurima. Korisnik IPA II dužan je da osigura da za sve trezorske tokove između Komisije i Korisnika IPA II stopa za konverziju između eura i nacionalne valute bude mjesečni obračunski kurs eura, koji je Komisija utvrdila za izvještajni mjesec u kojem su troškovi nastali na računima Nacionalnog fonda ili predmetne operativne strukture definisane u relevantnom Ugovoru o finansiranju.
- (6) Komisija vrši plaćanja Nacionalnom fondu u eurima, u zavisnosti od raspoloživih budžetskih namjenskih sredstava, na račun u eurima, u skladu sa odredbama predviđenim čl. 34, 35 i 37 i Sektorskim i Finansijskim sporazumima. Račun u eurima se otvara za svaki program i koristi isključivo za transakcije koje se odnose na taj program.
- (7) Korisnik IPA II dužan je da osigura da primaoci dobijaju ukupni iznos javnog doprinosa na vrijeme i u cjelosti. Ne primjenjuju se nikakve posebne takse niti druge naknade jednakog dejstva koje bi smanjile iznos za primaoce, dok javni doprinos i sredstva koja se na taj način finansiraju ne podliježu nikakvom administrativnom niti sudskom trajnom ili privremenom oduzimanju ili sličnim odbicima.
- (8) U slučajevima kada stanje na račun u eurima iz stava 6 nije dovoljno kako bi se pokrili zahtjevi za plaćanje koje su primaoci predali u očekivanju plaćanja od strane Komisije, Korisnik IPA II je dužan da koristi nacionalna sredstva kako bi avansno finansirao doprinos Unije. U tim slučajevima, nacionalna sredstva se tretiraju kao sredstva Unije, a stav 6 se primjenjuje u trenutku pune uplate nacionalnog doprinosa, ukoliko ga ima, dok se doprinos Unije koji je avansno finansiran iz nacionalnih sredstava unosi u knjige Nacionalnog fonda.

- (9) Podrška IPA II može da pokriva samo troškove koji su nastali kod i koje plaća Korisnik IPA II u skladu sa pravilima o prihvatljivosti predviđenim Uredbom o finansiranju, Pravilnikom o primjeni, Uredbi o zajedničkim pravilima za sprovođenje, Uredbi o sprovođenju IPA II i čl. 29, 30 i 31, te kao što je predviđeno u Sektorskim ili Finansijskim sporazumima, ukoliko se primjenjuju u konkretnom slučaju.
- (10) Razmjena informacija o finansijskim transakcijama između Komisije i struktura i tijela iz člana 10 se, kada tako odgovara, vrše elektronskim putem, u postupcima dogovorenim između Komisije i Korisnika IPA II.

Avansno finansiranje

Član 34

- (1) Minimalni zahtjevi koji moraju biti ispunjeni prije zahtjeva za avansno finansiranje su kao što slijedi:
- (a) da je NAO obavijestio Komisiju o otvaranju predmetnog računa u eurima;
 - (b) da je odgovarajući Finansijski sporazum zaključen i da je stupio na snagu.
- (2) Bliže odredbe o obračunu avansnog finansiranja za godišnje i višegodišnje programe definisace se Sektorskim sporazumom i/ili Finansijskim sporazumom.
- (3) Ukupan iznos avansnog finansiranja saldira se najkasnije po zatvaranju programa, ukoliko drugačije nije određeno Sektorskim sporazumom ili Finansijskim sporazumom.

Privremena plaćanja

Član 35

- (1) Minimalni zahtjevi koji moraju biti ispunjeni prije privremenog plaćanja su kao što slijedi:
- (a) da je NAO poslao Komisiji zahtjev za plaćanje zajedno sa izvještajem o troškovima u kojem se detaljno navode nastali i plaćeni troškovi i, u zavisnosti od slučaja, informacijama o avansnom finansiranju. Zahtjev za plaćanje obuvata i relevantne informacije o sprovođenju, kao što je navedeno u Sektorskom ili Finansijskom sporazumu;
 - (b) da je ispoštovan najveći iznos doprinosa Unije predviđen odlukom o finansiranju;
 - (c) da je NIPAK poslao Komisiji godišnji izvještaj o sprovođenju u skladu sa članom 59(1), uključujući i najnoviji;
 - (d) da je revizorsko tijelo poslalo Komisiji, u skladu sa tačkom (b) Klauzule 5(3) Aneksa A uz ovaj Sporazum, najnovije godišnje mišljenje revizora i godišnji izvještaj o obavljenim revizijama;
 - (e) da je na znati relevantni Finansijski sporazum;
 - (f) da su dostavljene sve informacije na zahtjev Komisije.

- (2) Bez obzira na godišnje mišljenje revizora i pregled i prihvatanje odluke o računima, ukoliko se stiče utisak da važeća pravila nisu poštovana, ili da sredstva nisu pravilno korišćena, plaćanja se mogu suspendovati ili prekinuti u skladu sa članom 60(4) Finansijske uredbe i postupkom propisanim čl. 39 i 40.

Saldiranje računa

Član 36

- (1) Svrha saldiranja računskih procedura je da se obezbijedi da su troškovi nastali kod i plaćeni od strane Korisnika IPA II u okviru indirektnog upravljanja i koje se mogu dužiti na budžet Unije u skladu sa važećim pravilima Unije i da su računi potpuni, tačni i istiniti.
- (2) Saldiranje računskih procedura sastoji se od:
- (a) analize ovjerenog izvještaja o troškovima koji je dostavio NAO;
 - (b) analize završnog izvještaja o sprovođenju u skladu sa članom 59(4);
 - (c) analize mišljenja koju je dostavilo revizorsko tijelo o izvještaju o troškovima, uz koji je, u zavisnosti od slučaja, dostavljen izvještaj o obavljenim revizijama;
 - (d) analize relevantnih dokumenata koji se navode u Sektorskom ili Finansijskom sporazumu, u zavisnosti od slučaja, provjera Komisije na licu mjesta, bez ikakvih ograničenja, u pogledu sadržaja predmetnih finansijskih izvještaja ili pregleda i o predmetnim transakcijama, uključujući i provjere sa primaocima;
 - (e) postupka kojim Komisija utvrđuje iznos troškova koji su prihvatljivi za budžet Unije nakon, ukoliko je potrebno, internih diskusija i nakon obavještavanja Korisnika IPA II;
 - (f) izračunavanja finansijske korekcije usljed razlike između prijavljenih troškova i troškova označenih kao prihvatljivih za budžet Unije;
 - (g) postupka kojim Komisija vrši povraćaj ili otplatu razlike između prihvaćenih troškova po budžet Unije i iznosa koji su već plaćeni Korisniku IPA II.
- (3) Saldiranje računskih procedura iz stava 2 ne utiče na mogućnost da Komisija kasnije izvrši povraćaj neprihvatljivih troškova na osnovu revizije ili inspekcije izvršene tokom ili nakon sprovođenja programa.

Isplata konačne razlike

Član 37

- (1) Minimalni zahtjevi koji se moraju ispuniti prije isplate konačne razlike su kao što slijedi:
- (a) da je službenik NAO poslao Komisiji zahtjev za konačno plaćanje, u zavisnosti od konkretnog slučaja, kao i završni izvještaj o troškovima;

- (b) da je NIPAK poslao Komisiji završni izvještaj o sprovođenju u skladu sa članom 59(4);
 - (c) da je revizorsko tijelo poslalo Komisiji, u skladu sa tačkom (iii) Klauzule 5(3)(b) Aneksa A uz ovaj Sporazum, svoje mišljenje o završnom izvještaju o troškovima, uz koji se, po potrebi, prilaže završni izvještaj o obavljenim revizijama;
 - (d) da je relevantni Finansijski sporazum na snazi;
 - (e) da je Komisija završila proceduru pregleda i prihvatanja računa u skladu sa članom 36.
- (2) Kada se ne dostavi zahtjev za konačno plaćanje, NAO mora Komisiji dostaviti konačnu finansijsku deklaraciju.

Ukidanje obaveze zbog kašnjenja u povlačenju sredstava za višegodišnje programe sa podijeljenim obavezama

Član 38

- (1) Komisija automatski ukida onaj dio budžetske obaveze za program koji zaključno sa 31. decembrom u petoj godini nakon godine u kojoj je preuzeta budžetska obaveza nije iskorišćen u svrhe avansnog finansiranja ili izvršavanja privremenih plaćanja ili za koje NAO nije dostavio bilo kakve ovjerene izvještaje o troškovima niti zahtjev za plaćanje. Raniji rok se može predvidjeti Sektorskim ili Finansijskim sporazumom.
- (2) Komisija je dužna da na vrijeme obavijesti službenika NAO kada god postoji rizik od ukidanja obaveze u smislu stava 1.

Prekid plaćanja

Član 39

- (1) Bez obzira na vremenski rok [rokove] za plaćanje predviđene članom 33(4), Komisija ima pravo da prekine plaćanja Korisniku IPA II u cjelosti ili djelimično kako bi obavila dodatne provjere u slučajevima:
- (a) da je Komisija u saznanju pouzdanih informacija koje upućuju na značajne nedostatke u funkcionisanju sistema interne kontrole ili da je trošak koji je predmetni organ ovjerio povezan sa ozbiljnom nepravilnošću i da nije ispravljena;
 - (b) da je prekid neophodan kako bi se spriječilo nanošenje značajne štete finansijskim interesima Unije.
- (2) Komisija ima pravo da ograniči prekid plaćanja na onaj dio troškova na koji se odnosi zahtjev za plaćanje pod uticajem elemenata iz stava 1. Komisija odmah obavještava Korisnika IPA II o razlogu prekida i traži od Korisnika da situaciju ispravi. Komisija obustavlja prekid čim budu preduzete neophodne mjere.

Obustava plaćanja

Član 40

- (1) Komisija ima pravo da obustavi plaćanja Korisniku IPA II, naročito kada se otkriju sistemske greške koje dovode u pitanje pouzdanost sistema interne kontrole predmetnog organa ili zakonitost i regularnost predmetnih transakcija.
- (2) Korisnik IPA II će imati priliku da dostavi svoje primjedbe u roku od dva mjeseca prije nego što Komisija donese odluku o obustavi u skladu sa stavom 1.
- (3) Komisija prekida obustavu pošto je Korisnik IPA II preduzeo neophodne mjere kako bi ispravio sistemske propuste.

Ukoliko Korisnik IPA II nije preduzeo neophodne mjere, Komisija ima pravo da otkáže doprinos programu u okviru IPA II u cjelosti ili djelimično, shodno članu 43.

Nadoknada sredstava

Član 41

- (1) Svaka od situacija navedenih u članu 51(5) do koje dođe u bilo kom trenutku tokom sprovođenja podrške IPA II ili koja se ustanovi revizijom može dovesti do toga da Korisnik IPA II nadoknađuje sredstva Komisiji.
- (2) NAO je dužan da izvrši nadoknadu, u skladu sa nacionalnim procedurama za povraćaj javnih sredstava, doprinosa Unije koji je uplaćen Korisniku IPA II o trošku onih koji su se našli u nekoj od situacija navedenih u članu 51(5) ili su imali koristi od nje. Ukoliko NAO ne uspije da izvrši nadoknadu sredstava u cjelosti ili djelimično, to ne sprečava Komisiju da nadoknadi predmetna sredstva od Korisnika IPA II.

Finansijska usklađivanja koje vrši Korisnik IPA II

Član 42

NAO, koji je zadužen da u prvom stepenu vodi istragu o nepravilnostima, vrši finansijska usklađivanja u slučaju otkrivanja neke od situacija navedenih u članu 43(5) u operacijama ili programima tako što otkazuje u cjelosti ili djelimično doprinos Unije predmetnim operacijama ili programima. NAO uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i finansijski gubitak po doprinos Unije.

Finansijske korekcije koje vrši Komisija

Član 43

- (1) Kako bi se osiguralo da se sredstva IPA II koriste u skladu sa važećim propisima, Komisija primjenjuje postupak saldiranja računa iz člana 36, kao i mehanizme finansijske korekcije u

skladu sa članom 17 Uredbe o sprovođenju IPA II, kao i u skladu sa odredbama Sektorskih ili Finansijskih sporazuma koje to pitanje bliže uređuju.

- (2) Do finansijske korekcije može doći u slučaju:
 - (a) utvrđivanja da je došlo do neke od situacija iz člana 51(5); ili
 - (b) utvrđivanja slabosti ili nedostatka u sistemima upravljanja i kontrole Korisnika IPA II.
- (3) Ukoliko Komisija ustanovi da su troškovi u okviru programa obuhvaćenih mehanizmom IPA II nastali i isplaćeni povredom važećih propisa, Komisija donosi odluku o tome koji iznosi treba da budu izuzeti iz finansiranja sredstvima Unije.
- (4) Obračun i utvrđivanje eventualnih korekcija, kao i predmetni povraćaj sredstava, vrši Komisija, u skladu sa kriterijumima i procedurama iz st. 5 do 7 ovog člana i čl. 37 i 45.
- (5) Finansijske korekcije se vrše po potrebi nadoknadom sredstava, u situacijama navedenim u stavu 2.
- (6) Komisija vrši finansijske korekcije na osnovu utvrđivanja iznosa nepropisno potrošenih sredstava i finansijskih implikacija po budžet. U slučaju kada se ti iznosi ne mogu precizno utvrditi kako bi se izvršile pojedinačne korekcije, Komisija ima pravo da primijeni paušalne korekcije ili korekcije na osnovu ekstrapolacije nalaza.
- (7) Prilikom odlučivanja o iznosu korekcije, Komisija uzima u obzir vrstu i težinu situacije iz člana 51(5) i/ili stepen i finansijske implikacije slabosti ili nedostataka utvrđenih u sistemu upravljanja i kontrole u predmetnom programu.

Postupak finansijskih korekcija i prihvatanje obračuna

Član 44

- (1) Prije donošenja odluke o finansijskoj korekciji, uključujući i odluke donesene na osnovu postupka saldiranja računa, Komisija obavještava službenika NAO o preliminarnim zaključcima i zahtijeva njegove komentare u roku od dva mjeseca.

Ukoliko Komisija predloži finansijsku korekciju na osnovu ekstrapolacije nalaza ili paušalno, shodno članu 43(6), Korisnik IPA II će imati mogućnost da dostavi informacije koje bi omogućile Komisiji da utvrdi stvarni opseg situacije iz člana 51(5) pregledom predmetne dokumentacije. U dogovoru sa Komisijom, Korisnik IPA II ima pravo da ograniči obim ovog pregleda na odgovarajuću mjeru ili uzorak predmetne dokumentacije. Osim u opravdanim slučajevima, vrijeme koje se ostavlja za ovaj pregled ne može biti duže od dva mjeseca od isteka dva mjeseca iz prve tačke ovog stava. Sektorski ili Finansijski sporazum mogu ovo pitanje bliže urediti.

- (2) Komisija je dužna da prije donošenja odluke uzme u obzir sve dokaze koje dostavi Korisnik IPA II.

Ponovno korišćenje doprinosa Unije

Član 45

- (1) Sredstva iz doprinosa Unije koja su otkazana nakon finansijskih korekcija shodno članu 43 uplaćuju se u budžet Unije.
- (2) Doprimos koji se otkaže ili za koja Korisnik IPA II izvrši nadoknadu shodno članu 42 ne može se ponovo koristiti za operaciju ili operacije koje su bile predmet nadoknađivanja ili usklađivanja, niti, u slučaju kada se nadoknađivanje ili usklađivanje vrše usljed sistemske nepravilnosti, za tekuće aktivnosti u okviru cijelog ili dijela programa ili operacije u kojoj je nastala sistemska nepravilnost.

Otplata sredstava

Član 46

- (1) Korisnik IPA II dužan je da izvrši svaku otplatu sredstava u opšti budžet Unije prije datuma dospjeća navedenog u nalogu za nadoknadu sredstava sastavljenom u skladu sa članom 79 Finansijske uredbe. Datum dospjeća je posljednji dan drugog mjeseca od datuma izdavanja naloga.
- (2) Svako kašnjenje sa otplatom povlači zateznu kamatu, koja se računa od datuma dospjeća do datuma izvršenja plaćanja. Kamatna stopa je za jedan i po procentualni poen viša od stope koju primjenjuje Evropska centralna banka u svojim glavnim poslovima refinansiranja, prvog radnog dana u mjesecu u koji pada datum dospjeća.

GLAVA III ZATVARANJE PROGRAMA

Završetak programa u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II

Član 47

- (1) Komisija u pisanoj formi obavještava Korisnika IPA II o završetku programa.
- (2) Komisija ne može završiti program niti zaključiti završni račun Korisniku IPA II prije nego što prethodno ne izvrši saldiranje računa u skladu sa članom 36.
- (3) Završetak programa ne dovodi u pitanje pravo Komisije da kasnije vrši finansijske korekcije.
- (4) Bliža pravila o završetku programa mogu se predvidjeti Sektorskim ili Finansijskim sporazumima.

Završetak programa u slučaju direktnog upravljanja i indirektnog upravljanja sa organima koji ne pripadaju Korisniku IPA II

Član 48

- (1) Program se završava kada se završe i svi ugovori i grantovi koji se finansiraju iz ovog programa.
- (2) Komisija u pisanoj formi obavještava Korisnika IPA II o završetku programa.
- (3) Završetkom ugovora ili granta ne dovodi se u pitanje pravo Komisije da kasnije vrši finansijske korekcije.
- (4) Bliža pravila o završetku programa mogu se predvidjeti Sektorskim ili Finansijskim sporazumima.

Čuvanje dokumenata

Član 49

Korisnik IPA II dužan je da šest godina od zaključnog datuma operativne realizacije finansijskog sporazuma čuva sva dokumenta od značaja za postupak nabavki i dodjele granta, ugovore, dodatke, vezanu prepisku i svu odgovarajuću dokumentaciju u vezi sa plaćanjem i nadoknadom sredstava.

Period iz tačke jedan ovog stava prekida se u slučaju zakonskog postupka ili na opravdan zahtjev Komisije.

GLAVA IV NADZOR, KONTROLA I REVIZIJA I ZAŠTITA FINANSIJSKIH INTERESA

Nadzor, kontrola i revizija od strane Komisije i Evropskog revizorskog suda

Član 50

- (1) Svi Finansijski sporazumi kao i programi nastali na osnovu njih, operativne aktivnosti i naknadni ugovori podliježu nadzoru, kontroli i reviziji Komisije, uključujući Evropsku kancelariju za borbu protiv finansijskih prevara (OLAF) i revizije Evropskog revizorskog suda.

U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, ovo podrazumijeva i pravo Komisije i Delegacije Unije u Crnoj Gori da, po potrebi, sprovodi mjere kao što su:

- a) ex-ante verifikacija postupka prikupljanja ponuda na tenderima i ugovaranja koje sprovode predmetne operativne strukture;

b) ex-post kontrola postupka prikupljanja ponuda na tenderima i ugovaranja, izvršenja ugovora, uključujući i njihovo finansijsko upravljanje, kao i programskih aktivnosti koje sprovode predmetne operativne strukture;

c) nadzor funkcionisanja predmetnih sistema menadžmenta i kontrole.

Propisno ovlašćeni zastupnici ili predstavnici Komisije i kancelarije OLAF imaju ovlašćenja da vrše sve tehničke i finansijske provjere za koje Komisija odnosno OLAF smatraju da su neophodne u svrhe praćenja sprovođenja programa, akcije ili ugovora, uključujući i obilasku lokacija i prostorija gdje se sprovode aktivnosti finansirane sredstvima IPA II. Komisija o takvim misijama unaprijed obavještava nadležne nacionalne organe.

(2) Korisnik IPA II dužan je imenuje službu (službu za koordinaciju aktivnosti za borbu protiv finansijskih prevara)¹⁸ koja treba da olakša djelotvornu saradnju i razmjenu informacija, uključujući i informacije operativne prirode, sa OLAF-om.

U okviru indirektnog upravljanja, ova služba ima zadatak da koordiniše administrativne i operativne obaveze i aktivnosti i predlaže odgovarajuće izmjene i dopune nacionalnog zakonodavstva kako bi zaštitila finansijske interese Unije. Služba, između ostalog, vodi proces kreiranja/sprovođenja nacionalnih strategija za zaštitu finansijskih interesa Unije, utvrđuje eventualne slabosti u nacionalnim sistemima za upravljanje sredstvima Unije, uključujući već realizovanu podršku IPA II, obezbjeđuje dovoljne ljudske kapacitete za navedene zadatke, uključujući obuku osoblja za prevenciju finansijskih prevara, podržava saradnju između nacionalnih uprava, tužilaštava i kancelarije OLAF, prenosi informacije o nepravilnostima i potencijalnim slučajevima finansijskih prevara nacionalnim upravama i kancelariji OLAF i stara se da su ispunjene sve obaveze shodno Uredbi (ES, Eurotom) br. 883/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁹, Uredbi Savjeta (Euratom, ES) br. 2988/1995²⁰ i Uredbu Savjeta (ES, Euratom) br. 2185/1996 od 11. novembra 1996²¹.

(3) Korisnik IPA II je dužan da dostavi sve neophodne informacije i dokumenta, uključujući sve podatke u kompjuterizovanom obliku, kao i da preduzme sve odgovarajuće mjere kako bi olakšao rad licima kojima je dat nalog da izvrše reviziju ili inspekciju.

(4) Korisnik IPA II je dužan da vodi evidenciju i računovodstvo na način koji omogućava identifikovanje usluga, roba, radova i grantova koji se finansiraju po osnovu predmetnog Finansijskog sporazuma. Korisnik IPA II takođe je dužan da obezbijedi da zastupnici ili predstavnici Komisije, kao i kancelarije OLAF, imaju ovlašćenja da pregledaju svu relevantnu dokumentaciju i račune vezane za stavke koje se finansiraju po osnovu odgovarajućeg Finansijskog sporazuma i da pomogne Evropskom revizorskom sudu da izvrši revizije vezane za korišćenje podrške IPA II.

¹⁸ Ova služba nije sastavni dio struktura iz člana 10, a njeno osnivanje stoga nije preduslov za povjeravanje zadataka izvršenje budžeta.

¹⁹ Uredba (ES, Euratom) br. 883/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. septembra 2013. godine u vezi sa istragama koje vrši Evropska kancelarija za borbu protiv finansijskih prevara (OLAF) i kojom se stavlja van snage Uredba (EZ) br. 1073/1999 Evropskog parlamenta i Savjeta i Uredba Savjeta (Euratom) br. 1074/1999 (Sl. list 248, 18. septembar 2013, str. 1).

²⁰ Uredba Savjeta (ES, Euratom) br. 2988/1995 od 18. decembra 1995. o zaštiti finansijskih interesa Evropskih zajednica (Sl. l 312, 23. decembra 1995, str.1).

²¹ Uredba Savjeta (Euratom, EZ) br. 2185/96 od 11. novembra 1996. u vezi sa provjerama na licu mjesta i inspekcijama koje vrši Komisija kako bi zaštitila finansijske interese Evropskih zajednica od finansijskih prevara i drugih nepravilnosti. (Sl. list 292, 15. novembar 1996, str. 2).

- (5) Kako bi obezbijedila efikasnu zaštitu finansijskih interesa Unije, Komisija, uključujući OLAF, takođe može da sprovodi i provjere i preglede kako na osnovu dokumentacije, tako i na licu mjesta, u skladu sa Uredbom (EU, Euratom) br. 883/2013 i Uredbom (ES, Euratom) br. 2185/1996. Pomenute provjere i preglede pripremaju se i sprovode u tijesnoj saradnji sa Korisnikom IPA II, koji će dovoljno rano biti obaviješten o predmetu, svrsi i pravnom osnovu provjera i pregleda kako bi mogao ponuditi svu neophodnu pomoć. Korisnik IPA II je dužan da odredi službu koja će na zahtjev kancelarije OLAF pružati pomoć u sprovođenju istraga u skladu sa Uredbom (EU, Euratom) br. 883/2013 i Uredbom (ES, Euratom) br. 2185/1996. Služba iz stava 2 može da ispunjava svoj zadatak ukoliko ima upravna i krivična istražna ovlaštenja. Ukoliko Korisnik IPA II želi, provjere i preglede na licu mjesta mogu da se vrše zajedno. U slučaju da se učesnici u aktivnostima koje se finansiraju sredstvima IPA II protive provjerama i pregledima na licu mjesta, Korisnik IPA II, postupajući shodno nacionalnim propisima, dužan je da pruži Komisiji/inspektorima kancelarije OLAF neophodnu pomoć kako bi izvršili svoju dužnost u sprovođenju provjera i pregleda na licu mjesta.

Komisija/OLAF su dužni da što prije obavijeste Korisnika IPA II o dokazima ili sumnji u vezi sa finansijskom prevarom ili nepravilnostima koje su zapazili tokom provjere ili pregleda na licu mjesta. U svakom slučaju, Komisija/OLAF su dužni da obavijeste prethodno pomenuti organ o ishodu provjera i pregleda.

- (6) Prethodno opisane kontrole i revizije primjenjuju se na sve primaoce i podizvođače koji su dobili pomoć u okviru IPA II, uključujući sve vezane informacije koje se mogu naći u dokumentima nadležnog organa u zemlji Korisniku IPA II o eventualnom nacionalnom doprinosu.
- (7) Bez obzira na odgovornosti Komisije i Evropskog revizorskog suda, u okviru indirektnog upravljanja, račune i aktivnosti Nacionalnog fonda i, u zavisnosti od slučaja, operativnih struktura, može, po nahodjenju Komisije, provjeravati sama Komisija ili eksterni revizor kojeg odredi Komisija.

Zaštita finansijskih interesa Unije

Član 51

- (1) U skladu sa članom 60(3) Finansijske uredbe, Korisnik IPA II kome su povjereni zadaci izvršenja budžeta u okviru podrške IPA II dužan je da u okviru indirektnog upravljanja sprečava, otkriva i ispravlja nepravilnosti i finansijske prevare tokom vršenja svojih zadataka. U te svrhe, Korisnik IPA II dužan je da, poštujući princip proporcionalnosti, vrši ex ante i ex post kontrole, uključujući provjere na licu mjesta uzoraka transakcija koje su određene po principu reprezentativnosti i/ili stepenu rizika, kako bi obezbijedio djelotvorno i pravilno sprovođenje operacija koje se finansiraju iz budžeta. Korisnik IPA II je takođe dužan da obezbijedi povraćaj sredstava koja su nepropisno isplaćena i, kada je potrebno, pokrene zakonski postupak u vezi sa tim.
- (2) Korisnik IPA II je dužan da obezbijedi istragu i djelotvorno procesuiranje slučajeva potencijalne finansijske prevare, sukoba interesa i nepravilnosti, kao i da u okviru indirektnog upravljanja obezbijedi funkcionisanje mehanizma kontrole i izvještavanje iz člana 16 Uredbe za sprovođenje IPA II. Korisnik IPA II dužan je da sumnju u postojanje finansijske prevare i druge nepravilnosti koje su bile predmet prvostepenog administrativnog ili sudskog zaključka bez odlaganja prijavi Komisiji i da je obavještava o daljem toku administrativnog ili zakonskog

postupka. Izvještavanje se vrši elektronskim putem na modulu koji je u te svrhe izradila Komisija. Pored odredaba o izvještavanju iz Aneksa H uz ovaj Sporazum, više pojedinosti može se propisati Sektorskim ili Finansijskim sporazumom.

- (3) Korisnik IPA II takođe je dužan da u okviru indirektnog upravljanja preduzima odgovarajuće mjere kako bi spriječio i borio se protiv aktivne i pasivne korupcije u bilo kojoj fazi postupka nabavki ili dodjeljivanja grata ili tokom sprovođenja odgovarajućih ugovora.
- (4) Korisnik IPA II, uključujući osoblje zaduženo za programiranje i sprovođenje zadataka u okviru aktivnosti koje se finansiraju sredstvima IPA II, dužan je da preduzme sve neophodne mjere opreza kako bi izbjegao rizik nastanka sukoba interesa, kao i da odmah obavijesti Komisiju o svakom eventualnom sukobu interesa ili situaciji koja bi mogla dovesti do takvog sukoba.
- (5) U svrhe ovog člana, sljedeći izrazi imaju značenje kao što slijedi:
 - (a) Propust znači nenamjerni službenički i tehnički propust Korisnika IPA II ili primaoca podrške IPA II;
 - (b) Nepravilnost znači svaka povreda odredbe važećih propisa i ugovora koja nastaje činjenjem ili nečinjenjem privrednog subjekta koja nanosi, ili bi nanijela, štetu opštem budžetu Unije zaduživanjem opšteg budžeta na ime neopravdane troškovne stavke.
 - (c) Privredni subjekat znači svako fizičko ili pravno lice ili drugo lice koje učestvuje u realizaciji podrške IPA II;
 - (d) Sistemska nepravilnost znači svaka nepravilnost koja se ponavlja, s velikom mogućnosti pojavljivanja u sličnim postupcima, koja dovodi do ozbiljnog nedostatka u pravilnom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole, uključujući i propuštanje da se uspostave odgovarajuće procedure u skladu sa važećim propisima;
 - (e) Prevara znači svako namjerno činjenje ili nečinjenje u vezi sa: upotrebom ili prezentiranjem lažnih, netačnih ili nepotpunih izvještaja ili dokumenata, koji za posljedicu imaju protivpravno prisvajanje ili zadržavanje sredstava iz opšteg budžeta Unije ili drugih budžeta kojima se upravlja direktno od strane, ili u ime, Evropske unije, neprijavlivanje informacija suprotno jasno definisanoj obavezi sa istim posljedicama, ili nenamjensko korišćenje sredstava;
 - (f) Sumnja na prevaru znači nepravilnost zbog koje se pokreće administrativni ili sudski postupak na nacionalnom nivou kako bi se ustanovilo nenamjerno ponašanje, naročito prevara, u smislu prethodnog stava;
 - (g) Aktivna korupcija znači namjerna radnja bilo kog lica kojom se obeća ili daje, neposredno ili putem posrednika, bilo kakva korist službenom licu za njega lično ili za treće lice, kako bi djelovao ili se uzdržao od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili vršenjem svoje funkcije suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti ili će vjerovatno štetiti finansijskim interesima Unije;
 - (h) Pasivna korupcija znači namjerna radnja državnog službenika koji, neposredno ili preko posrednika, traži ili primi bilo kakvu korist, za sebe lično ili za treće lice, ili koji prihvatiti obećanje takve koristi, kako bi djelovao ili se uzdržao od djelovanja u skladu sa svojom

dužnošću ili vršenjem svoje funkcije suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti ili će vjerovatno štetiti finansijskim interesima Unije;

- (i) Sukob interesa znači propuštanje finansijskog subjekta ili drugog lica da nepristrasno i objektivno vrši svoje funkcije iz razloga vezanih za porodični, emotivni život, političku ili nacionalnu pripadnost, ekonomski interes ili bilo koji drugi interes koji je zajednički tom licu i primaocu;
- (j) Prvostepeni administrativni ili sudski zaključak znači prvostepena ocjena u pisanoj formi nadležnog organa, administrativnog ili sudskog, na osnovu određenih činjenica da je počinjena neka nepravilnost, bez obzira na to što postoji mogućnost da će se ovaj zaključak kasnije revidirati ili povući u daljem toku administrativnog ili sudskog postupka.

Definicije iz ovog člana ne mogu se tumačiti na način da se njima uvode nove vrste krivičnih djela u krivični zakonik Crne Gore ili njegove izmjene.

ODJELJAK VI NADGLEĐANJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE

GLAVA I NADGLEĐANJE

Odbor za nadgledanje Ipe

Član 52

- (1) Komisija i Korisnik IPA II dužni su, u roku od najviše šest mjeseci od stupanja na snagu prvog Finansijskog sporazuma, da upostave Odbor za nadgledanje Ipe. Odbor vrši i one obaveze odbora za nadgledanje predviđene Uredbom br. 1085/2006.
- (2) Odbor za nadgledanje Ipe dužan je uvjeriti se u opštu djelotvornost, efikasnost, kvalitet, koherentnost, koordinisanost i usklađenost sprovođenja svih operacija sa ciljem ispunjavanja uslova definisanih Finansijskim sporazumima i strateškim dokumentima date zemlje. U te svrhe, Odbor po potrebi djeluje na osnovu informacija koje dobije od sektorskih odbora za nadgledanje.
- (3) Odbor za nadgledanje Ipe može Komisiji, NIPAK-u i NAO-u predlagati mjere za osiguranje bolje usklađenosti i koordinaciju pomoći IPA II, shodno strateškim dokumentima zemlje i, u zavisnosti od konkretnog slučaja, višekorisničkim strateškim dokumentima ili Uredbom o sprovođenju IPA II, kao i mjere za jačanje opšte efikasnosti, djelotvornosti, učinkovitosti i održivosti pomoći. Može i relevantnim sektorskim odboru/odborima predlagati korektivne mjere kako bi se osiguralo ostvarivanje ciljeva IPA II i povećala efikasnost i djelotvornost podrške IPA II. U te svrhe, Odbor, kada je to relevantno, uzima u obzir zaključke i preporuke sa nadgledanja i evaluacija koje su organizovali bilo Komisija bilo Korisnik IPA II.
- (4) Odbor za nadgledanje Ipe usvaja poslovnik u dogovoru sa NIPAK-om, NAO-om i Komisijom.

- (5) Odbor za nadgledanje Ipe čine predstavnici Komisije, NIPAK i predstavnici drugih relevantnih nacionalnih organa i tijela Korisnika IPA II i, ukoliko je relevantno, međunarodnih organizacija, uključujući i međunarodne finansijske institucije i druge subjekte, kao što su civilno društvo i organizacije iz privatnog sektora. Predstavnici subjekata biraju se u skladu sa pravilima i kriterijumima propisanim poslovnikom Odbora za nadgledanje Ipe i u dogovoru sa Komisijom. Predstavnik Komisije i NIPAK kopredsjedavaju sjednicama Odbora za nadgledanje Ipe.
- (6) Odbor za nadgledanje Ipe sastaje se najmanje jednom godišnje. Vanredne sjednice mogu se sazivati i na predlog Komisije ili Korisnika IPA II, naročito na tematskoj osnovi.
- (7) Ukoliko u slučaju direktnog upravljanja ne dođe do uspostavljanja sektorskih odbora za nadgledanje iz člana 53, Odbor za nadgledanje Ipe obavlja funkcije iz stava 3 tog člana.

Sektorski odbori za nadgledanje

Član 53

- (1) U slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II, Korisnik IPA II dužan je da uspostavi sektorske odbore za nadgledanje po oblastima politike ili po programima, kao i, ukoliko je potrebno, odbore na nivou sektora, u roku od najviše šest mjeseci od stupanja na snagu prvog Finansijskog sporazuma za odgovarajuću oblast politike ili program nakon što se o tome konsultuje sa Komisijom. U odgovarajućim slučajevima, sektorski odbori za nadgledanje mogu se po potrebi osnivati i u okviru drugih metoda implementacije.
- (2) Svaki sektorski odbor za nadgledanje analizira djelotvornost, efikasnost, kvalitet, koherentnost, koordinisanost i usklađenost sprovođenja svih operacija u datoj oblasti politike ili programu i njihovu usklađenost sa relevantnim nacionalnim i, kada je god relevantno, regionalnim sektorskim strategijama. Odbor mjeri napredak u odnosu na ostvarivanje ciljeva operativnih aktivnosti i njihove očekivane ishode, rezultate i uticaj uz pomoć indikatora vezanih za početno stanje, kao i napredovanje u pogledu izvršenje finansijskih sredstava.
- (3) Uz pomoć izvještaja operativne strukture (struktura), sektorski odbori za nadgledanje dužni su da preduzimaju naročito sljedeće:
 - (a) da analiziraju napredovanje ka ostvarivanju ciljeva, dostizanju planiranih ishoda i rezultata, i ocjenjuju uticaj i održivost tekućih programa i operacija, a da istovremeno osiguraju usklađenost sa tekućim dijalogom o politici, vezanim nacionalnim i regionalnim sektorskim strategijama i aktivnostima u zemlji koje podrazumijevaju učešće više zemalja i/ili zemalja istog regiona;
 - (b) da analiziraju godišnje izvještaje o sprovođenju, uključujući finansijsku realizaciju operacija;
 - (c) da pregledaju relevantne nalaze i zaključke, kao i predloge naknadnih korektivnih mjera osmišljenih nakon provjera na licu mjesta, nadgledanja i evaluacija;
 - (d) da diskutuju o svim relevantnim aspektima funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole;
 - (e) da diskutuju u svim problematičnim pitanjima i operacijama;

(f) da, ukoliko je neophodno, razmotre ili predlože izmjene i dopune programa i bilo koje druge korektivne mjere kako bi se osiguralo ostvarivanje ciljeva operacija i povećala efikasnost, djelotvornost, učinkovitost i održivost podrške IPA II;

(g) prate mjere koje se preduzimaju u vezi sa informisanjem, javnošću, transparentnošću, vidljivošću i komunikacijama, shodno čl. 23 i 24;

Sektorskim ili Finansijskim sporazumima mogu se propisati druge konkretne mjere.

- (4) Operativni zaključci, uključujući eventualne preporuke, izvode se na kraju sjednica sektorskih odbora za nadgledanje. Ti zaključci podliježu odgovarajućem praćenju i analizi na narednim sjednicama odbora i predstavljaju osnov za izvještavanje Odboru za nadgledanje Ipe o ostvarenom napretku, u skladu sa članom 52(2).
- (5) Svaki sektorski odbor za nadgledanje dužan je da usvoji svoj poslovnik, koji se sastavlja u konsultacijama sa operativnom strukturom, NIPAK-om i Komisijom.
- (6) Sektorski odbor za nadgledanje u svom sastavu ima predstavnike relevantnih nacionalnih organa i tijela, druge aktere, kao što su ekonomski, socijalni i partneri iz oblasti zaštite životne sredine i, ukoliko je relevantno, međunarodnih organizacija, uključujući međunarodne finansijske institucije i civilno društvo. Predstavnici aktera biraju se shodno pravilima i kriterijumima propisanim poslovníkom. Visoki predstavnik Korisnika IPA II predsjedava sjednicama sektorskog odbora za nadgledanje. U zavisnosti od oblasti politike ili programa, Komisija ima pravo da kopredsjedava sjednicama odbora.
- (7) Sektorski odbori za nadgledanje sastaju se najmanje dva puta godišnje. Mogu se sazivati i vanredne sjednice.
- (8) Tokom realizacije programa i operacija shodno Uredbi (ES) br. 1085/2006 i Uredbe o IPA II, sektorski odbori za nadgledanje koji su uspostavljeni u skladu sa članom 19 Uredbe za sprovođenje IPA II dužni su da razmatraju i rad sektorskih odbora za nadgledanje koji su uspostavljeni shodno Uredbi (ES) br. 1085/2006, naročito u pogledu programa i operacija u odgovarajućoj komponenti pomoći IPA , oblasti politike ili sektoru.

Druge aktivnosti nadgledanja

Član 54

- (1) Korisnik IPA II dužan je da primjenjuje transparentne, nediskriminatorne i djelotvorne postupke revizije u odnosu na stvarno sprovođenje povjerenih zadataka uključujući redovne, sistematski i valjano planirani ex-post nadgledanja kako bi ocijenio relevantnost, efikasnost, djelotvornost, uticaj i održivost podrške IPA II.
- (2) Po potrebi se mogu uspostaviti i druge platforme za nadgledanje. O njihovom radu i ishodima podnosi se izvještaj Odboru za nadgledanje Ipe.

GLAVA II EVALUACIJA

Opšti principi evaluacije podrške IPA II

Član 55

- (1) Podrška IPA II podliježe evaluaciji, shodno članu 30(4) Finansijske uredbe, kako bi se unaprijedila njena svrsishodnost, koherentnost, kvalitet, efikasnost, djelotvornost, dodata vrijednost po Uniju, usklađenost i sinergija sa relevantnim dijalogom u politici.
- (2) Ciljevi evaluacije su:
 - (a) ocjena uslova za realizaciju podrške, njeno sprovođenje, uključujući potencijalno i aktuelno, kao i njenu usklađenost sa ciljevima politike kako bi se ostvarili dugoročni efekti i ciljevi;
 - (b) ocjena relevantnosti ugovorenih rezultata i indikatora efekata kako bi se ostvarili dugoročni, globali efekti i ciljevi;
 - (c) ocjena procesa programiranja i sistema nadgledanja i, u odgovarajućim slučajevima, procesa sprovođenja;
 - (d) postizanje odgovornosti za podršku prema institucijama EU i prema javnosti u pogledu ostvarenog za opredijeljena sredstva i načina njihovog korišćenja;
 - (e) izvođenje korisnih zaključaka sa ciljem unapređenja kvaliteta i koncepta budućih politika i intervencija.

U gore navedene svrhe, evaluacije se moraju vršiti na vrijeme, dok se njihovi nalazi moraju uzimati u obzir tokom narednog ciklusa programiranja i sprovođenja, kao i prilikom donošenja odluke o raspodjeli resursa.

- (3) Evaluacije se mogu vršiti na političkom, strateškom, tematskom, sektorskom, programskom i operativnom nivou, kao i na nivou zemlje ili regiona.
- (4) Mogu se vršiti ex-ante evaluacije. Ove evaluacije imaju za cilj da maksimalno unaprijede raspodjelu budžetskih sredstava u okviru programa i unaprijede kvalitet programa. Ove evaluacije utvrđuju i procjenjuju gdje su prisutne velike razlike, a gdje praznine i potencijal za razvoj, ciljeve koje treba ostvariti, očekivane rezultate, kvantifikovane ciljeve, koherentnost, ukoliko je potrebno, predložene strategije i kvalitet postupaka sprovođenja, nadgledanja, evaluacije i finansijskog upravljanja.
- (5) Privremene evaluacije se vrše po potrebi, shodno članu 18 Pravilnika o primjeni Finansijske uredbe. Privremena evaluacija ocjenjuje da li se podrška uspješno sprovodi, kakvi su ostvareni rezultati i kakvi se zaključci mogu izvesti u vezi sa opredijeljenim ljudskim i finansijskim resursima kako bi se provjerilo da li odgovaraju definisanim ciljevima. Pored toga, Komisija može da vrši evaluaciju strateških dokumenata na nivou zemlje ili regiona.
- (6) Ex-post evaluacije ocjenjuju svrsishodnost, dodatnu vrijednost po Uniju, efikasnost, djelotvornost, uticaj i održivost podrške IPA II u pogledu ostvarivanja definisanih ciljeva.

- (7) Evaluacije moraju uzimati u obzir cilj održivog razvoja i relevantno zakonodavstvo Unije. Dugoročni efekti i održivost efekata podrške IPA II ocjenjuju se u skladu sa pravilima i postupcima koji važe u predmetno vrijeme.
- (8) Odbor za nadgledanje Ipe i sektorski odbori za nadgledanje dužni su da uzmu u obzir rezultate evaluacije.
- (9) Komisija razvija metode evaluacije, uključujući standarde kvaliteta i objektivne i mjerljive indikatore. Korisnik IPA II dužan je da prilikom evaluacije primjenjuje te metode.

Evaluacije koje vrši Komisija

Član 56

Kada Komisija vrši evaluacije shodno čl. 12 i 17 Uredbe o zajedničkim pravilima za sprovođenje, Korisnik IPA II dužan je da pruži podršku Komisiji tako što će obezbijediti sve neophodne podatke i informacije, shodno međunarodno definisanim obavezama o djelotvornosti pomoći, kako bi omogućio nadgledanje i evaluaciju predmetnih operacija, uključujući indikatore za mjerenje napretka u odnosu na strateška dokumenta date zemlje.

Evaluacije koje vrši Korisnik IPA II u slučaju indirektnog upravljanja

Član 57

- (1) Korisnik IPA II kome su povjereni zadaci izvršenja budžeta podrške IPA II zadužen je za sprovođenje evaluacija onih programa kojima upravlja, u skladu sa članom 55.
- (2) Korisnik IPA II, u konsultacijama sa Komisijom, sastavlja plan evaluacije u kojem predstavlja aktivnosti evaluacije koje planira da realizuje u različitim fazama sprovođenja.

GLAVA III IZVJEŠTAVANJE

Opšti kriterijumi izvještavanja prema Komisiji

Član 58

Do 15. februara sljedeće finansijske godine, NIPAK je dužan da Komisiji dostavi godišnji izvještaj o realizaciji podrške IPA II. Izvještaj mora biti sastavljen u skladu sa modelom priloženim uz Finansijski sporazum i mora da sadrži naročito sljedeće:

- (a) uključenost Korisnika IPA II u programiranje, nadgledanje i evaluaciju, komunikaciju i napore u svrhe postizanja vidljivosti;
- (b) probleme na putu ispunjavanja zacrtanih uslova i prilikom osiguravanja održivosti, vezanih preduzetih/planiranih mjera, glavne horizontalne probleme na koje se nailazilo i mjere koje su preduzete za ublažavanje tih problema, probleme na koje se nailazilo tokom sprovođenja aktivnosti;

- (c) informacije o indikatorima definisanim u strateškim dokumentima date zemlje i u programskim dokumentima navedenim u Odjeljku III ovog Okvirnog sporazuma.

Sektorskim ili Finansijskim sporazumima mogu se predvidjeti bilo koji drugi kriterijumi za izvještavanje.

Kriterijumi izvještavanja Komisiji u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II u skladu sa članom 60(5) Finansijske uredbe

Član 59

- (1) Pored kriterijuma iz člana 58, NIPAK dužan je da dostavi Komisiji, uz obavezu istovremenog dostavljanja primjerka NAO-u i revizorskom tijelu, godišnji izvještaj o realizaciji povjerenih zadataka na izvršavanju budžeta do 15. februara sljedeće finansijske godine. Izvještaj se zasniva na informacijama koje dostavljaju operativne strukture i sastavlja se u skladu sa modelom koji je priložen uz Finansijski sporazum i sadrži naročito sljedeće:

- (a) pregled najvažnijih postignuća;
- (b) pregled značajnijih problema tokom realizacije povjerenih zadataka izvršenja budžeta i mjera koje su potom preduzete;
- (c) kvantitativne i kvalitativne informacije o ostvarenom napretku prilikom ostvarivanja ciljeva, rezultata, indikatora predviđenih strateškim dokumentima zemlje i programskim dokumentima navedenim u Odjeljku III;
- (d) preporuke o korektivnim/daljim mjerama.

- (2) Do 15. februara sljedeće finansijske godine, NAO je dužan, uz obavezu dostavljanja primjerka NIPAK-u, da Komisiji dostavi sljedeće:

- (a) godišnje finansijske izvještaje ili stanje bazirano na uzročnosti prihoda i rashoda kao što je predviđeno Finansijskim sporazumom, sastavljene u skladu sa formatom godišnjih finansijskih izvještaja ili izjava datih kao prilog uz Finansijski sporazum, u kojem se pravi jasna razlika između prihvaćenih troškova i izvršenih isplata.
- (b) godišnju izjavu o upravljanju po sačinjenom programu, u skladu sa Aneksom C uz ovaj Sporazum, koja obuhvata:
 - (i) ukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima Evropske unije u Crnoj Gori i za zakonitost i regularnost predmetnih transakcija;
 - (ii) odgovornost za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i interne kontrole u okviru podrške IPA II;

Ukoliko potvrde koje se traže shodno Aneksu C uz ovaj Sporazum nije moguće pribaviti, službenik NAO dužan je da Komisiju obavijesti o razlozima i mogućim posljedicama, kao i o mjerama koje su preduzete ili se planiraju kako bi se to pitanje riješilo i zaštitili interesi Evropske unije, kao i

(c) sažetak izvještaja o internoj reviziji i kontroli koju vrši upravljačka struktura, koji predstavlja dobru osnovu za izjavu o upravljanju. Sažetak mora da sadrži analizu vrste i obima propusta i slabosti utvrđenih u sistemima, preduzete ili planirane korektivne mjere, kao i pregled mjera preduzetih nakon dobijanja izvještaja koje izdaje revizorsko tijelo.

- (3) Do 15. marta sljedeće finansijske godine, revizorsko tijelo dostavlja revizorsko mišljenje Komisiji i Vladi Crne Gore uz obavezu dostavljanja primjerka NIPAK-u i NAO-u, uz koji prilaže godišnji izvještaj o revizijama koje je obavilo revizorsko tijelo, kao što se navodi u tački (ii) Klauzule (5)(3)(b) Aneksa A i u Aneksima D i E uz ovaj Sporazum.
- (4) Na kraju sprovođenja svakog programa i do roka predviđenog Finansijskim sporazumom, NIPAK je dužan da na osnovu izvještaja operativnih struktura iz člana 60(1) podnese završni izvještaj za čitav period sprovođenja i može uključiti i posljednji godišnji izvještaj.
- (5) NIPAK je dužan da dostavi završni izvještaj o sprovođenju podrške IPA II za cijeli period sprovođenja programa usvojenih od 1. januara 2014. do 31. decembra 2020. godine.
- (6) NAO dužan je da redovno podnosi izvještaj o podacima koji se tiču finansijske realizacije uz pomoć elektronskog prenosa podataka. Bliže odredbe o učestalosti, formatu i vrsti podataka koji će se prenositi biće predviđene Finansijskim sporazumima.

Izvještaji operativnih struktura u slučaju indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II

Član 60

- (1) Operativne strukture su dužne da NIPAK-u i NAO-u dostave sve informacije koje su im neophodne za izvještaje iz čl. 58 i 59.
- (2) U zavisnosti od operativnih aktivnosti ili programa za koje je zadužena, od operativne strukture se može tražiti da izradi sveobuhvatan godišnji izvještaj za cijelu finansijsku godinu, koji NIPAK podnosi Komisiji nakon što ga pregleda nadležni sektorski odbor za nadgledanje. Svi dodatni zahtjevi u pogledu obaveze izvještavanja pored izvještaja iz stava 1 ovog člana definišu se Sektorskim ili Finansijskim sporazumima.

Jezik

Član 61

Svi izvještaji, ocjene i druga dokumenta u vezi sa pripremom ili sprovođenjem programa IPA II koji se dostavljaju Komisiji pišu se na engleskom jeziku.

ODJELJAK VII ODREDBE O VIŠEGODIŠNJIM PROGRAMIMA AKTIVNOSTI SA PODIJELJENIM OBAVEZAMA

Principi sprovođenja višegodišnjih programa aktivnosti sa podijeljenim obavezama u okviru indirektnog upravljanja od strane Korisnika IPA II

Član 62

- (1) Podrška IPA II može se sprovoditi u okviru indirektnog upravljanja preko višegodišnjih programa aktivnosti sa podijeljenim obavezama, kao što se navodi u članu 189(3) Finansijske uredbe i članu 6(3) Uredbe o zajedničkim pravilima za sprovođenje. Takve programe priprema Komisija na osnovu sektorskog operativnog programa ili dokumenata o operacijama, u zavisnosti od konkretnog slučaja, koje pripremaju nadležne operativne strukture. Sektorski operativni programi ili akciona dokumenta pokreću se uz neindirektne konsultacije sa Komisijom i odgovarajućim partnerima.

Sektorski operativni programi moraju usključivati sve informacije u skladu sa uputstvima Komisije, uključujući, između ostalih, sljedeće:

- (a) ocjenu srednjoročnih potreba i ciljeva;
 - (b) pregled konsultacija sa odgovarajućim partnerima;
 - (c) opis izabраниh strateških aktivnosti;
 - (d) finansijsku tabelu u kojoj se za svaku godinu, za svaku aktivnost i, indikativno, za svaku predmetnu aktivnost, navodi ukupan iznos doprinosa Unije;
 - (e) predloženu evaluaciju i modalitete nadgledanja;
 - (f) indikativni spisak većih projekata, ukoliko ih ima;
 - (g) u zavisnosti od konkretnog slučaja, opis nacionalnih struktura i organa za upravljanje i kontrolu operativnog programa, u skladu sa članom 10 i Aneksom A uz ovaj Sporazum.
- (2) U okviru višegodišnjeg programa aktivnosti sa podijeljenim obavezama iz stava 1 ovog člana, iz pomoći se mogu finansirati veći projekti. U svrhe ovog člana, "veći projekat" znači projekat koji obuhvata niz radova, aktivnosti i usluga koji ima za cilj da, samostalno, ostvari određen i nedjeljiv zadatak tačno određene ekonomske ili tehničke prirode, sa jasno definisanim ciljevima i čija je ukupna cijena veća od [utvrđuje data zemlja].²²
- (3) Korisnik IPA II dužan je da veće projekte podnese Komisiji na saglasnost. Odlukom kojom se daje saglasnost na projekat definiše se stvarni predmet i iznos prihvatljivog troška. Nakon odluke sklapa se bilateralni sporazum sa Korisnikom IPA II, u kojem se ti elementi precizno navode.
- (4) Prilikom podnošenja većeg projekta Komisiji, Korisnik IPA II dužan je da dostavi sve tražene informacije shodno uputstvima Komisije, uključujući, između ostalog, sljedeće:

²² Tačan iznos ili formula se utvrđuje predmetnim sporazumima sa korisnicima IPA II.

- (a) informacije o tijelu zaduženom za sprovođenje;
- (b) informacije o vrsti investicije;
- (c) vremenski plan sprovođenja;
- (d) ocjenu ukupnog društveno-ekonomskog konteksta za predmetne aktivnosti;
- (e) analizu uticaja na životu sredinu, i
- (f) plan finansiranja.

(5) U svrhe ovog člana, izraz "aktivnost" znači komponenta operacije koja se može jasno identifikovati u smislu troškova i doprinosa EU, kao i u smislu vrste finansiranja (npr. nabavke, granta, itd) koji su operativne strukture odabrale za predmetne programe ili za koju su one zadužene, a koja doprinosi ostvarivanju ciljeva neke operacije. U kontekstu finansijskih instrumenata, aktivnost čine finansijski doprinosi iz programa za finansijske instrumente i kasniju finansijsku podršku koju obezbjeđuju ti finansijski instrumenti.

(6) U slučaju većih projekata iz stava 3, troškovi se ne mogu smatrati prihvatljivima prije nego Komisija donese odluku kojom daje saglasnost na veći projekat.

(7) U okviru višegodišnjih programa sa podijeljenim obavezama, Komisija ima pravo da zahtijeva da se prethodno podnesu predlozi i za one aktivnosti koje ne spadaju u definiciju većih projekata. Što se ovih aktivnosti tiče, trošak se ne može smatrati prihvatljivim sve dok Komisija formalno ne obavijesti Korisnika IPA II da je aktivnost odobrena.

(8) Što se tiče aktivnosti koje će se finansirati kroz pomoć IPA II u okviru višegodišnjih programa aktivnosti sa podijeljenim obavezama iz stava 1 ovog člana, koji po završetku stvaraju neto prihode, prihvatljivi trošak se unaprijed smanjuje uzimajući u obzir mogućnost te aktivnosti da stvara neto prihod u toku određenog referentnog perioda koji pokriva kako sprovođenje aktivnosti tako i period nakon njenog završetka.

U svrhe ovog člana, izraz "neto prihod" znači gotovinski prilivi koje korisnici neposredno uplaćuju za robe i usluge pružene kroz predmetnu aktivnost, kao što su naknade koje korisnici neposredno plaćaju za korišćenje infrastrukture, prodaja ili davanje u zakup zemljišta ili zgrada, ili plaćanje za usluge umanjene za eventualne operativne troškove ili troškove zamjene kratkotrajne opreme koji su nastali tokom predmetnog perioda. Operativne uštede ostvarene tokom same aktivnosti tretiraju se kao neto prihod ukoliko ne dođe do prebijanja smanjenjem u radu u jednakom iznosu. U slučaju kada se svi investicioni troškovi neposredno vezani i neophodni za aktivnost ne mogu smatrati prihvatljivim troškovima u smislu finansiranja iz pomoći IPA II, neto prihodi se opredjeljuju srazmjerno prihvatljivim i neprihvatljivim dijelovima investicionih troškova. Bliže odredbe koje regulišu izračunavanje neto prihoda definišu se Finansijskim sporazumom.

(9) Ovaj član se ne odnosi na višegodišnje programe ruralnog razvoja sa podijeljenim obavezama.

ODJELJAK VIII ODREDBE O PROGRAMIMA PREKOGRANIČNE SARADNJE

GLAVA I OPŠTE ODREDBE

Oblici prekogranične saradnje

Član 63

- (1) Pomoć po osnovu ovog odjeljka ima za cilj promovisanje dobrosusjedskih odnosa, jačanje jedinstva Unije i jačanje društveno-ekonomskog razvoja kroz zajedničke lokalne i regionalne inicijative.
- (2) U okviru prekogranične saradnje podrška se pruža za:
 - (a) Prekograničnu saradnju između jedne ili više Država članica i jednog ili više Korisnika IPA II;
 - (b) Prekograničnu saradnju između dva ili više Korisnika IPA II.
 - (c) Prekograničnu saradnju u kojoj zemlje koje imaju pravo na Evropski instrument za susjedstvo učestvuju u prekograničnoj saradnji u okviru podrške IPA II.
- (3) Ovaj odjeljak odnosi se na prekograničnu saradnju iz tač. (b) i (c) stava 2. Pravila koja se odnose na prekograničnu saradnju iz tačke (a) stava 2 definišu se Finansijskim sporazumima koji će se zaključivati shodno članu 8 ovog Sporazuma.

Dodatne definicije prekogranične saradnje

Član 64

U svrhe ovog Odjeljka primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) "operacija" znači projekat, ugovor, akcija ili grupa projekata koju izabere ugovorno tijelo za predmetni program, ili za koji je on zadužen, a koji doprinosi ciljevima tematskog prioriteta ili tematskih prioriteta na koje se odnosi;
- (b) "korisnik" znači javno ili privatno tijelo zaduženo za pokretanje ili i za pokretanje i za sprovođenje operacija;
- (c) "javna potrošnja" znači svaki javni doprinos finansiranju operacija čiji je izvor budžet nacionalnih, regionalnih ili lokalnih javnih vlasti, budžet Unije povezan sa podrškom IPA II, budžet udruženja javnih vlasti ili javno-pravni organi čija je misija da služe javnosti.

Intenzitet pomoći i stopa pomoći IPA II

Član 65

- (1) Odlukom Komisije kojom se usvaja program prekogranične saradnje utvrđuje se stopa kofinansiranja i najveći mogući iznos pomoći IPA II, na osnovu:

- (a) ukupnih prihvatljivih troškova, uključujući javnu i privatnu potrošnju, ili
 - (b) prihvatljivu javnu potrošnju.
- (2) Stopa kofinansiranja Unije na nivou svakog tematskog prioriteta mora iznositi najmanje 20% i najviše 85% prihvatljivih troškova. Stopa kofinansiranja za tehničku pomoć iz člana 72 iznosi 100%.

GLAVA II PRAVILA PROGRAMIRANJA

Tematski prioriteti i koncentracija prekogranične saradnje IPA II

Član 66

- (1) Zemlje koje učestvuju biraju najviše četiri tematska prioriteta navedena u Aneksu J uz ovaj Sporazum za svaki program prekogranične saradnje.
- (2) Programi prekogranične saradnje takođe uključuju posebna izdvajanja iz budžeta za operacije tehničke pomoći iz člana 72.

Geografska pokrivenost

Član 67

Zemlje koje učestvuju i Komisija zajedno dogovaraju spisak prihvatljivih regiona koji će biti obuhvaćeni odgovarajućim programom prekogranične saradnje.

Priprema, ocjena, odobrenje i dopune programa prekogranične saradnje

Član 68

- (1) Programi prekogranične saradnje izrađuju se u skladu sa modelom programa koji obezbjeđuje Komisija, a zajedno ih pripremaju zemlje učesnice.
- (2) Za svaki odabrani tematski prioritet, zemlje učesnice dogovaraju konkretne ciljeve, očekivane rezultate, ciljeve, indikatore i vrste aktivnosti koje treba podržavati, uključujući i definisanje glavnih ciljnih grupa i krajnje korisnike.
- (3) Program prekogranične saradnje se elektronskim putem podnosi na saglasnost Komisiji od strane onog Korisnika IPA II u kojem se nalazi ugovorno tijelo.
- (4) Komisija ocjenjuje usklađenost programa prekogranične saradnje sa Uredbom o sprovođenju IPA II i sa očekivanim doprinosom odabranim tematskim prioritetima

definisanim u Aneksu J uz ovaj Sporazum, kao i ciljevima definisanim u strateškim dokumentima.

- (5) Komisija daje svoje komentare u roku od tri mjeseca od datuma podnošenja programa prekogranične saradnje. Zemlje učesnice dužne su da Komisiji obezbijede sve neophodne informacije i, u zavisnosti od konkretnog slučaja, revidiraju predloženi program prekogranične saradnje.
- (6) Prilikom davanja saglasnosti na program prekogranične saradnje nakon njegovog formalnog podnošenja, Komisija mora osigurati da su njeni eventualni komentari adekvatno uzeti u obzir.
- (7) Na inicijativu zemalja učesnica ili Komisije u dogovoru sa zemljama učesnicama, programi prekogranične saradnje mogu se mijenjati i dopunjavati.
- (8) Zahtjevi za izmjenama i dopunama programa prekogranične saradnje koje podnose zemlje učesnice moraju biti dobro obrazloženi i naročito istaći kako se očekuje da će promjene programa prekogranične saradnje uticati na ostvarivanje njegovih ciljeva. Uz zahtjeve se dostavlja i revidirani program. St. od (3) do (6) odnose se na izmjene o dopune programa prekogranične saradnje.

Izmjene programa mogu se zahtijevati u jednom ili više od sljedećih slučajeva:

- (a) nakon periodične revizije strateških dokumenata i izmjena koje se na osnovu nje unose u strategije, a koje značajno utiču na programe prekogranične saradnje, uključujući i promjenu lokacije naručioca ili finansijskog plana;
- (b) nakon značajnih društveno-ekonomskih promjena u programskoj oblasti;
- (c) kako bi se uzele u obzir značajnije promjene u pogledu prioriteta na nivou Unije, pojedine zemlje ili regiona;
- (d) nakon rezultata evaluacija iz člana 55.

Bilateralni ugovori između zemalja učesnica za upravljanje programima prekogranične saradnje koji se sprovode pod indirektnim upravljanjem

Član 69

U slučaju indirektnog upravljanja, zemlje učesnice zaključuju za cijeli period trajanja programa prekogranične saradnje bilateralni ugovor u kom se definišu njihove pojedinačne odgovornosti za sprovođenje predmetnog programa prekogranične saradnje. Bilateralni ugovor, između ostalog, obuhvata sljedeće:

- (a) opis glavne strukture za sprovođenje i njihove uloge i dužnosti;
- (b) opis ugovora o upravljanju, finansijama, kontroli i reviziji za program prekogranične saradnje;

(c) opis postupaka u vezi sa glavnim procedurama sprovođenja uključujući proces za izbor operacija i aranžmane za program prekogranične saradnje i nadgledanja na nivou operacija;

(d) opis postupaka kojima se obezbjeđuje zakonitost i regularnost troškova koje su pretrpjeli korisnici, i kojima se obezbjeđuje da su sprovedene verifikacije iz Klauzule 4(3)(b)(x) Aneksa A uz ovaj Sporazum;

(e) korektivne mjere u slučaju teškoća u sprovođenju;

(f) opis postupaka kojima se garantuje dobro finansijsko upravljanje sredstvima koja su opredijeljena za program prekogranične saradnje, uključujući povraćaj neopravdano isplaćenih sredstava.

(g) opis postupaka za izuzeće od obaveze plaćanja poreza iz člana 28.

GLAVA III OPERACIJE

Odabir operacija

Član 70

- (1) Operacije odabrane u okviru programa prekogranične saradnje treba da imaju jasne prekogranične efekte i koristi.
- (2) Operacije u okviru programa prekogranične saradnje bira ugovorno tijelo pozivom za podnošenje predloga koji se odnose na cijelu odgovarajuću oblast.
- (3) Zemlje učesnice imaju pravo da odrede operacije izvan poziva za podnošenje predloga. U tom slučaju, te operacije se moraju posebno pomenuti u programu prekogranične saradnje iz člana 68.
- (4) Operacije odabrane za prekograničnu saradnju uključuju korisnike iz najmanje dvije zemlje učesnice. Korisnici saraduju u osmišljavanju i sprovođenju operacija. Pored toga, saraduju i na pitanjima obezbjeđivanja osoblja ili finansiranja operacija ili i na jednom i na drugom.
- (5) Operacija se može sprovoditi u jednoj zemlji učesnici, pod uslovom da se definišu prekogranični efekti i koristi.

Korisnici

Član 71

- (1) Za programe prekogranične saradnje iz tačke (b) člana 63(2), korisnici se osnivaju u Korisniku IPA II koji učestvuje u programu. Za programe prekogranične saradnje iz tačke (c) člana 63(2), korisnici se osnivaju u Korisniku IPA II ili u zemlji obuhvaćenoj Instrumentom za evropsko susjedstvo koja učestvuje u programu.

- (2) Jednog od korisnika operacije u programu prekogranične saradnje svi korisnici granta imenuju za vodećeg korisnika.
- (3) Vodeći korisnik preuzima odgovornost za obezbjeđivanje finansijskog sprovođenja kompletne operacije, prati da li se operacija sprovodi u skladu sa uslovima iz ugovora i definiše sporazume sa drugim korisnicima kako bi garantovao dobro finansijsko upravljanje sredstvima opredijeljenim za predmetnu operaciju, uključujući sporazume za povraćaj neopravdano isplaćenih iznosa.

Tehnička pomoć

Član 72

- (1) Svaki program prekogranične saradnje uključuje određena budžetska namjenska sredstva za operacije tehničke pomoći.
- (2) Iznos pomoći IPA II koji se opredjeljuje za tehničku pomoć ograničen je na 10% ukupnog iznosa opredijeljenog za program prekogranične saradnje.
- (3) Operacije tehničke pomoći, između ostalog, mogu da uključuju sljedeće:
- (a) pripremu, upravljanje, nadgledanje, evaluaciju, informisanje, komunikacije, umrežavanje, rješavanje pritužbi, kontrolu i reviziju u vezi sa sprovođenjem programa prekogranične saradnje;
 - (b) aktivnosti kojima se jača administrativni kapacitet za sprovođenje programa prekogranične saradnje;
 - (c) aktivnosti sa ciljem smanjenja administrativnog opterećenja za korisnike, uključujući sistem za elektronsku razmjenu podataka, i akcije kojima se osnažuje kapacitet i razmjenjuju primjeri najbolje prakse između vlasti zemalja učesnica i korisnika kako bi sprovodili i koristili pomoć IPA II. Ove akcije mogu se odnositi na prethodne ili naknadne programske periode.
- (4) Odstupanjem od člana 31, troškovi za tehničku pomoć kojima se podržava priprema programa prekogranične saradnje i uspostavljanje sistema za upravljanje i kontrolu mogu se smatrati prihvatljivima prije datuma kada Komisija usvoji odluku o saglasnosti na program prekogranične saradnje, najkasnije 1. januara 2014. godine.

GLAVA IV SPROVOĐENJE

Način sprovođenja

Član 73

- (1) Programi prekogranične saradnje sprovode se pod direktnim ili indirektnim upravljanjem.

- (2) Programima prekogranične saradnje upravlja jedan ugovorno tijelo definisan odlukom Komisije kojom se daje saglasnost na odgovarajući program prekogranične saradnje.

GLAVA V STRUKTURE I ORGANI PROGRAMA I NJIHOVE DUŽNOSTI

Strukture i organi upravljanja za programe prekogranične saradnje

Član 74

- (1) Sljedeće strukture iz člana 10 uključene su u upravljanje programima prekogranične saradnje u Korisnicima IPA II:
- (a) Nacionalni koordinatori za Ipu iz zemalja učesnica programa prekogranične saradnje i, u zavisnosti od konkretnog slučaja, koordinatori za teritorijalnu saradnju;
 - (b) Službenik NAO i upravljačka struktura Korisnika IPA II učesnika u kojem se nalazi naručilac kada se program prekogranične saradnje sprovodi pod indirektnim upravljanjem;
 - (c) operativne strukture u svim zemljama učesnicama koje tijesno saraduju u programiranju i sprovođenju odgovarajućeg programa prekogranične saradnje. U slučaju indirektnog upravljanja, operativna struktura uključuje naručioca;
 - (d) revizorsko tijelo, kada se program prekogranične saradnje sprovodi u okviru indirektnog upravljanja.
- (2) Zemlje učesnice uspostavljaju Zajednički odbor za nadgledanje (dalje u tekstu "ZON") koji vrši i ulogu sektorskog odbora za nadgledanje iz člana 53.
- (3) Zajednički tehnički sekretarijat ("ZTS") se uspostavlja kako bi pomogao Komisiji, operativnim strukturama i ZON-u.

NIPAK

Član 75

Nacionalni koordinatori za Ipu z zemalja učesnica zajedno su odgovorni za obezbjeđivanje usklađenosti između ciljeva definisanih u predloženim programima prekogranične saradnje i ciljeva u strateškim dokumentima za IPA II.

Operativne strukture

Član 76

- (1) Operativna struktura (strukture) se uspostavljaju u okviru uprave svake zemlje učesnice u svrhe pripreme, sprovođenja i upravljanja programima prekogranične saradnje. Ista operativna struktura može se koristiti za više od jednog programa prekogranične saradnje.

- (2) U slučaju indirektnog upravljanja, operativna struktura zemlje kojoj su povjereni zadaci izvršavanja budžeta za dati program prekogranične saradnje mora uključivati i ugovorno tijelo.
- (3) Operativne strukture zemalja učesnica tijesno saraduju na zadacima od zajedničkog interesa. Zajedno vrše sljedeće funkcije i odgovornosti:
- (a) pripremaju programe prekogranične saradnje u skladu sa članom 68, odnosno njegovim izmijenjenim verzijama;
 - (b) pripremaju bilateralni ugovor shodno članu 69 u slučaju indirektnog upravljanja i obezbjeđuju njegovo sprovođenje;
 - (c) saraduju na obezbjeđivanju ispunjenja zadataka iz st. 4 i 5 ovog člana;
 - (d) obezbjeđuju učešće na sjednicama ZOM-a i drugim bilateralnim sastancima;
 - (e) imenuju svog predstavnika/predstavnike u ZOM;
 - (f) uspostavljaju Zajednički tehnički sekretarijat ("ZTS") i obezbjeđuju njegovo adekvatno popunjavanje osobljem;
 - (g) pripremaju i sprovode strateške odluke ZOM-a;
 - (h) pružaju podršku ZOM-u u radu i obezbjeđuju mu informacije neophodne za izvršavanje njegovih zadataka, naročito podatke u vezi sa napretkom operativnog programa u ispunjavanju konkretnih ciljeva po tematskom prioritetu, kako je predviđeno programom prekogranične saradnje;
 - (i) uspostavljaju sistem za prikupljanje pouzdanih informacija o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
 - (j) sastavljaju godišnje i završne izvještaje o sprovođenju iz člana 80;
 - (k) pripremaju i sprovode koherentan plan o komunikacijama i vidljivosti;
 - (l) sastavljaju godišnji plan rada za ZTS, koji odobrava ZOM;
- (4) Ako se program prekogranične saradnje sprovodi pod indirektnim upravljanjem, operativna struktura Korisnika IPA II u kojoj se nalazi ugovorno tijelo dužna je da, pored odredaba iz Klauzule 4 Aneksa A uz ovaj Sporazum:
- (a) imenuje članove komisije za otvaranje i vrednovanje ponuda i osigura da komisija za otvaranje i vrednovanje ponuda ima još jednog člana sa pravom glasa iz zemlje u kojoj se ne nalazi ugovorno tijelo, dok ugovorno tijelo imenuje, kao svoje isključivo pravo, predsjedavajućeg i sekretara odbora;
 - (b) vrši operativno praćenje daljih koraka i upravljanje operacijama u tijesnoj saradnji sa drugom zemljom učesnicom.

- (5) Ukoliko operativna struktura Korisnika IPA II u kojoj se nalazi ugovorno tijelo ne može da sprovede verifikacije iz Klauzule 4(3)(b)(x) iz Aneksa A uz ovaj Sporazum u cijeloj programskoj oblasti, zemlje učesnice se dogovaraju o tome kako će se ove funkcije verifikacije vršiti. Sporazumi za vršenje tih verifikacija precizno se definišu bilateralnim ugovorom iz člana 69.

Revizorsko tijelo

Član 77

- (1) Revizorsko tijelo za program prekogranične saradnje je revizorsko tijelo iz one zemlje u kojoj se nalazi ugovorno tijelo.
- (2) Funkcije revizorskog tijela su funkcije navedene u Klauzuli 5 iz Aneksa A uz ovaj Sporazum.
- (3) U slučaju da revizorsko tijelo iz stava 1 ovog člana nema ovlašćenje da neposredno vrši svoje funkcije na cijeloj teritoriji programa prekogranične saradnje, pomoć mu pruža grupa revizora u čijem sastavu je po predstavnik svake od zemalja učesnica u programu prekogranične saradnje. Grupom revizora predsjedava revizorsko tijelo Korisnika IPA II u kojem se nalazi ugovorno tijelo za program prekogranične saradnje. Posebni sporazumi za vršenje tih funkcija definišu se bilateralnim ugovorom iz člana 69.

Zajednički odbor za nadgledanje (ZON)

Član 78

- (1) U roku od najviše šest mjeseci od stupanja na snagu prvog Finansijskog sporazuma, zemlje učesnice dužne su da uspostave ZON.
- (2) Svaka zemlja učesnica imenuje svoje predstavnike u ZON.
- (3) U sastavu ZON-a su predstavnici NIPAK-a ili koordinatori za teritorijalnu saradnju, u zavisnosti od slučaja, kao i predstavnici zemalja učesnica (nacionalne, regionalne i lokalne vlasti) uključujući operativne strukture za prekograničnu saradnju, kao i, tamo gdje je relevantno, druge partnere, kao što su organizacije civilnog društva. Komisija učestvuje u radu ZON-a u svojstvu savjetnika.
- (4) Zemlja učesnica u kojoj se ne nalazi ugovorno tijelo predsjedava ZON-om.
- (5) ZON se sastaje najmanje dva puta godišnje. Mogu se sazivati vanredne sjednice na zahtjev zemalja učesnica ili Komisije.
- (6) ZON usvaja poslovnik, koji priprema u konsultacijama sa operativnim strukturama i Komisijom.
- (7) Svaka zemlja učesnica ima jednako pravo glasa bez obzira na broj predstavnika koje je imenovala.
- (8) ZON je dužan da:

- (a) utvrdi tematske prioritete, konkretne ciljeve, ciljne korisnike i poseban fokus za svaki od poziva za podnošenje predloga koje odobrava Komisija;
 - (b) pregleda i daje savjetodavno mišljenje na spisak operacija odabranih putem poziva za podnošenje predloga prije donošenja odluke o dodjeljivanju granta. Ugovorno tijelo usvaja konačnu odluku o dodjeljivanju granta;
 - (c) analizira ostvareni napredak u odnosu na ostvarivanje konkretnih ciljeva, očekivanih rezultata i ciljeva po tematskom prioritetu definisanim u programu prekogranične saradnje, na osnovu informacija koje dobija od operativnih struktura zemalja učesnica. Napredak se prati u odnosu na indikatore definisane za program prekogranične saradnje;
 - (d) analizira odgovarajuće nalaze i zaključke kao i predloge naknadnih korektivnih mjera osmišljenih nakon provjera na licu mjesta, nadgledanja i evaluacija, ukoliko su rađene;
 - (e) daje saglasnost na predlog da se revidira program prekogranične saradnje. Kada je god potrebno, može davati predloge da se izmijeni program prekogranične saradnje, kao što se navodi u članu 68, kako bi obezbijedio ostvarivanje ciljeva programa prekogranične saradnje i povećao efikasnost, djelotvornost, efekat i održivost pomoći IPA II. ZOM može da daje i preporuke o tome kako se može unaprijediti sprovođenje programa prekogranične saradnje;
 - (f) pregleda i daje saglasnost na plan komunikacija i vidljivosti za program prekogranične saradnje;
 - (g) pregleda i daje saglasnost na plan evaluacije iz člana 57(2);
 - (h) pregleda i daje saglasnost na godišnje i konačne izvještaje o sprovođenju iz člana 80;
 - (i) pregleda i daje saglasnost na godišnji plan rada Zajedničkog tehničkog sekretarijata.
- (9) ZON podnosi izvještaj Odboru za nadgledanje Ipe zemlje u kojoj se nalazi ugovorno tijelo.

Zajednički tehnički sekretarijat (ZTS)

Član 79

- (1) ZTS za program prekogranične saradnje osniva se kako bi pomagao Komisiji, operativnim strukturama i ZOM-u. Nalazi se u zemlji u kojoj je nalazi ugovorno tijelo. ZTS može imati filijalu u drugoj zemlji učesnici.
- (2) Rad ZTS-a finansira se iz budžeta za tehničku pomoć.
- (3) Osoblje ZTS-a čine državljani obje zemlje koje učestvuju u programu prekogranične saradnje.
- (4) ZTS-om upravlja operativna struktura u kojoj se nalazi ugovorno tijelo.
- (5) Svake godine operativne strukture pripremaju plan rada za ZTS i dostavljaju za ZOM-u na pregled i saglasnost.

(6) ZOM može imati, između ostalih, i sljedeće zadatke:

- (a) organizovanje sjednica ZOM-a, uključujući izradu nacrtu zapisnika i njegovu distribuciju;
- (b) pružanje pomoći potencijalnim podnosiocima predloga u nalaženju partnera i izradi projekta, organizovanje informativnih dana i radionica; razvijanje i održavanje mreže aktera;
- (c) savjetovanje korisnika grata u sprovođenju projekta;
- (d) pružanje podrške odborima za otvaranje i vrednovanje ponuda;
- (e) priprema, sprovođenje i izvještavanje o posjetama radi nadgledanja operacija prekogranične saradnje;
- (f) uspostavljanje sistema za prikupljanje pouzdanih informacija o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
- (g) obezbjeđivanje ulaznih podataka u svrhe godišnjih i završnih izvještaja o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
- (h) planiranje i realizacija informativnih kampanja i drugih aktivnosti vezanih za širenje svijesti o programima prekogranične saradnje uključujući i objavljivanje promotivnog materijala o programu prekogranične saradnje i održavanje vebsajta programa prekogranične saradnje.

GLAVA VI IZVJEŠTAVANJE

Godišnji i završni izvještaji o sprovođenju programa

Član 80

(1) U skladu sa članom 60, operativne strukture dužne su da izrade godišnji i završni izvještaj o sprovođenju za svaki program prekogranične saradnje shodno zahtjevima u pogledu izvještavanja iz čl. 58 i 59. Završni izvještaj može da uključuje posljednji godišnji izvještaj. Izvještaj se radi u skladu sa modelom priloženim uz Finansijski sporazum i uključuje, između ostalog, sljedeće:

- (a) napredak ostvaren u sprovođenju programa prekogranične saradnje i, naročito, u ostvarivanju konkretnih ciljeva po tematskim prioritetima, uključujući kvantitativne i kvalitativne elemente, s upućivanjem na ostvareni napredak u odnosu na zacrtane ciljeve;

(b) informacije o mjerama preduzetim kako bi se obezbijedio kvalitet i djelotvornost u sprovođenju, naročito:

(i) mjerama nadgledanja, uključujući postupke za prikupljanje podataka i, u odgovarajućem slučaju, mjerama za evaluaciju;

(ii) pregled značajnijih problema tokom sprovođenja programa prekogranične saradnje i preduzetih korektivnih mjera;

(iii) preporuke za preduzimanje korektivnih mjera.

(c) mjere preduzete kako bi se obezbijedila vidljivost i promovisanje programa prekogranične saradnje;

(d) detaljne informacije o finansijskom izvršenju programa prekogranične saradnje.

Informacije iz tačke (d) dostavlja ugovorno tijelo za dati program i uključuju se u izvještaje samo u slučaju indirektnog upravljanja.

(2) Nakon pregleda i saglasnosti ZOM-a, izvještaji se šalju NIPAK-u i NAO-u, u zavisnosti od konkretnog slučaja, učesnika, Korisnika IPA II u kojem se nalazi ugovorno tijelo, koji se zatim predaju Nacionalnim koordinatorima za Ipu drugih zemalja učesnica i Komisiji u okviru ispunjavanja obaveza izvještavanja predviđenih čl. 58 i 59.

ODJELJAK IX ZAVRŠNE ODREDBE

Komunikacija

Član 81

Razmjena informacija i dokumenata između Komisije i Korisnika IPA II u vezi sa programima, dokumentima akcija, i njihovim izmjenama, kao i dokumentacije vezane za sprovođenje akcija vrši se, u mjeri u kojoj je to moguće, elektronskim putem. Sporazume u vezi sa razmjenom podataka dogovaraju Komisija i Korisnik IPA II i definišu ih Sektorskim ili Finansijskim sporazumom.

Konsultacije

Član 82

(1) Sva pitanja koja se tiču izvršavanja ili tumačenja ovog Sporazuma rješavaju se u konsultacijama između Strana ugovornica ovog Sporazuma, što, ako je potrebno, rezultira izmjenom ovog Sporazuma.

(2) U slučaju neizvršenja obaveze predviđene ovim Sporazumom i nepreduzimanja blagovremenih korektivnih mjera, Komisija može obustaviti finansiranje aktivnosti u okviru IPA II.

- (3) Korisnik IPA II se može u cjelini ili djelimično odreći sprovođenja podrške IPA II. Korisnik IPA II dužan je da dostavi obavještenje o tome najmanje 6 mjeseci unaprijed. Strane ugovornice u ovom Sporazumu definišu pojediniosti pomenutog odricanja razmjenom pisama ili izmjenom odgovarajućeg Finansijskog sporazuma, u zavisnosti od slučaja.

Usklađivanje razlika, arbitraža

Član 83

- (1) Razlike u pogledu tumačenja ili sprovođenja ovog Okvirnog sporazuma rješavaju se prijateljskim putem, konsultacijama, kao što je predviđeno članom 82. Strane ugovornice se međusobno obavještavaju o svojim stavovima i eventualnim mogućim rješenjima u pisanoj formi. Svaka strana je dužna da odgovori na zahtjev druge Strane za prijateljskim rješenjem u roku od 30 dana. Nakon isteka ovog roka, ili ukoliko pokušaj da se dođe do prijateljskog rješenja nije rezultirao sporazumom u roku od 60 dana od dana prvog zahtjeva, svaka od Strana ima pravo da drugu obavijesti da smatra da je postupak prijateljskog poravnjanja propao.
- (2) U slučaju da se rješenje ne može postići prijateljskim putem, svaka Strana ima pravo da stvar uputi na arbitražu Stalnog arbitražnog suda shodno Poslovniku o arbitraži iz 2012. godine Stalnog arbitražnog suda koji je na snazi na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma.
- (3) Arbitražni postupak se vodi na engleskom jeziku. Organ za imenovanje je Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda, na pisani zahtjev obje Strane. Strane su saglasne da poštuju arbitražnu odluku. Odluka arbitra je obavezujuća za sve Strane, bez prava žalbe.

Sporovi sa trećim licima

Član 84

- (1) Ne dovodeći u pitanje nadležnost suda, koji je ugovorom koji se finansira iz podrške IPA II određen kao nadležni sud za rješavanje sporova proisteklih iz ugovora između ugovornih strana, Unija na teritoriji Crne Gore uživa imunitet od parničnog postupka, uključujući arbitražu, izuzev u slučajevima iz člana 83 ovog Sporazuma, i drugog sudskog postupka u vezi sa bilo kojim sporom između Evropske komisije i/ili Korisnika IPA II i trećeg lica, ili između trećih lica, koje su neposredno ili posredno odnosi na pružanje pomoći IPA II Korisniku IPA II shodno ovom Sporazumu, osim u slučajevima kada se Unija izričito odrekla svog imuniteta.
- (2) Korisnik IPA II je dužan da u svakom sudskom ili upravnom postupku pred sudom, tribunalom ili upravnim organom u Crnoj Gori potvrdi taj imunitet i zauzme stav kojim se u potpunosti uzimaju u obzir interesi Unije. Kada je potrebno, Korisnik IPA II i Komisija pristupaju prethodnim konsultacijama o stavu koji treba zauzeti.

Obavještenja

Član 85

(1) Sva komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom vrši se u pisanoj formi, na engleskom jeziku. Svako saopštenje mora biti potpisano i predato u originalu, ili skeniranoj verziji originala.

(2) Sva pisana komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom šalje se na sljedeće adrese:

Za Komisiju:

European Commission
DG Neighbourhood and Enlargement Negotiations / D
Rue de la Loi 15
B-1049 Brussels, Belgium
e-mail: near-d@ec.europa.eu

Za IPA II Korisnika:

Vlada Crne Gore
Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija
Stanka Dragojevića 2
81000 Podgorica, Crna Gora
Fax: +382 81 224 552
e-mail: aleksandar.pejovic@mfa.gov.me

Aneksi

Član 86

Aneksi uz ovaj Sporazum predstavljaju sastavni dio ovog Okvirnog sporazuma.

Stupanje na snagu

Član 87

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan kada Strane ugovornice jedna drugu obavijeste u pisanoj formi o prihvatanju Sporazuma u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom ili procedurom svake od Strana.

Primjenjivost Okvirnog sporazuma za podršku IPA

Član 88

Okvirni sporazumi koje potpiše Komisija i Crna Gora i dalje će se primjenjivati na pomoć usvojenu u okviru prethodnih pretprijetnih instrumenata, sve dok takva pomoć ne bude realizovana u skladu sa uslovima predmetnih Okvirnih sporazuma.

Izmjene i dopune

Član 89

Sve izmjene i dopune dogovorene između Strana ugovornica vrše se u pisanoj formi i predstavljaju sastavni dio ovog Sporazuma. Takve izmjene i dopune stupaju na snagu u skladu sa postupkom predviđenim članom 87 stav 1.

Prestanak važenja

Član 90

- (1) Ovaj Sporazum ostaje na snazi na neodređeno vrijeme osim ako ga jedna od Strana ne raskine uz pisano obavještenje. Sporazum prestaje da važi 3 mjeseca od datuma pisanog obavještenja.
- (2) Po prestanku važenja ovog Sporazuma, sva pomoć koja je još u toku biće obustavljena s izuzetkom stečenih prava u okviru posebnih ugovora koji se finansiraju iz pomoći IPA.

Ovaj Sporazum sačinjen je u dva primjerka na engleskom jeziku.

Potpisuje, u ime i za račun Vlade Crne Gore, u Podgorici, dana

NJ.E. Ambasador Aleksandar Andrija Pejović, s.r.
Nacionalni koordinator za Ipu
Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija

Potpisuje, u ime i za račun Komisije, u Briselu, dana

Gospodin Žan Erik Pake, s.r.
Direktor

ANEKS 'A

Funkcije i odgovornosti struktura, organa i tijela u skladu sa članom 10 Okvirnog sporazuma

Preliminarna napomena:

Spisak sadrži glavne funkcije i zajedničke odgovornosti predmetnih struktura, organa i tijela. Spisak ne treba smatrati konačnim. On dopunjava osnovni dio ovog Sporazuma.

Klauzula 1 Nacionalni koordinator za Ipu (NIPAK)

Nacionalnog koordinatora imenuje Korisnik IPA II. NIPAK je visoki službenik u vladi ili državnoj upravi Korisnika IPA II sa odgovarajućim ovlaštenjima. Pored funkcija i odgovornosti shodno čl. 6(2), 16(2), 59 i 75 ovog Sporazuma, kada su zadaci izvršavanja budžeta povjereni Korisniku IPA II, NIPAK:

- (a) preuzima mjere kojima obezbjeđuje da se tokom sprovođenja podrške IPA II adekvatno djeluje u pravcu ciljeva definisanih operacijama ili programima za koje su povjereni zadaci izvršenja budžeta.
- (b) U skladu sa članom 57 ovog Sporazuma, koordiniše izradom nacrtu plana evaluacije u konsultacijama sa Komisijom u kojem se opisuju aktivnosti evaluacije koje treba sprovesti u različitim fazama realizacije shodno odredbama člana 55 ovog Sporazuma.

Klauzula 2 Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO)

(1) Nacionalnog službenika za ovjeravanje imenuje Korisnik IPA II. NAO je visoki službenik u vladi ili državnoj upravi Korisnika IPA II sa odgovarajućim ovlaštenjima.

(2) NAO snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima pomoći IPA II u Crnoj Gori i obezbjeđuje zakonitost i regularnost troškova. NAO snosi odgovornost naročito za sljedeće:

- (a) upravljanje računima IPA II i finansijskim transakcijama;
- (b) djelotvorno funkcionisanje sistemima interne kontrole za sprovođenje pomoći IPA II u skladu sa Aneksom B uz ovaj Sporazum.

Tokom vršenja navedenih funkcija, NAO ima pravo da vrši provjere na licu mjesta.

(3) U svrhe stava 2(a), NAO, uz podršku Nacionalnog fonda, ispunjava naročito sljedeće zadatke:

- (a) izrađuje i podnosi Komisiji izvještaj o troškovima u kojem se detaljno navode:
 - (i) nastali i plaćeni troškovi;
 - (ii) i, u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključuje informacije o avansnom finansiranju u zahtjeve za plaćanje, i potvrđuje da su nastali na osnovu pouzdanih računovodstvenih sistema zasnovanih na uzročnosti prihoda i rashoda uspostavljenim

u skladu sa tačkom (b) da su tačni i zasnovani na pratećim dokumentima podložnim provjeri, i da su prošli verifikaciju od strane operativnih struktura i upravljačke strukture. Prilikom zatvaranja programa, NAO dostavlja konačni izvještaj o troškovima;

- (b) obezbjeđuje postojanje računovodstvenog sistema zasnovanog na uzročnosti prihoda i rashoda koji evidentira i pohranjuje, u kompjuterizovanom obliku, računovodstvenu evidenciju za svaku akciju/aktivnost/operaciju i koji predstavlja osnovu za sve podatke neophodne za sastavljanje zahtjeva za plaćanje i godišnje finansijske izvještaje ili stanja. Takav sistem obezbjeđuje tačne, potpune i pouzdane informacije na vrijeme i uljučuje evidenciju o iznosima čije nadoknađivanje treba da se izvrši, ili je već izvršeno, i iznosima koji su povučeni nakon otkazivanja cijele ili dijela podrške IPA II za program ili operaciju;
 - (c) obezbjeđuje prenos sredstava operativnim strukturama ili primaocima;
 - (d) verifikuje, kada je potrebno, postojanje i ispravnost elemenata kofinansiranja i obezbjeđuje postojanje dovoljnih sredstava u Nacionalnom fondu za rješavanje eventualnog manjka sredstava usljed kasnijeg prenosa sredstava od Komisije ili naloga koje je Komisija izdala za povraćaj sredstava;
 - (e) vrši finansijska prilagođavanja koja su neophodna u vezi sa nepravilnostima u skladu sa članom 51, u skladu sa članom 17 Uredbe o sprovođenju IPA II i članom 42 ovog Sporazuma i izvrši nadoknađivanje doprinosa Unije koji je isplaćen primaocu u skladu sa nacionalnim procedurama za nadoknadu za situacije iz člana 51(5) i, kao što je predviđeno članom 41 ovog Sporazuma;
 - (f) uzme u obzir, prilikom sastavljanja i podnošenja finansijskih izvještaja ili stanja i zahtjeva za plaćanje prethodno navedenih pod tačkom (a) stava (3), rezultate svih revizija koje su realizovane od strane ili pod nadležnošću revizorskog tijela;
 - (g) da bude kontakt osoba za tok finansijskih informacija između Komisije i Korisnika IPA II i za sva pitanja u vezi sa finansijskim odredbama ovog Sporazuma.
- (4) U svrhe stava 2(b), NAO, uz podršku kancelarije za podršku službeniku NAO, sprovodi naročito sljedeće zadatke:
- (a) pruža uvjerenja o zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija;
 - (b) uvodi djelotvorne i srazmjerne mjere za sprečavanje finansijskih prevara uzimajući u obzir postojeće rizike i obezbijedi izvještavanje u skladu sa članom 51(2), pri čemu je dužan da o takvom izvještavanju obavještava Službu za koordinaciju aktivnosti za borbu protiv prevara;
 - (c) zadužen je da prati da li upravljačka struktura i operativne strukture kontinuirano ispunjavaju važeće zahtjeve predviđene tačkama (a), (b) i (d) člana 12(3) i Aneksa B uz ovaj Sporazum, kao i da u slučaju neispunjavanja navedenih zahtjeva da odmah obavijesti Komisiju o tome i preduzme odgovarajuće zaštitne mjere vezane za izvršena plaćanja ili potpisane ugovore;
 - (d) obezbjeđuje postojanje i djelotvorno funkcionisanje sistema interne kontrole za sprovođenje pomoći IPA II;

- (e) obezbjeđuje izvještavanje o sistemima upravljanja i kontrole i analizira kapacitet za programiranje i sprovođenje kod zaposlenih u operativnim strukturama uključenim u programiranje i sprovođenje akcija;
 - (f) osigurava da sistem izvještavanja i informisanja postoji i dobro funkcioniše;
 - (g) prati nalaze revizorskih izvještaja revizorskog tijela, sačinjene u skladu sa Klauzulom 5(2) iz Aneksa A uz ovaj Sporazum. U toku ovih aktivnosti, službenik NAO treba da:
 - (i) donese odluku o tome da li su neophodna poboljšanja sistema za upravljanje i internu kontrolu, takvu odluku evidentira i obezbijedi pravovremeno sprovođenje tih poboljšanja;
 - (ii) prilagodi zahtjeve za plaćanje koji se upućuju Komisiji, ukoliko je to potrebno.
 - (h) uzima u obzir, prilikom sastavljanja izjave o upravljanju iz tačke (b) člana 59(2), rezultate svih revizija sprovedenih od strane ili pod nadležnošću revizorskog tijela;
 - (i) odmah obavještava Komisiju o svakoj značajnijoj promjeni u vezi sa sistemom upravljanja i kontrole radi analize i davanja saglasnosti prije sprovođenja;
 - (j) koordiniše, u odgovarajućim slučajevima, izradu konsolidovanih akcionih planova u kojima se tretiraju eventualne slabosti prepoznate u sistemima za upravljanje i kontrolu.
- (5) NAO je dužan da izradi i Komisiji podnese, do 15. februara naredne finansijske godine, dokumenta predviđena članom 59(2) ovog Okvirnog sporazuma.

Klauzula 3 Upravljačka struktura

- (1) Upravljačku strukturu čini Nacionalni fond i kancelarija podrške za NAO. Zadaci i odgovornosti Nacionalnog fonda i kancelarije za podršku moraju biti jasno podijeljeni.
- (2) Nacionalni fond odgovara službeniku NAO i smješten je na nivou državnog ministarstva Korisnika IPA II, nadležan je za centralni budžet i djeluje kao subjekt centralnog trezora. Fond pruža podršku službeniku NAO u ispunjavanju njegovih zadataka, naročito zadataka upravljanja računima IPA II i finansijskim operacijama iz Klauzule 2(3) ovog Aneksa i zadužen je za zadatke finansijskog upravljanja podrškom IPA II, pod odgovornošću službenika NAO.
- (3) Nacionalni fond je naročito zadužen za:
 - (a) vođenje i organizovanje centralnih bankarskih računa programa IPA;
 - (b) podnošenje zahtjeva za sredstvima i primanje uplata iz budžeta Unije;
 - (c) davanje odobrenja za prenos uplata operativnih strukturama ili primaocima;
 - (d) povraćaj sredstava u budžet Unije nakon naloga za povraćaj koje izdaje Komisija;
 - (e) pružanje podrške službeniku NAO u izradi finansijskih izvještaja za Komisiju;

- (f) operativne kompjuterizovane računovodstvene sisteme zasnovane na uzročnosti prihoda i rashoda koje na vrijeme pružaju precizne, potpune i pouzdane informacije.
- (4) U odgovarajućim slučajevima, razmjena informacija sa Komisijom u vezi sa finansijskim transakcijama vrši se elektronskim putem, uz pomoć procedura usaglašenih između Komisije i Korisnika IPA II.
- (5) Kancelarija za podršku službeniku NAO odgovara službeniku NAO i pomaže mu u ispunjavanju zadataka iz Klauzule 2(4) i (5) ovog Aneksa.

Klauzula 4 Operativna struktura (strukture)

- (1) Operativna struktura (strukture) osniva se u okviru uprave Korisnika IPA II radi pripreme, sprovođenja i upravljanja podrškom IPA II.
- (2) Operativna struktura odgovorna je za pripremu, sprovođenje, informisanje i vidljivost iz čl. 23 i 24 ovog Sporazuma, nadgledanje i izvještavanje o programima, i njihovu evaluaciju kada god je relevantno, u skladu sa principom dobrog finansijskog upravljanja. Odgovorna je za obezbjeđivanje zakonitosti i ispravnosti troškova nastalih tokom sprovođenja programa za koje je zadužena.
- (3) Operativna struktura vrši sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:
- (a) U vezi sa upravljanjem programa, operativna struktura vrši sljedeće:
- (i) prati sprovođenje programa, predlaže izmjene i dopune, po potrebi, i pruža sektorskom odboru za nadgledanje informacije o napredovanju programa u ostvarivanju ciljeva, naročito na osnovu zacrtanih repera i povezanih indikatora (zacrtanih ciljeva), kao i finansijskih podataka;
 - (ii) pruža sve neophodne informacije u svrhe izvještaja koje pripremaju NIPAK i NAO i koji se dostavljaju Komisiji kao što je predviđeno članom 59 ovog Sporazuma. Može se zahtijevati izrada sveobuhvatnog godišnjeg izvještaja za cijelu finansijsku godinu, koji NIPAK podnosi Komisiji nakon što ga pregleda nadležni sektorski odbor za nadgledanje;
 - (iii) dijeli sa operativnom strukturom sve informacije relevantne za izvršenje dodijeljenih zadataka i sprovođenje akcija;
 - (iv) odgovara za izradu plana evaluacije i sprovođenje, po potrebi, ex-ante, periodičnih i ex-post evaluacija programa kojima upravlja, u skladu sa odredbama člana 55 ovog Sporazuma.
- (b) U pogledu odabira i kontrole akcija i finansijskog upravljanja, operativna struktura u skladu sa odgovarajućim članovima ovog Sporazuma:
- (i) osigurava da su sve akcije odabrane za finansiranje i odobrene u skladu sa postupcima i kriterijumima koji važe za datu oblast politike ili program;

- (ii) organizuje postupke nabavke i dodjele grantova i ugovaranja;
 - (iii) uspostavlja postupke kojima obezbjeđuje čuvanje svih dokumenata u vezi sa nabavkama, dodjelom granta, ugovaranja, finansijskog upravljanja, kontrole i revizije neophodne kako bi se obezbijedio odgovarajući revizorski trag;
 - (iv) vrši isplate i povraćaj sredstava od primaoca sredstava IPA II;
 - (v) obezbjeđuje da sva tijela u operativnoj strukturi uključenoj u sprovođenje operacija vodi bilo zasebno računovodstvo bilo odgovarajuću računovodstvenu kodifikaciju za sve transakcije u vezi sa određenom operacijom;
 - (vi) obezbjeđuje da NAO dobija sve neophodne informacije o verifikacijama postupaka i upravljanja koje se sprovode u vezi sa troškovima;
 - (vii) uspostavlja računovodstveni sistem zasnovan na uzročnosti prihoda i rashoda koji evidentira i čuva, u kompjuterizovanoj formi, računovodstvenu evidenciju za svaku operaciju/aktivnost i koji predstavlja osnovu za sve podatke neophodne za izradu zahtjeva za plaćanje, godišnjih finansijskih izvještaja, unošenje obaveza i izvršavanje plaćanja, kao i nadgledanje sprovođenja operacija;
 - (viii) uspostavlja sistem za pravovremeno izvještavanje o nepravilnostima i za djelotvorne i srazmjerne mjere za borbu protiv finansijskih prevara, uzimajući pri tom u obzir prepoznate rizike;
 - (ix) uspostavlja sistem za priznavanje svih dospjelih iznosa i za unošenje u glavnu knjigu dužnika svih dugova, uključujući nepravilnosti, prije njihovog prijema;
 - (x) vrši provjere kako bi utvrdila da su troškovi koji su nastali, isplaćeni i prijavljeni službeniku NAO u skladu sa važećim pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom, programom, uslovima podrške operaciji i uslovima ugovora, da je roba isporučena ili usluge izvršene i da su zahtjevi za plaćanje od strane primaoca ispravni.
- Pomenute provjere od strane uprave obuhvataju administrativne, finansijske, tehničke i fizičke aspekte svake operacije i podrazumijevaju:
- kompletnu administrativnu provjeru pratećih dokumenata za svaku obavezu i plaćanje;
 - fizičke provjere na licu mjesta, čija učestalost i obim, između ostalog, uzimaju u obzir vrstu operacije, iznos predmetne javne potrošnje i stepen prepoznatog rizika;
- (xi) obezbjeđuje vršenje interne revizije organa u okviru operativne strukture;
 - (xii) osigurava poštovanje kriterijuma informisanja, javnosti, transparentnosti, vidljivosti i komunikacija shodno članovima 23 i 24 ovog Okvirnog sporazuma;
- (c) Organi u okviru operativne strukture dužni su da evidentiraju sve svoje međusobne interne dogovore formalno, u pisanoj formi. Rukovodioci ovih organa moraju biti jasno imenovani i odgovorni su za zadatke koji su im dodijeljeni. Korisnik IPA II se obavezuje

da će im omogućiti vršenje dužnosti i odgovornosti. Odgovaraju rukovodiocu operativne strukture, u zavisnosti od konkretnog slučaja.

Klauzula 5 Revizorsko tijelo

- (1) Korisnik IPA II obezbjeđuje revizorsko tijelo koje je nezavisno od NIPAK-a, NAO-a, upravljačke strukture i operativne strukture/struktura i uživa neophodnu finansijsku autonomiju. Postupa u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima revizije. Rukovodioca revizorskog tijela imenuje Korisnik IPA II. Rukovodilac mora imati odgovarajuće kompetencije, znanje i iskustvo u oblasti revizije kako bi vršio zadatke koji se od njega zahtijevaju.
- (2) Revizorsko tijelo vrši reviziju sistema upravljanja i kontrole, operacija, transakcija i godišnjih računovodstvenih izvještaja u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima revizije i u skladu sa strategijom revizije. Ove standarde mogu dopunjavati dalje smjernice i definicije Komisije.
- (3) Pod nadležnošću svog rukovodioca, revizorsko tijelo naročito vrši sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:
 - (a) priprema trogodišnju strategiju revizije u skladu sa modelom iz Aneksa G uz ovaj Sporazum, koja se svake godine ažurira. Strategija revizije definiše metodologiju revizije, metode uzorkovanja za potrebe revizije operacija i transakcija i planiranje revizija. Cilj revizije jeste da provjeri sljedeće:
 - (i) potpunost, tačnost i istinitost godišnjih finansijskih izvještaja ili iskaza i predmetne godišnje račune;
 - (ii) efikasno i djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja, kontrole i nadzora;
 - (iii) zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija.

Revizorsko tijelo podnosi strategiju revizije za period od naredne tri godine do kraja novembra svake godine Komisiji, čiji primjerak šalje službeniku NAO. Kada se zajednički sistem upravljanja i kontrole odnosi na više programa, može se pripremiti samo jedna strategija revizije za predmetne programe ili operacije.

- (b) sačinjava i podnosi Komisiji i Vladi [Korisnika IPA II], dok primjerak istovremeno dostavlja NIPAK-u i NAO-u, sljedeće izvještaje i mišljenja:
 - (i) do 15. marta svake godine, godišnje revizorsko mišljenje u skladu sa drugom tačkom člana 60(5) Finansijske uredbe i prema modelu iz Aneksa E uz ovaj Sporazum, o godišnjim finansijskim izvještajima ili iskazima i predmetnim završnim računima za prethodnu finansijsku godinu, pri čemu obuhvata njihovu potpunost, tačnost i istinitost, kao i o funkcionisanju sistema upravljanja, kontrole i nadzora i zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija;
 - (ii) do 15. marta svake godine, zajedno sa godišnjim revizorskim mišljenjem, godišnji izvještaj o obavljenim revizijama prema modelu iz Aneksa D uz ovaj Sporazum i u

kojem se navode nalazi revizija obavljenih u skladu sa strategijom revizije u datom periodu i koji predstavlja osnov za godišnje revizorsko mišljenje. Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama, između ostalog, ukazuje na eventualne propuste utvrđene u sistemima upravljanja, kontroli i nadzoru, kao i eventualne korektivne mjere koje su već preduzete ili ih planiraju NAO, Nacionalni fond i/ili predmetne operativne strukture;

(iii) mišljenje o svakom završnom izvještaju o troškovima koje je NAO podnio Komisiji u svrhe zatvaranja nekog programa ili njegovog dijela. Takvo mišljenje govori o pitanju validnosti završnog zahtjeva za plaćanje i tačnosti finansijskih informacija. U odgovarajućim slučajevima, završni izvještaj o obavljenim revizijama potkrepljuje mišljenje. Mišljenje o svim završnim izvještajima o troškovima mora pratiti model iz Aneksa F uz ovaj Sporazum. Revizorsko tijelo dužno je da mišljenje pošalje u roku od tri mjeseca otkako NAO podnese predmetni završni izvještaj o troškovima.

(c) Sektorski ili Finansijski sporazumi mogu sadržati dalje posebne kriterijume za strategiju o reviziji i/ili izvještaje i mišljenja iz tačke b).

ANEKS B

OKVIR ZA INTERNU KONTROLU

Standardni spisak oblasti i kriterijuma iz tačke (a) člana 12(3)

1. Kontrolno okruženje

(a) Politike etike i integriteta

- pokazati da je organizacija opredijeljena za integritet i etičke vrijednosti
- obezbijediti da se kultura organizacije koju nalaže uprava na najvišem nivou razumije u cijeloj organizaciji
- osigurati postojanje procedura za utvrđivanje i izbjegavanje sukoba interesa

(b) Nadzor koji uprava vrši nad zadacima prenesenim na podređene

- osigurati razvijanje procedura i struktura za kontrolu, uključujući izvještavanje od strane podređenih subjekata
- osigurati podršku odgovornosti putem proaktivnog i kontinuiranog nadzora

(c) Upostavljanje struktura, linija izvještavanja, i organa i odgovornosti

- osigurati da se strukture definišu i uspostavljaju na svim nivoima na način koji će omogućiti ostvarivanje zadatih ciljeva i da se zadaci i funkcije pravilno dodjeljuju subjektima
- osigurati da svi subjekti i pojedinci imaju odgovarajući pravni osnov i puna pravna ovlašćenja za vršenje dodijeljenih zadataka i funkcija
- osigurati da su linije odgovornosti kreirane unutar i između subjekata kako bi se garantovao neophodan protok informacija za upravljanje aktivnostima svakog subjekta i omogućila odgovornost na svim nivoima organizacije
- osigurati da se ovlašćenja i nivo nadležnosti definišu i dijele na osnovu dokazanih kompetencija i podijeljenih zadataka:

(i) Viša uprava - ima nadležnost za značajne odluke, pregleda zadatke uprave, kreira naredbe, smjernice i kontrolu kako bi omogućila upravi i drugim zaposlenim da razumiju i vrše svoje odgovornosti interne kontrole

(ii) Uprava - usmjerava i pomaže u izvršavanju naredbi i uputstava više uprave na odgovarajućem nivou subjekta

(iii) Osoblje - razumije standarde ponašanja u subjektu, procijenjene rizike po ciljeve, kao i odgovarajuće aktivnosti kontrole na svom nivou, očekivani protok informacija i komunikacija, i aktivnosti nadgledanje relevantne za njihovo ispunjavanje ciljeva

(iv) Pružaoци usluga izvan subjekta - poštuju definiciju uprave obima nadležnosti i odgovornosti za sva angažovana lica koji nisu zaposleni u subjektu

(d) Planiranje, angažovanje, zadržavanje, obuka i ocjena osoblja

- osigurati postojanje dovoljnog broja kvalitetnih radnika na svim nivoima kako bi se ostvarili ciljevi
- osigurati da kod nijednog člana osoblja ne postoji sumnja u pogledu obima njegovih odgovornosti u odnosu na postizanje zadatah ciljeva
- osigurati da su izjave o misiji, opis radnog mjesta itd. ažurirane i poznate zaposlenima
- osigurati identifikovanje osoblja na "osjetljivim radnim mjestima", kao i da se odgovarajuće kontrolne mjere (uključujući, po potrebi, politiku rotiranja osoblja) primjenjuju na "osjetljiva radna mjesta"

(e) Odgovornost za dodijeljene zadatke i odgovornosti

- uspostaviti mjerila, podsticajne mjere i druge nagrade za ostvareni uspjeh na svim nivoima u odnosu na ispunjavanje ciljeva
- osigurati redovnu evaluaciju uspješnosti zaposlenih na svim nivoima i sprovesti odgovarajuće naknadne aktivnosti, na primjer u smislu davanja nagrada ili preduzimanja disciplinskih aktivnosti
- osigurati da se u organizaciji primjenjuje pozitivan pritisak kako bi se obezbijedilo ostvarivanje ciljeva, ali i da se izbjegava negativni pritisak, na primjer u smislu postavljanja nerealnih ili međusobno suprotstavljenih ciljeva

2. Upravljanje rizikom

(a) Postavljanje ciljeva

- osigurati da su ciljevi na svim nivoima definisani dovoljno jasno kako bi se omogućilo prepoznavanje i procjena rizika u vezi sa ciljevima
- osigurati da su operativni ciljevi jasno postavljeni kako bi se opredijelila potrebna sredstva za dostizanje željenih ciljeva u pogledu uspješnosti rada
- osigurati da eksterni i interni ciljevi izvještavanja obuhvataju aspekte pouzdanosti, pravovremenosti i transparentnosti izvještaja
- osigurati da ciljevi u pogledu usaglašenosti pokazuju da se sve aktivnosti sprovode u skladu sa važećim pravilima i propisima

(b) Prepoznavanje rizika, ocjena i odgovor

- osigurati sveobuhvatno prepoznavanje rizika na svim nivoima, kao i da se tom prilikom obuhvate svi značajni unutrašnji i spoljašnji faktori u odnosu na subjekat

- osigurati sprovođenje odgovarajuće ocjene rizika, nakon prepoznavanja rizika, uključujući i procjenu vjerovatnoće nastanka i uticaj prepoznatih rizika
- osigurati da uprava definiše način reagovanja i adekvatno reaguje na prepoznate i ocijenjene rizike kako bi umanjila negativne efekte po ostvarivanje ciljeva

(c) Rizik od prevare

- osigurati da se uzima u obzir mogućnost prevara i nepravilnosti prilikom procjene rizika po ostvarivanje ciljeva
- osigurati da se nepravilnosti koje su primijećene na nižim nivoima organizacije na odgovarajući način prijave i prate, uključujući i mjere zaštite za “zvijezde”

(d) Prepoznavanje i ocjena promjena koje utiču na sistem interne kontrole

- osigurati da uprava prepozna i procijeni značajne promjene, kako unutrašnje tako i spoljašnje, koje mogu da utiču na djelotvornost interne kontrole i utiču na ostvarivanje ciljeva date organizacije

3. Aktivnosti kontrole

(a) Odabir i razvoj aktivnosti kontrole

- osigurati da se kontrolne aktivnosti koje doprinose smanjivanju rizika po postizanje ciljeva prepoznaju i razvijaju na svim nivoima organizacije
- osigurati da samo jedan menadžer odgovara za sve aspekte transakcije u slučajevima obaveza ili plaćanja prema trećim licima
- osigurati da kontrolne aktivnosti, između ostalog, uključuju sljedeće:
 - (i) Prije davanja odobrenja na transakciju, aspekti te transakcije moraju biti verifikovani od strane najmanje jednog člana osoblja pored onog/onih koji je inicirao transakciju. Nije dozvoljeno da u istom predmetu isto lice i inicira i verifikuje (princip “četvoro očiju”).
 - (ii) Pravila za svaki tip poziva za nabavke ili grantove zahtijeva obezbjeđivanje odgovarajućeg pravnog okvira za sve takve procese koji podrazumijevaju obaveze
 - (iii) Procedure, uključujući i čekliste, za svaki korak u pozivu za nabavke i dodjelu gratova (npr. tehničke specifikacije, odbori za otvaranje i vrednovanje ponuda, prijavljivanje izuzetaka, itd), koji obezbjeđuju da svaki član osoblja zna koje su njegove odgovornosti u tim oblastima
 - (iv) Pravila i procedure za javnost koje obezbjeđuju ispunjavanje zakonskih kriterijuma

- (v) Procedure plaćanja, uključujući procedure za potvrdu izvršenja, i/ili uslove prihvatljivosti, "na licu mjesta" kada je potrebno, čime se osigurava da se plaćanja vrše samo za opravdane zahtjeve za plaćanje, koji ispunjavaju sve uslove iz ugovora
- (vi) Procedure za nadgledanje kofinansiranja čime se obezbjeđuje ispunjenost zakonskih uslova
- (vii) Budžetske procedure kojima se obezbjeđuje raspoloživost sredstava u svim slučajevima, što predstavlja garanciju da organizacija može da ispunjava svoje ugovorne obaveze
- (viii) Procedure za kontinuitet operacija čime se osigurava da su svi značajni rizici po kontinuitet (npr. u vezi sa gubitkom podataka, odsustvom lica, itd) prepoznati i da postoje planovi za nepredviđene situacije
- (ix) Računovodstvene procedure koje osiguravaju potpuno, tačno i transparentno računovodstvo u skladu sa međunarodno priznatim računovodstvenim principima
- (x) Procedure usklađivanja kojima se obezbjeđuje da se kada je god potrebno računovodstveni bilansi usklađuju sa informacijama trećih lica
- (xi) Prijavljivanje izuzetaka, između ostalog, izuzetaka u odnosu na uobičajene procedure koji su odobreni na odgovarajućem nivou, neodobrene izuzetke i neuspjele kontrole kada god su identifikovane, čime se obezbjeđuje da su varijacije u odnosu na uobičajene prakse uvijek evidentirane i unesene i analizirane na odgovarajućim nivoima
- (xii) Procedure arhiviranja kojima se obezbjeđuje da će dokumenta biti dostupna za pregled tokom cijelog perioda za koji je predviđena obaveza čuvanja
- (xiii) Podjela dužnosti, čime se obezbjeđuje da se različiti zadaci u toku sprovođenja iste operacije povjeravaju različitim zaposlenima kako bi se osigurala automatska unakrsna kontrola

(b) Bezbjednosne kontrolne aktivnosti

- osigurati odgovarajuće bezbjednosne procedure (IT i druge) kako bi imovina i podaci bili bezbjedni od neovlašćenog miješanja i fizičkog uništenja
- osigurati da postoje odgovarajuća prava pristupa kako u pogledu fizičkog pristupa tako i u pogledu elektronskog pristupa na svim nivoima

(c) Politike i procedure vezane za kontrolne aktivnosti

- osigurati da postoje pisane politike i procedure kojima se definiše šta se očekuje na svim nivoima i preciziraju aktivnosti
- osigurati postojanje jasne odgovornosti za izvršenje kontrolnih aktivnosti
- osigurati da politike i procedure uključuju određeno vrijeme za sprovođenje kontrolne i korektivne aktivnosti

- osigurati da se prilikom vršenja kontrolnih aktivnosti obavi istraga o stvarima koje su definisane kao stvari koje treba dalje pratiti, kao i da se preduzimaju korektivne mjere
- osigurati da kontrolne aktivnosti sprovodi kompetentno osoblje, pri čemu će njihova pažnja biti primarno usmjerena na rizike koje treba umanjiti kontrolnim aktivnostima
- osigurati da uprava i viša uprava, kada je potrebno, periodično analizira politike i povezane kontrolne aktivnosti kako bi se provjerilo da li su i dalje relevantne i djelotvorne

4. Informisanje i komunikacija

(a) Informisanje kako podrška funkcionisanju interne kontrole

- osigurati da postoje procesi na svim nivoima kojima se utvrđuje koje su informacije neophodne i očekivane u svrhe podrške funkcionisanju drugih komponenti interne kontrole i postizanje ciljeva organizacije
- osigurati da se informacije dobijaju iz svih relevantnih izvora, uključujući i interne i eksterne izvore
- osigurati da se informacije prikupljaju iz različitih izvora i da se procesuiraju u smislene informacije koje mogu poslužiti kao osnov za djelovanje kako bi se odgovorilo na zahtjeve za potrebnim informacijama
- osigurati da su pripremljene informacije pravovremene, aktuelne, tačne, validne, potpune, dovoljne, dostupne, zaštićene i da se mogu verifikovati i čuvati kako bi se koristile za ocjenu interne kontrole i ostvarivanja ciljeva

(b) Interna komunikacija

- osigurati da postoje procesi za prenošenje neophodnih informacija kojima se omogućava zaposlenima, uključujući upravu, da razumiju i ispunjavaju svoje obaveze u pogledu interne kontrole
- osigurati komunikaciju između više uprave i drugih nivoa organizacije kako bi viša uprava imala informacije koje su joj neophodne za njenu ulogu u ispunjavanju ciljeva organizacije
- osigurati postojanje posebnih kanala komunikacije, kao što su telefonske linije za "zviždače", koji služe kao sigurnosni mehanizam koji omogućava anonimne i povjerljive dojave kada uobičajeni kanali ne funkcionišu ili nisu djelotvorni
- osigurati da odabrani metod komunikacije uzima u obzir vrijeme, primaoca i vrstu informacije

(c) Eksterna komunikacija

- osigurati da postoje procesi za pravovremeno prenošenje neophodnih informacija u odgovarajućem formatu eksternim subjektima, uključujući Evropsku komisiju, Evropski revizorski sud, itd.

- osigurati dolazne kanale komunikacije kako bi relevantne informacije od eksternih subjekata stizale do svih nivoa organizacije, uključujući i višu upravu
- osigurati da relevantne informacije od eksternih subjekata, uključujući Evropsku komisiju, Evropski revizorski sud, idr stižu do relevantnih nivoa organizacije, uključujući višu upravu
- osigurati da postoje zasebni kanali komunikacije, npr. za slučajeve tužbi ili "dojava zviždača", koji omogućavaju anonimnu i povjerljivu komunikaciju do nivoa više uprave
- osigurati da odabrani metod komunikacije uzima u obzir vrijeme, primaoca i vrstu informacije, kao i zakonske i regulatorne kriterijume i očekivanja

5. Nadgledanje okvira interne kontrole²³

(a) Stalno i posebno nadgledanje

- osigurati razvijanje i sprovođenje stalnog i posebnog nadgledanja kako bi se obezbijedilo da komponente interne kontrole postoje i funkcionišu na svim nivoima
- osigurati da viša uprava dobija rezultate funkcionisanja svojih sistema na nižim nivoima
- osigurati da stalno nadgledanje vrši odgovorna uprava na svakom nivou svakog subjekta u organizaciji
- osigurati da interna revizija obavlja redovno posebno nadgledanje kako bi viša uprava imala nezavisni uvid u niže sisteme

(b) Ocjena, evidentiranje i obavještanje o slabostima interne kontrole

- osigurati da odgovorna uprava i viša uprava, u zavisnosti od slučaja, ocjenjuje rezultate stalnog i posebnog nadgledanja
- osigurati da se o slabostima obavještaju subjekti koji su zaduženi za preduzimanje korektivnih mjera, kao i viša uprava, u zavisnosti od slučaja
- osigurati da uprava i viša uprava, u zavisnosti od slučaja, prati da li su slabosti otklonjene kako treba i u dogovorenim rokovima.

ANEKS C

²³ Aktivnostima nadgledanja se analizira da li kontrolni mehanizmi u okviru svake od pet komponenti interne kontrole postoje i da li funkcionišu kako je planirano, dok se kontrolnim aktivnostima reaguje na konkretne rizike. U okviru organizacije, nadzor od strane nadležne uprave može se smatrati kontrolnom aktivnošću i pregledom uz pomoć, na primjer, funkcije kontrole kvaliteta kao aktivnosti nadgledanja.

Model izjave menadžmenta²⁴

Ja, nižepotpisani (prezime, ime, zvanje ili funkcija), Nacionalni službenik za ovjeravanje (Korisnika IPA II), za program (naziv programa, CCI) na osnovu sprovođenja (naziv programa) tokom godine (godina), na osnovu sopstvene procjene i informacija koje su mi na raspolaganju, uključujući rezultate mog neposrednog nadzora i interne revizije,

Takođe, na osnovu revizija i kontrola u vezi sa troškovima unesenim u zahtjeve za plaćanje koji su podnošeni Komisiji tokom godine (godina), a uzimajući u obzir moje obaveze shodno Uredbi Komisije o sprovođenju (EU) br. 447/2014, posebno njenog člana 9,

ovim podnosim izjavu da (su):

- informacije u godišnjim finansijskim izvještajima ili stanjima prikazane pravilno, potpuno i tačno, u skladu sa članom 23(1)(b) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014;
- troškovi prikazani u godišnjim finansijskim izvještajima ili stanjima korišćeni su u planirane svrhe, u skladu sa Uredbom Komisije o sprovođenju (EU) br. 447/2014 i principom dobrog finansijskog upravljanja²⁵;
- uprava i sistem kontrole²⁶ uspostavljen za potrebe programa pruža neophodne garancije u pogledu zakonitosti i regularnosti predmetnih transakcija.
- Vršio sam nadzor rada sistema interne kontrole²⁷ u vezi sa sprovođenjem podrške IPA II i vezano za Finansijski sporazum [referenca iz Finansijskog sporazuma].

Potvrđujem da su u vezi sa nepravilnostima o kojima se govori u završnoj reviziji i kontrolnim izvještajima u vezi sa datom finansijskom godinom u skladu sa Klauzulom 5(2) iz Aneksa A uz ovaj Okvirni sporazum preduzete odgovarajuće mjere u skladu sa Klauzulom 2(4) Okvirnog sporazuma. Po potrebi, organizovano je odgovarajuće dalje praćenje nedostataka u upravljanju i sistemu kontrole o kojima se govori u pomenutim izvještajima ili je i dalje u toku u vezi sa sljedećim neophodnim korektivnim mjerama: ... (u tom slučaju, navesti koje korektivne mjere se još primjenjuju na datum potpisivanja izjave).

Takođe potvrđujem da troškovi koji podliježu tekućoj ocjeni zakonitosti i ispravnosti nisu obuhvaćeni izjavom o troškovima i finansijskim izvještajima u očekivanju zaključaka ocjene, tako da će biti uključeni u zahtjev za plaćanje naredne godine.

Pored toga, potvrđujem da postoje djelotvorne i srazmjerne mjere protiv finansijskih prevara i da uzimaju u obzir prepoznate rizike i da mi nije poznato da postoji bilo koje pitanje koje nije

²⁴ Shodno članu 9(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014

²⁵ Princip dobrog finansijskog upravljanja obuhvata principe ekonomičnosti, efikasnosti i djelotvornosti. Princip ekonomičnosti nalaže da korišćeni resursi budu dostupni na vrijeme, u odgovarajućoj količini i odgovarajućeg kvaliteta i po najboljoj cijeni. Princip efikasnosti tiče se najboljeg odnosa između aktiviranih resursa i ostvarenih rezultata. Princip djelotvornosti tiče se postizanja konkretnih definisanih ciljeva i ostvarivanja namjeranih rezultata. (član 30 Uredbe (EU, EURATOM) br. 966/2012)

²⁶ Strukture i organi iz člana 7(1) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 koje je uspostavio Korisnik IPA II i upravljačka struktura iz člana 7(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 koju je uspostavio službenik NAO.

²⁷ Operativna struktura i upravljačka struktura

objelodanjeno, a tiče se sprovođenja programa i moglo bi narušiti ugled ili finansijske interese Unije.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

(Ime i službeni naziv ili funkcija Nacionalnog službenika za ovjeravanje)

ANEKS D

dostavlja se:

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu
- Vladi Crne Gore
- primjerak Nacionalnom koordinatoru za Ipu (NIPAK) Crne Gore i
- primjerak Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

1. UVOD

Navesti pojedinosti nadležnog revizorskog tijela i drugih organa uključenih u izradu izvještaja.

Navesti period na koji se izvještaj odnosi (tj. godinu) i obim revizija (uključujući troškove prijavljene Komisiji za predmetnu godinu)

Navesti sektor/oblasti politike na koje se izvještaj odnosi i njihove operativne i upravljačke strukture.

Opisati korake u izradi izvještaja i revizorskog mišljenja.

2. ZNAČAJNIJE PROMJENE U SISTEMIMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

Navesti pojedinosti o značajnijim promjenama u sistemima upravljanja i kontrole i potvrditi da li su u skladu sa članom 7 Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 na osnovu rada revizorskog tijela na reviziji shodno članu 12 Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Navesti datume od kojih je počela primjena tih promjena, datume kada je revizorsko tijelo obaviješteno o tim promjenama, kao i to kako su te promjene uticale na rad na reviziji.

3. PROMJENE U STRATEGIJI REVIZIJE

Navesti pojedinosti o eventualnim promjenama u strategiji revizije koje su već izvršene ili se planiraju, uz razloge. Naročito, navesti da li je došlo do promjena u metodu uzorkovanja koji je primijenjen tokom revizije operacija (vidi stav 5 niže).

Revizorsko tijelo pravi razliku između promjena koje su već izvršene i onih koje se predlažu za neku kasniju fazu i koje ne utiču na rad tokom referentnog perioda i promjena izvršenih tokom referentnog perioda, koje utiču na reviziju i rezultate.

U izvještaj se unose samo promjene u odnosu na prethodnu verziju strategije revizije.

4. REVIZIJE SISTEMA

Navesti tijela koja su sprovela revizije sistema, uključujući i samo tijelo zaduženo za reviziju.

²⁸ Shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Dati tabelarni pregled sprovedenih revizija, navesti tijela/organe u kojima je sprovedena revizija, ocjenu ključnih uslova za svako tijelo/organ, pitanja obuhvaćena revizijom²⁹ i napraviti poređenje u odnosu na plan revizije. Pregled uključuje program (naziv i CCI), tijelo/organ koje je sprovedlo revizije sistema, datum revizije, obim revizije, uključujući ograničenja u pogledu obima, kao i tijela/organe u kojima je sprovedena revizija. U ovom dijelu se podnosi izvještaj i o horizontalnim tematskim revizijama.

Period revizije	1. Program (CCI i naziv)	2. Revizorsko tijelo ³¹	3. Tijela u kojima je sprovedena revizija	4. Datum revizije ³²	5. Obim revizije ³³	6. Glavni nalazi i zaključci	7. Problemi sistemskog karaktera i preduzete mjere	8. Procijenjeni uticaj na finansije	9. Faza praćenja nakon revizije (završeno/ih ne)
		Obim revizije ³¹							

Opisati osnov za odabir revizija u kontekstu strategije revizije. Navesti koja je strategija revizije važeća, odnosno navesti metodologiju za ocjenu rizika i rezultate koji su doveli do utvrđivanja plana revizije pojedinačnih sistema. U slučaju da je došlo do ažuriranja procjene rizika, to treba opisati u tački 3 gore, gdje se govori o promjenama u strategiji revizije.

Ukoliko je potrebno, pored informacija iz tabele, u narednom odjeljku mogu se navesti sljedeće dodatne pojedinosti:

Opis glavnih nalaza i zaključaka na osnovu revizorskog rada za sistema upravljanja i kontrole i njihovog funkcionisanja, uključujući i mišljenje o tome da li su dovoljne upravljačke provjere, postupci ovjeravanja i revizorski trag, kao i da li su funkcije dovoljno jasno razdvojene i o usklađenosti sa zahtjevima i politikama Unije, i

Pojedinosti od tome da li se za neke od uočenih problema smatra da su sistemskog karaktera, pojedinosti o preduzetim mjerama, uključujući i kvantifikaciju neregularnih troškova i eventualne finansijske korekcije.

Opisati (u odgovarajućem slučaju) posebne nedostatke vezane za upravljanje finansijskim instrumentima koji su uočeni tokom revizija sistema, kao i kasnije aktivnosti praćenja koje su nacionalne vlasti preduzele kako bi te nedostatke ispravili.

Revizorsko tijelo³⁰

Datum revizije³¹

Navesti nivo uvjeravanja na osnovu revizije sistema (nizak/prosječan/visok) i opravdanje.

²⁹ Ova pitanja treba da odgovaraju onima iz strategije revizije (ali ne isključivo ta), kao što su verifikacija kvaliteta upravljanja, uključujući pitanja vezana za poštovanje pravila javnih nabavki, pravila o državnoj pomoći, zahtjevi u pogledu zaštite životne sredine, jednakih mogućnosti, sprovođenja instrumenata finansijskog inženjeringa, djelotvornost sistema IT, prijava povlačenja i nadoknađivanja sredstava, sprovođenje ocjene rizika od finansijskih prevara; pouzdanost podataka vezanih za indikatore i repere i podataka o napredovanju programa u pogledu ostvarivanja ciljeva.

³⁰ Navode se organi koji su sproveli revizije sistema, uključujući i samo revizorsko tijelo.

³¹ Datum revizije na terenu.

5. REVIZIJA UZORAKA TRANSAKCIJA

Navesti tijela/organe koji su sproveli revizije uzorka, uključujući i revizorsko tijelo.

Opisati primijenjenu metodologiju uzorkovanja i informacije o tome da li je metodologija usklađena sa strategijom revizije.

Navesti parametre korišćene za statističko uzorkovanje, nivo značajnosti, stepen povjerljivosti, primijenjenu očekivanu stopu greške, izračunavanje traženog uzorka i interval, jedinicu uzorkovanja, broj jedinica u ukupnoj populaciji obuhvaćenih uzorkom, broj jedinica uzorkovanja koje su stvarno bile predmet revizije.

Usklađivanje troškova prijavljenih Komisiji tokom finansijske godine sa uzorkovanim troškovima. Stavke koje se usklađuju obuhvataju negativne stavke na kojima su rađene finansijske korekcije date finansijske godine, kao i razlike između prijavljenih iznosa u euru i nacionalnoj valuti, ukoliko je relevantno.

U slučaju negativnih stavki, potvrditi da su obrađene kao zasebna populacija.

U slučaju primjene nestatističkog uzorkovanja, navesti razloge za korišćenje tog metoda u skladu sa članom 12(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, procenat akcija/operacija/troškova obuhvaćenih revizijama, preduzete mjere kako bi se osigurao slučajni uzorak (i njegova reprezentativnost) i kako bi se obezbijedilo da je veličina uzorka dovoljna kako bi revizorsko tijelo moglo da pripremi validno revizorsko mišljenje. Projektovana stopa greške izračunava se i u slučaju nestatističkog uzorkovanja.

Dati tabelarni pregled (vidi niže), sa presjekom, u odgovarajućem slučaju, po programu i po prihvatljivim troškovima koji su prijavljeni Komisiji tokom godine, iznos troškova nad kojima je vršena revizija, i procenat troškova koji su prošli reviziju u odnosu na ukupne prihvatljive troškove prijavljene Komisiji za prošlu godinu, kao i ukupan broj jedinica uzorka u datoj populaciji, kao i broj jedinica uzorka koji su stvarno i prošli reviziju u svrhe slučajnog uzorka.

Informacije o slučajnom statističkom uzorku razlikuju se od informacija o drugim uzorcima, ukoliko je relevantno (npr. dopunski uzorci na osnovu rizika).

Analizirati glavne rezultate revizija (stavke u uzorku koje su odabrane i obuhvaćene revizijom, zajedno sa odgovarajućim iznosom i vrstom³² greške po operaciji) kao i priroda³³ ustanovljenih grešaka, glavni uzroci i predložene korektivne mjere, uključujući i mjere za smanjenje ovakvih grešaka u budućnosti).

Navesti pojedinosti o najvjerojatnijoj stopi grešaka (ukupna stopa greške³⁴) i, u slučaju metoda statističkog uzorkovanja, gornju granicu stope grešaka na osnovu revizije operacija, i iznos ustanovljenih neregularnih troškova i stopa grešaka na osnovu revizije slučajnog uzorka.

³² slučajna greška, sistemska greška, anomalija

³³ Na primjer, prihvatljivost, javne nabavke, državna pomoć.

³⁴ U smislu člana 28(14) Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 480/2014.

Uporediti ukupnu stopu grešaka sa zadatim nivoom značajnosti, kako bi se utvrdilo da li je populacija u značajnoj mjeri pogrešno procijenjena ili ne. Ukoliko jeste, analizirati značaj ukupne stope grešaka u svrhe revizorskog mišljenja i opisati preporučene korektivne mjere.

Navesti korektivne mjere koje u tekućoj godini sprovode operativna/upravljačka struktura prije nego podnesu konačnu izjavu o troškovima i finansijske izvještaje Komisiji, kao i na osnovu revizije operativnih aktivnosti³⁵, uključujući fiksnu stopu ili ekstrapolirane korekcije.

Rezidualna stopa greške³⁶ nakon primjene pomenutih korekcija i njihov značaj za revizorsko mišljenje.

Navesti informacije o rezultatima revizije dopunskog uzorka(tj. uzorka zasnovanog na riziku), ukoliko je rađen.

Navesti informacije o daljim aktivnostima u vezi sa nepravilnostima, uključujući reviziju prethodno prijavljenih rezidualnih stopa grešaka, nastalih kao rezultat svih kasnijih korektivnih aktivnosti.

Navesti pojedinosti o tome da li se za neke uočene probleme smatra da su sistemske prirode, zatim navesti preduzete mjere, uključujući i kvantifikaciju neregularnih troškova i eventualne finansijske korekcije s tim u vezi.

Navesti opis (ukoliko je relevantno) konkretnih nedostataka ili nepravilnosti povezanih sa finansijskim instrumentima, ukoliko je relevantno, navesti stopu grešaka u uzorku u vezi sa finansijskim instrumentima koji su predmet revizije.

Analizirati glavne rezultate revizije negativnih stavki, uključujući i zaključke o tome da li negativne stavke odgovaraju odlukama zemlje ili Komisije, i sravniti ih sa iznosima unesenim u račune, a koji su povučeni ili nadoknađeni tokom godine i iznose koji će biti nadoknađeni na kraju godine.

Navesti zaključke na osnovu rezultata revizije u pogledu djelotvornosti upravljanja i sistema kontrole.

6. REVIZIJE GODIŠNJIH FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ILI ISKAZA / GODIŠNJIH BILANSA

Navesti tijela/organe koja su sprovela revizije godišnjih finansijskih izvještaja ili iskaza / godišnjih bilansa.

Opisati pristup u reviziji koji je primijenjen za verifikovanje elemenata godišnjih finansijskih izvještaja ili stanja/godišnjih bilansa definisanih u članu 12(2) i članu 23(1)(b) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Navesti zaključke izvedene na osnovu rezultata revizija u pogledu potpunosti, tačnosti i istinitosti izjave o troškovima i finansijskim izvještajima, uključujući i informacije o finansijskim

³⁵ Ovo se tiče kako korekcija na revidiranim jedinicama uzorka tako i korekcija obavljenih usljed stope ukupne greške.

³⁶ Ukupne greške umanjene za korekcije iz stava 5.11, podijeljene sa ukupnom populacijom.

korekcijama koje su već izvršene i unesene u izjavu o troškovima i finansijskim izvještajima tokom praćenja mjera preduzetih nakon što su dobijeni rezultati revizije transakcija/operacija.

Navesti da li se za neke od evidentiranih problema smatra da su sistemske prirode, kao i preduzete mjere.

7. PRAĆENJE MJERA NAKON SPROVEDENE REVIZIJE ZA PRETHODNE GODINE

Navesti informacije o praćenju preostalih preporuka iz revizije i praćenju rezultata revizija sistema i revizije transakcija/operacija (uključujući revizije sprovedene u vezi sa dopunskim uzorkom) iz prethodnih godina.

Opisati događaje koji su uslijedili nakon prethodnog mišljenja i prethodnog izvještaja o sprovedenim revizijama shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

8. OSTALE INFORMACIJE

Navesti informacije o prijavljenoj finansijskoj prevari i sumnji u prevaru, kao i o preduzetim mjerama.

Opisati događaje koji su uslijedili nakon podnošenja izjave o troškovima i finansijskih izvještaja i prije prenošenja godišnjeg izvještaja o sprovedenim revizijama shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, koje se uzimaju u obzir kada se utvrđuje nivo sigurnosti i mišljenje revizorskog tijela.

U ovom odjeljku treba navesti sve druge informacije za koje revizorsko tijelo smatra da ih kao relevantne i važne treba dostaviti Komisiji, naročito kako bi se opravdalo revizorsko mišljenje.

9. OPŠTI STEPEN UVJERAVANJA

Objasniti kako se dolazi do opšteg nivoa uvjeravanja u pogledu dobrog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrola na osnovu kombinovanja rezultata iz revizija sistema i revizija operacija.

Kada je stopa ukupne greške u pogledu troškova prijavljenih u zahtjevu za plaćanje u toku jedne godine veća od stepena značajnosti, analizirati njen značaj i procijeniti da li to ukazuje na ozbiljan nedostatak/nedostatke u funkcionisanju odgovarajućeg sistema upravljanja i kontrole tokom godine. U odgovarajućem slučaju, treba uzeti u obzir i rezultate drugih revizija na nivou zemlje ili Unije koje su sprovedene za predmetnu godinu.

Procijeniti kakve su korektivne mjere neophodne iz ugla kako sistema tako i iz ugla finansija.

Procijeniti sprovedena eventualna relevantna kasnija prilagođavanja i korektivne mjere kao što su finansijska prilagođavanja obuhvaćena izjavom o troškovima i finansijskim izvještajima i procijeniti stopu rezidualne greške, kao i da su potrebne dodatne korektivne mjere iz ugla sistema i iz ugla finansija.

10. TABELA ZA PRIJAVLJENE TROŠKOVE I REVIZIJE UZORKA

3.1.1.1	3.1.1.2	3.1.1.3	3.1.1.4	3.1.1.5	3.1.1.6	3.1.1.7	3.1.1.8	3.1.1.9	3.1.1.10	3.1.1.11	3.1.1.12	3.1.1.13
Fond	Referenca (CC) br.)	Program	Troškovi prijavljeni Komisiji u referentnoj godini (1)	Troškovi u referentnoj godini revidirani za slučajni uzorak	Ukupan broj jedinica u populaciji	Broj jedinica u uzorku za slučajni uzorak	Iznos i procenat (stopa greške) neregularnih troškova u slučajnom uzorku (2)	Ukupna projektovana stopa greške	Sprovedene korekcije na osnovu rezultata ukupne stope greške	Rezidualna ukupna stopa greške	Ostali revidirani troškovi (3)	Iznos neregularnih troškova u drugim uzorcima troškova
				Iznos (4) % (5)		1.	%					

(1) Ovaj stubac odgovara "ukupnom iznosu prihvatljivih troškova evidentiranih u sistemima računovodstva upravljačke strukture koji su obuhvaćeni zahtjevima za plaćanje koji su podneseni Komisiji. Ovaj trošak treba da odgovara ukupnim troškovima uključenim u zahtjeve za plaćanje prijavljenim u vezi sa predmetnom godinom, prije nego se sprovedu bilo kakve korekcije na osnovu rada revizorskog tijela za istu godinu.

(2) Kada jedan slučajni uzorak pokriva više od jednog fonda ili programa, informacija o iznosu i procentu (stopa greške) neregularnog troška navodi se za čitav uzorak i ne može se navoditi na nivou programa/fonda.

(3) Trošak iz dopunskog uzorka i trošak za slučajni uzorak koji se ne odnosi na referentnu godinu (iznos).

(4) Iznos revidiranog troška.

(5) Procenat revidiranih troškova u odnosu na troškove prijavljene Komisiji u referentnoj godini.

ANEKS E

dostavlja se:

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu
- Vladi [Korisnika IPA II]
- primjerak Nacionalnom koordinatoru za IPA (NIPAK) [Korisnika IPA II] i
- primjerak Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) [Korisnika IPA II]

UVOD

Ja, (nižepotpisani rukovodilac Revizorskog tijela (Korisnika IPA II), nezavisan u smislu člana 12(1) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, izvršio sam postupke revizije sistema upravljanja i kontrole na uzorku prijavljenih troškova i računa koji su pripremljeni od strane i pod nadležnošću Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO) u skladu sa članovima 7(2) i 11 Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, u vezi sa programom [naziv programa, broj CCI] (dalje u tekstu "program"), kako bi izdao revizorsko mišljenje shodno članovima 12(3) i 23(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014. Ovo revizorsko mišljenje je u skladu sa sljedećim standardima ... [navesti međunarodne revizorske standarde koji su poštovani].

Takođe sam uradio ocjenu usklađenost izjave o upravljanju koju je sastavio Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) shodno članu 9(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 sa ovim radom na reviziji.

OBIM REVIZIJE

Revizija na predmetnom programu sprovedena je u skladu sa strategijom revizije i uzimajući u obzir međunarodno prihvaćene standarde revizije za godinu (navesti godinu) i opisana u priloženom godišnjem izvješaju o obavljenim revizijama shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Ili

Nije bilo ograničenja u pogledu obima revizije.

Ili

Obim revizije bio je ograničen sljedećim faktorima:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) itd.

[Navesti eventualna ograničenja u pogledu obima revizije, na primjer nedostatak dokumentacije koja potkrepljuje nalaze, predmeti o kojima se još vodi sudski postupak, kao i ocjena u okviru odjeljka Kvalifikovano mišljenje niže u tekstu, iznos troškova i doprinos Unije na koje se odnosi i uticaj ograničenja obima na revizorsko mišljenje.]

³⁷ Shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014

MIŠLJENJE

POUZDANOST GODIŠNJEG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAJA ILI ISKAZA / GODIŠNJIH BILANSA

Ili

(Nekvalifikovano mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

-izjava o troškovima i finansijski izvještaji pružaju istinit i objektivan pregled,

Po mom mišljenju, izvršena revizija ne dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju.

Ili

(Kvalifikovano mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

-izjava o troškovima i finansijski izvještaji pružaju istinit i objektivan pregled,

s izuzetkom sljedećeg:³⁸

Prema tome, moja je procjena da je uticaj navedenih kvalifikacija [organičen]/[značajan].

Pomenuti uticaj odgovara ... [iznos u EUR i %] ukupnih prijavljenih troškova.

Doprinos Zajednice na koje se mišljenje odnosi, prema tome, iznosi [iznos u EUR].

Po mom mišljenju, sprovedena revizija ne dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju, ili

Po mom mišljenju, sprovedena revizija dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju u pogledu sljedećih aspekata:

Ili

(Negativno mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

-izjava o troškovima i finansijski izvještaji ne pružaju istinit i objektivan pregled,

Ovo negativno mišljenje daje se na osnovu³⁹

Po mom mišljenju, sprovedena revizija dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju u pogledu sljedećih aspekata:

[Revizorsko tijelo takođe može da naglasi neko pitanje, koja ne utiče na njegovo mišljenje, u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima. Uzdržavanje od mišljenja može se predvidjeti u izuzetnim slučajevima⁴⁰.]

³⁸ U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti organ ili organe i aspekt(e) njihovih sistema koji ne ispunjavaju zahtjeve i/ili nisu dobro funkcionisali.

³⁹ U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti za svaki organ i svaki aspekt razloge negativnog mišljenja.

⁴⁰ Ovi izuzetni slučajevi treba da budu povezani sa nepredvidljivim, eksternim faktorima izvan nadležnosti revizorskog tijela.

ZAKONITOST I REGULARNOST TROŠKOVA I FUNKCIONISANJE SISTEMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

Ili

(Nekvalifikovano mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

- su troškovi čija je nadoknada tražena od Komisije zakoniti i regularni,
- postojeći sistemi upravljanja i kontrole dobro funkcionišu,

Po mom mišljenju, sprovedena revizija ne dovodi u sumnju uvjerenja iz izjave o upravljanju.

Ili

(Kvalifikovano mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

- su troškovi čija je nadoknada tražena od Komisije zakoniti i regularni,
- postojeći sistemi upravljanja i kontrole dobro funkcionišu,
- s izuzetkom sljedećeg (pojasniti na koji aspekt/aspekte se misli): ...

.....⁴¹

Prema tome, moja je procjena da je uticaj navedenih kvalifikacija [organičen]/[značajan].

Pomenuti uticaj odgovara ... [iznos u EUR i %] ukupnih prijavljenih troškova.

Doprinos Zajednice na koje se mišljenje odnosi, prema tome, iznosi [iznos u EUR].

Po mom mišljenju, sprovedena revizija ne dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju, ili
Po mom mišljenju, sprovedena revizija dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju u pogledu sljedećih aspekata:

Ili

(Negativno mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenutih revizorskih postupaka u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

- troškovi čija je nadoknada tražena od Komisije nisu zakoniti i regularni,
- postojeći sistemi upravljanja i kontrole ne funkcionišu dobro,

Ovo negativno mišljenje zasnovano je na⁴²

Po mom mišljenju, sprovedena revizija dovodi u sumnju navode iz izjave o upravljanju u pogledu sljedećih aspekata:

[Revizorsko tijelo može da naglasi neko pitanje koje ne utiče na njegovo mišljenje, kao što je i predviđeno međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima. U izuzetnim slučajevima⁴³ može se predvidjeti uzdržavanje od mišljenja.]

⁴¹ U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti organ ili organe i aspekt(e) njihovih sistema koji ne ispunjavaju zahtjeve i/ili nisu dobro funkcionisali.

⁴² U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti za svaki organ i svaki aspekt razloge negativnog mišljenja.

⁴³ Ovi izuzetni slučajevi treba da budu povezani sa nepredvidljivim, eksternim faktorima izvan nadležnosti revizorskog tijela.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

(Ime i službeni naziv ili funkcija imenovanog Rukovodioca Revizorskog tijela)

ANEKS F

Model revizorskog mišljenja o završnom izvještaju o troškovima⁴⁴

dostavlja se:

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu
- Vladi Crne Gore
- primjerak Nacionalnom koordinatoru za Ipu (NIPAK) Crne Gore i
- primjerak Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

UVOD

Ja, (nižepotpisani rukovodilac Revizorskog tijela (zemlje), funkcionalno nezavisan u smislu člana 12(1) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, izvršio sam reviziju završnog izvještaja o troškovima za predmetni program - navesti program, naziv, komponentu, period, referencu (CCI) broj) koji je sačinjen pod nadležnošću Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO) u skladu sa članom 9(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014. kako bi izdao revizorsko mišljenje shodno članu 12(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014. Ovo revizorsko mišljenje je u skladu sa sljedećim standardima ... [navesti međunarodne revizorske standarde koji su poštovani].

Mišljenja sam da sprovedena revizija predstavlja razumnu osnovu za moje mišljenje.

OBIM REVIZIJE

Revizija je sprovedena u skladu sa članom 17(1) Okvirnog sporazuma (OS).

Ili

Nije bilo ograničenja u pogledu obima revizije.

Ili

Obim revizije bio je ograničen sljedećim faktorima:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) itd.

[Navesti eventualna ograničenja u pogledu obima revizije, na primjer nedostatak dokumentacije koja potkrepljuje nalaze, predmete o kojima se još vodi sudski postupak, kao i ocjenu u okviru odjeljka Kvalifikovano mišljenje niže u tekstu, iznos troškova i doprinos Unije na koje ograničenje utiče, kao i uticaj ograničenja obima na revizorsko mišljenje.]

MIŠLJENJE

Ili

(Nekvalifikovano mišljenje)

Na osnovu gore pomenute revizije u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da su:

⁴⁴ Shodno članu 12(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

- iznosi navedeni u završnom izvještaju o troškovima i u završnom zahtjevu za plaćanje, koji uključuje izvještaj, validni i prihvatljivi,
- prezentirane finansijske informacije tačne i
- da su troškovi obuhvaćeni završnim izvještajem o troškovima zakoniti i regularni

Ili

(Kvalifikovano mišljenje)

Na osnovu gore pomenute revizije u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da su:

- iznosi navedeni u završnom izvještaju o troškovima i u završnom zahtjevu za plaćanje, koji uključuje izvještaj, validni i prihvatljivi,
- prezentirane finansijske informacije tačne i
- da su troškovi obuhvaćeni završnim izvještajem o troškovima zakoniti i regularni osim u pogledu sljedećeg:⁴⁵

Prema tome, moja je procjena da je uticaj navedene kvalifikacije/kvalifikacija [organičen]/[značajan].

Pomenuti uticaj odgovara ... [iznos u EUR i %] ukupnih prijavljenih troškova.

Doprinos Zajednice na koje se mišljenje odnosi, prema tome, iznosi [iznos u EUR].

Ili

(Negativno mišljenje)

Na osnovu prethodno pomenute revizije u vezi sa predmetnim programom, imam razumno uvjerenje da:

- iznosi navedeni u završnom izvještaju o troškovima i u završnom zahtjevu za plaćanje, koje uključuje izvještaj, nisu validni i/ili prihvatljivi,
- prezentirane finansijske informacije nisu tačne i/ili
- troškovi obuhvaćeni završnim izvještajem o troškovima nisu legalni i regularni

Ovo negativno mišljenje bazira se na⁴⁶

[Revizorsko tijelo može da naglasi neko pitanje koje ne utiče na njegovo mišljenje, kao što je i predviđeno međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima. U izuzetnim slučajevima⁴⁷ može se predvidjeti uzdržavanje od mišljenja.]

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

(Ime i službeni naziv ili funkcija imenovanog Rukovodioca Revizorskog tijela)

ANEKS G

Model strategije o reviziji⁴⁸

⁴⁵ U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti organ ili organe i aspekt(e) njihovih sistema koji ne ispunjavaju zahtjeve i/ili nisu dobro funkcionisali.

⁴⁶ U slučaju da se mišljenje odnosi na sisteme upravljanja i kontrole, navesti za svaki organ i svaki aspekt razloge negativnog mišljenja.

⁴⁷ Ovi izuzetni slučajevi treba da budu povezani sa nepredvidljivim, eksternim faktorima izvan nadležnosti revizorskog tijela.

⁴⁸ Shodno članu 12(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014

1. UVOD

Navesti programe (naziv i CCI) obuhvaćene revizijom.

Navesti revizorsko tijelo zaduženo za izradu, nadgledanje i ažuriranje strategije o reviziji i sve druge organe koji su dali doprinos.

Objasniti postupak izrade, nadgledanja i ažuriranja strategije o reviziji.

Precizno navesti opšte ciljeve strategije o reviziji i korake preduzete kako bi se osiguralo usaglašavanje ciljeva sa svim organima za reviziju.

Objasniti sve funkcije i odgovornosti revizorskog tijela i pozvati se, u zavisnosti od konkretnog slučaja, na izjavu o misiji tog tijela, statut ili nacionalno zakonodavstvo.

Navesti da revizorsko tijelo potvrđuje svoju nezavisnost, u skladu sa članom 12(1) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014 i svoju obaveznu finansijsku autonomiju, u skladu sa Klauzulom 5(1) Aneksa A uz Okvirni sporazum.

2. PRAVNI OSNOV I OBIM

Navesti nacionalni regulatorni okvir koji se tiče revizorskog tijela i njegovih funkcija.

Potvrditi da se strategija odnosi na sljedeću godinu i dvije naredne finansijske godine.

3. PROCJENA RIZIKA

Objasniti koji je metod opšte procjene rizika primijenjen, uključujući sljedeće: navesti faktore rizika koji su uzeti u obzir, uključujući i one za posebne tematske oblasti iz stava 4.2.3 niže u tekstu [kao i, između ostalog, ciljne procese i procjenu proceduralnih i organizacionih promjena], primijenjeni način izračunavanja ukupnog rizika, mjeru u kojoj su uzeti u obzir rezultati prethodnih revizija organa i sistema, uključujući operativnu i upravljačku strukturu.

Navesti kontrolne mehanizme, uključujući njihov dizajn, primjenu i funkcionisanje na tri nivoa:

- prvi nivo kontrole koji vrše administrativne strukture za IPA,
- drugi nivo kontrole koji se vrši, s jedne strane, preko sistema interne kontrole, a s druge, preko funkcije interne revizije i
- nadgledanje na visokom nivou, koje se vrši preko funkcije osiguranja NAO.

Procedure za ažuriranje procjene rizika.

4. METODOLOGIJA

Kratki opis metodologije revizije

Dati kratki opis glavnih koraka u reviziji, kao na primjer: planiranje i formulisanje ciljeva revizije⁴⁹ koji se žele postići, sprovođenje revizija i prikupljanje dokaza, ocjena dokaza i formulisanje zaključaka, izvještavanje⁵⁰, dalje praćenje preduzetih mjera⁵¹ i postupci kontrole kvaliteta za rad revizorskog tijela.

Navesti postojeće priručnike ili procedure za reviziju, gdje se mogu naći bliže pojedinosti o navedenim koracima.

Navesti međunarodno prihvaćene revizorske standarde koje revizorsko tijelo namjerava da primjenjuje.

Navesti postojeće procedure za izradu godišnjeg izvještaja o sprovedenim revizijama i revizorskog mišljenja koji se podnose Komisiji shodno članu 12(3) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Za revizije sistema:

Navesti organe u kojima treba vršiti reviziju i povezane ključne kontrolne elemente.

Navesti da li se vrše revizije sistema koje se odnose na ključne elemente kontrole za određene tematske oblasti, kao što su:

- kvalitet verifikacije od strane uprave, uključujući one koje se tiču poštovanja pravila o javnim nabavkama, zahtjevima u pogledu zaštite životne sredine, jednakih mogućnosti;
- kvalitet postupka odabira projekata i vertifikacije uprave koje se odnose na primjenu instrumenata finansijskog inženjeringa;
- funkcionisanje i bezbjednost IT sistema, kao i njihova povezanost sa IT sistemom/sistemima Komisije;
- pouzdanost podataka koji se odnose na indikatore, ključne ostvarene rezultate i napredovanje programa u odnosu na ciljeve, a koje dostavlja operativna struktura;
- izvještavanje o povlačenju i nadoknađivanju sredstava;
- sprovođenje djelotvornih i srazmjernih mjera za borbu protiv finansijskih prevara na osnovu procjene rizika od finansijskih prevara.

Za reviziju transakcija/operativnih aktivnosti:

Navesti metodologiju uzorkovanja koja će se koristiti u skladu sa članom 12(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014, uključujući postupke za njenu reviziju ukoliko bude potrebno.

⁴⁹ Uključujući i pozivanje na granice značajnosti i druge kvantitativne i kvalitativne faktore koje treba uzeti u obzir prilikom ocjene značajnosti nalaza revizije za glavne vrste revizija opisanih u odjeljku 4.2, 4.3 i 4.4 ove strategije.

⁵⁰ Ovo podrazumijeva upućivanje na različite faze izvještavanja (kao što su izrada nacrtu izvještaja o reviziji, postupak interne diskusije sa subjektom revizije i završni izvještaj o reviziji), rokovi za podnošenje izvještaja, proces praćenja preduzetih mjera.

⁵¹ Uključujući upućivanje na postupke nadgledanja sprovođenja preporuka i korektivnih mjera sadržanih u izvještajima o reviziji.

U zavisnosti od konkretnog slučaja, dati opis pristupa nestatističkog uzorkovanja kojim se revizorskom tijelu omogućava da sačine validno revizorsko mišljenje, kao što je predviđeno članom 12(2) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

Dati opis postupka za davanje preporuka u vezi sa odgovarajućim koracima koje treba da preduzmu predmetna tijela u kojima su otkrivene greške (ili uputiti na priručnike ili propise za reviziju u kojima se definiše ovo pitanje).

Dati opis postojećih procedura za klasifikaciju i obradu otkrivenih grešaka (ili uputiti na priručnike ili propise za reviziju u kojima se definiše ovo pitanje).

Navesti posebne aspekte vezane za reviziju finansijskih instrumenata, ukoliko važi u konkretnom slučaju.

Navesti posebne aspekte vezane za reviziju pojednostavljenih troškovnih opcija, shodno članu 31(c) Okvirnog sporazuma, ukoliko važi u konkretnom slučaju.

Za revizije godišnjih finansijskih izvještaja ili iskaza/godišnjih bilansa:

Naznačiti pristup reviziji za potrebe revizije godišnjih finansijskih izvještaja ili iskaza/godišnjih bilansa, postupak za davanje preporuka u vezi sa odgovarajućim koracima koje treba da preduzmu predmetna tijela u kojima se otkrivene greške.

Pristup reviziji treba da uzme u obzir rezultate revizija sistema i revizija transakcija/operacija izvršenih u upravljačkim i operativnim strukturama, kao i verifikacije uprave, kao što je predviđeno Klauzulom 4(3)(b)(x) Aneksa A uz ovaj Sporazum.

Navesti postupke koji omogućavaju revizorskom tijelu da utvrdi da li rad tokom revizije dovodi u sumnju date navode ili odsustvo rezervi u izjavi o upravljanju, u skladu sa članom 9(4) Uredbe o sprovođenju IPA II (EU) br. 447/2014.

5. PLANIRANI RAD NA REVIZIJAMA

Navesti i dati obrazloženje za prioritete i posebne ciljeve u odnosu na sljedeću godinu i dvije naredne godine i dati objašnjenje o tome kako su povezani rezultati procjene rizika sa planiranim radom na revizijama.

Navesti planirane aktivnosti na nadgledanju i daljem praćenju preduzetih mjera po pitanju nalaza sa prethodne revizije.

Navesti indikativni raspored revizorskih zadataka za sljedeću godinu i dvije naredne godine za revizije sistema i tematske revizije, kao što slijedi:

Tijela/Organi ili posebne tematske oblasti u kojima treba vršiti reviziju	CCI	Naziv programa	Rezultat procjene rizika	Cilj i obim revizije za godinu 20xx	Cilj i obim revizije za godinu 20xx	Cilj i obim revizije za godinu 20xx

--	--	--	--	--	--	--

6. PLANIRANI RESURSI

Dati organogram revizorskog tijela.

Navesti planirana izdvajanja resursa za sljedeću godinu i dvije naredne godine.

Navesti zahtjeve u pogledu stručne spreme i iskustva za osoblje koje vrši revizije, a, u odgovarajućim slučajevima, i zahtjeve u pogledu obuke.

ANEKS H

Prijava sumnje u postojanje finansijske prevare i drugih nepravilnosti u vezi sa
Instrumentom prepristupne podrške (IPA II)

Klauzula 1 Definicije

U svrhe prijavljivanja sumnji na finansijsku prevaru i druge nepravilnosti, primjenjuju se definicije iz člana 51 ovog Sporazuma o zaštiti finansijskih interesa Unije.

Klauzula 2 Inicijalno izvještavanje

- (1) Korisnik IPA II dužan je da Komisiji odmah prijavi svaku sumnju na finansijsku prevaru i druge nepravilnosti u vezi sa kojima se došlo do primarnih upravnih ili sudskih zaključaka, kao i da je dalje izvještava o napredovanju administrativnih i zakonskih postupaka.

U tom izvještaju Korisnik IPA II obavezno navodi pojedinosti u vezi sa sljedećim:

- (a) predmeni instrument IPA II i oblast politike, naziv i broj dotičnog programa i predmetna aktivnost odnosno operacija;
- (b) identitet fizičkih i pravnih lica uključenih u prevaru ili drugih subjekata koji u tome učestvuju i njihovu ulogu, osim u slučajevima kada ova informacija nije relevantna za borbu protiv nepravilnosti, imajući na umu prirodu predmetne nepravilnosti;
- (c) navesti region ili oblast u kojoj je izvršena operacija uz pomoć odgovarajućih informacija kao što je nivo NUTS⁵²;
- (d) navesti koja je odredba (odredbe) prekršena;
- (e) datum i izvor prvih informacija koje su dovele do sumnje da je došlo do nepravilnosti;
- (f) prakse kojima je počinjena nepravilnost;
- (g) u odgovarajućem slučaju, navesti da li ta praksa navodi na sumnju u finansijsku prevaru;
- (h) način na koji je otkrivena nepravilnost;
- (i) u odgovarajućem slučaju, navesti Korisnika IPA II i Države članice i/ili treće zemlje koji su uključeni;
- (j) period ili tačno vrijeme kada je došlo do nepravilnosti;
- (k) datum kada je utvrđen primarni upravni ili sudski zaključak o nepravilnosti;
- (l) ukupan iznos prihvatljivih troškova naznačen u odnosu na doprinos Unije, nacionalni doprinos i privatni doprinos;
- (m) troškovi kojih se tiče predmetna nepravilnost u odnosu na doprinos Unije i nacionalni doprinos;
- (n) iznos koji bi bio neopravdano plaćen da nepravilnost nije otkrivena, u odnosu na doprinos Unije i nacionalni doprinos;
- (o) priroda neregularnih troškova;

⁵² NUTS - Nomenklatura teritorijalnih jedinica u statističke svrhe.

(p) obustava plaćanja, u zavisnosti od konkretnog slučaja, i mogućnost povraćaja.

- (2) U slučajevima kada neke od informacija iz stava 1, naročito informacije o praksama koje su primijenjene u vršenju nepravilnosti i način njihovog otkrivanja, nisu dostupne ili ih treba ispraviti, Korisnik IPA II je dužan da odmah, u mjeri u kojoj je to moguće, dostavi nedostajuće ili tačne informacije Komisiji.
- (3) Ukoliko odredbe nacionalnog zakonodavstva predviđaju da istraga mora biti tajna, prije dostavljanja informacija mora se pribaviti odobrenje nadležnog suda ili tribunala.

Klauzula 3 Hitni slučajevi

Svaki Korisnik IPA II dužan je da odmah prijavi Komisiji, a, ukoliko je potrebno, dotičnim Državama članicama ili drugim Korisnicima IPA II, sve nepravilnosti koje su otkrivene ili za koje se pretpotavlja da su se desile, kada postoji bojazan da bi veoma brzo moglo doći do posljedica i izvan njegove teritorije.

Klauzula 4 Izvještavanje o preduzetim mjerama

- (1) Pored informacija iz Klauzule 2, Korisnik IPA II dužan je da Komisiji odmah dostavi podatke o prethodnom izvještaju izrađenom u skladu sa tom klauzulom, koji sadrži pojedinosti o pokretanju, zaključivanju ili odustajanju od postupaka kojim se izriču upravne ili krivične kazne u vezi sa prijavljenim nepravilnostima, kao i o ishodu tih postupaka.

U vezi sa nepravilnostima zbog kojih su izrečene kazne, Korisnik IPA II takođe je dužan da navede sljedeće:

- (a) da li kazne administrativne ili krivične;
- (b) da li su kazne izrečene zbog povrede prava Unije ili nacionalnog zakonodavstva;
- (c) odredbe koje predviđaju takve kazne;
- (d) razloge zbog kojih se odustalo od postupka povraćaja;
- (e) da li je utvrđeno da je izvršena finansijska prevara.

- (2) Na pisani zahtjev Komisije, Korisnik IPA II dužan je da dostavi dodatne informacije vezane za neku posebnu nepravilnost ili grupu nepravilnosti.

Klauzula 5 Elektronski prenos

Informacije iz Klauzula 2, 3 i 4(1) dostavljaju se na engleskom jeziku, elektronskim putem, uz pomoć modula koji je u te svrhe dostavila Komisija posredstvom sigurne veze.

Klauzula 6 Korišćenje informacija

Komisija ima pravo da informacije opšte ili operativne priorde koje je od korisnika IPA II dobila shodno ovih odredbama koristi za analizu rizika i može, na osnovu dobijenih informacija, pripremati izvještaje i izgrađivati sisteme za rano upozorenje kako bi se rizici bolje prepoznali.

Klauzula 7 Korišćenje EURA

U svrhe prijave nepravilnosti koristi se EURO. Korisnik IPA II konvertuje iznose troškova u nacionalnu valutu po zvaničnom kursu u trenutku prijave. Ti iznosi se konveruju u eruo po kursnoj listi Komocije u mjesecu u kom je evidentiran trošak u računima operativne strukture predmetnog programa ili operacije. Kursnu listu elektronski objavljuje Komisija svakog mjeseca.

Kada se iznosi odnose na troškove koji su se evidentirali na računima nacionalnog organa tokom perioda dužeg od jednog mjeseca, koristi se posljednji obračunski kurs koji je Komisija objavila elektronski. Kada trošak nije evidentiran na računima nacionanom organa, koristi se najskoriji obračunski kurs koji je Komisija elektronski objavila.

Klauzula 8 Zaštita ličnih podataka

- (1) Korisnici IPA II i Komisija preduzimaju sve neophodne mjere za sprečavanje neovlašćenog objelodanjivanja, odnosno pristupa, informacijama iz Klauzula 2, 3 i 4(1).
- (2) Informacije iz Klauzula 2, 3 i 4(1) ne smiju se slati drugim licima osim licima u ustanovama Korisnika IPA II ili Unije kojima je zbog njihovih dužnosti neophodan pristup tim informacijama, ukoliko Korisnik IPA II koji te informacije dostavlja nije izričito dao svoju saglasnost za to.
- (3) Svi lični podaci obuhvaćeni informacijama iz Klauzula 2, 3 i 4(1) obrađuju se isključivo u svrhe naznačene u datoj odredbi.

ANEKS I

Tematski prioriteti za davanje podrške

Podrška se, u zavisnosti od konkretnog slučaja, može davati u vezi sa sljedećim tematskim prioritetima:

- (a) Poštovanje principa dobre javne uprave i ekonomskog upravljanja. Cilj intervencija u ovoj oblasti jeste: jačanje javne uprave, uključujući profesionalizaciju i depolitizaciju državne službe, usvajanje meritokratskih principa i obezbjeđivanje odgovarajućih administrativnih procedura; jačanje kapaciteta za jačanje makroekonomske stabilnosti i podrška napredovanju ka

funkcionalnoj tržišnoj ekonomiji i konkurentnijoj ekonomiji; podrška učešća u multilateralnim mehanizmima fiskalnog nadzora Unije i sistematskoj saradnji sa međunarodnim finansijskim institucijama u vezi sa osnovama ekonomske politike, kao i jačanje upravljanja javnim finansijama.

- (b) Uspostavljanje i promovisanje dobro funkcionisanja institucija od samog početka njihovog razvoja kako bi se osigurala vladavina prava. Intervencije u ovoj oblasti imaju za cilj: uspostavljanje nezavisnih, odgovornih i efikasnih pravosudnih sistema, uključujući zapošljavanje novih službenika na transparentan način i na osnovu kvaliteta; sistemi ocjenjivanja i napredovanja u službi i djelotvoran disciplinski postupak u slučaju nezakonitih radnji; obezbjeđivanje uspostavljanja snažnih sistema za zaštitu granica, upravljanje migracionih tokova i davanje azila licima u stanju potrebe; izgradnja djelotvornih sredstava za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije; unapređenje i zaštita ljudskih prava, prava pripadnika manjina - uključujući Rome, ali i lezbijke, homoseksualce, biseksualce, transrodne i interrodne osobe - i osnovne slobode, uključujući slobodu medija.
- (c) Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i organizacija socijalnih partnera, uključujući stručna udruženja, u korisnicima navedenim u Aneksu 1 Uredbe IPA II i podsticanje umrežavanja na svim nivoima među organizacijama čije je sjedište u Uniji i organizacija u korisnicima navedenim u Aneksu I Uredbe IPA, čime im se omogućava uključivanje u djelotvoran dijalog sa javnim i privatnim subjektima.
- (d) Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje. Intervencije u ovoj oblasti imaju za cilj: promovisanje jednakog pristupa kvalitetnom obrazovanju u ranom djetinjstvu, osnovnom i srednjem obrazovanju; smanjivanje stope napuštanja škole; prilagođavanje sistema stručnog obrazovanja i obuke (VET) potrebama tržišta rada; unapređenje kvaliteta i relevantnosti visokog obrazovanja; povećanje pristupa cjeloživotnom obrazovanju i podrška ulaganjima u infrastrukturu obrazovanja i usavršavanja; naročito sa ciljem smanjenja teritorijalnih razlika i razvoja obrazovanja bez segregacije.
- (e) Unapređenje zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage. Intervencije u ovoj oblasti imaju za cilj: održivo integrisanje mladih ljudi koji nisu obuhvaćeni zapošljavanjem, obrazovanjem i usavršavanjem (NEET) u tržište rada, uključujući i intervencije mjerama za stimulisanje ulaganja u kreiranje kvalitetnih radnih mjesta; podršku integrisanju nezaposlenih; podsticanje većeg učešća nedovoljno zastupljenih grupa na tržištu rada. Druge ključne oblasti rada su podrška rodnoj ravnopravnosti, prilagođavanje radnika i preduzeća promjenama, uspostavljanje održivog socijalnog dijaloga i osavremenjivanje i jačanje institucija tržišta rada.
- (f) Promovisanje socijalne inkluzije i borba protiv siromaštva. Intervencije u ovoj oblasti imaju za cilj: integrisanje marginalizovanih zajednica kao što su Romi; borba protiv diskriminacije na osnovu pola, rodne i etničke pripadnosti; vjere ili uvjerenja, invaliditeta, starosti ili seksualne orijentacije; povećanje pristupa finansijski pristupačnim, održivim i kvalitetnim uslugama, kao što su usluge zdravstvene zaštite i opštih socijalnih službi, između ostalog, putem osavremenjivanja sistema socijalne zaštite.
- (g) Unapređenje održivog saobraćaja i otklanjanje kritičnih tački na ključnim infrastrukturnim objektima, naročito ulaganjem u projekte koji nose dodatnu vrijednost u kontekstu Evrope. Definisane investicije treba poređati po prioritetu u odnosu na njihov doprinos mobilnosti, održivosti, smanjenju gasova staklene bašte, značaju za veze sa Državama članicama, kao i usklađenost sa Jedinstvenim evropskim transportnim prostorom.

- (h) Unapređenje okruženja za privatni sektor i konkurentnosti preduzeća, uključujući specijalizacije, kao ključne pokretače rasta, kreiranja radnih mjesta i kohezije. Prioritet treba dati projektima koji unapređuju poslovno okruženje.
- (i) Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija, naročito putem poboljšanja istraživačke infrastrukture, podsticajnog okruženja i unapređenja umrežavanja i saradnje.
- (j) Doprinos bezbjednosti i sigurnosti snabdijevanja hranom i održavanju diverzifikovanih i održivih poljoprivrednih sistema u ruralnim zajednicama i u selima.
- (k) Povećanje sposobnosti sektora poljoprivredne proizvodnje hrane da se nose sa pritiskom konkurencije i silama tržišta kao i da se postepeno usklađuju sa pravilima i standardima Unije, uz napore da ostvare ekonomske, socijalne i ekološke ciljeve u ravnomjernom teritorijalnom razvoju ruralnog područja.
- (l) Zaštita i unapređenje kvaliteta životne sredine, doprinos smanjenju emisije gasova s efektom staklene bašte, povećanje otpornosti od klimatskih promjena i promovisanje upravljanja i informisanja u vezi sa klimatskim promjenama. Finansiranjem u okviru IPA II promovišu se politike kojima se podržava prelazak na ekonomiju koja efikasno koristi resurse, sigurna je, održiva i zasnovana na maloj potrošnji ugljenika.
- (m) Promovisanje mjera sa ciljem pomirenja, izgradnje mira i povjerenja.

ANEKS J

Tematski prioriteti podrške za teritorijalnu saradnju

Podrška za prekograničnu saradnju se, u zavisnosti od konkretnog slučaja, može davati u vezi sa sljedećim tematskim prioritetima:

- (a) promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije preko granica pojedinih zemalja, uključujući, između ostalog: integrisanje prekograničnih tržišta rada, uključujući prekograničnu mobilnost, zajedničke lokalne inicijative za zapošljavanje; službe

informisanja i savjetovanja i zajedničke obuke; rodnu ravnopravnost; jednake mogućnosti; integrisanje imigrantskih zajednica i osjetljivih grupa; ulaganje u državne službe za zapošljavanje; i podršku investicijama u javne službe zdravstvene i socijalne zaštite;

- (b) zaštita životne sredine i promovisanje prilagođavanja klimatskim promjenama i smanjenja njihovih negativnih efekata; prevencija rizika i upravljanja, između ostalog, putem: zajedničkih aktivnosti za zaštitu životne sredine; promovisanja održivog korišćenja prirodnih resursa, efikasnosti resursa, obnovljivih izvora energije i prelaska na sigurnu i održivu ekonomiju sa niskom emisijom ugljenika; promovisanja investicija za rješavanje određenih rizika, obezbjeđivanja spremnosti za katastrofe i izgradnjom sistema upravljanja katastrofama i pripremljenosti za vanredne situacija;
- (c) unapređenje održive saobraćajne i javne infrastrukture, između ostalog, smanjenjem izolovanosti boljim pristupom saobraćajnim, informacionim i komunikacionim mrežama i službama i ulaganjem u prekogranične objekte i sisteme vodosnabdijevanja, odlaganja otpada i proizvodnje energije;
- (d) podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- (e) ulaganje u mlade, u obrazovanje i vještine, između ostalog, razvojem i realizacijom zajedničkog obrazovanja, stručnog obrazovanja, šema i infrastrukture za obuku kojima se podržavaju zajedničke aktivnosti mladih;
- (f) promovisanje lokalnog i regionalnog upravljanja i jačanje administrativnih kapaciteta lokalnih i regionalnih vlasti i njihovih kapaciteta za planiranje;
- (g) jačanje konkurentnosti, poslovnog okruženja i razvoj malih i srednjih preduzeća, trgovine i ulaganja, između ostalog, promovisanjem i podrškom preduzetništva, naročito malih i srednjih preduzeća, kao i razvoj lokalnih prekograničnih tržišta i internacionalizacije;
- (h) jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja, inovacija i informaciono-komunikacionih tehnologija, između ostalog, promovisanjem zajedničkog korišćenja ljudskih i fizičkih resursa u svrhe istraživanja i tehnološkog razvoja.

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori".

Broj 24-9/15-2/
EPA 780 XXV
Podgorica, 2015. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE 25. SAZIVA

PREDŠEDNIK

Ranko Krivokapić

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori".

Broj 24-9/15-2/4
EPA 780 XXV
Podgorica, 14. maj 2015. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE 25. SAZIVA

